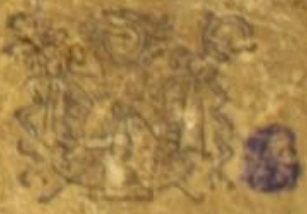
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

[illegible]

[illegible]

ՎԻԵՆՆԱՅԻ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՎԱՆԿԻ
1832

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆՑ

ՀԱՄԱՌՕՏՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՐԱՑԱՆ ՏՂԱՑ

ՀԱՄԱՐ

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ

ԿՏԱԿԱՐԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՆ ԵԻ ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹԵԱՄԲ

Հ· ԵՓՐԵՄ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

ՍԵԹ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Վ Ե Ն Ե Տ Ի Կ
ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐՈՍ ՎԱՆՔԸ
1832

ԹԱՆՁՈՒՑՄԱՆ

Ընձամբ փորձ եղած ու աչքով
տեսած կըվկայեմ որ մեր ազգին մէջ վար-
պետները սորվեցընելու՝ տղաքն ալ սոր-
վելու բաւական ջանք ու ախորժակ ու-
նին. բայց քիչ աշխատանքով և քիչ
ժամանակ կորսընցընելով սորվելու կար-
մար ամէն ուսման դասատուները չու-
նին: Ես գիտնալով որ ուսմանց մէջ հար-
մար տղոց սորվելու մէկ բանն ալ պատ-
րաստուն է, անոր համար հիմա մեզի ալ
յարմար մը եկաւ աշխատութիւն
[illegible]
տղոց թէ ինչպէս յարմար կերպով պիտի
հարցընեն ու պատասխանեն սորված
պատմութիւնին: Ես որովհետև մեր ազ

հաւատքին հիմը, և պատուհասներուն
մէջ ալ աւելի հարկաւորը գիտնալու՝ մէջէն
շատ խրատ առնելու պատմութիւն ըմ-
ծոյնէ է՝ հին ու նոր կտակարանը, անոր
համար մենք ձեռք զարկինք. մէկ
քանի հարկաւոր գիտելիքներ ալ ամէն
մէկ մասին եւս ընդէնք աւելցունք, ու ետքը
երուսաղէմին կործանմանը վերայ քիչմը
բան խօսեցանք. անկէ վերջն ալ ամէն մէկ
գասին համար մէյմէկ խրատական խմաստ-
նաբեր դրինք. և ետքը գրքին ցանկը՝ եղած
դիպուածներուն ժամանակովը: Ա՛ս հա-
տորին եւս Ա՛Յ յաջողելովը կըտրեմք
նաև ուրիշ պատմութեց համառօտու-
րը: Ի փառս Ա՛Յ մենք աշխատինք և
ազգը վայելէ:

ՏԵՂԸ ԿՈՒ ԹԻՒՆ

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ

ԿՏԱԿԱՐԱՆԻՆ

ՎԸՐԱՅ

Հ. Ինչո՞ւ ես նոր կտակարանը լսելիցդ կ՚ամանաս։

Պ. Կտակարան՝ կտակի կամ դաշինքի գիրք լսել է։ Հին կ՚ըսվի անոր կտակարանը որ կ՚ըսուի Ա. Յ Մովսէսի միջոցաւորութեամբ տրուած հին օրէնքներուն վերայ։ Իսկ նոր կտակարան ալ կ՚ըսվի Քրիստոսի ձեռքով տրուած օրէնքներուն գիրքը։

Հ. Կտակարաններուն հեղինակը ո՞վ է։

Պ. Աստ է, որ ամէն տուաւ Մովսէս

մարգարէին ու երեն ուրիշ ծառանե-
րուն որ գըրեցին. անոր համար Աշա-
կերտ ալ կըսվի, որ ըսել է՝ Հոգին
սրբին ազդեցովը գըրված. Սէ գիրք ալ
կըսվի՝ որովհետև Աշ գիրքն է, ու մէ-
ջի ամէն բանը իրաւ ու ալէկ է, ամէն
մարդու ալ ըլլալու պատճառ:

Հ. Աշակերտները կարդալու առեն
ինչ ըզգուշանալ պէտք է ընել:

Պ. Որովհետև ամէն մէջի պատմու-
թիւնները Աշ ազդեցովը առանց սու-
տի մը գըրած է, մէջի խրատներն ալ
բոլոր Աշ տված խրատներն են, ա-
նոր համար երկիւղածութիւ ու մեծ պա-
տուով պէտք է կարդալ: Ուր որ մե-
կուն խելքը չի հասնիր կամ մէջէն սխալ
բան կիմանայ, պէտք է գիտցուլն մը
հարցընէ ու սուրբ հարց և եկեղեցւոյ
ընդունած մեկնիչներուն մէջը նայի,
և չարութեամբ ալէկը գէշի չիմեկ-
նէ: Ինչպէս որ Օգոստինոս ալ
կըսէ. "Թէորմէջն բան մը քեղի խել-
քէ դուրս երևնայ, պէտք չէ որ ըսես
թէ գիրքը շինողը սխալ բան կըսէ.
հապա գիտցիր որ կամ կարդացած օրի-
նակըդ սխալ է, կամ սխալ թարգման-
վեր է, կամ թէ դուն չես հասկընար:

Հ. Հին կտակարանը քանի գիրք
կըբաժնըվի:

Պ. Քառասունըհինգ. Մովսէս մար-
գարէին գըրած հինգ գիրքերը՝ Ծը-
նունդք, Ելք, Ղևտացիք, Թիւք,

Երիտրդ օրէնք, ցեսու որդի Նաւէ-
այ, Դատաւորք, Հռութ, Էրայ գիրք
Թագաւորութ, Երկու գիրք Մնա-
յորդաց, Երկու գիրք Եզրի, Եսթեր,
Ցուդիթ, Տուբիթ, Երկու Մակա-
բայեցիք, Սաղմոս Դաւթի, Առակք
Սողոմոնի, Ժողովող, Երգերգոց, Ի-
մաստուն, Ցովբ, Հինգ մեծ մարգարէք
ներ՝ Եսայի, Երեմիա, Բարուք, Դա-
նիէլ Եզեկիէլ, տասներկու փոքր մար-
գարէներ՝ Ովսէէ, Ամովս, Միքիաս,
Ցոէլ, Աբդիու, Յովնան, Նաւում,
Ամբակում, Սոփոնիա, Անգէոս, Զա-
քարիա, Մաղաքիա, Սիրաք [1]:

Հ. Նոր կտակարանը քանի գիրք
կընդունինք:

Պ. Քառընտեօղը. Ըստ աւետարա-
նիչք՝ Մատթէոս, Մարկոս, Ղուկաս,
Յովհաննէս, Գործք առաքելոց, Կա-
թողիկէական եօթընթուղթերը՝ Յակով-
բոս մէկ, Պետրոս առաքելոյն երկուք,
Յովհաննէս աւետարանչինը մէկ,
Յուդայինն մէկ, Պօղոս առաքելոյն տաս-
նըչորս թուղթերը՝ որ գըրեց՝ Հռո-
մայեցւոց, Երկու Թուղթ Կորնթա-
ցւոց, Գաղատացւոց, Եփեսացւոց,
Փիլիպէեցւոց, Կողոսացւոց, Երկու
Թուղթ Թեսաղոնիկէեցւոց, Երկայե-
ցւոց, Երկու Թուղթ Տիմոթէոսի, Տի-

(1) Առանց մէ պապ Հանձնաժողովէ, աս-
չէ եղեր, երբոր Մախոբայեցի:

առաւ, փիլիմոնի, և Յայտնուէ գիրք՝ որ Յուդիանոս աւետարանիչը գրեր է։

Հ. Հին կտակարանը ինչ լեզուով գրուեցաւ։

Պ. Հրէից լեզուով. միայն Դանիէլի, Տոբիթայ, և Յուդիթայ գիրքերուն համարկըսեն թէ քալդէարէն գրուած է, որ Հրէից լեզուէն քիչ մը տարբեր է. նաև Երեմիա մակաբայեցին ու Սողոմոնի Իմաստուէ գիրքը՝ սքեն Հերոնիմոս կըսէ որ հռոմերէն գրուեցան։

Հ. Նոր կտակարանը ինչ լեզուով գրուեցաւ։

Պ. Հռոմերէն. միայն Մատթէոսի աւետարանը ու Պօղոս առաքեալին Եբրայեցւոց գրած թուղթը՝ շատերը կըկարծեն որ Հրէից լեզուով գրուած ըլլան։

Հ. Հին կտակարանին՝ հին ու նոր բևեռի թարգմանութիւնները որո՞նք են։

Պ. Երեւելի է Հայերէն թարգմանութիւնը, Հռոմերէնը, Լատիներէնը, Քաղդէացին, Ասորին, Արաբացին։ Հռոմերէն քանի մը անգամ թարգմանուած է, որոնցմէ հինգ աղէկը ընտրուեր է, որ պաղտիոս փիլադելփոս անուանով եգիպտոսի թագաւորին հրամանովը ետք Ռաբբիններուն հրաշալի կերպով թարգմանեցին, քան ամէն 273 տարի։

Հ. Հայերէն մեր Աճառունչը ո՞վ թարգմանեց, ու ո՞ր լեզուէն:

Պ. Հինգերորդ դարուն մէջ, 410 Քրի Թուականին, մեր նբ թարգմանիչները Սահակ ու Մեսրովպ թարգմանեցին իրենց աշակերտներուն հետ հին կտակարանը Հռոմի Եօթանասնից թարգմանութէնէ. ու նոր կտակարանն ալ նոյնպէս հռոմերէն բընագրէն. աչքէ անցընելով նաև Հերէից, Ասորոց ու Արաբացոց թարգմանութիւնները ալ: Ա՛ս մեր թարգմանութիւնը նման ոչէկ թարգմանութիւն մէկ լեզուի մը մէջ չկայ. ինչպէս որ կըվկայեն օտար ազգի մարդիկ ալ, որոնք որ հայերէն սորվեր ու մեր Աճառունչը կարդացեր են: Լակրոզ ըսված երևելի հոլանտացի հեղինակը համարձակեցաւ ըսելու՝ որ հայերէն մեր թարգմանութիւնը, թափուհի է ամէն ուրիշ ազգերուն թարգմանութէնէ:

Հ. Լատիներէն Աճառունչը ո՞վ թարգմանեց:

Պ. Սբն Հերոնիմոս. որոնք թէև առաջուց Եօթանասնից թարգմանութիւնն թարգմանած ունէին, բայց ան Հերոնիմոս ուզելով որ աւելի ոչէկ ըլլայ, նորէն թարգմանեց Հերէից լեզուէն. որ վուլկատա ըսվեցաւ, և եկեղեցւոյ մէջ կըգործածէն. որուն չատ տեղը Եօթանասնից թարգմանութէնէն կըտարբերի:

Հ. Աշխարհին պատմութիւնը քանի՛ դար կը բաժնենք։

Պ. Վէց։ ա. Ինչման Ադրհեղէզ՝ աշխարհս . . . . . 1656 տարին։ բ. Ադրհեղէզէն ինչման Աբրահամու կոչումը . . . . . 2114 տարին։ գ. Անկէ ինչման Իսրայէլացւոց Եգիպտոսէ ելլելը . . . . 2544 տարին։ դ. Անկէ ինչման Հերկէց Թագաւորու Թէ ըսկիզբը . . . . . 2962 տարին։ ե. Անկէ ինչման Հերկէց՝ Բաբիլոն գերի երթալը . . . . . 3446 տարին։ զ. Անկէ ինչման Յիսուսի Ծընունդը աշխարհս . . . . . 4053 տարին։

Հին կտակարանին պատմութիւնը մենք ալ առ վերի բաժ վեց դարերուն վերայ վեց մաս կը բաժնենք։

Առջի մասը՝ նահապետաց առնը, ինչման Ադրհեղէզ. 1656 տարվան պատմութէ։

Երկրորդ մասը՝ Ադրհեղէզէն հոքը եղած նահապետաց առնը, ինչման Աբրահամու կոչումը. 458 տարվան պատմուն։

Երրորդը՝ անկէ հոքը եղած նահապետաց առնը, ինչման Հերկէց Եգիպտոսէ ելլելը. 430 տարվան պատմութիւն։

Չորրորդը՝ Մովսէս մարգարէէն ըսկըսած Դատաւորաց առնը, ինչման Սաւուղ Թագաւորը. 418 տարի։

Հինգերորդը՝ Սաւուղէն մինչեւ Բաբելոնի գերութիւնը. 484 տարուան պատմութիւն:

Վեցերորդը՝ իշխանութենէ կամ քահանայութենէ առնը, որ կըսկըսի Բաբելոնի գերութենն, մինչեւ Յեսի ծընունդը՝ 607 տարուան պատմութ. Բոլորը կըլլայ 4053 տարի աշխըքհս ըսաեղծմանէն 'ի վեր:

Նոր կտակարանին պատմութենն ալ չորս մաս կըբաժնենք:

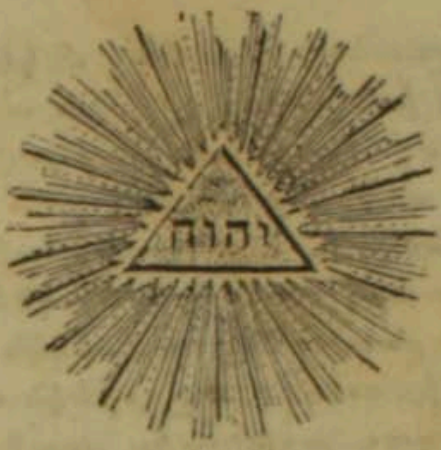
ա. Սբ Ածածնայ աւետմանէն, մինչեւ Յեսի մկրտութիւնը:

բ. Յեսի մկրտութենէն, մինչեւ Յեսի վառաւորութեա Երուսաղէմ մանելը:

գ. Յեսի Երուսաղէմ մանելէն մինչեւ Հոգւոյն Սրբ գալուստը:

դ. Հոգւոյն Սրբ գալստենէն մինչեւ Պետրոս Պօղոսի գլխատուումը: Ա նոր կտակարանին պատմութենը 74. տարուան միջոց է:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻՆ

ՄԱՍՆ Ա

ՆԱԽԱՊԵՏԱՑ ԴԱՐԸ
ԶՐՀԵԳԵԳԷՆ ԱՒԱԶ

Ա
ԱՇԽԱՐՀԻՍ ԸՍՏԵՂԾՈՒՄԸ

1. ԱՇԽԱՐՀԻՍ ով ըստեղծեց, ու ինչ կերպով:

Պ. Աճ երբոր ուզեց՝ ոչընչէ երեւիննքն ու երկիրս իր ամէն մէջի բաներովը՝ վեց օրվան մէջ: Թէև կըրնար իր ամենակարողութիւնը մէկ վայրկե

նի մէջ ըստեղծել ամէնը մէկէն, բայց ուզելով խնայըննել որ ինքն ամէն բան խորհրդով կընէ ու կարգով, անոր համար ամէն օր մէյմէկ բան ըրաւ։ Ուստի նախ և առաջ ըստեղծեց երկինքն ու երկիրս և հրեշտակները. եաքը լոյսն ըստեղծեց որ Հրեղէն երկինք ալ կըսվի, ու գիշերը ցորեկն որոշեց. և այն եղաւ աշխըրքիս ըստեղծմանն առաջին օրը։ Երկրորդ օրը՝ հաստատուքին ըրաւ ու երկնքի ջրերն երկրիս ջրերէն զատեց։ Երրորդ օրը՝ ծովը ցամաքէն բաժնեց, ու հրաման ըրաւ որ գետինը խոտեր, ծաղկներ ու ամէն կերպ պտղոյ ծառեր բուսցընէ։ Չորրորդ օրն՝ արևը լուսինն ու աստղերն ըստեղծեց, ու անոնցմով ժամանակ՝ օր՝ տարի որոշեց։ Հինգերորդ օրը՝ ձկներն ու թռչուններն ըրաւ ու օրհնեց զանոնք որ աճին ու շատնան, օդոյն և ջրին մէջ սփռըվին։ Վեցերորդ օրն՝ ամէն ցեղ չորքոտանիներ ու անասուններ, ամէն բանէն ետքն ալ մարդն ըստեղծեց իրեն նըմանն։

Հ. Ա՛ծ Ադամն ըստեղծելու առեն տարբեր կերպ մը բանեցո՞ւց։

Պ. Այնչափ տարբեր որ մէկալ արարածներն ըստեղծելու առեն բանեցուցած կերպն անոր առջև բանի մը տեղ չէ։ Վո՛ւ զի մինակ Եղիտի, ըլլայ, բառը բաւական եղաւ ամէն բան ը-

աեղծելու. երկինքը, երկիրը, ծովը, աստղերը, արևը, տեսակ տեսակ կեն-դանիները, թռչուններն, ձուկերը, ամէն տեսակ ծառերը, ծաղիկներն: Բայց երբոր մարդուն եկաւ կարդը՝ բոլորովին բաստեղծելու կերպը փոխեց. իբրև թէ հրամայելով մարդուս ան-պատուն կըլլար, ըսկսաւ խորհուրդ ընել. կըսէ " Ըստեղծենք մարդ մեր կերպարանքով և մեզի նման,, : Ասով իմացընել ուզեց մարդուս գերազան-ցուն. այնչափ որ բաստեղծելու առեն հարկ սեպեց հրեշտակներէն ծածկը-ված Երրորդութ խորհուրդը յայտնել ա-մէնուն. ուզելով իմացընել թէ խոհա-կան ըլլալուն բաստեղծուածը, խորհըր-դով ըրաւ չէ թէ հրամանով: Ասանկ մեծաւոր բաստեղծուածի մը մարմինն ալ արժան սեպելով որ չընէ միևնակ խօսքով, ծրտեցաւ առաւ հողը ու շի-նեց: Ապէ աւելի զարմանալու կեր-պով ալ հոգին բաստեղծեց. ուրիշ բա-ներուն համար ասդիէն անդիէն ել-լէն կըսէր. բայց մարդուն հոգին ինքը իր ներսէն փչեց իրեն նման: Ա յսչափ սարբերութիւնները անոր համար բրաւ որ իմացընէ թէ ուրիշ արարածները ամէնը մէկէն առած՝ մարդէն շատ վար և սարբեր բան են:

2. Ամէն աշխարհիս բաները բաստեղ-ծելէն ետքը Աստ ինչ ըրաւ:

Պ. Ե՛ոթներորդ օրը դադրեցաւ իր

ամէն գործքերէն ու օրհնեց ան օրը՝ որն որ եաթը պատուիրեց որ իրեն նուիրենք՝ Ըֆեաթ անուանելով, որ հանգիստ ըսել է. անոր տեղը եաթը կիրակի օրը դրուեցաւ՝ ի յիշատակ Քրիստոսի յարութեանը։

Բ

ԱԴԱՄԱՅ ՄԵՂՔԸ ՈՒ ՊԱՏԺԸՎԻԼԸ

Հ. Ան իր ըսածէդ ծաներ ուն վերայ ինչ կարգ ու կանոն դրուաւ։

Պ. Անբան արարածներուն հրամանն տալաւ որ իրեն դրուած կարգովը փոխուելով ամէնքն ալ իրենց տեսակը պահեն. իսկ մարդը դրուաւ մէկ ապուր ու զուարճալի պարտէզի մը մէջ որ Էտեհէ կըսուի։ Անոր մէջը ամէն տեսակ պտղատու ծառերէն գաս երկու ծառ ալ կային. մէկուն անունը՝ ծառ Հէնոց, մէկալինը՝ ծառ գիտութիւն բարուոյ և չարի. ուսոր Ադամայ ալ ապրսպրելոց որ տիրէ աշխարհիս ամէն բաներուն ու ուզածին պէս կառավարէ. միայն արգիլեց իրեն որ գիտուէ ծառին պտղէն չուտէ և չհամտիկնոյ, թէչէ գիտնայ որ կերածին պէս կըմեռնի։

Հ. Ինչո՞ւ արգիլեց Աստուած Ադամայ որ գիտուէ ծառին պտղէն չուտէ։

Պ. Որովհետև Աստուած զմարդը իրեն նը-

ման ըստեղծեց բանական և ինքնիշխան, ու ամէն բան անոր ձեռքը Թողուց որ վայելէ, ուրախանայ, անոր համար ուզեց որ մէկ պղտի բանի մը մէջ հընազանդելով Աշ ու իրեն կամքին դէմ ընելով իմացընէ որ Թէպէտ ազատ ըստեղծուած է բայց հաւատարիմ է իր ըստեղծողին, ու կրնանչնայ որ ան ամէն բարիքը Աստուծմէ առեր է։

Հ. Ադամ հընազանդեցաւ Աշ հրամանին։

Պ. Քանի որ մինակ էր՝ չկրցաւ. բայց երբոր Ած Եւան անոր ընկեր տուաւ, Եւային յորդորելովը կերաւ ան ծառին պտղէն։

Հ. Եւան ինչպէս ըստեղծվեցաւ։

Պ. Ադամ երբոր գրախտին մէջը պտուկեր քուն կըլլար՝ առաւ Ած անոր մէկ կողը, ու անկէց չինեց Եւան, ու տվաւ Ադամայ որ անոր ընկերը, օգնական ու կին ըլլայ։

Հ. Եւան չհնազանդեցաւ Աշ հրամանը չուտելու գիտուէ ծառին պտղէն։

Պ. Ադամ զուրցած էր անոր. բայց սատանան օձի կերպարանք առած, որ ամէն կենդանիներէն խորամանկ էր. եկաւ Եւային խաբխբելով ըսաւ. Թէ որ ուտէք ան ծառէն՝ Աշ պէս կըլլաք, բարին ու չարը կրնանչնաք։ Եւան ան խոստմունքին հետ ուռանելով պաղուն աղվորութեն ալ՝ հաւնեցաւ,

փըրցուց Ադամին ալ տուաւ ու մէկ տեղ կերան :

Հ. Ադամ ու Եւայ իրենց ըրած անհնազանդութեանը համար ինչպէս պատժվեցան :

Պ. Նախ մէկէն՝ ի մէկ կորսընցուցին իրենց անմեղութիւնը, ու իմանալով թէ մերկ էն՝ ըսկսան ամրչնալ, և թուղն տերևներով իրենք զիրենք ծածկեցին, ու ծառերու մէջ պահվատեցան : Աստ ուզելով որ զղջումի գան, հարցուց թէ ո՞ւր էն. անոնք զղջալու տեղ՝ մերկ ըլլալնին պատճառ կըբերէին. ու երբոր նորէն հարցուց թէ չըլլայ որ ան արգելած պտղէն կերած ըլլաք, ան առեներ Ադամ յանցանքը Եւային վրայ ձըդեց, Եւան ալ օձին, ու ատանկով չիզըղջացին. անոր համար Աստ ալ առաջ օձը պատժեց որ ամէն կենդանիներէն ալ անիծած ըլլայ, փորուն վրայ քալէ, ու հող ուտէ, ու կինը իրեն գլուխը ձգմէ, օձն ալ կընոջ կըրունկը խածնելու ջանայ : Եւային ալ պատիժ գըրաւ որ ցաւով տղայ բերէ, ու էրիկը իշխէ անոր վրայ : Ադամին ալ պատիժ՝ որ իր հացը ձակտին քրտինքովը դանէ, ու հաքը մեռնի հող դառնայ : Հաքը Աստ երկուքին ալ կաշկէ ըզգեստ հագցուց, ու Դրախտէն դուրս հանեց, որ երկիր բանին ու ապրին, ու քերովբէներուն սրընդրատան տուաւ որ բոցեղէն սը-

բով արգելքն կենաց ծառին մօտենալու։

Գ

ԿԱՅԻՆ, ԱԲԻԼ

Հ. Ադամ Դրախտէն ելլելէն ետքը ինչ նոր խեղճութե՛ն հանդիպեցաւ։

Պ. Ադամ երկու տղաք ունեցաւ. առջինեւկին անունը կայէն, երկրորդին Աբէլ։ Կայէնը երկրագործ եղաւ, Աբէլը հովիւ. կայէնը Աստ զոհ ըրաւ իր երկրին պտուղներէն. Աբէլն ալ զոհ ըրաւ՝ իրեն ոչխարներուն առջինեւկները ու գէրերը. անոր համար Աստ Աբէլինը ընդունեցաւ, բայց կայենին ծուածին չհաւնեցաւ։ Ա՛ն բանիս վրայ կայէն շատ տրտմեցաւ։ Աստ իրեն ըսաւ որ դու տրտանիլ չէ՛ս իր, անոր համար չընդունեցայ։ Բայց կայէն ատստիկ նախանձեցաւ եղբօրը վրայ. օր մը խաբելով զինքը՝ դաշտը տարաւ, ու հոն վրան ելաւ սպանեց։ Ա՛ն բանը մեծ ցաւ եղաւ Ադամայ, երբոր տեսաւ իր անհընազանդութե՛ն պատիժը սկսելն անմեղ որդոյն վրայ հասած իր առջինեւկ որդոյն ձեռքով։

Հ. կայէն իր եղբայրասպանութե՛նը համար ինչ պատիժ քաշեց։

Պ. կուզէր Աստ որ զղջումի գայ,

անոր համար չիգիտցողն մը պէս հարցուց թէ ո՞ւր է Աբէլը. բայց Կայէն զգ֊ալու տեղ, լրբութե՛ պատասխանեց՝ ես իրեն պահապանն եմ. անոր համար Ա՛ստ ալ պատիժ տվաւ իրեն, որ առ դիս ան դէն բարբարական պարտի շատ աշխատի, ու երկիրը իրեն պտուղ չի տայ. բայց Կայէն չհնազանդեցաւ Ադամայ օրինակին ու եռքն ալ չիզղջացաւ. և անանկ յուսահատած ապրեցաւ՝ ինչվան որ Ղամէք իր թոռը մէկ անտառի մը մէջ վայրի կենդանի կարծելով նետով զարկաւ մեռցուց:

Հ. Ա՛ստ ինչո՞վ միխիթարեց Ադամայ սիրտը՝ որ Աբելին մահուամբ վշտացած էր:

Պ. Անոր տեղը ուրիշ զաւակ մը տվաւ՝ Սէթ անունով, որ Ա՛յ ալ շատ սիրելի եղաւ իրեն որդիքներուվը, անոր համար ալ Սեթայ ցեղը ըսին Աստուծոյ ընտրեցեալն:

Հ. Սեթայ ցեղին մէջը որմնք եղան երևելի:

Պ. Մէյմը ենովս՝ Սեթայ որդին, որ ըսկսաւ կատարեալ ծառայութիւն տալվեցընել: Ենովք՝ որ Ա՛յ շատ սիրելի ըլլալուն՝ ողջ ողջ աշխարքէս վերցաւ իրեն հարիւր վաթսունըհինգ տարվան: Մաթուսաղան՝ որ 969 տարի ապրեցաւ, որուն չափ երկայն ապրող մարդ չեղաւ աշխարքիս վրայ:

Հ. Կայենին զաւկընեըը ինչպէս անուանեցան, ու մէջերնին ինչ եբևեըի մարդիկ եղան:

Պ. Ուէիւ Մարդիան ըսվեցան, և մէջերնին առջի նշանաւորը եղաւ Կայէն՝ որ քալաք շինեց և անունը դըբաւ Ենոք, որ էր իր առջի որդոյն անունը: Ղամէքայ մէկ որդին Յոբալ՝ երաժշտուէի գաւաւ. մէկալ որդին Թուբէլ՝ դարբնուէի գաւաւ՝ և աւոնց քոյրն ալ Նոյեմա՝ կոտաւ գըրծել ըսկսաւ:

Հ. Որդիք Աղ իրենց ալէկուէնը մէջ ո՞րչափ տաեն մընացին:

Պ. Չանէ որ խնամուէնի չէին ըներ Որդիք մարդկան ըսվածնեըուն հետ՝ Աղ սիրելի էին. բայց երբոր աս ըզգուշուէը մէկդի Թողուվ ըսկսան խնամէնալանոնց հետ, բոլորովին գէշցան: Ան տաեն էր որ եբևեըի հսկաներըը ծընան անոնց խնամուէն:

Դ

ՋՐՀԵՂԵՂ

Հ. Որդիք Աղ գէշուէ եաւէ ըլլալնուն համար ինչ պատիժ առին Աստուծմէ:

Պ. Թէպէտ կրնար Աղ մեռցընել յանկարծ զամէնքը մէկէն, բայց իր անհուն ողորմուէնքը, հարիւր տարի առաջ իմացուց՝ որ սրդոլած է, կու-

ղէ պատժել. ու երբոր չկըզջայնի, Ջրհեղեղով կորնչուց բոլոր աշխարքիս մարդիկը, ողջ պահելով միայն Նոյ նահապետը իրեն ընտանիքովը:

Հ. Ա՜խ ինչ կերպով իմացուց մարդիկներուն, երբոր իրենց մեղքին համար կուզէր Ջրհեղեղ ընել:

Պ. Նոյ նահապետին հըրամայեաւ որ հարիւր տարուան մէջ մէկ տապան մը շինէ՝ որուն երկայնքը ըլլայ իրեք հարիւր կանգուն, լայնքը յիսուն կանգուն, բարձրութին ալ երեսուն. իրեք յարկ, մէջը խուցեր, քովէն ալ դուռ մը. աս նաւը շինելու առեն ամէնքը խմացան, բայց կըծիծաղէին Նոյ նահապետին վըրան, ու չէին հաւատար:

Հ. Ջրհեղեղ ինչպէս եղաւ:

Պ. Նոյ նահապետը երբոր Ա՜յ հըրամանովը ամէն տեսակ ՚ի բսւած կենդանիներէն եօթնական զոյգ և անսուէ բսւածներէն երկերկու զոյգ տապանը մտցուց՝ իրենց պէտք եղած պաշարովը, մըտաւ ինքն ալ տապանին մէջ իր իրեք որդիքներովը ու իրենց կիներովը, ամէնը ուխտը հոգի. Ա՜խ ալ դուռը վըրանէրնէն գոցեց: Եօթը օր անցնելէն ետքը ըսկսաւ երկնքէն առատիկ անձրեւ գալ, գետնէն ալ ջրեր գիէն ըսկսաւ ջուր պռոթկալ քառասուն օր միակերպ, ինչման ջուրը տապնըհինգ կանգուն խիստ բարձր լեռ-

ներէն ալ վեր գիշվելով խղդեց բոլոր մարդիկները ու՝ կենդանիները, որ տապանէն դուրս մընացած էին։

Ե

ԱՅՏՈՒԾՈՑ ԽՐՆԱՄՔԸ ՆՈՑ ՆԱՀԱՊԵՏԻՆ Վ.ՐՐԱՅ

Հ. Նոյ նահապետը ո՞րչափ տաեն տապանին մէջը փակված կեցաւ։

Պ. Տարի մը ամբողջ. վը զի ինչվան հարիւր յիսուն օր ջուրը բարձրացած մընաց. ինչվան որ ամէն մարմինները ջրին երեսը կեցած փտտեցան ընկըվեցան։ Իսկ թէ որ ջուրը շուտ մը ցամքէը, անոնք գետնին երեսը տարածված՝ իրենց գեշ հոտովը բոլոր օդը կապականէին։ Հինգ ամիսէն ետքը Ած քամի մը հանեց և ըսկսաւ ջուրը ցամքիլ. երբոր եօթը ամիս եղաւ՝ նըստաւ տապանը Հայաստանու Արարատ կիմ Մասիս լեռան վրայ. և տասնըմէկերորդ ամսուն առջի օրը լեռներուն գըլուխները ըսկսան երեւնալ. քառասուն օր ալ անցնելէն ետքը Նոյ նահապետը տապանին պատուհանը բացաւ ու աղաւնի մը թռցուց տեսնելու թէ ջրնաց ոտ ալ է՞ս չիգարձաւ. անոր աեսնը Նոյ աղաւնին մը թռցուց որ նայ թէ ջուրը ցամքեր է. բայց աղաւնին կեսալուծ չկըրնալով դարձաւ դար

ձաւ, Նոյ ալ ձեռքը երկընցուց՝ներս առաւ. եօթը օրէն նորէն թռղուց զրաւնին՝ որ իրիկուան գէմ դարձաւ եկաւ տապանը՝ ձիթենիի ճիւղ մը առած բերանը. անցաւ եօթը օր ալ՝ նորէն խըրկեց ազաւնին՝ որ գընաց ու ալ չի դարձաւ: Ան առենը Նոյ տապանին վրան բացաւ ու անանկ մեկքանի օր ալ ըսպասեց ինչվան որ աղէկ մը ցամքեցաւ գետինը, ու Աստուծմէ հրաման առաւ, ելաւ գուրս, ու ամէն անասուններըը ու թռչուններն ալ թռղուց որ երթան:

Ս. Նոյ նահապետ տապանէն ելլելուն պէս իր առջի գործքը ո՞րն եղաւ:

Պ. Մէկէն ընկաւ Աչ առջև շընորհակալ եղաւ, ու հետը ունեցած ձր կենդանիներէն զոհ ըրաւ, որ Աչ շատ հաճոյ անցնելով օրհնեց զինքը որ շատնան ու իշխեն աշխըրքիս ամէն բաներուն վրայ:

Ս. Աճ ինչ գաշինք գըրաւ Նոյին հետ տապանէն ելլելէն ետքը, և ինչ նոր բանի հրամայեց ան:

Պ. Գիտնալով մարդուս բընութեն տկարութիւնը որ պզտիկուց դէշուն կըսիրէ, անոր համար Աճ ուխտ ըրաւ որ մէյմ ալ ջրհեղեղ չընէ. և իր ուխտին նշան տուաւ ծիրանի գօտին, որ երբոր երևնայ, յիշենք Աչ գթութիւնը ու յուսանք որ չեպատժեր զմեզ, հապա կըսպասէ որ զղջանք ու թողուն

առնենք ըրածներնուս վերայ ։ Եթէ որ թլ-
ված հրաման՝ն ալ աս էր որ ըսհեղեղով
երկիրը գեշնալով մարդիկներուն
բնութի՝ն ալ ակարացաւ , անոր համար
ապրսպրեց որ անկէ ետքը միս ալ կա-
րենանք ուտել՝ ուրիշ ուտելիքներու
պէս ։

Զ

ԳԻՏԵԼԻՔ

Հ. Ադամ Դրախտը ո՞րչափ կեցաւ։

Պ. Շատ կարծիք կայ, ա. երեսուն տարի. բ, իրեք տարի. գ, քառասուն օր. դ, ուրիշը օր. ե, վեց օր. զ, իրեք օր. է, և ոչ մէկ օրմը։ Խնամ շատը հաւանականն է. վասն զի * Աստեղք և բազմացուրք ,, ըսելը էր Աստ. ինչո՞ւ չիշատցան։ Մէկ օրն ալ նոյնպէս հաւանական չէ. վասն զի աչվընին բացին չիբացին դեռ մէկ պտուղ մը չիկերած և դրախտին չորս գին չի պարտած՝ դժուար կերևնայ մէկէն անանկ մեծ հրդեհանին դէմ ընել։ Ճշմարտանըմանը է քառասուն օր կամ քիչմը աւելի միջոց։

Հ. Աստ ինչո՞ւ համար Ադամայ ու բոլոր աշխարքիս սատանի պատիժ տուաւ։

Պ. Մեղի խմացընելու համար որ շատ մեծ մեղք է Աստ չիհնազանդելը ու իրեն կամքին դէմ կենալը։

Հ. Աստ Ադամ ու Եւան պատժելու առեն դթուե նշան մը ցո՞ւց։

Պ. Ըե թէ միանակ նշան մը, հապա իր Աստային անչափ դթութիւնը հոն յայտնի երևցուց։ Նախ հարցընելով ու առեն տալով որ ղէյան։ Նոքը երբոր չիզղջացին, պատիժը տալու առեն խմացուց որ ինքը միշտ կը յաղթէ բարութիւնմարդ.

կային չարութիը, ու սատանան խոտք ընել կուզէ. անոր համար ըսպառնա ցաւ օձին որ Եւան ի Ադամին ձգմ սատանային գըլուխը: Ասով Ադամոյ սիրտն ալ միխիթարեց՝ իմացընելով թէ ինքն որ հոգւով Աշ նման է, սակն կուգայ որ Ադ ալ մարմնով իրեն նման կըլլայ ու գինքն ալ մեռնելէն կազատէ:

Հ. Ջրհեղեղէն առաջ քաղաքական կառավարութիը ինչպէս էր:

Պ. Ամէն մէկ նահապետ իրենց տոհմը կըկառավարէին: Եւ շատ ապրելով շատ ալ սըղաքներ թոռներ ունենալով, մէյմէկ պզտիկ թագաւոր կըձևանային, որ իրենք իրենց քաղաք կըշինէին ու իրենց ընտանեացը կարգ կանոն կըգընէին:

Հ. Դրախտը աշխարքիս ո՞ր կողմն էր:

Պ. Ադ աշխարհիս պատմուէն յայտնի է որ Դրախտը Հայաստանի մէջն էր: Նախ ան խօսքէն որ կըսէ Ադ աշխարհը, "Եւ անկէց Ադ գԴրախտն յԵդեմ ել արեւելս,, . որ ըսել է թէ Դրախտը Արարիայի, Մովսէսի պարսած տեղերուն արեւելեան կողմն էր՝ որ Հայաստանու դին կելնայ: Երկրորդ որ Դրախտին մէջի եղած գետերուն երկուքը՝ Տիգրիս ու Եփրատ՝ Հայաստանի մէջ քովէքով կերցած են ինչվան հիմա: Ասոնցմէ զատ, ան գետերուն մօտ տեղերուն պարարտութիը, գեղեցկութիը, հոնտեղի հռատուկ ծաղկներուն ան-

Թիւ տեսակները, որ ինչվան հիմա կը
բուսանին ու տեսանողները կըսկսեցը-
նեն, յայտնի կըցուցընեն, որ առա-
ջուց մատնաւոր Ամառուձ օրհնած
տեղ մը եղած է:

ՄԱՍՆ Բ

ՆԱՀԱՊԵՏԱՑ ԴԱՐՔ

ՀՐՀԵՂԵՂԷՆ ԵՏԵՒ

Է

ՆՈՅ ՆԱՀԱՊԵՏԻՆ ՈՐԴԻՔԸ

Ս. Ի՞նչ ՆՈՅԻՆ որդոց անունը ինչ է, և ինչ մասնաւոր գործք կրպատմվի նրանց վերայ:

Պ. Անուանին՝ Սէմ, Քամ, Յաբեթ: Առանց հայրը նոց այդ տնկից ու մէկ անգամ մը շատկեկ խմելով գըլուխը գարկաւ, ու երբոր մերկըցած էր տանը մէջ պառկեր էր, գնալուածով Քամը

տեսաւ ու գընաց ծիծաղելով պատմել եղբարցը. անոնք լսելնուն պէս լաթ մը առին դէպ՝ ի կռնակինին ու ետ ետ երթալով գընացին գոյեցին հայրերնին առանց տեսնալու: Երբոր արթնցաւ Նոյ ու լմնցաւ եղածը, անիծեց Քամը որ ծառայ ըլլայ մեկալ երկու եղբարցը, և օրհնեց Սէմը որ իշխէ անոր վրայ, և Յաբեթին ալ՝ որ Սեմայ հետ բընակի:

Հ. Նոյ նահապետ Ջրհեղեղէն ետքը որչափ տարի ապրեցաւ:

Պ. Երեքհարիւր յիսուն տարի. հինգ հարիւր տարվան էր երբոր տապանը բսկսաւ շինել. վեցհարիւր տարվան Ջրհեղեղին առեն. ինըհարիւր յիսուն տարվան մեռաւ:

Հ. Սէմ, Քամ, Յաբեթ Ջրհեղեղէն ետքը մէկէն զատվեցան մէկմէկէ:

Պ. Երբոր այնչափ շատցան որ ալ մէկտեղ չէին կրնար բընակիլ, արևելքէն ատիկա անդին երթալ բսկսան. բայց երբոր Ճամբուն վրայ հանդիպեցան Սենաարայ մեծ դաշտին, քիչ մը տեն ալ հոն կեցան Բաբելոնի աշտարակը շինելու մտքով. ու երբոր չկրցաւ խորհուրդնին, բոլորովին ցրված բաժնըվեցան մէկմէկէ:

Հ. Ի՞նչ բանի համար կուզէին մարդիկ շինել Բաբելոնի աշտարակը:

Պ. Երբոր տեսան Սենաարայ դաշտը մեծ ու ընդարձակ, մտքերնին հպար-

տուեր խորհուրդ մը ընկաւ իրենց կառըն ելլելը, ու իրենց յիշատակը Թող տալու յաւիտեան աչխըրքին վերայ. ասոր համար ըսկսան շինել քաղաքի չափ մեծ աշտարակ մը, որուն բարձրութիւը կուզէին հասցընել ինչվան երկինք:

Հ. Ի՞նչ արդեօք եղաւ որ աշտարակ շինելու խորհուրդը չկըրցան առաջ տանիլ:

Պ. Ած տեսաւ որ մարքերնին չար է, ու գիտնալով որ մարդիկ ամէնքը մէկ տեղ մէկ լեզու ու մէկ ազգ ըլլալովու, բիչ շատ անկարգութիւներ ալ կընեն, յանկարծ լեզուներն չփոթեցուց, խառնակեց, որ մէկզմէկու ըսածը չէին հասկընար. ասանկով խռովութիւն ընկաւ մէջերնին, ու ատկէն անդին ցըրուեցան գացին: Անոր համար աշտարակին անունը Բաբիլոնի ըսվեցաւ որ խառնակութի ըսել է. և ան տեղին անունն ալ Բաբիլոն, որ առաջ Սէնաար կըսվէր:

Հ. Ո՞վ գըլուխ կեցեր էր աշտարակ շինելու խորհուրդը առաջ տանելու համար. ու շինուածքին նիւթը ուսկից կըգտնային:

Պ. Նեբրովթ անունով քամայ թուռանը որդին՝ կարճ ու ազէկ սիրտ վաստըկիլ գիտցող մարդ մը ամէնուն գըլուխ կեցեր բանը առաջ կըտանէր: Բայց լեզուները չփոթվելէն ետքը

Ճար չեղաւ զանոնք միաբանելու. ա-
նոր համար ինքը իրեններովը մինակ
մընաց՝ ու կիշխեր անոնց: Իսկ չի-
նուածքին նիւթ կըգործածէին քարի
տեղ՝ եփած աղիւս. և կըրով շաղախի
տեղ կուպր, ինչու որ անտեղվանքը
քար դժուար կըգտնըվեր:

Ը

ՍԵՄԱՅ ՈՐԴԻՔԸ ԻՆՉՎԱՆ ԱՒՐԱՀԱՄ

Հ. Սէմը օրհնըվեցովՆոյ նահապե-
տէն՝ ի՞նչ բարիք գտաւ Աստուծմէ:

Պ. Աճ անոր ցեղէն ընտրեց առաջ
իրեն սիրելի ազգ մը՝ որոնց վըրայ մաս-
նաւոր գութ ու խընամք ցուցընելով
կըհոգար:

Հ. Սիրելի Այրսավաճ ազգը ո՞րն է:

Պ. Հըրէայք կ՚ըսեն. որոնց
յայտնեց Աճ իր ամէն կամքը, ու օրէնք-
ները դըրաւ վըրանին՝ որոնք որ կուզէր
որ մարդիկ պահեն, և որոնցմով ար-
ժանի ելան Այ ժողովուրդ կոչվիլ և
Քո իրենց մէջը ընդունիլ:

Հ. Աճ ե՞րբ ընտրեց Եբրայեցիները
ու զատեց ուրիշ ազգերէն:

Պ. Ձորս հարիւր յիսունըրուքը
տարի ջրհեղեղէն ետքը հայր Աբրա-
համու ատենը, որ Սեմին ըսկսած
տանը մէկերորդ էր: Վա՞ղ չի Սեմայ

տղան Արփաքսատ էր. Արփաքսա-
դին տղան Կայնան. Կայնանայ տղան
Սաղա. Սաղային տղան Եբեր՝ որուն
անունով ազգը ըսվեցաւ Եբրայեցի.
Եբերայ տղան Փաղէկ. Փաղէկայ տղան
Ռագաւ. Ռագաւայ տղան Սերուք.
Սերուքայ տղան Նաքովր. Նաքովրի
տղան Թարա: Ա Թարան իրեք որդի ու-
նեցաւ, Աբրահամ, Նաքովր, Առան. Ա-
ռան մեռաւ ու Թողուց տղայ մը Ղով
անունով: Աբրահամ, Նաքովր ալ կար-
գըվեցան. Աբրահամու կընոջ անունը
Սարա էր, Նաքովրինը Մեղքա: Եաքը
Թարա առաւ իրեն երկու որդիքը Ա-
բրահամ ու Նաքովր և մեռած որդւոյն
տղան Ղովտը ու ելաւ քաղդէացւոց
երկրէն՝ քանանացւոց երկիրը եր-
թալու համար: Եաքը եկան բընակե-
ցան Խառան ըսված տեղը, ու հոն մե-
ռաւ Թարա Աբրահամու հայրը: Ա
տեղըս ու աս աւուրս ալատեց Ած Ա-
բրահամ՝ իրեն ժողովուրդ ընելու հա-
մար:

Թ

ԳԻՏԵԼԻՔ

Հ. Աստարակին վերայ դրսի պատմիչները գիտնալու ինչ հարկաւոր բան կըխօսին:

Պ. Նախ ձևին վերայ խօսելով չեն համաձայնիր. ոմանք կըսեր կըսեն, ոմանք ալքաւակուսի: Նոյնպես բարձրութե համար ալ՝ ոմանք ինչվան մղոն մը եւեր կըսեն. ուրիշները ինչվան 12000 գիրկ կըհանեն: Սբ Հերոնիմոս չորս մղոն բարձրութ կուտայ: Իսկ հերիւաբ չափը անցընելով ուզեցին որ քանըեօթը մղոն բարձրութիւն ունենայ:

Հ. Աստարակին շինելուն ու փլլելուն վերայ դրսի պատմիչներուն մէջ ինչ կարծիք կայ:

Պ. Շինելուն պատճառ կուտան՝ թէ ուրիշատեն ջրհեղեղէն ազատելու համար էր: Իսկ փլլելուն համար կըսեն թէ Աբ մէկ սաստիկ փոթորիկ մը հանեց, ու հիմնայատակ կործանեց:

Հ. Ջրհեղեղէն առաջ մարդիկ որչափ երկայն կապրէին, և ինչո՞ւ ետքէն կարճցաւ կեանքերնին:

Պ. Ջրհեղեղէն առաջ սովորաբար ինըհարիւր տարիէ չափ կապրէին. ինչպէս որ Ադամ ինը հարիւր երեսուն տարի ապրեցաւ. ասոր նման ուրիշներն ալ՝ քիչ մը աւելի քիչ մը պակաս. բայց Ած տեսաւ որ մարդիկ շատ ապրելով զինքը բոլորովին կը մոռնան, և երած չարութենին ալ խիստ չափը կանցընէ, ՆոյՆահապետին Ջրհեղեղէն առաջ ըսածին պէս որ մարդուս տարիքն ալ կրկարճցնէ, անանկ որ շատ շատ տասրին հարիւր քսան տարի: Նոյր համար Ջրհեղեղով գետնին ուժն ալ կարցուց, խոտեղէնները գէշցան: Բայց ասմարդկան տարիքին կարճնալը Թողուց Ած որ բնական կերպով ելլայ կամաց կամաց. ինչպէս Թոռները հինգ հարիւր տարուն չափ ապրեցան, և անոնց որդիքը չորս հարիւր և երեք հարիւր տարի: Եւ Ջրհեղեղէն հինգ հարիւր տարի ետքը Աբրահամու աւետը, հազիւ երկու հարիւր տարի կապրէին, անկէ մէկ երկու հարիւր տարիալ ետքը հարիւր՝ հարիւր քսան տարի ապրողքիչ կըգտնըվէր, ինչպէս որ ըսեր էր Ած: Անկէ ետքը ինչվան հիմա չորս հազար տարիէ չափ ապրողը վեր ապրողխիստ դժուար

կըգիտնըվի։ Իսկ ասկէ իրեք հազար տա-
րի առաջ Դաւիթ մարգարէն Սաղմո-
սին մէջ կըսէ իր աստենին համար՝ թէ
եօթանասունէն անդին առողջ հան-
գիստ կեանք չըլլար. ինչպէս որ հիմա
ծերերը փորձով նոյն խօսքը կըհաս-
տատեն։

Ժ

Հ. Լեզուները խառնըվեցան առաջ
մարդիկ ինչ լեզուով կըխօսէին։

Պ. Հայերէն. ինչպէս որ հաւանա-
կան կերպով կըստուգվի Աշտիշունչին
պատմութենէն, վի զի նոյ նահապետը
երբոր տապանէն ելաւ Մասիս լեռ-
նէն իջաւ, հոնտեղը Հայաստան բնա-
կեցաւ. ու երբոր մարդիկ շատցան.
ելան Հայաստանէն ադին անդին եր-
թալու համար. և Սեննաարայ դաշտին
մէջ երբոր լեզուները խառնըվեցաւ,
մինակ Հայաստանու բնակիչներուն
լեզուն, որոնք տեղերնուն չէին շար-
ժած, մընաց առջի լեզուներին՝ առանց
խառնըվելու։ Այսչափէն յայտնի
կըլինանք գուշակել որ երբոր Հայկ
նահապետ Հայաստանէն ելլելուն վը-
րայ զղջալով նորէն ետ դարձաւ, ինչ-
պէս որ չախորժեցաւ ուրիշ տեղվան-
քէն ու իր առջի բնակութենը եկաւ,
ասանկ ալ չախորժելով իր ավերված
լեզուէն, և տեսնելով որ բոլոր առջի

բնաակիչները իրենց առջի լեզուն կըխօսին, ինք ալ նորէն ըսկսաւ հայերէն լեզուով խօսիլ. մէյմը՝ իրեն հօրը լեզուով խօսելու փափաքով, մէյմ ալ որպէս զի շահի բնաակիչներուն սիրտը ու աւելի անոնց վըրայ, որոնք բնաական հերպով կատէին անանկ նորեկի լեզու մը որ պատժոյ համար Աստուծմէ էր: Ան պատմուհէրը էնգլիանալով եւ. րոպացիք, և էնկըրնալով ալ ուրիշ ազգի մը աս առջի լեզուն յարմարցընելու մէկ կերպով մը, ընդհանրապէս կարծեն թէ Եբրայեցոց լեզուն եղած ըլլայ. բայց յայտնի է որ կըսըխալին:

Հ. Սէմ, Քամ, Յաբեթ մէջերնին ինչպէս բաժնեցին երկիրը:

Պ. Աստուածնչին մէջի ազգերուն անուններըը աշխարքներուն անուն ներուն նմանցընելով կըսնայ ըսվիլ թէ Յաբեթին որդիքը Եւրոպա ու փոքր Ասիա բնաակեցան. Սեմայ որդիքը Ասիայի մէջ արևելեան կողմէն. Քամայ որդիքը Ափրիկէ, փիւնիկէ ու Պաղեստին:

ՄԱՍՆ Գ

ՆԱՀԱՊԵՏԱՅ ԴԱՐԸ

ԻՆՉՎԱՆ
ԵԳԻՊՏՈՍԷ ԵԼԱԾԵԼՆԻՆ

ԺԱ

ՀԱՅՐ ԱՒՐԱՀԱՄՈՒ ՂՈՎՏԱՅ ՀԵՏ ԸՐԱԾ ԳՈՐԾՔԵՐԸ

Հ. Ինչո՞ւ համար Աբ կանչեց Աբրահամը. և ան ալ ո՞ւր գընաց։

Պ. Աբրահամու հաւատարմութիւնը համար՝ ուզեց Աբ որ զատ ազգ ընէ զինքը. ուստի երբոր Աբրահամ եօթանասունըհինգ տարվան էր, Ա.Տ հրամանովը ելաւ Խառանէն՝ ղովանալ հետը՝ եկաւ քանանացոց երկիրը ինչվան Սիւքեմ բարձր կաղնին ծա-

ուն քովը. հոն Աբ երևցաւ ու ըսաւ թէ քու զաւկիներուդ պիտի տամ աս երկիրները. անկէ ելաւ Բեթէլ գընաց, անկէ ալ անապատ: Ան աւետնները սաստիկ սով եղաւ քանանացոց երկիրը. անոր համար ելաւ գընաց Աբրահամ Եգիպտոս:

Հ. Աբրահամ Եգիպտոսի մէջ որչափ աւետն կեցաւ:

Պ. Քիչ կեցաւ. վասն զի ինքը վախնալով որ չըլլայ թէ Սարային համար զինքը մեռցընեն, ով որ կըհարցընէր, քոյրս է կըսէր. անոր համար Սարան փարաւոն իրեն կին առաւ, և աւ բանիս համար Աստուծմէ սաստիկ պատժըվեցաւ: Ան աւետնը իմացաւ փարաւոն Աբրահամու ըրած խաբէութիը ու իրեն չաս ընծ. եր ալ տուաւ առջի տուածներէն զատ, ու ղովտին հետ մեկտեղ ըսաւ որ ելլեն երթան:

Հ. Աբրահամ երբոր Եգիպտոսէն ելաւ ղովտայ հետ, որը գընաց:

Պ. Դարձաւ՝ առջի անապատը Բեթելին մօտ՝ ուր որ առաջ Այ սեղան չիներ էր. բայց որովհետև բաներնին խիստ շատցեր էր, մեկ տեղ չէին կըրնար կենալ, անով կռիւ ալ կըլլար Աբրահամու ու ղովտայ հովիւներուն մէջը, անոր համար Աբրահամու խորհըրգով բաժնըվեցան մեկմեկէ ու ղովտ Յորդանան գետին կողմերը ան երկիրներուն աղէկութը համար Սո-

դոմ քաղաքը դընաց նատեցաւ. ուրկէ որ գերի բռնըվեցաւ: Եւ Աբրահամու ըսաւ Աձ որ եղէ պտրտի բոլոր քանանացոց երկիրը՝ որ իրեն տալ կուզէ. Աբրահամ ալ եկաւ դընաց Քեբրոնի մէջ Մամբրէի կաղինի ծառին քովը. նակեցաւ ու հոն Այ սեղան շինեց:

Հ. Ղովտ ինչ պատճառաւ գերի գընաց Սոդոմ քաղաքէն, և ինչպէս ազատեցաւ:

Պ. Ա՛ս աւեններըը չորս թագաւոր մէկ եղած հինգ թագաւորի դէմ պատերազմ բացին Ազտից ձորին մէջ, ու սոդոմացիք յաղթըվեցան և թագաւորնին նաւթի ջրհորի մէջ պահվըտեցաւ. թշնամիները Ղովտն ալ առին գերի տարին: Երբոր լսեց Աբրահամ, իրեք հարիւր տասնըուրթը հոգի իր ծառաները առաւ դընաց, վազեց թըշնամիներուն վրայ՝ զարկաւ, ազատեց Ղովտը իր ամէն բաներովը և ժողովուրդն ալ մէկ տեղ: Ան աւենը Սոդոմայ թագաւորը շընորհակալ եղաւ Աբրահամին ու կուզէր աւարը իրեն թողուլ. յանէն չառաւ Աբրահամ ու ըսաւ, չըլլայ որ ըսես թէ ես հարըստացուցի Աբրահամը. վո՛ւ զի ինքը բոլորովին Այ ապաւինած էր: Եւ Մելքիսեդեկ Սալեմայ թագաւորն ալ որովհետև քահանայ Այ էր՝ օրհնեց Աբրահամը. Աբրահամ ալ առած բաներէն անոր տասանորդ տուաւ:

ԺԲ

ԱԲՐԱՀԱՄՈՒ ԳՈՐԾՔԵՐԸ ՂՈՎՏԸ ԳԵՐՈՒԹԵՆԷ ԴԱՐՁԸՆԵԼԷՆ ԵՏԵՒ

Հ. Աբրահամ իր բոլոր յոյսը Աստուծմէ ինչ վարձք ընդունեցաւ:

Պ. Ան տեսիլքով իրեն խոստացաւ որ ինքը վերակացու ըլլայ անոր, ու երկնքի աստղերուն չափ իրեն որդիները շատցնէ. և աս խոստմունքնե-րուս կատարվելուն նըշան՝ հըրաման տուաւ Ան որ Աբրահամ մէկ զոհ մը ընէ. և ան զոհը ընելուատեն ահաւոր կերպով մը իմացուց իրեն ետքի ըլլա-լիքները:

Հ. Սարային ամուլ ըլլալուն համար Աբրահամ չէր տարակուսեր Աստուծմունքներուն վըրայ:

Պ. Ո՛չ երբէք. վասն զի ինքը կը հաւատար կատարեալ սրտով որ Ան իր ուզածը կընէ՝ առանց իմացընելու ատենը և ինչպէսը, և կըսպասէր կատարվելուն. թէպէտ և ինչվան ան ատենը դեռ տըղայ չունէր, որով հետև Սարա ամուլ էր: Բայց Սարային ուզելովը Ագար աղախինէն տղայ մը ունեցաւ Իսմայէլ անունով: Ան Ագարը դեռ տղան չծընած ըսկսաւ հպարտանալ Սարայէն վըրայ. Սարան

ալ ըսկսաւ Ագարը նեղը խոթել, ան
ալ առջինին պէս հընազանդելու տեղ,
ելաւ փախաւ. բայց Ած ձամբէն եա
դարձուց զինքը՝ որ երթայ հընազանդի
Սարայիին: Երբոր տասնիրեք տարվան
էր Իսմայէլ, Ած յայտնեց Աբրահամու
որ Սարայէն տղայ մը ունենայ՝ որուն
պիտի տայ ան խոստացած երկիրնե-
րը. իր Աբրամ անունն ալ Աբրա-
համ կոչվի ըսաւ, Սարան ալ՝ Սարրա.
և իրեն Ա.Յ Ժողովուրդ ըլլալուն նշան
թլփատուիլը տուաւ:

Հ. Ղովոր գերուէն ազատելէն եա-
քը միշտ Սոդոմայ մէջ բընակեցաւ:

Պ. Ձէ. վը զի Սոդոմ քաղաքը քիչ
առենէն կործանեցաւ:

Հ. Ինչո՞ւ համար Սոդոմ կործա-
նեցաւ:

Պ. Սոդոմացոց մեղքերուն չատու-
թիը համար: Բայց ուզելով Ած իրեն
անչափ ողորմուիլը իմացընել մեզի,
օր մը ցորեկը երբոր Աբրահամ իր
տանը դրան առջև նստեր էր, իրեք
հոգի կանցնէին ան ձամբէն. տեսնե-
լուն պէս Աբրահամ առջևնին ելաւ,
հանդիսեցուց զիրենք, ոտվընին լուաց
ու կերակուր հանեց. անոնք ալ պատ-
մեցին իրեն Թէ Սարրան գալ տարի
ասս օրըս տղայ կունենայ. Սատա դը-
րան եառնէն լսեց ու ծիծաղեցաւ ին-
նըսուն տարվան պառւըցած ըլլալուն
համար: Ետքը երբոր ելան որ երթան,

պատմեցին Աբրահամու թէ Սոդոմը կործանելու կերթան. Աբրահամ լսածին պէս՝ գուԹը շարժեցաւ ու աղաչեց որ յիսուն արդար Թէ որ մէջը գտնըվի՝ չկործանեն. երբոր մարիկ ըրին աղաչանքին՝ կամաց կամաց արդարներուն Համրանքը քիչցուց՝ ինչևան խօսք առաւ որ տասը արդար Թէ որ գըտնըվի՝ ազատեն քաղաքը: Բայց չկըտնըվեցաւ:

ԺԳ

ՍՈԴՈՄ ԳՈՄՈՐԱՅ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

Հ. Ի՞նչ կերպով կործանեցին հըրեշտակները Սոդոմ ու Գոմոր քաղաքները:

Պ. Երկու հըրեշտակ իրիկվան դէմ մտան քաղաքը՝ Ղովտայ դըրան առջևէն կանցնէին: Ղովտ տեսածին պէս՝ շատ աղաչանքով ներս հըրաւիրեց զանոնք՝ երկու օտարական մարդ կարծելով, ոտվընին լուացց ու կերակուր Հանեց առջևնին: Քիչ մը անցաւ՝ եկան քաղաքացիքը կուզէին Ղովտէն ան օտարականները որ չարչարեն. Ղովտ չկատուաւ: Երբոր շատ նեղը խոթեցին, ձեռքերնէն ազատելու Համար՝ անոնց տեղը խոստացաւ տալու իրեն երկու աղջիկները. բայց անոնք իրենց ուզածէն ետ չէին կենար: Ան ատեն հըրեշ-

տակները ղովը ներս քաշեցին, ու տա-
նը գուռը կորսընցընել տուին որ կը-
փընտռեին ու չէին գտներ: Ետքը ղով-
տայ հասկցուցին հըրեշտակները ի-
րենց ինչ բանի համար եկածնին ըսին
որ իրեն նշանած փեսաներուն ալ ի-
մացընէ որ մեկտեղ գան. բայց անոնք
երբոր լսեցին՝ ծիծաղեցան ղովտայ
դիւրահաւանութեը վըրայ ու տեղը-
նէն չիշարժեցան: Երբոր առաւօտ
եղաւ՝ առին ղովը, կինը ու երկու
աղջիկները քաղքէն գուրս հանեցին
ու ապսպրեցին որ չըլլայ թէ գառ-
նան եաւնին նային, մեկ տեղ մընալ
չկրնան, շիտակ լեռը ելլեն: Արևը
ծագելուն պէս ըսկսաւ աստիկ կը-
րակով խառնած ծրծումբէ անձրև
գալ Սոդոմ Գոմորայ վըրայ: Ղովտայ
կինն ալ ետ հըրամանին դէմ ընելով
եաին նայեցաւ ու մեկէն աղէ արձան
կտրեցաւ: Ղովտ վախնալով որ չըլ-
լայ թէ լեռն ալ հասնի կըրակը, ու-
զեց որ մօտ քաղաքներուն մեկը փախ-
չի: Հըրեշտակներն ալ իրեն ուզե-
լուն համար հոն տարին զինքը. ատով
ազատ մընաց ան քաղաքը ատ պատ-
ժէն, և անոր համար անունը Սեգովը
ըսվեցաւ: Ահա տոռնկով չորս քա-
ղաք մեկ տեղ երկնքէ թափած կըրա-
կով մոխիր դարձան իրենց մեղքերուն
համար:

Հ. Ղովտ Սեգովը քաղաքը ոչնչափ առեն կեցաւ։

Պ. Խիստ քիչ. վն զի սրտին վախէն մէկէն անկէ ալ ելաւ գընաց մօտ տեղ այրի մը մէջ բընակեցաւ։ Ղովտ երկու որդիք ունեցաւ, Մովաբ և Ամոն. ասոնցմէ եղան Մովաբացիք և Ամոնացիք։ Հոս կըլըմիննայ Ղովտայ վըրայ եղած պատմուխը։

Հ. Հայրն Աբրահամ ինչպէս իմացաւ Սոդոմայ այրիլը, ու անկէ ետքը ինչ ըրաւ։

Պ. Առաւօտանց նայեցաւ դէպ 'ի Սոդոմ Գոմոր, տեսաւ որ ծուխը երկինքը պատեր էր, ցաւեցաւ։ Ետքը ելաւ գընաց դէպ 'ի հարաւ Գերարայ ըսած տեղը, ու հոն Սառային համար ամէն հարցընողին քոյրս է կըսէր։ Անոր համար Աբիմելէք ան տեղին թագաւորը Սառան իրեն կին առնել ուզեց. բայց Ած տեսիլքով երևցաւ անոր ու ապսպըրեց որ չդպչի Աբրահամին կընոջը։ Ան ալ կանչեց Աբրահամը, գանգատեցաւ թէ ինչու ատ ըսաւ, ու շատ պարգևներ տալով թողուց՝ ուր որ կուզէն երթան։ Բայց երթալէն առաջ Աբրահամ աղօթք ըրաւ Աբիմելէքայ համար ու աղատեց Ած ատած պատժէն իրեն պատճառաւ, որ Աբիմելէքայ մարդիկներէն մէկուն մալ տղայ չէր ըլլար։

ԺԴ

ԻՍՀԱԿ

Հ. Սառա որդի ունեցաւ:

Գ. Երբոր հասաւ Ա՟Յ խոստացած ատենը՝ տղայ մը բերաւ, անունը դրաւ Իսահակ, և կաթէն կտրած օրը մեծ ուրախութիւն ըրաւ Աբրահամ:

Հ. Իսահակ Սառայէն հարազատ տղան ըլլալով, Իսմայէլին վրնաս մը եղաւ:

Գ. Իսահակայ պատճառաւ Իսմայէլ ըսկսաւ արհամարհվիլ՝ չէ թէ իորթ որդի ըլլալուն համար, հապա որով հետև Իսահակին հետ կխնար, գէշ օրինակ անոր կուտար. անոր համար Սառան ուզեց որ հեռացընէ Իսմայէլ իր քովէն: Եւ թէպէտ Աբրահամ չէր ուզեր, բայց Ա՟Ծ իմացուց Աբրահամու որ Սառայէն ուզածը տղէկ բան է: Ան ատենը մէկէն Աբրահամ հընազանդեցաւ Սառայէն խօսքին: Ելաւ առաւօտանց հաց ու տիկով ջուր տուաւ Ագարայ, տղան ալ հետը ձամբայ դրաւ: Ագար ձամբան կորսնցուցած երդման ջրհորին քովերը կրպտըտէր, ինչվան ջուրն ալ հատաւ, ինքն ալ յուսահատած՝ Թողուց տղան մէկ ծառի մը տակ, ու գընաց քիչ մը հեռու նստեցաւ՝ որ չիտեսնէ տղուն մեռնիլը: Ա՟Ծ լսեց տղուն լացին ձայնը, ու

ջուր բղխեցուց ան տեղվանքէն, խոստացաւ ալ որ մեծ ազգ ընէ Իսմայէլը։

Հ. Երդման ջհոդը ո՞ւր տեղվանք կ՚ինայ։

Գ. Գերարայ փղշտացոց երկիրը՝ Աբիմելեքին թագաւորութեան տակը։ Ա՛ ջհոդը Աբրահամ բացեր էր ու Աբիմելեքին մարդիկը առեր էին ձեռքէն։ Երբոր Աբիմելեք նորէն գաշինք դրաւ Աբրահամու հետ, առ ջհոդն ալ նորէն ետ տուաւ, անմեղադիր ընելով ինքզինքը թէ չէր իմացած։ Աբրահամ ալ ծառեր տնկեց ան ջհոդին քովերը, ու հոն Ա՛յ աղօթք կընէր։

Հ. Աբրահամ գուրս ընելէն ետև Իսմայէլը՝ ալ ուրիշ վիշտ չէքաշեց Իսահակայ պատճառաւը։

Գ. Երբոր բոլորովին հանգստութեամբ կարծեր ինքզինքը՝ տեսնալով որ իր վերայ կը կատարվի Ա՛յ խոստումը, յանկարծ մէկ գիշեր մը մեծ ցաւելու դիպուած մը հանդիպեցաւ։ Հրաման տուաւ Ած Աբրահամու որ Իսահակը ողջակէզ ընէ. բայց ինքը բնաւ չիտարակուսեցաւ, առաւօտը կանուխ ելաւ, փայտ կոտրեց, էշով մը և երկու ծառայով ճամբայ ելաւ գընաց իրեք օր հեռուն. ու երբոր աեսաւ Ա՛յ ցուցեցած տեղը, ծառաները թողուց, փայտերը շալկեցուց Իսահակայ կռնակը, ինք ալ կրակ և դա-

նակ առաւ ու գընացին. տղան տա-
րակուսած կըհարցընէր թէ ո՞ւր է ող-
ջակէզ ընելու ոչխարը. Ած պատ-
րաստեր է՝ ըսաւ Աբրահամ: Երբոր
հասան տեղը, կապեց Իսահակը, քա-
շեց դանակը, կուզէր մորթել. կե-
ցի, ըսաւ, արգելեց Ած. ու Սաբե-
կայ ծառեն վերցուցէն կախած ոչխար
մը ցցուց անոր տեղը՝ որ ողջակէզ
ըրաւ: Ած ալ օրհնեց Աբրահամը ա-
սանկ վկայեց հընազանդութիւնը հա-
մոր:

ԺԵ

ՍԱՒՒԱՅ ՄԱՀԸ, ԻՍԱՀԱԿԱՅ ԿԱՐԳԱՒԻԼԸ

Հ. Ո՞ւր տեղ և քանի՞ տարվան մե-
ռաւ Սառա:

Պ. Քեբրոնի մէջ քանանացոց եր-
կիրը՝ հարիւր քսանըեօթը տարվան:

Հ. Ո՞ւր թաղվեցաւ Սառա:

Պ. Քեբրոն քանանացոց երկիրը՝
Մամբրէին դիմացը երկու այրին մե-
կուն մէջ, որն որ Աբրահամ գիմացի
ագարակովը մէկ տեղ գընեց հորս հա-
րիւր սափերի Սահառ քեաացիին որ-
դուն Եփրոնին ձեռքէն: Ածաշունչը
կանանց մէջէն մինակ Սառայինն տարի-
քը, մեռնիլը ու թաղվիլը կըսէ՝ եկե-
ցոյ օրինակ ըլլալուն համար. ինչպէս
Իսահակ ալ քեռի օրինակ էր:

Հ. Իսահակ երբ կարդըվեցաւ, և ինչպէս։

Պ. Սառային մեռնելէն երեք տարի ետքը։ Տեսնելով Աբրահամ որ ինքը ալ ծերացեր է՝ հարիւր քառասուն տարվան, կանչեց Եղիազարը՝ իրեն հաւատարիմ ծառան, ու երդում ընել տալով որ քեռացն կին չառնէ իրեն որդոյն, տասը ուղտով շատ ընծաներով ոսկիէ արծըթէ զարդերով խրկեց որ երթայ իր հայրենիքը՝ Միջագետքէն Իսահակայ կին առնէ ու բերէ։ Երբոր անիկա տարակոյս կըհաներ թէ, թէ որ չի գալու ըլլայ՝ ինչ ընէ, Աբրահամ հաստատուն յուսով ըսաւ՝ թէ Ա՛յ հրեշտակը կառաջնորդէ քեզի. բայց թէ որ չկրցայ՝ ազատ ըլլաս երդումէդ։ Գընաց Եղիազար Նաքովրայ քաղքին դուրսի դին ջրհորին քովը նստաւ։ Աղաչեց Ա՛յ որ երբ քաղքէն կուգան աղջիկները սափորներով ջուր առնելու, որ աղջիկն որ ընտրված է աս բանիս, Եղիազար թէ որ խըմելու ջուր ուզէ անկէ, անիկա ինքիրեն ուղտերուն ալ խմցընէ։ Ա՛ս բանըս մտածելու առեն եկաւ Ռեբեկա Աբրահամու եղբօրը՝ Նաքովրայ տղուն Բաթուելին աղջիկը՝ ու Եղիազարայ խօսք դըրածին պէս ըրաւ։ Ան առնելը Եղիազար հմայրցուց խմացաւ ով ըլլալը, ու հանեց ձեռվընները ոսկիէ ապրանքաններ դըրաւ, ականջներն

ալ ոսկիէ օղեր անցուց։ Երբոր Լաբան տեսաւ անոնք ու լսեց եղածը, եկաւ աուն հըրամցուց. ուղտերուն խոտ տուաւ, իրենց ալ ոտվընին լուացու ու կերակուր հանեց. բայց Եղիազար չուզեց ուտել մինչեւ որ խօսքը չիկապէն։ Ետքը պատմեց եղած դիպուածը. անոնք ալ ԱՅբրանն է ատ ըսելով մեկէն հաւանեցան։ Եղիազարն ալ անոնց տեղը հանեց ոսկիէ արծըթէ ամանները՝ լաթեր՝ ընծայ տուաւ Բաթուէլի Ռեբեկային մօրը, Լաբանայ եղբօրը ու իրեն. և ասանկով կերան, խըմեցին, պառկեցան։ Առաւօտը մեկէն երթալ կուզէր Եղիազար. անոնք կըսպիէին որ տասը օր ալ կենայ տղջիկը. ետքը խօսքը որոշելու համար Ռեբեկայի հարցուցին. և անոր ուզելովը մէկէն բաժնըվեցան գընացին Ռեբեկա և իր աղախիններըը ուղտերու վըրայ նստած։ Երբոր մօտեցան տեսլեան ջրհոր ըսված տեղին, ան տղեկը խահակ եկեր դաշտին մէջ կըպտըտէր. մէկմէկ տեսան հեռուէն. և Ռեբեկա երբոր իմացաւ թէ դէպի իրենց եկողը խահակն է, վըրան լաթ առաւ՝ վար իջաւ, ու անանկ գընաց։ Ասանկով խահակը երբ քառասուն տարուան էր իրեն կին առաւ Ռեբեկան ու մօրը մահուան սուգն ալ սրտէն փարատեցաւ։

ԺԶ

ԱԲՐԱՀԱՄՈՒ ՄԱՀԸ. ԵՒ ԻՍԱՀԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔՈՎ. ՏՂԱՅ ՈՒՆԵՆԱԼԸ

Հ. Իսահակայ կարգելվելէն ետքը Աբրահամ ոչջափ տաեն ապրեցաւ։

Պ. Երեսունըհինգ տարի. և աս միջոցիս մէջ Քետուրա անունով կին մը առաւ և անկէ վեց որդի ալ ունեցաւ Ծերացած տաեները Աչ մանուր իրնամքով, բայց չիթողուց անոնց որ Իսահակայ հետ իրեն ժառանգ ըլլան. մեռնելէն առաջ անոնց մէյմէկ քիչ բան տուաւ ու ձամբեց։ Ինքը մեռաւ հարիւր եօթանասունըհինգ տարվան և Իսահակ ու Իսմայէլ մէկ տեղ թաղեցին Սառային քովի այրին մէջ, Մամբրէի կաղնին ծառին դիմացը։

Հ. Իսահակ ուր կըբընակէր։

Պ. Քանանացոց երկիրը Աբրահամու կեցած տեղը, ինչվան որ մեծ տունի մը պատճառաւ էլաւ ձամբայ ընդհատոս երթալու համար։ Բայց Ած արգելեց որ ան երկրէն դուրս չելլէ, որնորիր հօրը խոստացեր էր ու իրենց հուպէր տալ։ Անոր համար գընաց Գերարայ փղշտացոց Աբիմելէք թագաւորին քով. հոն երկար տաեն կենալէն ետքը, դարձաւ նորէն առջի տեղը։

Հ. Իսահակ փղշտացոց երկրին մէջ ինչ նեղուած քաշեց:

Պ. Աբրահամէն ետքը եղաւ իր սրտաբաղը որ քաշեց Ռեբեկայի համար. ուսաի ամէն հարցընողին քոյրս է կըսէր. բայց Աբիմելէք դիպուածով իմացաւ ու նեղացաւ Իսահակայ երկդիմի խօսքին վրայ. և ապաշխրեց ամէնուն որ գիտնան ու չըլլայ թէ վնաս մը հասցընեն անոնց: Ատեն անցաւ՝ շատ հարստացաւ Իսահակ. ըսկըսան նախանձիլ փղշտացիները ու Իսահակայ հօրը փորած ջրհորները ամէնն ալ լեցուցին. եւքը Իսահակ նորէն բացաւ: Ա՛ս բաներուս համար Աբիմելէք ալ Իսահակայ ըսաւ որ ելլէ երթայ ան տեղէն:

Հ. Իսահակ Աբիմելէքին քովէն երթալէն ետև ինչ մանաւոր գործք մը ունի յիշված:

Պ. Գերարայի ձորին մէջ՝ ուր որ կըբընակէր, ջրհոր մը բացաւ ինքնիրէն բխած ջրոյ, ու անունը դրաւ Ջըէհոհ, անոր համար որ Գերարայի հովիւները կըռիւ կընէին՝ ան ջրհորը մերն է ըսելով: Ուրիշ ջրհոր մընալ բացաւ, անուանեց Թշնամութ նորէն կըռիւ ընելնուն համար. ուրիշ մընալ բացաւ ու անուանեց Անդորրութիւն, որուն համար կըռիւ չեղաւ: Ետքը գընաց Երդման ջրհորին քով. հոն Այ սեղան շինեց՝ զոհ ըրաւ, ու օրհ.

նըվէեցաւ Աստուածմէ: Հոն ալ ջրհոր մը փորեց ու ջուր չէ լալուն համար անունը Երէսուն դըրաւ: Ա տեննե-րըս եկաւ իրեն քովՎաբիմելէք Թագաւորը, Ոքողաթ, փիքօղ իրեն իշխաննե-րով մէկ տեղ դաշինք դընելու: Ի-սահակ անոնց սեղան ըրաւ ու մէկ տեղ բարեկամաւե ուխտ ըրին, գընա-ցին:

ԺԷ

ՅԱԿՈԲ, ԵՍԱՒ

Հ. Իսահակ կարգըվելուն պէս տը-պայ ունեցաւ:

Պ. Ռեբեկա ամուլըլլալուն համար քսան տարի եոքը աղաչելով Աս-տուածմէ երկուորեակ տղաք ունեցաւ. որոնք երկու ազգ կընըշանակէին ու մեծը պզտիկին պիտի ծառայէր: Եսաւ էր մեծը՝ մազոտ Թխագոյն և բնութը խիստ. և պզտիկը Յակոբ հեզահոգի:

Հ. Եսաւայ ու Յակոբայ բընաւ-որութենին ինչ օգուտ կի վընաս հա-սուցին իրենց:

Պ. Եսաւ տաք գըլուխ կտրիճ մը ըլ-լալով, անդրանկութէն և հօրը օրհնու-թէն զրկըվեցաւ. Յակոբ հանդարտ-մըտածօղ ընտանի բարք ունենալուն՝ ամէն բանի մէջ յաջողուի դտաւ:

Հ. Եսաւ ինչպէս իր անդրանկու-թիը կորսընցուց:

Պ. Մէկ օր մը Յակոբ ոսպէ ապուր

եփեր էր. Եսաւ առատիկ անօթի դաշտէն դարձած՝ տեսաւ, ուզեց: Յակոբ ալ ըսաւ. Թէ որ անդրանկութիւդ ինծի կուտաս, կ՚ըլլայ: Եսաւ մէկէն առանց առաջը ետևը մտածելու, Անդրանկութիւնն ինչ կ՚ելլէ՝ քեզի ըլլայ, ըսաւ: Յակոբ երդում ուզեց, Եսաւ մէկէն երդում ալ ըրաւ ու նստաւ կերաւ խմեց ու գընաց: Անոր համար Եսաւ Եդոմ կոչուեցաւ:

Ը. Իսահակ հաւանեցաւ Յակոբայ ու Եսաւայ ըրած անդրանկութեան փոխոխութիւնը:

Թ. Ինչը չիմանալով անդրանկութիւն օրհնուհնալ Յակոբայ տուաւ. վասն զի Եսաւ որսորդ ըլլալով երբեմն երբեմն աղէկ որսեր կբնէր ու կըկերցընէր հօրը. անոր համար Իսահակն ալ Եսաւը կսիրէր: Իսկ Ռեբեկա մայրերնին ալ Յակոբը կսիրէր: Իսահակ երբոր շատ ծերացաւ՝ ուզեց որ Եսաւը օրհնէ. կանչեց ըսաւ որ երթայ մէկ աղէկ որս մը բնէ, եփէ ու բերէ՝ որ ինքն ուսէ ու հոգի օրհնութիւնը տայ իրեն: Մէկէն որսալու գընաց Եսաւ: Իմացաւ բանը Ռեբեկա. խրկեց Յակոբը որ շուտ մը գաշտէն երկու գիրուկ ուլ բերէ, որ ինքը եփէ ու տայ իրեն որ տանի ու օրհնութիւնը ինքը առնէ: Յակոբ ըսկսաւ վախնալ Թէ չըլլայ որ իմացվի ու ինքը անէծք առնէ օրհնութեան տեղը. մայրը՝ Իմ վրաս ըլլայ, ըսաւ, անէծքը.

գու խօսքիս մտիկ ըրէ: Երբոր գը-
նաց բերաւ, Ռեբեկա եփեց շուտ մը.
Եսաւայ նոր ըզգեստը որ իր քովը պա-
հեր էր անոր հագցուց. ուլին մորթն
ալ թևերուն ու վզին վրայ յարմար-
ցուց, ձեռքը տուաւ կերակուրը որ
տանի: Իսահակ ձայնը լսածին պէս
ըսկսաւ տարակուսիլ հարցընել զար-
մանալով թէ ինչ շուտ բերաւ. քովը
կանչեց, ձեռվընները բռնեց նայեցաւ.
մինակ ձայնը ճանչցաւ թէ Յակոբին
էր. բայց երբոր մօտեցաւ՝ Եսաւայ
լաթերուն հոտը առաւ, առանց տա-
րակուսի մը անդրանկութեանը օրհնութիւնը
տուաւ՝ շատ խորհրդաւոր խօսքերով.
և թէ եղբօրը վրայ իշխէ: Ասանկով
եղաւ գընաց Յակոբ: Ետևէն Եսաւ
ալ բերաւ իրեն բռնած որսը. ան բա-
նիս վրայ խիստ զարմացաւ Իսահակ,
հարցուց, իմացաւ, բայց Աստ մաս-
նաւոր խընամքովը՝ որով արդարացի
խաբէութիւնը առաջ գընաց, տուած օր-
հնութիւնը ալ աւելի հաստատեց: Ան ա-
տենը տեսնելով Եսաւ որ անդրան-
կութեանը հետ օրհնութին ալ կորսընցուց,
ըսկսաւ լալ ու խնդրել որ վինքն ալ
օրհնէ: Իսահակ չուզեց օրհնել. երբ-
որ խիստ շատ թախանձեց՝ ան ատե-
նը մէկ քանի խօսք ալ իրեն ըսաւ:

Ֆ. Եսաւ երկու անգամ խաբվելուն
համար Յակոբին բան մը ըրաւ:

Պ. Սատիկ ոխ պահեց ու կըսպա-

սէր Իսահակայ մահուանը՝ որ ինք ալ Յակոբը մեռցընէ :

ԺԸ.

ՅԱԿՈՒԱՑ ԵՐԹԱԼԸ ԼԱԲԱՆԱՅ ԿՈՎ

Հ. Յակոբ անդրանկուե՞ օրհնուելը առնելէն ետքը Եսաւայ հետը ինչպէս վարվեցաւ :

Պ. Ռեբեկա իմանալով Եսաւայ միտքը՝ ուզեց Յակոբը հեռացընել : Եւ որովհետև Եսաւ երկուկին առեր էր քեռացի և խնաձի, որոնք շատ նեղուի կուտային իրեն ու Իսահակայ, ասոր պատրուակաւ գընաց ալաչեց Իսահակայ որ Յակոբ երթայ Մեսոպոտամիա, ու հոն կարգըվի : Յակոբայ ալ յորդորեց որ երթայ Լաբանայ իրեն եղբօրը քով՝ հեռանայ Եսաւէն : Ան ատենը Իսահակ կանչեց Յակոբը, օրհնեց նորէն՝ ու խառնան խրկեց :

Հ. Եսաւ երբոր լսեց Յակոբայ խառնան երթալը՝ ինչ ըրաւ :

Պ. Իմացաւ որ իր ծընողքը չեն ուզեր քանանացոց հետ խընամուԹիւն ընել, գընաց նոր կինմ ալ առաւ Իսմայելի մէկ աղջիկը :

Հ. Յակոբայ Խառնան երթալու աւտեն նոր բան մը հանդիպեցաւ :

Պ. Ճամբան գիշերը վրան հաս-

ներով, առաջ քար մը իրեն բարձ ըրաւ ու պառկեցաւ: Քնոյն մէջ կրտեսնէր սանդուխ մը կեցուցած գետնէն մինչեւ երկինքը, որուն վրայ հրեշտակները կելլէին ու կիջնէին. ծայրն ալ Աստ կեցած, Աբրահամու ըրած խոստմունքները կրհաստատէր: Վախցաւ Յակոբ. ու ելաւ ան բարձ ըրած քարը տնկեց՝ եղուվօծեց. ու ան տեղին անունը Բեթէլ ը Տուն Աստծոյ դըրաւ. և թէ որ ողջ դառնայ, ամէն ունեցածէն տասանորդ տալ խոստացաւ:

Հ. Յակոբ մինչ տեսակ մարդասիրուն գացաւ Լաբանէն:

Պ. Երբոր Խառանին դիմաց Ջրհորի մը քով մօտեցաւ Յակոբ, տեսաւ հոն հովիւներ որ կրսպասէին Ջրհորին բերնին քարը վերցընելու, ոչխարները խմցընելու համար. երբոր ըսկսաւ հարցընել անոնց, Ռաքէլ Լաբանայ աղջիկը վերայ հասաւ հօրը ոչխարներովը. Յակոբ վերցուց քարը ու խմցուց անոր ոչխարներուն, եւ քը պագաբվեցաւ ու լացաւ: Գընաց Ռաքէլ պատմեց հօրը, ան ալ եկաւ տուն հրրաւցուց: Երբոր խմացաւ որ կուզէ երկար տեղն հոն կենալ, ամիսի մը չափ անցնելէն ետև, Ջեմ ուզեր որ, ըսաւ Լաբան, առանց վարձուց աշխատիս ինծի. որովհետև ազգականս ես: Յակոբ ալ եօթը տարվան աշխատանքին

վոխարէն Ռաքէլը ուղեց: Հասաւ օրը, հարսնիք ըրին, ու գիշերը մութ տեղը Լիա մէկալ մեծ աղջիկը տուեր էր. և Զելփա իր աղախինն ալ անոր նաժիշտ: Առաւօտանց երբոր իմացավեցաւ խաբէուէը, Լաբան տուտ պատճառ բերաւ թէ ան երկիրը սովորութիւն չէ կարգել պզտիկը մեծէն առաջ: Ուստի եօթը տարի ալ անոր համար ծառայեց՝ ու առաւ. որուն նաժիշտ ալ տուաւ Բալլան:

Հ. Յակոբ քանի՞ տղայ ունեցաւ Խառանի մէջ:

Պ. Տասնը մէկ մանչ, մէկ աղջիկ: Որովհետև Լիա այնչափ սիրելի չէր Յակոբայ, Աստ գթացաւ անոր ու տուաւ վեց մանչ. Ռուբէն, Շմաւոն, Ղևի, Յուդա, Իսաքար, Զաբուղոն. մէկ աղջիկ մալ Դինա. Ռաքէլն ալ շատ տրտմած ըլլալով իր ամուլ ըլլալուն համար, Բալլա աղախինը տուաւ Յակոբայ, ուսկից ունեցաւ Դանը, ու Նեփթաղիմը: Լիան ալ իր աղախինը տուաւ և ունեցաւ Գադը, ու Ասէրը: Ասոնէն ետքը լսելով Աստ Ռաքէլին աղաչանքին, տուաւ իրեն Յովսէփը:

ԺԹ

ՅԱԿՈՒԱՅ ԼԱԲԱՆԻՆ ԲԱԺՆԸՎԻԼԸ

Հ. Յակոբ Լաբանայ քովբոլոր ոչ-
չաւի առեն կեցաւ։

Պ. Քսան տարի. վշ ղի տասնը չորս տարիէն Ռաքէլ առնելէն ետքը երբոր Յակոբ ուղեց երթալ, Լաբան ըսաւ Թէ Քու գալովդ իմ տուներս օրհնըվեցաւ, կեցի հոս և ինչ վարձք կուղես ըսէ՝ քեզի տամ։ Ան առենը Յակոբ՝ Ա յոչչափ առեն բան մը ինծի չես տուած ըսաւ. Թէ որ կուզես կենամ, մինակ հօտին մէջէն ամէն խաատուտիկ ոչխարները միշտ իմս ըլլայ։ Հաւանեցաւ Լաբան ու մէկէն զատեց բոլոր ձերմակները ու իրեն տղոցը ձեռքը տուաւ որ իրեք օրվան ճամբայ հեռուն արածեն որ Յակոբ ձերմակներուն ծընած խաատուտիկներն ալ չառնէ։ Տեսաւ Յակոբ որ Լաբան խարդախութիւն կընէ, ինք ալ Աստուծմէ խըրատուած, ծառի գալար ճիւղեր առաւ, որոնց վըրայի կանաչները տեղ տեղ կեղվելով գոյն գոյն կերևնար. անոնք ոչխարները ջուր խըմելու առեն աւազանին մէջ կըդընէր որ տեսնելով կըխըրտէին ու խաատուտիկ կըծընանէին, ինք ալ անոնք բոլոր մէկ

դի կըզատէր. և վեց տարվան մէջ Յակոբ այնչափ հարըստացաւ՝ որ Լաբան ըսկսաւ վըրան նախանձիլ ու ծուռ նայիլ: Օր մը Յակոբ իմացուց Լիային ու Ռաքելին իրենց հօրը տրտունջը, և թէ ինքը տեսիլք տեսեր է որ Աստ՝ Ելոհիմ ասկէ գընա քու հօրըդ տունը կըսէ: Մէկէն հաւնեցան անոնք ալ. ուստի առաւ ընտանիքը, տղաքը, ու ամէն ունեցածը՝ ելաւ Ջամբայ: Ռաքէլն ալ իր հօրը կուռքերը գողցաւ մէկ տեղ առաւ:

Հ. Լաբան ինչպէս ձայն չէհանեց Յակոբայ իրմէ բաժնըվելուն վըրայ:

Պ. Ան ատենը Լաբան ուրիշ տեղ ոչխար խուզելու գացած ըլլալով՝ իրեք օրէն ետև իմացաւ, և աստիկ նեղացաւ, ու իրեն մարդիկներովը եօթը օրվան Ջամբայ ինչվան գաղաատու լեռը ետևէն վազեց հասաւ: Գիշերը Աստ երևցաւ Լաբանու, և ապսպրեց որ զէն մը չհասցընէ Յակոբայ. անոր համար մինակ յանդիմանեց գաղտուկ փախչելը, և կուռքերը գողնալը: Յակոբ գաղտուկ փախչելուն՝ վախցայ, ըսաւ, չըլլայ թէ արգելես զիս. իսկ գողութինը թէ որ մէկը ըրած է՝ պատժվի ըսաւ: Լաբան շատ փնտռեց չգտաւ. վասն զի Ռաքէլ ուղտին կըռնակը դըրեր ու վըրան նստեր էր: Ան ատենը աղէկ մը գանգատեցաւ Յակոբ՝ որ այնչափ իրեն տունը աշխա-

ծեր է սիրով, ու մեկ պարգև մը չէ ընդունած, և հիմակ ալ զինքը գող բռնելու համար բոլոր տակնուվրայ ըրաւ։ Ամբջցաւ նաբան և ուզեց դաշինք դընել մեջերնին, քար մը տըն-կեց ցակոբ և շատ քարեր ալ դիզե. լով պզտիկ լեռ մը չինեցին. վերան նատան կերան խըմեցին և անունը դը-րին Բլուր վկայութիւն։ Ետքը սիրով պատ-տըվելով մեկզմեկէ բաժնըվեցան։

Ի

ՑԱԿՈԲԱՅ ԿԱՆԱՆ ՀԱՄՆԻԼԸ

Հ. Ցակոբայ նաբանէն բաժնըվելէն ետքը ինչ նոր բան հանդիպեցաւ։

Պ. Ճամբան մեկ օր մը տեսաւ իր առջև շարված հրեշտակներու բա-նակ, որ եկեր էին պաշտպանելու իրեն. բայց ինքը գիտնալով որ պէտք է անհոգ կեանալ, Ած կօգնէ ըսելով. մարդ իրկեց նէիր ըսված տեղը բա-րևելու իր եսաւ եղբայրը։ Ետքը լսեց որ չորս հարիւր հոգւով եսաւ իրեն առջևը կելլէ, շատ վախցաւ, իր մար-դիկը երկու բանակ բաժնեց որպէսզի թէ որ մեկը ջարդըվի՝ գոնէ մեկալը ազատի. և շատ ընծաներ ալ խում-բ խումբ առջևէն իրկեց՝ որ ցակոբայ քու ծառայիդն է ըսելով տան. ինքն ալ բսկատաւ Ած աղօթելու փրկէ զին-քը։ Ան գիշերը Ած հրեշտակը իրեն

հետ կուռեցաւ ու յաղթըվելուն համար ազդրին տակի ջիլը թըմրեցուց որ ցաւէն թողու. եւոքը ըսաւ ալ թէ թող երթամ. բայց Յակոբ ինչվան որ օրհնեց զինքը՝ չթողուց. ան ատեն հըրեշտակը անունն ալ փոխեց Իսրայէլ ը Աֆապէս դըրաւ. Յակոբ ալ անոր տեղւոյն անունը Տեսիլ Աստուծոյ ըսաւ:

Հ. Յակոբ եսաւայ ինչպէս հանդիպեցաւ:

Պ. Երբոր մօտիկցաւ՝ իրեք բաժնեց իր ընտանիքը. առաջ երկու աղախինը իրենց տղոցմով, ետեն իրեններովը, եւևէն Ռաքէլը և Յովսէփը. և ինքն անոնցմէ առաջ անցաւ՝ եօթն անգամ երկրպագութիւն ըրաւ, անոնք ալ մէկ առ մէկ, ինչվան եսաւայ դուրը շարժեցաւ ու լալով պագըվլեցաւ: եսաւ ուզեց մէկտեղ երթալ կամ իրեն մնալ. բայց ինքնին օգնական տալ: Յակոբ չնորհակալ եղաւ. մանր տղաքը՝ անասունները պատճառ բերելով. կամաց կամաց կհասնիմ ըսաւ ինչվան Սէիր:

Հ. Յակոբ Սիչեմէն դառնալէն ետև որո՞ր գընաց բընակեցաւ և ինչ նոր վիշտ քաշեց:

Պ. Սիկիմ քաղաքին դիմացը բընակեցաւ Սիւքեմայ հօրմէն Եմորէն հարիւր ոչխարի գընելով խորան ըսվածտեղը: Օր մը Դինա իր աղջիկը գընայ քաղաքը պտըտելու, Սիւքեմ Եմորի տղան տեսաւ աղջիկը

ու չարչըրկեց, և իրեն կընիկ առնելու մտքով առաւ տուն տարաւ: Հայրը Եմովը եկաւ Յակոբայ հետ խօսեցաւ՝ յորդորելով որ իրենք ալ միշտ հոն կենան ու ուրիշ խընամուն ալ ընեն: Սիւքեմն ալ կըխոստանար ինչ օժիտ որ ուզեն: Բայց Յակոբ ու տղաքը շատ նեղացած ըլլալով, Ըմաւոն ու Ղևի որ մէկ մօրէ Դինային եղբարներն էին՝ խարդախուբ ըսին՝ թէ պէտք է որ մեզի պէս թլփատիք որ ատ բանիդ հաւանինք: Անոնք յանձ առին, գընացին քաղաքացիներն ալ յորդորեցին ըսելով թէ հարուստ են, բոլոր ունեցուածքնին ալ մերը կըլլայ. ասանկով ամենքն ալ թլփատվեցան: Երրորդ օրը որ ամէնքը ցաւի մէջ էին, Ըմաւոն ու Ղևի սրրերով մտան քաղաքը ջարդեցին ամէն էրիկմարդիկը, բոլոր քաղաքն ալ կողոպտեցին՝ կիները տղաքն ալ մէկ տեղ, առին Դինա քոյրերնին ալ ու գարձան: Շատ նեղացաւ Յակոբ վըրանին, վախցաւ ալ ո՛չ ըլլայ թէ քանանացիները ու վերեզացիները գան զիրենք ջարդեն ասբանիս համար:

Հ. Յակոբ Միլգափեոին գառնալէն եօթը չիգընաց հօրը տունը:

Պ. Սիկիմին բընակիչները ջարդելէն ետև Ած հըրաման առաւ որ Բեթէլ երթայ ու հոն Աչ սեղան շինէ, ուր որ առաջ սանդուխը տեսեր էր: Ան

աստեղը Յակոբ իրեն հետ եղոզներուն ապսպրեց որ քովերնին եղած կռապաշտական բաները թողուն. որոնք ամէնն ալ Սիկէմ բևեկնի ծառին տակը թաղեց, ու գընաց Բեթէլ: Հոն մեռաւ Դեբովրա Ռեբեկայի դայեկը. անոր համար հոնտեղի կաղնիին անունը կոչնի «Լացի անուտանեց: Անկե եւս Եփրաթա չ՚ Բեթղէհէմ երբոր կըմտնար, Ռաքէլ Բենիամինը ծընանելու առեն մեռաւ, հոն Ճամբուն վըրայ թաղվեցաւ. Յակոբ ալ արձան կանգնեց՝ որ կըսվի Ռաքէլ չէրին Ռուբէլայ: Եօթը եկաւ Քերրան հօրը տունը ուր որ Աբրահամ ալ կեցեր էր, ու գըտաւ գեռ ողջ խահակ, որ մեռաւ հարիւր ութսուն տարվան, և Յակոբ Եսաւ մկուեղ թաղեցին. Յակոբ հոն բնակեցաւ անկե եւս. բայց Եսաւ եւս Սէիր գընաց՝ ան տեղը երկուքին ալ չօգտելուն համար:

ԻՆ

ՅՈՎՍԵՓԱՑ ՎՃՐԱՑ ԵՂԱԾ ՆԱԽԱՆՁԸ

Հ. Յակոբայ տասւերկու տղաքը միշտ մկ տեղ կեցան:

Պ. Թէ որ նախանձու կիրքը չըլլար խաղաղ մկտեղ կըկենային: Բայց Յովսեփը աւե-

լի կըսիրէր, ինչվան իրեն համար աղ-
ւոր ծաղկեայ լաթ ալ շինէր էր։ Ա-
պատճառ եղաւ իրենց մէկմէկէ բաժ-
նըվելու և շատ նեղութիւներ քաշելու։

Հ. Յակոբայ Յովսէփը ուրիշներէն
աւելի սիրելը անկարդ բան չէր։

Պ. Ճէ. վը ոչ աղէկութիւնը համար
կըսիրէր, ինչպէս Ած ալ իմացուց ա-
սանկ երազով մը. կըտեսնէր Յովսէփ
դաշտի մը մէջ որ ինքը եղբարներուն
հետ ցորենի որայ կըկապէին. և իր
կապած որան ելաւ կայնեցաւ ու մէ-
կալներնըը անոր երկրպագութի կընէին։
Մէկ ուրիշմըն ալ տեսաւ որ արևը՝
լուսընկան ու տասնըմէկ աստղերը ի-
րեն երկրպագութի կընէին։ Երբոր լը-
սեցին ասոնք եղբարները, իմանալով ե-
րազին միտքը, այնչափ վատվեցաւ նա-
խանձեին որ կարելի ըլլար մեռցընել
կուզէին։

Հ. Յովսէփայ եղբարքը սաստիկ նա-
խանձելով իրեն վերայ ինչ կըրցան ընել։

Պ. Անգամ մը եղբարները գընացեր
էին Սիւքեմ ոչխարները արածելու.
շատ օրեր անցնելէն ետև, Յակոբ իր-
կեց Յովսէփը տեսնելու թէ ինչպես
են. Յովսէփ մոլորած պտըտելու ա-
տեն, հանդիպեցաւ Ճամբան մարդու
մը որ ըսաւ թէ Դովթայիմ գացած են։
Գընաց Յովսէփ գըտաւ եղբայրները.
երբոր տեսան անոնք հեռուէն, խոր-
հուրդ ըրին որ ըսպաննեն, բայց Ռու-

բեն ապրեցընել ուզելով ըսաւ Թէ ա-
րիւն չընեն, հապա ցամաք հողեր կար
անտեղվանքը՝ մէկուն մէջը ձգեն։ Երբ-
որ իրենք նաեւ կերակուր կուտէին՝
տեսան հեռուէն որ Գաղատացին Իս-
մայէլացի որ և Մադիանացի վաճա-
ռականներ Եգիպտոս կերթան, ա-
սակ տեսակ խունկեր կըտանին. Յու-
դային խորհրդով հանեցին հորէն ծա-
խեցին անոնց քսան դահեկանի։ Ռու-
բեն պընաց որ հորէն հանէ փախցը-
նէ ու չկրնալով ըսկսաւ յուսա-
հատած լալ։ Եղբը անոր լաթը այծի
արիւնի մէջ թաթխած տարին Յակո-
բայ ըսելով Թէ ասանկ գըտանք որ
գազանը պատռեր էր։ Յակոբ երբոր
տեսաւ՝ պատռտեց իր լաթերը, տըրտ-
մուն լաթ հագաւ ու կուլար, կողբար-
եկան քովը ամէն ընտանիքը՝ Ճար չէ-
ղաւ մխիթարել. ցաւէս կըմեռնիմ
կըսէր։

ԻԲ

ՅՈՎՍԵՓԱՅ ԲԱՆՑ ԵՐԹԱԼը

Հ. Իսմայէլացիները ինչ ըրին Յով-
սէփը։

Պ. Տարին Եգիպտոս ծախեցին Պե-
տափրէս փարաւոն Թագաւորին գահ-
Ճապետին։ Պետափրէս տեսնելով որ
Յովսէփ խելացի ու հաւատարիմ
տասնըեօթը տարվան կտրիճ մըն է,

և Այծ ալ անոր հետն է, իր տանը ա-
մէն կառավարութիւը անոր յանձնեց:

Հ. Ո՞ըչափ ատեն կեցաւ Յովսէփ
Պետափրէս դահճապետին քով:

Պ. Քիչ ատեն. վասն զի Պետափրէսի
կինը անոր վրայ աչք ձգելով կուզէր
որ իրեն հետ անկարգութի ընէ, շատ
անգամ երբոր մարիկ չէր ըներ, օր մը
մինակ խուցի մը մէջ գտնալով երբոր
քղանցքէն բռնած նեղը կը բռնէր, Յով-
սէփ հանեց վերարկուն փախաւ. կինն
ալ բակաւ կանչվռտել՝ յանցանքը ա-
նոր վրայ ձգելով. ու երբոր Պետափ-
րէս տուն դարձաւ, սուտերով հաւա-
նեցուց որ Յովսէփը անկարգութի կու-
զէր ընել, ու երբոր ես կանչվռտեցի,
կըսէ, փախաւ քովէս: Բարկացաւ
դահճապետը, ու Թէրեաման մարդիկ-
ներուն բանտը դրաւ Յովսէփը:

Հ. Բանտին մէջը Յովսեփայ ինչ
նոր բան հանդիպեցաւ:

Պ. Այ ընորհքը միշտ վրան ըլլա-
լով բանտապետին ալ անանկ սիրելի
եղաւ որ բանտին պահպանութիւը անոր
յանձնեց: Եւ ան օրերը Թէրեին տա-
կառապետը ու մատակարարը բանտ
դրուեցան. և մէկ գիշեր մը երկուքն
ալ երազ տեսան: Երկրորդ օրը Յով-
սէփ տեսնելով որ երեսնին կախեր են՝
իմացաւ պատճառը, հարցուց երազը
ուրտա. Աստուծով ես կըմեկնեմ: Ան
ատեն պատմեց տակառապետը. տե-

ասոյ կըսէ որթի մը իրէք կանաչ Ձիւղով և խաւողով՝ որ ես Ձգմէլով գաւաթի մէջ փարաւոնին կուտայի։ Իրէք օրէն, ըսաւ Յովսէփ, առջի պաշտօնըդ պիտի հասնի՝ որ գաւաթով գինին փարաւոնին տաս։ Եւ ապաչէց որ երբոր ազատի, յիշէ զինքն ալ փարաւոնին առջև որ յանցանք չունի։ Մատակարարն ալ տեսնելով որ աղէկ մեկնեց, իրենն ալ ըսաւ՝ թէ կըտեսնէի իրէք ազնիւ ալուրի աման գըլխուս վրայ. խիստ վրայինին մէջը ազնիւ Թագրական կերակուրներ որ թըռչուններըը կուտէին մէջէն։ Պատասխանեց Յովսէփ. Իրէք օրէն փարաւոն գըլուխըդ կտրել կուզէ և մարմինդ ալ փայտէ կախել՝ որ թռչուններըը գան ուտեն։ Իրէք օրէն փարաւոնին ծընընդեան օրը ըլլալով, կատարվեցաւ Յովսեփայ ըսածը. բայց տակառապետը մոռցաւ յիշելու Յովսէփը։

Ո. Յովսէփ ինչպէս բանտէն խաըըսեցաւ։

Գ. Երկու տարի բանտը կենալէն ետքը՝ փարաւոն երազ մը տեսաւ. գետին մէջէն եօթը գիրուկ կովեր ելան կարածէին. ուրիշ եօթը վատուժ կովեր ալ ելան, արածելու տեղն առջինները կլլեցին։ Արթնցաւ՝ նորէն քընացաւ տեսաւ որ մէկ արմատէն եօթը պարարտ ցորենի հասկեր ելան. ետքը եօթն ալ ցամաք հասկեր ելան ու

առջիններըը կըլլէին : Փարաւոն տակնուվըրայ եղած չէր գտներ մէկը՝ որ տեղն՝ի տեղը մեկնէ. յանկարծ տակառապետին միտքը ինկաւ, պատմեց Թագաւորին Յովսեփայ համար : Ան առնը նոր լսեր հագվեցուցին ու փարաւոնին առջև հանեցին. մեկնեց թէ երկու երազն ալ մէկ բան կըցուցընեն. եօթը գեր կովը և եօթը պարարտ ցորենի հասկերը եօթը առատութեան տարի է ըսաւ՝ որ գալու է. և եօթը վատուժ կովերը և եօթը ցամքած հասկերը եօթը սովի տարի են որ եւս էն յաջորդելու են : Ձ ասբանըս ցցուց ըսաւ՝ որ մէկ խելացի մարդ մը գտնես, որ առատութե տարեն ժողվէ ցորեններըը ու պահէ սովին տարեներին համար : Աստվ չէ թէ մինակ բանաէն խալըսեցաւ, հապա նաև փարաւոնին հըրամանով իրեն երկրորդը եղաւ. վը զի քեզմէ խելացի մարդ չի. կայ, ըսաւ փարաւոն, որ ասկարգերը գընէ: Փառաւոր հագվեցուցած, մատնիով, ոսկի զարդերով՝ Թագաւորական կառքի մէջ, բոլոր քաղաքը պտըտցուցին՝ որ ամենքը իմանան թէ Եգիպտոսի տէրն է: Ետքը Յովսեփայ անունը փոսմիթոմբանէ գըրաւ և Ասանէթ Պետափրեայ Ովեղ քաղաքին քրմին աղջիկը իրեն կին տուաւ. ուսկից երկու տղայ ունեցաւ՝ Մանասէ, Եփրեմ: Ա տեն Յովսէփ երեսուն տարվան էր:

ԻԳ

ՅՈՎՍԵՓԱՅ ԴԱՏԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Յովսէփ գաւառը ըլլալով ինչ օգուտ ըրաւ։

Պ. Բոլոր ժողովըրդեան մահուանէ ազատելու պատճառ եղաւ, և թագաւորին ալ մեծ հարըստութիւն վաստկեցուց. վասն զի ամէն գեաւիններըը՝ անասուններըը նաև մարգիկը ըստակի տեղ առաւ գերի, որ անկէ ետև ըսկսան ամէնքը գեաւինը բանիլ գերիի պէս, ու վաստկածնուն մէկ մասը թագաւորին տալ։

Հ. Եգիպտոսի սովը ինչվան ո՞ւր տարածվեցաւ։

Պ. Ամէն ան կողմի աշխարքները. ինչվան Յակոբ ալ սովէն նեղացած իրկեց աղաքը Եգիպտոս՝ ցորեն գընելու համար։

Հ. Յովսեփայ եղբարքը երբոր առջի անգամ տեսնըվեցան իրեն, ինչ պէս վարվեցաւ։

Պ. Երբոր անոնք եկան առջևը ինկան երկրպագուե ըրին, ան ալ ճանչցաւ. բայց չիճանչնալ ձևացուց ու ըսկսաւ բարկանալ։ Ըսաւ էք ըսաւ, եկէրէք որ քաղաքըս սչքէ անցընէք ու մատնիչ ըլլաք։ Անոնք՝ չէ, կըսէին, ցորեն գընելու եկեր էնք ու կըպատմէին ով ըլլալնին. և թէ տասներկու եղբարք էն, պզտիկը հօրընուն քովն

է, և մէկը մեռած է։ Յովսէփ այս բա-
ներըս լսելով, ալ աւելի վըրայ տու-
աւ թէ գէշ մարդիկ են. թէ չէ՝
ըսաւ, ձեզմէ մէկը խրկեցէք որ ձեր
պզտիկ եղբայրը բերէ։ Ասանկով ամէնն
ալ բանալը դըրաւ։ Իրեք օրէն եւս
իրր թէ խղճալով հըրաման տուաւ որ
մինակ մէկը մընայ, մէկալնոնք ցորեն-
նին տանին ու 'ի գարձին պզտիկ եղ-
բարնին ալ բերեն որ իրենց հաւա-
տայ։ Սիրով յանձն առին, ու կար-
ծելով որ Յովսէփ չիհասկընար, որով
հետև թարգմանով կըխօսէր, ըսկը-
սան ըսել թէ Ա՛ս նեղութիը կըքաշենք
Յովսեփայ ըրածներնուս համար. որ-
չափ կաղաչէր ու մոխիկ ըըրինք։ Ու-
րենն ալ կըսէր թէ՝ Ես ձեզի չըսի.
խեղճ տղուն արիւնը մի մըտնէք։ Ա-
խօսքերուս վըրայ Յովսեփայ սիրտը
փըշկելով, մէկդի քաշվեցաւ ու լա-
ցաւ։ Ետքը նորէն եկաւ հըրամայեց
որ Շմաւոնը կապեն ու պահեն։ Ի-
րենց ամաններըը լեցընել տուաւ, և
գաղտուկ ապրսպրեց որ ամէնուն ցո-
րենին գինն ալ իրենց ամանին մէջը
դընեն։ Անկէ զատ Ճամբու համար
կերակուր ալ տուաւ ու խրկեց։

Հ. Քուրձերուն մէջի ըստակները
ինչ կերպով յայտնըվեցաւ։

Պ. Ճամբան իջևան մը հասնելով,
ոմանք քուրձերնին բացին՝ իշուն կե-
րակուր տալու համար. տեսան ըս-

տակնին ու զարմացան աս Ա՜յ բանն
է ըսելով. ու գընացին տեղն ՚ի տեղը
պատմեցին Յակոբայ : Եւ հոն միկալ
ներն ալ իրենց տարած ըստակնին
գտնալով, սաստիկ վախի մէջ ինկան :

Հ. Յակոբ Թողուց Բենիամինը տա-
նելու :

Պ. Առջի բերանը երած սրտով ըսկը-
սաւ ըսել՝ Թէ Իս զաւկընեբէս զրկե-
ցինք. Յովսէփը չիկայ, Շմաւոնը չի-
կայ, Բենիամինս ալ կուզէք իմէ տա-
նել. աս ամէն խեղճութիւնները իմ վըրաս
մի կուգան : Ան ատենը Ռուբէն պա-
տասխան տուաւ՝ Թէ Իմ երկու տղաս
ըսպաննէ Թէ որ Բենիամինը չի դար-
ձընեմ : Ձէ, կըսէր Յակոբ, չըլլար.
տասը եղբարը մեռած է. Թէ որ աս ալ
մէկ փորձանքի մը հանդիպի, իմ ծե-
րութիս անմխիթար գերեզմանը կըմըտ-
նէ : Բայց երբոր սովը օրէ օր սաստ-
կանալով պէտք եղաւ նորէն երթալ.
Յուդան, գիտնաս, ըսաւ, Հայր, որ
իսօք տուեր ենք Բենիամինը հետերնիս
տանելու : Յակոբ կըսէր, Ինչու
ըսիք որ գուք ուրիշ եղբայր ունիք :
Մեզ նեղը ձգեց, ըսին, Հարցուց Թէ
Հայրերնիդ ողջ է. ուրիշ եղբայր ու-
նիք. ով գիտէր որ զանազ տեսնել կու-
զէ : Վերջը Յուդա նորէն երաշխաւոր
ըլլալով ձորով հաւանեցուց : Յակոբ
ալ ըսաւ որ իրենց երկրին բերքերէն
ընծայ տանին, առջի ըստակնին ալ

հետերնին առնեն : Ասանկով Յակոբ օրհնեց ու Ճամբայ դրրաւ :

ԻԴ

ՅՈՎՍԵՓԱՅ ԵՂԲՕՐՑ ՑԱՅՏՆԸՎԻԼԸ

Հ. Երկրորդ անգամ Յովսէփ եղբարները ինչպէս ընդունեցաւ :

Պ. Երբոր Բենիամինը հետերնին Եգիպտոս հասան, Յովսէփ հըրամայեց իր տանը վերակացուին՝ որ տուն տանի անոնք ու կերակուր պատրաստէ որ մէկ տեղ հաց ուտեն : Բայց անոնք կարծելով թէ ըստակին համար կերթան պատասխան տալու, ըսկսան անմարդուն առջև զիրենք արդարացընել. ու հիմա, ըսին, անկէ զատ ուրիշ ըստակ ալ բերինք : Մարդը սիրտ տուաւ անոնց թէ ատ Ա՛յ բանն է, հոգ մընէք. ետքը Շմաւոն եղբարնին ալ արձրկեց տուն բերաւ : Ետքը երբոր Յովսէփ եկաւ, ամէնքը երկրպագուի ըրին, ու ինքն ալ սիրով առաւ բերած ընծանին. հարցուց հօրերնուն ինչպէս ըլլալը, ու ըսաւ թէ Ասուծմէ օրհնած մարդ մընէ ան : Ետև Բենիամինի վըրան նայելով, հարցուց. Ան է ձեր պզտիկ եղբայրը. Ա՛ստ քեզի ողորմի որդի, ըսաւ, և ան տեղը Յովսեփայ սիրտը լեցվեցաւ, արցունքը չկրցաւ բռնել, ելաւ մինաւոր տեղ

մը գընաց լալու համար: Եոքը ամէնը մէկտեղ կարգով իր հետը հայի նստեցուց, ու սեղանին վերայ աւելի պատիւ ցցուց Բենիամինի: Եոքը ցովսէփ վերակացուին ապրսպրեց որ յորենին ամանները ալիկ մը լեցնէ ու նորէն ըստակները քուրձերուն բերանը գընէ կապէ. նաև իր արծըթէ գաւաթը Բենիամինին ամանին մէջը դընէ: Ասանկով առաւօտանց կանուխ ձամբեց:

2. Բենիամինին քուրձի արծթէ գաւաթը ինչ կերպով յայտնըվեցաւ:

9. Ցովսէփ եղբարներէն բաժնըվելէն եոքը՝ վերակացուն եաւնուն խրկեց՝ որ երեսնին տայ՝ արծըթէ գաւաթը գողնալնին. երբոր լսեցին անոնք, խրտովեցան ու ըսկսան ըսել՝ Այդպէս բան չենք ըրած, չենք գիտեր. ինչպէս կարելի է որ մենք արծաթի կամ ոսկի գողնանք, որ մեր դըտած ըստակնիս ալ նորէն ետ դարձուցինք: Ու ըսին վստահութիւն թէ որուն քովէն որ ելլէ ան գաւաթը՝ սպաննըվի, և ամէնքս ալ գերի ըլլանք: Ան առեն վերակացուն ալ կարգով ըսկսաւ նայիլ փնտրռելէ՝ ու գըտաւ Բենիամինին ամանին մէջէն: Պաղեստան մընացին ամէնքը ու յուսահատած լաթերնին ըսկսան պատռտելէ, և գլուխնին կախած ետ դարձան:

Հ. Երբորդ անգամ Յովսեփայ եղբարներուն առջև երևնալը ինչ կերպով եղաւ։

Գ. Երբոր եկան Յովսեփայ առջևը՝ ըսկսաւ զնրենք չեխել։ Ան առենը Յուդա շուտ մը ոտքը ինկաւ ըսելով. Ալ պատասխան չունինք, Ա՛ծ մեղքերնիս երեսնիս առաւ. ահա ամենքս հրամանոցդ գերի ենք։ Յովսէփ՝ չէ ըսաւ, որուն քովէն որ գաւաթը եւաւ՝ ան միայակ գերիս ըլլայ. դուք ազատ երթէք գացէք։ Ա՛ն իսկէս քիչ մը սիրտ առաւ Յուդա, ու Թողուն ուղելով ըսկսաւ պատմել թէ ինչպէս հօրը ծերուԹե՛ սիրական զաւակն է Բենիամինը, և շատ դժուարուԹ Թողուցեր է բաժնըվիլ իրմէն, ըսելով Թէ Ռաքէլ ինծի միայն երկու զաւակ բերաւ. մէկը ըսիք Թէ դազանը բզըքաեց. հիմա Թէ որ աս ալ առնէք՝ իրեն փորձանք մը հանդըպելու ըլլայ՝ ալ կըմեռնիմ։ Անոր համար ըսաւ Յուդա՝ ես աս տղին իրաշխաւոր եղայ, ուստի ես սիրովդերի կըլլամ հրամանոցդ, որ ինքը ազատ հօրը երԹայ. Թէ չէ՝ ինչ երեսով ես հօրըս առջևը երԹամ, անոր կսկիծը տեսնեմ։ Յովսէփ ալ չկրցաւ ինքզինքը բռնել. օտար մարդիքը քովէն դուրս հանել տուաւ, մէկէն լալով կանչել ըսկսաւ, ես Յովսէփն եմ, իրաւցընէ իմ հարըս ողջ է։ Եղբարներն որ լսեցին՝ պաղեցան,

մընացին։ Յովսէփ նորէն մօտ կանչեց ու ըսաւ, Ես Յովսէփ ձեր եղբայրն եմ՝ որ ծախեցիք. բայց մի վախնաք, Աստուած զիս որ ըրաւ Եգիպտոսի որ ձեզ կերակրեմ, և դեռ սովին երկրորդ տարին է։ Սիրով ու լալով հեռերնին պագաբվեցաւ ու ապրեցուց որ չուտով երթան իր հօրը ըսեն՝ թէ Աստուած Եգիպտացոց վերայ իշխան է ըրեր. և շուտ ինքն ալ անոնով տեղով ելլէ գայ, որ զինքը ան սովին առեներ կերակրեմ։

Հ. Թագաւորը լսեմացաւ Յովսէփայ եղբարներուն գայտնըվիլը։

Պ. Խմացաւ ու շատ ուրախացաւ, և Յովսէփայ ապրեցուց որ հայրը բերել տայ։ Յովսէփ ալ սայլեր խրկեց, ու ամենուն երկերկու պատմուճան տուաւ, և Բենիամինին հինգ պատմուճան և իրեք հարիւր ալ դահեկան. և հօրն ալ նոյնպէս, տասը բեռ ալ Եգիպտոսի աղնիւ բաներէն, ուրիշ տասը բեռ ալ հօրը ճամբու պաշար։ Եւ ամանկով ճամբայ դըրաւ։

ԻԵ

ՅԱԿՈԲԱՅ ԵԳԻՊՏՈՍ ԵՐԹԱԼԸ ՈՒ ՎԱԽՃԱՆԻԼԸ

Հ. Յակոբ երբոր լսեց Յովսէփայ ողջ ըլլալը՝ ինչ ըրաւ։

Պ. Ան չի բերանը սաստիկ չփոթե-

ցաւ, պաղեցաւ՝ չի հաւատալով. ինչ-
ւան որ տեղն ի տեղը նորէն պատմե-
ցին, ու ցցուցին Յովսեփայ խրկած
բաները: Ան ատենը սիրտը վառվե-
ցաւ ու ըսաւ. Ասկէց աւելի ալ ինչ
մեծ բարիք կրնամ ունենալ՝ իմ Յով-
սէփըս ողջ է. կերթամ սիրով որ
չի մեռած տեսնեմ զինքը: Շուտով
պատրաստվեցաւ իր տղաքներովը և
թոռներովը եօթանասունըհինգ հո-
գի, Ճամբայ ելաւ:

Հ. Յակոբ ինչպէս գընաց Եգիպ-
տոս որ Աճ ըսեր էր Թէկուանանու եւկ-
րէն դուրս չելլեն:

Պ. Ինքն ալ տարակուսեր էր ասոր
համար. բայց երբոր հասաւ Երդման
ջրհորին քով, Այ զոհ մատուց որ ի-
մացընէ իր կամքը: Աճ երևցաւ, ու
ըսաւ՝ որ Եգիպտոս երթայ, Յովսե-
փայ քով մեռնի. հոն իր ապգը շատ-
նան՝ ու եռքը նորէն ետ դառնան:

Հ. Ո՞ր տեսնըվեցաւ Յակոբ Յով-
սեփայ:

Պ. Յակոբ խրկեց Յուդան, Յովսե-
փայ ըսելու որ գայ Ռամեսա ըսված
տեղը. որ Գեսեմ ալ կըսվի. հոն մեկըզ-
մեկ տեսնելնուն պէս՝ լալով պագըր-
վեցան, և կըսէր Յակոբ թէ Մեռնիմ
երթամ որդի՝ որ քեզ ողջ տեսայ:

Հ. Յովսեփայ եղբայրքը փարաւոնի հետ տեսնըվեցան:

Պ. Նախ քրա հինգ հոգի առաւ Յովսեփ հանեց փարաւոնի առջև՝ առաջուց խրատեըվ որ եթէ հարցընէ փարաւոն ինչ գործքի տէր ըլլալնին, հովիւ ենք ըսեն. այնպես ըրին ու ֆիլատացինեըրէն զատ Գեսեմայ մէջ բընակելու հրրաման առին: փարաւոն՝ հայրերնին ալ ուզեց տեսնել. ու երբ որ գընաց Յակոբ, ինչպես ըլլալը ու տարիքը հարցուց փարաւոն: Եոքը Յովսեփայ հրրամանն առաւ որ անոնց մէ իրեն ոչխարներուն ալ վերակացու գընէ:

Հ. Յակոբ Եգիպտոս քանի՞ տարի ապրեցաւ:

Պ. Տասնըեօթը տարի: Երբոր լըմընցաւ աս տարինեըը, Յովսէփը կանչեց՝ ու երդվընցընելով ապրատրեց որ իրեն մարմինը քանանացոց երկիրը իրեն հայրենական գերեզմանը դընէ: Անկէ ետև մէկ հեղմընալ իմացուցին Յովսեփայ թէ հայրը ծանրըցեր է. բերաւ երկու որդիքը Մանասէ ու Եվրեմ, որ իր վերջի օրհնուելը տայ: Յակոբ ալ տկաքը գիրկը առաւ պագաւ, իմ որդոցըս կարգը աստնք ալ սեպվին ըսաւ: Եոքը Յովսէփ չոքեցուց անոնք առջևը որ օրհնէ. Յակոբ օրհնելու ատեն՝ ալ ձեռքը Եվրեմի վրայ դրրաւ՝ ու ձախը Մանասէին. Յովսէփ դիպուա-

ծովակածելով չակեւուզեց. բայց Յակոբ՝գիտեմ ըսաւ, երկուքնալ օրհնած ըլլան, բայց եվրեմը Մանասէն վեր ըլլայ: Եւ Սիկիմը, որուն մերդիկը Յարդեր էին, Յովսեփայ տուաւ: Եւ քը կանչեց մկկալ որդիքն ալ առջևը, ու ամէն մկկը զատ զատ օրհնեց՝ վերա նին մարգարէութիններ խօսելով: Եւ Յուդային օրհնուեը մէջ յայտնի գուշակեց անոր ցեղին մէջը հաստատուելու Իսրայելացոց թագաւորութիւնը, և Մեսիային գալուստը: Եւ մեռաւ հարիւր քառասունրեօթը տարեվան:

= Հ. Յակոբայ մարմինը մկկէն տարին քանանացոց երկիրը թաղելու:

Պ. Նախ զմռսել տուաւ Յովսէփ, որ Եգիպտացիք պատուոյ համար կընէին, ու եօթանասուն օր սուգ ընելէն ետև՝ փարաւոնին հրամանովը՝ իր եղբարներըր՝ ու շատ իշխաններ հետերնին՝ կառքերով և ձիաւորներով խիստ փառաւոր հանդէսով գընացին Յորդանանին անդիի դին, եօթը օր ալ հոն սուգ ըրին, որ ամէն քանանացիք կըսէին. Մեծ սուգ ունին Եգիպտացիք: Անկէ տարին Մամբրէին դիմացը ե-բրեն հայրենական գերեզմանը թաղեցին:

ԻԶ

ՅՈՎՍԵՓԱՅ ՄԱՀԸ, ՀՐԻՒՅ ՓԱՐԱՆԾ ՎԻՃՏԸ

Հ. Յակոբայ մեռնելէն ետև Յովսէփ ինչ ալքով կընայէր եղբարցը վերայ:

Պ. Անանկ՝ երբև Թէ բան մը երած չըլլային: Բայց իր եղբարքը վախցան որ չըլլայ Թէ վերանին ոխ պահելով վերէժ առնէ. եկան Յովսեփայ ըսին Թէ հայրերնիս ապսպրեց որ իր կողմանէ հերաժանոցըդ ըսեինք, որ մեզի Թողուի աստ. ուստի մենք հիմա քեզմէ կըխնդրենք ներուին՝ ըսելով Յովսեփայ ոտքը ինկան՝ քու ծառաներ ենք ըսին: Յովսեփայ սիրտը լեցվեցաւ՝ ըսկսաւ լալ. ու մխիթարելով ըսաւ, մի վախնաք՝ ես ալ Աստ ծառան եմ. իրաւի որ դուք ինծի չար ընել ուզեցիք, բայց Աստ չարը՝ ի բարին դարձուց. ուրիշ աս տեսակ խօսքերով սրտերնին առաւ՝ բոլորովին անչէաչար ըլլալով. ու խաղաղութ հանգիստ կասկեին:

Հ. Յովսեփ ինչվան երբ մընաց իր պատուոյն մէջ:

Պ. Ինչվան եօքը. և մեռաւ հարիւր տասը տարվան՝ կատակ ընելով մընացած եղբայրներուն որ Եգիպտոսէ ելլելու առիննին իր ոսկորներն ալ տանին:

Հ. Խրոյեէլացիք ինչ վնաս ունեցան Յովսեփայ մեռնելէն ետքը:

Պ. Վաթսուն տարիի չափ հանգիստ անցընելով, օրէ օր կըշատնային: Փարաւոն անուանով թագաւոր մը՝ տեսաւ որ կըշատնան կուժոլնան Խրոյեէլացիք՝ վախցաւ թէ օր մը իրեն թշնամիներուն հետ միկ եղած՝ կըսպառնային իրեն հետ ու կերթան Եգիպտոսէն. անոր համար ըսկսաւ չարչարել անոնք՝ քարտաք շինել տալ, Փիթոնը, Ռամեսէն, ու Ոնը՝ կամ Արեգը. բայց որչափ Եգիպտացիները Խրոյեէլացիքը կըտանջէին, անոնք այնչափ կըշատնային:

Հ. Չարչարելէն ուրիշ ինչ հնարքներ մտածեց փարաւոն՝ Խրոյեէլացիքը քիչցընելու համար:

Պ. Երկու անոնց գայեակներուն Սեփովրա ու Փուա գաղտուկ հրամայեց՝ որ տղայ առնելու առեն մանչ ծընածները խղդեն: Բայց գայեակները Թագաւորէն աւելի Աստուծմէ վախնալով, չկատարեցին առ հրամանը: Ա՛ծ ալ օրհնեց իրենք՝ որ բաներ ընելին կըյաջողէր, կըհարըստանային: Եաբը երբոր թագաւորը սրդոլեցաւ անոնց, պատասխան առաւ՝ թէ Եբրայեցիք գայեակը չհասած տղան կըբերեն: Ինքն ալ նեղացած հրամանեց որ՝ անկէ ետքը բոլոր Խրոյեէլացոց մանչ ծընած տղաքը գետը ձգեն:

Ի

ՄՈՎՍԷՍ

Հ. Փարաւոնի՝ տղաքը գետը ձգելու հրամանէն կրցաւ մարդ խալըսիլ:

Պ. Ղևիին ցեղէն՝ Ամրամ անունով մարդու մը տղան աղատեցաւ ասկէ պով: Երբոր ծընաւ տղան՝ իրեք ամիս գաղտուկ պահելէն ետև՝ վախնալով որ օր մը յանկարծ կիմացվի, խսիրէ հիւսած անտուկ մը առին կպրաձիւթով ծեփեցին, ու տղան մէջը դրած գոցած՝ գետը ձգեցին: Տղուն քրոջն ալ սիրտը չդիմանալով քովէն չէր զատվէր՝ որ տեսնէ թէ ինչ կըլլայ: Անատեսը Փարաւոն Թագաւորին աղջիկը իր նաժիշտներովը անդին գետին քովերը եկեր ժուռ կուգար. տեսաւ ասանտուկը՝ շուտ մը հանել տուաւ՝ տեսաւ տղան որ կուլար, գութը շարժեցաւ: Տղուն քոյրը քովը մօտեցաւ, կուզէս ըսաւ որ Եբրայեցի կանչ աըւոր կնիկ մը կանչեմ որ տղան պահէ, ան ալ՝ հա ըսաւ. աղջիկը գընաց տղուն մայրը բերաւ. որ առաւ տղան փարաւոնի աղջկանը ծախքովը մեծցուց ու տարաւ իրեն տուաւ: Փարաւոնին աղջիկն ալ ուրիշ զաւակ չունենալով իրեն որդեգիր ըրաւ, և անունը Մովսէս դրաւ, որ ըսել է ջրէ հանած: Ու Եգիպտացոց իմաստուններըը անոր սորվեցընել տուաւ:

Հ. Մովսէս ինչվան երբ կեցաւ փա-
րաւոնին պալատը:

Պ. Երբոր քառասուն տարվան ե-
ղաւ, տեսնելով իր եղբարցը քաշած
վիշտը, գընաց զերեզք մխիթարելու:
Եւ մէկ հեղ մը տեսաւ որ Եգիպտացի
մը Եբրայեցոյմէ մէկը բռնէր կըծե-
ծէր, ձծայրին նախանձով վառվեցաւ
սիրտը՝ չորս դին նայեցաւ որ մարդ չի-
կայ, հոն մէկէն ըսպաննեց զԵգիպտա-
ցին՝ ու աւազին մէջը թաղեց: Մէ-
կալ օրը նորէն տեսաւ որ երկու Եբ-
րայեցի կըռիւ կընէին, ուզեց հաշտե-
ցընել, Մարդիկ ըսաւ՝ դուք մէկզմէ-
կու եղբայր էք՝ ինչո՞ւ կըռիւ կընէք:
Ընաառնը անիրաւուն ընողը ըսաւ.
Քեզ ո՞վ դըրաւ դատաւոր մեր վրայ.
Ես ալ ըսպաննել կուզես՝ երեկվան Ե-
գիպտացոյն պէս: Զարմացաւ մընաց
Մովսէս՝ թէ ինչպէս յայտնըվեր է:
Եւ իմանալով որ փարաւոն զինքը կը-
փընտրէ, ելաւ Մադիամացոց երկի-
րը փախաւ՝ որ կարմիր ծովուն մէկալ
դին է՝ Սինա լեռանը մօտ:

Հ. Մովսէս երբոր փախաւ Մադի-
ամացոց երկիրը, ո՞ւր կըբընակէր:

Պ. Նախ գընաց ջրհորի մը քով
նստաւ երբոր կըմտածէր, անառնը
Մադիամացոց քուրմին եօթը աղջիկ-
ները եկան ջուր քաշելու՝ ոչխարնե-
րուն համար. և ուրիշ հովիւներ թող
չէին իտար. տեսաւ Մովսէս վրնտեց

հովիւները ու ջուր քաշել անոնց համար. որ խմցուցին ոչխարներուն ու գարձան։ Հատուցել հայրերնին շուտ դառնալնուն պատճառը իմանալով, մեկէն առուն բերել առաւ որ իրեն կերակուր մը ընէ։ Եւ հոն մինակ Մովսէս լինելուն որ Աճ գինքը հետ կանչեց ու Սեպփորա անոր աղջիկը կին առաւ, ուսկից երկու որդիք ունեցաւ՝ Գերսամ ու Եղիազար։

ԻԸ

ՄՈՎՍԷՍԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒԸ

Հ. Ինչ բանի համար, ու ինչ կերպով կանչեց Աճ Մովսէսը՝ Մադիամացոց երկրէն։

Պ. Երբոր մեռաւ փարաւոնը ու ուրիշ մը նստաւ որ սուտ աւետիս կըչարչարեր Եբրայեցիքը, Մովսէսի էլլեւլէն քառասուն տարի ետքը Աճ իր անհուն ողորմութիւնը Իսրայէլացոց հառաչանքը լսելով ուզեց որ Մովսէսի ձեռքովը անոնք ազատէ։ Ուստի օր մը Մովսէս ոչխարները արածելու առեն Քորեբ լեռան վրայ, յանկարծ տեսաւ որ մորենի ծառ մը կըրակ կտրած կըվառէր, ու չէր երէր։ Մովսէս ըսկսաւ առաջերթալ մօտիկնալ՝ որ աս հրաշքը աղէկ մը տեսնէ. անատեն մորենիէն

ձայն եկաւ, Մովսէս Մովսէս՝ հոս մի մօտենար, կօշիկներըդ հանէ, կայնած տեղըդ սրբազեան է: Մովսէս ալ զարհուրած չէր ալ կրնար նայիլ: Ետքը Աճ յայտնեց իր կամքը անոր, և թէ ժողովրդին աղաչանքը լսեր է, և կուզէ որ ինքը երթայ հանէ զանոնք Եգիպտոսէն:

Հ. Մովսէս յանձն առաւ Իսրայէլացիները Եգիպտոսէն հանելու հրամանը:

Պ. Շատ դժուարութեամբ: Աւելի բերանը իր անկարող ըլլալը յայտնեց: Աստուած՝ ես քեզի կօգնեմ ըսաւ: Հապա թէ որ անուններդ հարցընեն ինչ ըսեմ, ըսաւ Մովսէս: Պատասխանեց Աճ. Որ էն խրկեց ըսէ, և անոնցմէ խօսքի տէր մարդիկներ հետըդ առ՝ փարաւոնի առջևը երթը ու ըսէ. մեր Տէր Աճը մեզ կրկանչէ որ երեք օրվան ճամբայ դէպի անապատը երթանք, զոհ ընենք: Գիտեմ ըսաւ Աճ, չուզեր թողուլ. բայց ես զինքը չարաչար կըպատժեմ ինչվան որ թողու: Ան ատենը Մովսէս, Հապա թէ որ Իսրայէլացիք չհաւատան, ինչ ընեմ ըսաւ: Ձեռքի գաւազանըդ գետինը ձգէ, ըսաւ Աճ. ձգելուն պէս օձ դարձաւ՝ որ Մովսէս ըկսաւ վախնալ: Երբոր Այ հրամանովը պօչէն բռնեց, նորէն գաւազան եղաւ: Ետև Աճ՝ ձեռքըդ ծոցըդ խօթէ ըսաւ. Մով-

ակս երբոր խօթեց ու հանեց՝ տեսաւ որ քորոտած էր. Աճ՝ նորէն ծոցըէ դնի ըսաւ. դընեցուն պէս՝ քորը վրայէն դընաց: Թէ որ նորէն չհաւատան եաւէն աս ալ ըրէ ըսաւ. գետէն ջուր առ՝ գետինը լեցուր, ջուրը արիւն կը դառնայ: Երբոր Մովսէս նորէն եաւ կեցաւ՝ համարձակ խօսիլ չունենալուն համար, ես ուժ կուտամ ըսաւ Աճ քեզի խօսելու. Մովսէս որ ըսկսաւ նորէն հրաժարիլ, ան ատենը Աճ սաստիկ սրտմտեցաւ՝ ու Ահարոնը իրեն եղբայրն ալ ընկեր տուաւ. ան ալ էն խօսք ուներն բերանը, դուն իմ կողմանէս կըլլաս՝ըսաւ, ան ալ ժողովրդեան: Ասանկով Քորեք լեռնէն տուն դարձաւ, անոնցը մընաք բարով ըսաւ, տլաքը կինը մեկտեղ՝ դաւազանն ալ ձեռքը՝ Ճամբայ եկաւ:

ԻԹ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ

Հ. Մովսէս ինչպիսի յաջողութիւն կատարեց Աֆ հրամանը Եգիպտոս երթալու:

Պ. Երբոր Ճամբայ ելաւ, Աֆ հրամանով Ահարոն եղբայրը դիմաւորեց ինքը. սրտով պագտըվեցան ու մէկտեղ գնացին, ան Աֆ տուած հրաշքները Իսրայելացոց առջև ընելով հաւատացուցին՝ թէ կուզէ ձերբեռնք փրկել Աճ:

ետքը երկուքն ալ Մկահել փարաւոնի առջևը եկան՝ ըսին. Աճ կըսէ որ Թողուս իր ժողովուրդը որ երթան իրեն տօնախմբութիւը ընեն։ փարաւոն բարկացաւ, Ըեմ ճանչնար ան Աճը ըսաւ. ու ըսկսաւ աւելի նեղը խօթել Իսրայելացիները որ ըզբաղին ու փուճուճուճ բաներ չխմբաածեն։

Հ. Երբոր Մովսէսին գալուն պատճառաւ Իսրայելացիք ըսկսան տանջըվիլ ինչ կըսէին։

Պ. Մոռնալով Ա՝յ խոստմունքը որ քիչ առեններն կըփրկըվին, ըսկսան գանգատիլ Մովսէսի Ահարոնի դէմ։ Բայց Աճ Մովսէսի նորէն սիրտ տուաւ, որ երթայ ազէկ մը Իսրայելացոց հասկըցընէ՝ ըսէ թէ համբերեն քիչ մը որ Ա՝յ Աբրահամու Իսահակայ ըրած խոստմունքը վայելեն, ու ինքն ալ Ահարոնի հետ նորէն փարաւոնի երթան ըսեն որ Թողու, թէ չէ չարաչար կըպատժէ զանոնք, ու իր ժողովուրդը անկէց կըհանէ։ Բայց փարաւոն գաւազանին օձ գառնալը կախարդութիւն կարծեց տեսնելով որ իր կախարդներն ալ ըրին։ Թէպէտ Մովսէսի գաւազանը մէկայնեբուներն կլլեց։

Հ. փարաւոնին խստասրտութիւը Աճ ինչո՞վ կակղցուց։

Պ. Տասը կերպ սաստիկ պատիժներով. ամէն մէկ պատիժը տալու առեն կըցուցընէր իրեն արդար գառաստա-

նին ահեղութիւը, և զատ զատ ամէն մէկը օրերով ուշացընելովը կխմացըներ իր երկայնամիտ համբերութիւը:

Հ. Եգիպտացոց առջի պատիժը ինչպէս եղաւ:

Պ. Առաւօտանց փարաւոն դեռին եզերքը ելեր կեցեր էր. Մովսէս Աիյ հըրամանովը դընաց գիմացի կողմէն, որովհետև չես Թողուր Իսրայէլացի. ներըը՝ ամէն տեղի ջրերը արիւն դառնան ըսաւ, ձկներն ալ սատկին. ու զարկաւ գաւազանովը ջրին՝ ու արիւն դարձան բոլոր Եգիպտոսի ջրերը: Ափին անդին փոսեր կըբանային Եգիպտացիներըը ու ջուր չէին գըտնար եօթը օր: Բայց սա բանըս կախարդներն ալ փարձեցին՝ ըրին, անոր համար խստացաւ փարաւոնին սիրտը:

Հ. Ո՞րն է երկրորդ պատիժը:

Պ. Աիյ հըրամանովը նորէն դընաց Մովսէս ու ըսաւ փարաւոնին. որովհետև չես Թողուր՝ դեռէն գորտեր ելլեն ու բոլոր քաղաքը լեցվին: Եաքը Ահարոն Մովսեսի գաւազանը երկընցուց դէպի Եգիպտոսի ջրերուն ու լիճերուն վրայ, ու այնչափ գորտ բխեց անոնցմէ՝ որ բոլոր Եգիպտացոց տընները եկան լեցվեցան, և բոլոր անոնց պահակելու մահիճներուն վրայ, Թոնիրներուն ու կերակուրներուն վրայ կըվխտային: Ա՛ս բանըս կախարդներն ալ ըրին, բայց փարաւոն ալա-

չէց Մովսեսի որ աղօթքով աս պատիժը վերցընեն, որ ազատենք Թողու։ Մովսէս ալ փարաւոնի ցըցուներով թէ ինքը աս բաներուս կախարդութիւն չընէր, հարցուց՝ թէ երբ կուզես որ դադրի. փարաւոն ալ վաղը ըսաւ։ Ու Մովսէս աղօթք ընելուն պէս, մէկալ օրը սատկեցան ան գորտերը որ բոլոր երկիրը հոտեցուցին։ Բայց փարաւոն խօսքին վրայ չկեցաւ։

Հ. Եգիպտոսի չ, պատիժը որն է։

Պ. Հրամայեց Աստ Մովսեսի՝ որ Ահարոն գաւազանովը գետնի հողը զարնէ. անանկ որ ըրաւ՝ բոլոր Եգիպտոս մուռնով ծածկվեցաւ։ փարաւոնի կախարդներն ալ ընել ուզեցին՝ ու երբոր չկրցան, ըսին թէ Աստ ձեռքը կայ աս բանիդ մէջը։ Բայց անով ալ փարաւոնի սիրտը չկակղցաւ։

Հ. Եգիպտոսի չ, պատիժը որն է։

Պ. Գընա, ըսաւ Աստ Մովսէսի, ու ըսէ որ Թողու, թէ չէ՝ բոլոր երկիրը շանաճանճով լեցվի, որն որ գետեմ Երրայեցոց կեցած տեղը չըլլայ։ Ինչպէս որ ըսաւ՝ եղաւ, ու կրճելով շատ մարդ և անասուն մեռցուց։ փարաւոն չիգխմացաւ՝ Մովսէս ու Ահարոնը կանչեց՝ ըսաւ որ գնացէք ձեր Աստն զոհ ըրէք իմ երկրիս մէջ. Ըրլլոր ըսաւ Մովսէս որ Եգիպտացոց առջև ան կենդանիները զոհ ընենք՝ որոնց մորթելը պղծուն կըսեպեն ու մեզ կըքար-

կոծեն. հապա պէտք է որ իրեք օրվան ձամբայ հեռու տեղ երթանք։ Գացէք՝ ըսաւ, միայն թէ շատ չի հեռընաք, ապօթք ալ ըրէք որ չանտաձանձը անցնի։ Ապօթքին ուժովը անցաւ. բայց փարաւոն խօսքը չկատարեց։

Հ. Ո՞րն է ե՞, պատմիր Եգիպտոսի։

Պ. Եգիպտացոց ամէն կենդանիները մեռան, բայց երբոր իմացաւ փարաւոն թէ Իսրայէլացոց գեն մը չէ եղեր, գիմարը գալով նորին չհետաքրքրեց։

Ը.

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ

Հ. Եգիպտոսի չ, պատմիր ինչ է։

Պ. Աճ հըրամայեց Մովսէսի ու Ահարոնի, որ փարաւոնի առջևը երթան, ու ափով մոխիր առած գնա՛ ի երկինքը ցանեն։ Ասով մարդիկներուն և մընացած անասուններուն վերայ առնանկ խոցեր ու բշտաձ ուռեցքներ երան, որ չէին կրնար դիմանալ։ Ա խոցերուս փարաւոնի կախարդներն ալ ունենալով չկրցան Մովսէսի դիմացը երթալ։

Հ. Ո՞րն է ե՞, պատմիր Եգիպտոսի։

Պ. Աճ տեսնելով որ փարաւոնի սիրտը չկակղցաւ՝ նորին Մովսէսը խրկեց, որ ըսէ թէ Գիտնաս որ վաղը չի տեսնըված կարկուտ պիտի թափեմ

Եգիպտոսի մէջ. ուսաւ, ըսաւ, դուրս առէք ինչ որ ունիք՝ նետս առէք։ Մեկ-ալ օրը եկաւ կարկուտը կըրակով խառնած, ու ամէն բան մոխիր դարձուց։ Եւ ալ որ Մովսէսի մըտիկ չըրաւ, անոնք կարկուտը ապաննեց։ Սոսկացաւ Փարաւոն, կանչեց Մովսէս ու Ահարոնը, ազաչեց որ Աչ ազօթք ընեն՝ դադրեցընեն, և Թող կուտամ ըսաւ. բայց երբոր դադրեցաւ, ինքն ալ խօսքէն ետ դարձաւ։

Հ. Ո՞րն է չ, պատիժը Եգիպտոսի։

Պ. Սպառնացաւ Մովսէս սաստիկ մարախ բերելու. երբոր ըսեցին փարաւոնի գովը եղած Եգիպտացիները, ըսկսան դանդաղիլ իրենց Թէ ինչու չի Թողուր որ երթան իրենց Աչը պաշտեն. չէս տեսներ կըսէին որ Եգիպտոսը կորսըվելու վրայ է։ Փարաւոն կանչեց հարցուց Թէ ով ու ով պիտի երթայ։ Մովսէս ալ պատասխան որ ըսաւ Թէ Մենք ամէնքս՝ ամէն ունեցածնիս ալ մեկտեղ։ Մինչեւ երիկմարդիկը երթան, ըսաւ փարաւոն։ Մովսէս ալ երբոր դուրս ելաւ, Աչ հրամայեց ուժը ձեռքը դէպի երկինքը երկնցուներլուն պէս՝ հարաւային կողմէն սաստիկ հով մը եկաւ, մէկ օր մը և գիշերը փչեց ու մարախով Եգիպտացոց երկիրը ծածկեց, որ կերան չորցուցին կարկուտէն ձեռացածները։ Ետքը փարաւոնին մեկայ ըսելով՝ Մովսէս

Ա՜յ ապաչէց՝ հով մը հանէց՝ որ ան մա-
րախը բոլոր տարաւ կարմիր ծովը
թափեց. բայց հոքը նորէն Իսրայէ-
լացիները չհետզուց փարաւոն:

Հ. Ի՞նչպէս եղաւ թէ, պատիժը:

Պ. Մովսէս նորէն Ա՜յ հրամանով
ձեռքը դէպի երկինք երկնցուց ու
սոսկալի թանձր մութ պատեց բոլոր
Եգիպտացոց երկիրը, և իրեք օր ա-
մենևին մէկզմէկ չէին կրնար տեսնել,
ինչվան ձրրապն ալ լոյս չէր խոտոր: Ու-
մի ան իրեք օրը ամէն մարդ պառկած
կեցաւ: Բայց Գեսեմ երկիրը առ պա-
տիժէս ազատ էր: փարաւոն նորէն
Մովսէսը կանչեց, և հրամայեց առաւ
որ երթան, միայն անասուննին թո-
ղուն: Մովսէս՝ չըլլար ըսաւ, կՃղակ
մընալ չենք թողուր: Ընտաւէնը փա-
րաւոն սրդոլեցաւ Մովսէսի, Մէյմալ
առջևըս չերևաս ըսաւ, թէ չէ՝ քեզ
կըսպաննեմ: Մովսէս ալ՝ ըսածիդ պէս
ըլլայ ըսաւ ու դրնաց: Ընտաւէնը ձ
Մովսէսի ըսաւ թէ մէկ պատիժ մը-
նալ մընաց տալու՝ որ փարաւոն ձեզ
թողու:

ԼԱ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՏԱՃԱՐՈՐԴ ՀԱՐՈՒԱԾՔ

Հ. Ի՞նչ կերպով եղաւ Ձ, պատիժը:
Պ. Այ օրերով առաջ Մովսէսի ձեռքով ապստամբեց Իսլացոց որ իրենց բարեկամ և դրացի Եգիպտացիներէն ոսկիէ արծրեթէ զարդեր և ուրիշ սուղ հագուստներ փոխ ուզեն, որ Եգիպտոսէ ելլելու առեներ հետերնին տանին. որ վճարվի իրենց չարաչար աշխատանքը: Ետքը նորէն հրամայեց Այ որ Իսլացիքը տան դրլուխ մէյմէկ ագռու մէկ տարվան ոչխար առնեն պահեն՝ և նիսան ամսուն տասնըչորսին իրիկվան դէմ մորթեն ու ամբողջ խորվեցուվ, ան գիշերը արտորնօք ձամբորդի պէս՝ կօշիկնին հագած, գաւազան ձեռնըներնին՝ բաղարջով, ու եղեգով կամ լեղի աղցանով ուտեն, որուն յիշատակին ալ ընեն ամէն տարի, անունը դրնելով Պասքա կամ Պասեք. հայերէն Զատիկ: Ուրիշ օրէնքներ ալ տալէնետև, ըզդուշացուց համար ապստամբեց որ ան մորթած ոչխարին արիւնէն ամէն տանը դրան վերի շեմին վրայ քսեն, որ Եգիպտացիները պատժող հրեշտակը տեսնէ ու Իսրայէլացիներուն զէն մը չհասցնէ: Ան օրը կէս գիշերուն յանկարծ բոլոր Եգիպտացոց

առջինեկ տղաքը մեռան, նաև անբան կենդանիներուն ալ. անանկ որ՝ անդիշերը ամէն տուն մեռել կար. բոլոր Եգիպտոս խռովեցաւ: Գիշերանց հրաման տուաւ փարաւոն որ երթան, ամէն Եգիպտացիներն ալ վախցած կարտորցընէին: Առանկով երկու հարիւր տասնըհինգ տարի Եգիպտոս կենալէն ետքը, արտորնոք պատառը բերաննին ձամբայ ելան, որ շաղված ալուրնին ալ չխխըմորած՝ լաթի մէջ փաթաթած կռնակնին զարկին, և իրենց բաներուն հետ՝ փոխ առած ոսկիէ ու արծըթէ բաներն ալ մէկտեղ:

Հ. Եգիպտացոց անդրանիկներուն ջարդվելէուն յիշատակ ինչ նշան տուաւ Ած Եբրայեցոց:

Պ. Ապսպրեց որ անկէ ետև միշտ արու առջինեկները իրեն ընծայեն, տղուն տեղ զոհ ընելով Ա՛յ մէկ կով մը, կամ ոչխար մը, կամ թէ երկու աղաւնի. նաև անբաններուն վըրայ ալ էր աս օրէնքը. և թէ որ անասուրբ կենդանի է՝ տեղը ոչ կենդանի տան:

Հ. Իսրայէլացիք Եգիպտոսէ ելած տեղնին որչափ հոգի էին:

Պ. Վեցհարիւր հազար էրիկմարդ՝ մանր աղոց մէ ու կնիկներէ զատ. ուրիշ շատ մարդիկ ալ հետերնին:

Հ. Իէլացոց ճամբայ ցուցընող ով էր:

Պ. Բարձր օդուն մէջը կեցած ցո-

բեկը մէկ սեան պէս ամպ մը, ու գիշե-
րը կըրակէ լուսաւոր սիւն մը։ Ասանկ
որ գիշեր ցորեկ դեպի ուր որ կըշար-
ժէր կերթար աս սիւնը, ցանակն ալ
անոր հետևէն կերթար։

Հ. Եգիպտացոց տասը պատիժները
փարաւոնին սիրտը չկարծրեցնելնպաշ-
տելու Ճշմարիտ Աստը։

Պ. Իրեն խստասրտութեը մէջ կեցաւ
ինչվան մահը. անոր համար մէկ քանի
օրէն հետև՝ երբոր Իսրայէլ կարմիր ծո-
վուն քովերը հասեր էին, փարաւոնին
միտքը փոխվեցաւ. վախ, ինչո՞ւ Թո-
ղուցինք ըսաւ՝ որ մեզի ալէկ կըծա-
ռայէին. շուտ մը հետևնուն ինկաւ բո-
լոր զօրքովը՝ երկուհարիւր յիսուն
հազար, ու վեցհարիւր ալ պատերազ-
մական կառքեր, ձիաւորները, զէնքեր
մէկտեղ։ Երբոր հեռվանց տեսան
Իսրայէլ, սաստիկ վախուն իրար ան-
ցած ըսկսան Մովսէսի դէմ գանգա-
տիլ Թէ չատ աղէկ էր Եգիպտացոց
ծառայութը, քան Թէ անապատին մէջ
մեռնիլ։ Մովսէս աղօթքով Աստուծմէ
լուսաւորված սիրտ կուտար։ Երբոր
Եգիպտացիները մօտեցան, ամպէ սիւ-
նը Իսրայէլացոց հետևին անցաւ, չի-
Թողուց որ իրարընկվին. ու մուԹ սաս-
տիկ եղաւ ան գիշերը։ Ետքը Մովսէս
Ա.Յ հըրամանովը ջրին գարկածին
պէս՝ սաստիկ հարաւային հով մը փչե-
լով երկուք բաժնվեցան ջրերը և

պարբսպել պէս երկու դիէն դիղվեցան. ու Իսրայէլացիք բոլոր գիշերը մէջէն անցան: Երբոր Եգիպտացիք ալ անոնց ետևէն ծովին մէջը բացված ճամբան մտան, Աստ իրենց սիրտը մէկ վախ մը մէկ շփոթութեն մը ձգեց որ կապվեցան մընացին: Ետ դառնանք փախչինք ըսելնուն չիմընաց, Մովսէս Աստ հրամանովը ձեռքը ծովուն վրայ երկնցուց ու մէկէն ի մէկ բոլոր ծովին բաժնըված ջուրը քովէ քով եկաւ բովանդակ Եգիպտացիները ծածկեց, խզդեց. և բոլոր մարմինները ծովուն եղերքը լեցվեցան: Ա տեսնելով Իսրայէլացիք ըսկսան վախնալ Աստուծմէ ու Մովսէսէն. ու Երիկմարդիկը և Կընիկմարդիկը երկու դաս եղած, մէկուն դասագլուխը՝ Մովսէս, մէկալինը՝ Մովսէսի քոյրը Մարիամ՝ ըսկսան նուագարաններով փառք տալ Աստ ու երգել:

ԼԲ

ԳԻՏԵԼԻՔ

Հ. Ո՞րպիսի՛ էր Աբրահամ նախահայր քոյր ըսած Սառային համար։

Պ. Հերկից առներու է՝ ազգականին քոյր ըսել։ Սառան ալ Ղովտայ քոյրը՝ Աբրահամու քոյր ալ կրնար ըսվիլ։

Հ. Ու՞ր էր Մելքիսեդեկ։

Պ. Սէ Թագաւոր մըն էր քանանացոց երկիրը Եէմի մէջ. և կոյս ու քահանայ Հանայ ըլլալովը Քրիստոսի օրինակ էր։

Հ. Աբրահամին ու Սառայեն անունը ինչ ինչպէս փոխեց։

Պ. Աբրամ հերետարէն մեծ հայր ըսել է. Աբրահամ՝ շատ ազգերու հայր ըսել է։ Սարա տիրուհի իմ կընշանակէ. իսկ Սարրա՝ ամէնուն տիրուհին։ Որովհետև Քրեին աշխատուկ պարտը, երեսնիք ամէն ազգերուն ծընող պիտի ըլլայեն։

Հ. Հերեշտակը ինչպէս կըսէր ըրաւ Յակոբայ հետ։

Պ. Երեն սկրա տալու հմար որ հերեշտակէն յաղթեցէն եաքը՝ Եսաւէն առնելին չխվախնայ։

Հ. Յակոբ էր Մանասէ ու Եփրեմ Թոռները օրհնելու առենը ինչպէս աջ ձեռքը Եփրեմին վերայ դրաւ։

Պ. Վէ՞ զի մարգարէական հոգւով

լմացաւ Թէ Եփրեմին ցեղէն պիտի ըլլայ Իէլացոց տասը ցեղին Թագուհը։ Երկրորդ որ Եփրեմին ցեղը Մանասէին ցեղէն պատուաւոր ու չատուր պիտի ըլլար։ Երբ որ Եփրեմին ցեղէն պիտի ծընանէր Յեսու՝ Քրի օրինակը։

Հ. Փարաւոնի հըրամանը որ ըրեր էր Իէլացոց մանչ տղաքը մեռցընելու համար, առաջ գընաց։

Պ. Հաւանական կարծիք է Թէ Եգիպտացոց սիրտը չիգիմացաւ ասանկ անգթուհե, ու քիչ ատենէն գտգրիցուցին. կամ ան Թագը որ Փարաւոն Ամենովփիս կըսվէր՝ մեռնելուն պէս՝ նոր հըրամանն ալ հետը վերջացաւ, երբոր Մովսէս չորս տարուան էր։

Հ. Մովսէսի Աբ հըրամանին դէմ կենալը, ու մէկէն յանձ չառնելը տղէկ բան էր։

Պ. Հ. Ա՛ի ան հնազանդութիւն էր ըրածը. չիմաստնալով Թէ Աբ էր հըրամայողը, ուստի իրեն պէտք եղած ուժն ալ կրնար տալ։ Ընոր համար Աբ ալ վըրան նեղացաւ։

Հ. Ի՞նչ իրաւունքով Իէլացիք կոտպտեցին Եգիպտացիները։

Պ. Աբ ամենուն՝ երբ՝ արդար դատաստանով անանկ որոշեց ու հըրամայեց իրենց՝ առանց վարձքի քաշած աշխատանաց չարչարանաց տեղը։ Ընդհակառակ Եգիպտացիք ինքիրենուն չէին խաբէ՝ բանի տալ տուաւ։

ՄԱՍՆ Դ

ԴԱՏԱՒՈՐԱՑ ԴԱՐԸ

ՄՈՎՍԷՍԷՆ
ԻՆՉՎԱՆ ՍԱՒՈՒՂ

ԼԳ

ԻՍՐԱՑԵԼԱՑՈՑ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Իսրայէլացիք փարաւոնին ձեռքէն խալըսելէն ետև ազատ հանգիստ մընացին։

Պ. Ընդ. վասն զի կարմիր ծովէն ելլելէն ետև Սուր անապատին մէջը իրեք օր Ճամբայ ըրին, ու խմելու ջուր չէին գտնէր։ Հասան Մեռա՝ հոն ալ ջուրը լեզլի էր, անոր համար ըսկսան տրտնջալ։ Մովսես Աւյ դիմեց. Աճ ալ փայտ մը ցցուց որ ջրին մէջը դընե, լավ կանուշնար։ Եւ Աճ հոն իրրատեց Ժողովուրդը՝պատուիրանքները տուաւ

որ պահեն, ու ինք ալ զանոնք հոգայ: Եթէ ըլան Ազիմ եկան՝ ուր որ տասը երկու անուշ ըլլի պղխուր կար ու էօթանասուն արմաւենի, հոն քիչ մը կենալէն եթէ գայլին Սին անապատը. և հոն ալ կերակուր չնեղուի ըսկսան քաշել:

Հ. Իսրայէլացիք անապատին մէջ ուսկից գտան կերակուր:

Պ. Երբոր մէկ բերան կըսրանջային Մովսէսի ու Ահարոնի վերայ, Եգիպտոսի միսը հացը յիշելով և փափաքելով որ հոն մեռած ըլլային. անոնք ալ ըսկսան խմացընել թէ Այ դէմ ը ըրածնին: Եթէ Այ կողմանէ խօսք տուին որ իրիկուան դէմ միս ուտեն, և մէկալ առաւօտ հաց. և ան միջոցին Այ փառքը երեցաւ ամպին մէջէն: Եթէ իրիկուան անհամար լորամարգի եկան իջան բանակին վերայ. և առաւօտը էլան տեսան որ ցօղին հետ եղեամի պէս ձերմակ գինձի նման բան մը իջեր է, զարմանալով ըսկսան երբայեցերէն ըսել Ման հու, որ ըսել է, Ա՛ս ի՞նչ է: Ասկէ անունը մընաց Մանանա: Եւ Այ դիէն Մովսէս ապատպրեց որ ամէն առտու մէկ օրվան ուտելու համար հացի տեղ անկէց ժողվեն՝ արևը չիծաղած. վասն զի արև տեսած ին պէս մէկէն կըհալէր: Եւ ուրբաթ օրերը շաբաթ օրվանն ալ մէկ տեղ ժողվեն: Բայց թէ որ ուրիշ օրվան պահէին՝ կորգնուտէր:

եւ մէկ օրվան համար քիչ ժողովուրդն
չէր պահպէր, շատ ժողովուրդն ալ չէր
աւելնար: Եղան ոմանք որ պահեցին
մէկալ օրվան ալ՝ եւ բոլոր որդնոտեցաւ.
Մովսէս ալ նեղացաւ անոնց վրայ:
Ոմանք ալ շաբաթ օրը ելան ժողվելու,
չիգտան, Աստ ալ բարկացաւ ու ապըս-
պըրեց որ շաբաթը չբ պահեն:

Հ. Մանանան ինչպէս կուտէին:

Պ. Առաջ ալուրի պէս կըճեճէին,
եռքը շոգվելով կեփէին, խորխոխ
համ կըլլար: Քառասուն տարի ասով
ապրեցան Իսրայէլացիք: Այ հըրաման-
նովը աս մանանայէն չափ մը ոսկիէ
սափորով պահեցին, որ եռքը Այ տա-
պանակին մէջը դըրին, իրեն բարեբա-
րուեը յիշատակ:

Հ. Սին անապատէն ուր գընացին Իս-
րայէլացիք, և հոն ինչ նոր գիպուած
հանդիպեցաւ:

Պ. Ռափիդիմ գընացին. և հոն նո-
րէն ջուր չգտանելով, այնչափ սատկիկ
Մովսէսի դէմ սրանջացին՝ որ քար-
կոծել կուզէին: Մովսէս Այ գիմեց.
Աստ հըրամայեց որ քանի մը հոգի ծե-
րերէն հետը առած երթայ գիմացը
Քորեբ լեռը, գաւազանով ապառաժ
քարին զարնէ. և ասանկով ջուր բը-
խեցուց: Մովսէս ան տեղին անունը
փորձուն դըրաւ. որովհետև Իսրայէ-
լացիք ուզեցին իմանալ թէ Աստ իրենց
հետ է: Ան Ռափիդիմ ըսած տեղը ա-

ռաջինը եղան որ պատերազմի ելան Իսրայէլացւոց դէմ Ամաղեկացիք։ Մովսէս հրաման առաւ Նաւէյ որդւոյն Յեսուայ՝ Եփրեմայ ցեղէն, որ առաջը կոչէ մարդիկ հետը առնէ՝ Ամաղեկացւոց դէմ պատերազմի ելլէ։ Ինքզինքը գաւազանը ձեռքը Ահարոնի ու Ովրի հետ լեռան վերայ ելաւ. Թևերը վեր բռնած աղօթք որ կընէր, Իսրայէլացիները կը յաղթէին. երբոր յոգնէլով վար կիջնար, Ամաղեկացիները վերայ կելլէին։ Անոնց քարի մը վերայ նստեցուցին Մովսէսը և երկու կողմէն Ահարոն և Ովր թևերը վեր կը բռնէին, և անանկ ինչվան իրիկուն բազկատարած կենալով բոլոր Ամաղեկացիները ջարդվեցան։ Եսքը Աստուած Մովսէսի որ սա յաղթութիւնը գրէ. և Յեսուայ ալ ըսէ որ Ամաղեկը բոլորովին ջնջել կուզէ։ Մովսէս ալ հոն սեղան մը շինեց՝ անունը դրաւ Տէր ոպոնէն իմ։

ԼԴ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Հ. Իսրայէլացոց Ճամբորդութեան գատաստանները ով կըտեսնէր։

Պ. Ինչվան Ռափիդիմ միանակ Մովսէս։ Հոն Մովսէսի անները ցոթոր, անոր կինը ու երկու տղաքը առած եկաւ բարեւելու և Իսրայէլացոց ուրա-

խակից ըլլալու. Մովսէս պատրաստուեցաւ սիրով ընդունելու ու պատմեց ամէն բան։ Որուն վրայ Յոթոր զարմացաւ ու զոհ ըրաւ Աստ, ու ամէն ծեսերն ալ անոնց հետ սեղանի նստան։ Երկրորդ օրը Յոթոր տեսաւ Մովսէսի մինակ դատաստան կարելն, ու չհաւնելով իրաւ առաւ որ ընարէ իրեն ընկեր խելացի, արդար, խոնարհ, ճշմարտաշատ մարդիկներ՝ ու դատաւոր դնէ հազարին մէկ հոգի, հարիւրին մէկ, յիսունին մէկ, տասնին մէկ, որ պզտիկ դատերը հոգան, ու մեծը իրեն իմացընեն։ Ետքը Յոթոր դարձաւ իր տեղը։ Մովսէս ալ անկէ ետև անոր ըսածին պէս կընէր։

Ո. Իսրայէլացիք Սարիմին ո՞ր գնացին։

Պ. Սինա լեռանը դիմացը, Եգիպտոսէ ելլելէն իրեք ամիս ետքը։ Հոն Մովսէս Սինա լեռը ելաւ, և Աստ յայտնել Մովսէսին՝ թէ կուզէ դաշինք դնել հետերնին որ պահեն, ու իրեն ժողովուրդ ըլլան։ Մովսէս իջաւ լեռնէն, ասոնք բանըս պատմեց ծերերուն, և. ամէնքն ալ հաւնեցան։ Երբոր Մովսէս ժողովուրդին պատասխանը Աստ տարաւ, ըսաւ Աստ՝ թէ Ամպէ սիւնին միջէն խօսիմ քեզի հետ որ իրենք ալ լսեն։ Եւ հրամայեց որ երկու օր պատրաստուելին, լաթերնին լուանան որ երրորդ օրը Աստ Սինա լեռը պիտի

իջնայ : Լեռանը չորս դին ալ սահման դնել տուաւ որ անկէց անդին չանցնին թէ մարդ թէ կենդանի՝ քանի որ Աձ հոն է, որ չխմեռնին : Մինակ Մովսէսն ու Ահարոնը մնա կանչեց : Երրորդ օրը առաւօտուանց Սինա լեռը ամպով ծածկած կըթռընկէր կըմըխար, սաստիկ փողի ձայներով կայծակներ կընէր կըդուառար : Ժողովուրդը սարսափած շարված կեցան ու Աձ ահաւոր ձայնով ան ամպերուն մէջէն տասը պատուիրանքները ըսաւ Մովսէսի :

Հ. Աձ խօսիլը Սինա լեռանը վրայէն Իսրայէլացիք ինչ սրտով մոխկըրին :

Պ. Սաստիկ վախով եղաքաշվեցան, ու խօսիլը դադրելուն պէս՝ Մովսէսին աղաչեցին որ ուրիշ ատեն իրմէն լսեն պէտք եղածը որ չըլլայ թէ մեռնին : Մովսէս ալ ըսաւ թէ Աձ իր վախը սրտերնուդ մէջ տնկելու համար ըրաւ : Եօքը ինքը ամպին մէջ մտաւ՝ ուրիշ օրէնքներ ալ լսեց ու դարձաւ պատմեց, գիր անցուց. եաև տասնեկու քար շարեց լեռան ծայրը, սեղան շինեց, ու վըրան հորթ զոհ ընել տալէսաւ և արիւնը Ժողովրդեան վրայ սրսկեց՝ դըրած դաշինքին նշան :

Հ. Մովսէս միշտ մինակ կերթար Սինա լեռը :

Պ. Ամէն օրէնքները առնելէն եաք Աձ հրամանով գնացին մէկտեղ Ա-

հարոնը, Նաբադը, Աբիուդը, և Եղեաղարն ալ ծեր. ու Ա՛յ կեցած տեղը տեսան՝ որուն գեաինը աղիւսէ պէս շարած չափիւղայ քարէ կերևնար: Եաքը նորէն առանձին ցեսուայ հետ գնաց քարէ տախտակներու վրայ պատուիրանքները գրած բերելու համար: Վեց օրէն եաև Աճ մինակ Մովսէսը՝ ալ առաջ կանչեց, որ կըրակի գունով երևցած ամպերու մէջ կեցաւ քառասուն օր:

ԼԵ
ՈՍԿՒԻ ՀՕՐԹԸ

Հ. Ան քառասուն օրը որ Մովսէս գնացեր էր Սինա լեռը՝ Իսրայէլացիք ինչ ըրին:

Պ. Մովսէսին ուշանալուն վրայ նեղացած գնացին Ահարոնին ըսին թէ Շինէ ածներ մեզի առաջնորդ: Ահարոն՝ բերէք ըսաւ կնիկներնուդ զաւկըներնուդ ոսկի օղերը. ու անոնցմէ հորթ մը թափեց, առջևը սեղան շինեց, ու վաղը տօնը կատարեցէք՝ ըսաւ: Ուստի եկան առջևը զոհ ըրին, կերան խըմեցին ուրախութէ, ու ելան պար բռնեցին:

Հ. Աճ Իէլացոց հորթ պաշտելնուն համար ինչ պատիժ տուաւ:

Պ. Ուզեց ջնջել ամէնքը մէկէն, ու լեռան վրայ Մովսէսին խմացուց որ կուզէ ան ձեզ աղէ ընել մինակ զինքը: Բայց

Մովսէս շատ ուրախանքով Աւ բար-
կումը իջեցուց : Եւքը Աւ գրած եր-
կու քարէ տախտակներն առած լեռ-
նէն իջնալու առեն՝ Յեսու պատերազմի
ձայն կըլսէր : Ըէ , ըսաւ Մովսէս , գի-
նուիներու ձայն է : Եւ երբոր մօտե-
ցաւ ու տեսաւ հորթն ու պարը , ա-
նանկ բարկացաւ որ ձեռքի քարերը
դետինը զարկաւ ջարդեց : Էրեց ան
հորթը , խարտոցեց , ջրին մէջը ցա-
նեց ու Իսրայէլեան խմցուց : Ահա-
րոնի ալ սրդողեցաւ որ գէմ չէր կե-
ցած անոնց : Եւքը բանակին դուռը
կեցած ըսաւ . Աւ կողմ եղողը իմ քո-
վրս գայ : Մէկէն Իսրայէլեցան Ղեւեայ
ցեղը : Ան առենը՝ Աւ հրամանն է
ըսաւ որ սուրերնիդ առնէք՝ մէկ ան-
դամ պարտիք բանակին մէջն ու ջար-
դէք , ազգական բարեկամ չխնայելով :
Սանկով իրեք հազար մարդ ըսպան-
նըվեցաւ : Ա բանին համար Ած ալ
քահանայութիւը Ղեւտացոց տուաւ . և
Ահարոնը քահանայապետ :

Ե . Հորթ պաշտելու յանցանքը
ինչպէս ներեց Ած Իսրայէլ :

Գ . Մովսէսի աղաչանքովը , որ կը-
սէր՝ թէ թէոր չիներես անոնց , պիս
ալ երեսէ ձգէ : Ած ալ ներեց ու ապըս-
պըրեց որ սուգ մնանեն , զարդարուն
լաթերնին փոխեն , ինչպէս որ նորէն
Աւ հրամանը լսեն : Եւ իր խորանն
ալ Աւ հրամանովը բանակէն դուրս

հանեց՝ որ ըսվեցաւ Խորան Վկայութեան. ով որ կուզէր Աստուած մը հարցընել, հոն կերթար:

Հ. Մովսէս Աստուծոյ հետ ինչպէս կը խօսէր:

Պ. Ամպին մէջէն Աստուծոյ ձայնը միայն լսելով: Ու երբոր բանակէն դուրս հանեց իր խորանը, խօսելու առեն ամպէ սիւնը խորանին դուռը կիջնէր՝ ու մէջէն բարեկամի պէս մէկտեղ կը խօսէին. և ժողովուրդն իրենց առեղը կեցած երկրպագութեի կընէին: Բայց անգամ մը Մովսէս ուզեց՝ որ բուն Աստուծ տեսնէ: Աստուած ըսաւ թէ Ձիս տեսնողը կըմեռնի. բայց զինքը սիրելուն համար՝ դրաւ մէկ քարի մը ծակին առջև՝ որ Աստուծ անցնելու առեն՝ եռևէն քիչ մը տեսաւ:

Հ. Տասը պատուիրանքին քարերը Մովսէս ընդունեց:

Պ. Աստուծոյ հրամանովը նորէն երկու քարէ տախտակ շինեց, ելաւ Սինա լեռը, ու նորէն գրեց՝ քառասուն օր հոն ծոմ կեցնալով: Նաքը երբոր կիջնէր՝ անանկ փառաւորված էր երեսը՝ որ ժողովուրդը քոնի երթալու վախցան. թէպէտ ինքը չէր իմացեր: Մովսէս կանչեց՝ պատմեց Աստուծոյ բաները. և անկէ ետքը ժողովուրդին հետ խօսելու որ կելլար, երեսը քօղ կրծածկեր. ու երբոր Աստուծոյ կերթար, կվերցընէր:

ԼԶ

ԻՍՐԱՅԵԼԱՑՈՑ ԾԷՍԵՐԸ

Հ. Ա՛յ ապստղբած օրէնքները կարդերը բոլոր՝ մէկէն ըսկսա՞ն պահել։

Պ. Չէին կըրնար. վը՛ղի շատ բաններ կար չինելու։ Ուսաւ նախ հրաման տուաւ որ ամէնքը ընծայ բերեն Ա՛յ։ Երբոր սիրով բերին ալէկ հագուստները, զարդարանքները, ոսկիէ՝ արծըթէ ամաններ, աղնիւ քարեր, և ուրիշ սուղ բաներ, աս ամէնը տըւաւ Մովսէս Բեսեղիէլին՝ Յուդայի ցեղէն, և Ըղիաբին՝ Դանայ ցեղէն, ու իրեն ըսածին պէս չինեցին նոր խոտրան վկայութէ՛ մը վրանի ձևով՝ իրեն ամէն բանովը։ Անկէ ետքը ուր որ կենային, աս խոտրան վկայութը բանակին մէջ տեղը կըզընէին, որուն մէջն էր Տապանակն ալ։

Հ. Տապանակը ի՞նչ բան է։

Պ. Սնտուկ մըն է անվուտ փայտէ, ներսէն դրսէն ոսկի պատած. վրայի խուփը մէկ կտոր Թափծու ոսկի՝ որ քա՜ռա՜ կ՚ըսվէր։ Վրան երկու ոսկիէ քերովբէ դիմացէ դիմաց Թևէ թևով տապանակը կը ծածկէին։ Մէջը դըրին պատուիրանքները, ուն երկու քարերը, ոսկիէ ամանով մանանան, ետքը Ահարոնին ծաղկած գաւազանն ալ։ Քովերն ալ ուրիշ սեղաններ ոսկիով պատած։ Ուրիշ փառաւոր հագուստներ

ալ Ահարոնին ու զաւակներուն հագնելու՝ պաշտօն ընելու առեն։ Ասոնք ամէնը Մովսէս օծեց ձէթով։ Ասանկ ամէն բան կարգի դընելէն եաքը, ամպն սիւնը խորանին վերայ իջաւ։ Ու երբոր կըվերնար առջևնէն կերթար, Ճամբայ կընէին։

Հ. Տապանակին քովի սեղանները ինչ բանի համար էին։

Պ. Մէկը կըսվեր Սեղան առաջադրութեան, որուն վերայ տասներկու բաղարջ հաց միշտ կար։ Մէկալը Սեղան խնկոց՝ վերան ընծաները կըդընէին։ Խորանէն դուրս ուրիշ սեղան մը կար ողջակիզի, զոհի համար, ամէն գործիքներով։ Ուրիշ մեծ ոսկիէ աշտանակ մըն ալ կար եօթը կանթեղով՝ որ բոլոր դիշերը կըվառէր։

Հ. Այ օրէնքը չիպահուին Իսրայէլ ինչ պատիժ կուտային։

Պ. Շատ անգամ ինքը Ած կըպատժէր իմացընելով թէ ան օրէնքները Ճիշդ պահել պէտք է։ Ինչպէս որ օրէնք էր թէ ողջակիզին սեղանին վերայի կըրակը միշտ վառած պահվի, ու բուրվառի մէջ միշտ ան կըրակէն բաներեցընեն։ Նադաբ ու Աբիուդ Ահարոնին մեծ որդիքը աս օրէնքը բան մի տեղ չիսեպելով, անգամ մը իրենց բուրվառներուն մէջ ուրիշ կըրակ դըրին. ան առեն յանկարծ սեղանէն կըրակ ելաւ ու էրեց մեռցուց

պանոնք: Ուրիշ անգամ ալ Իէլացի-
ները մեծ մեծ պատիժներ Աստուծմէ
ընդունեցան: Իրենք ալ երբոր իրենց
մէջ օրէնքի դէմ բան կըտեսնէին,
կերթային Մովսէսի կիմացընէին ու
ընողը կըքարկոծէին. ասանկով մեծ
վախ ինկաւ մէջերնին, ու ըսկսան
ըզգուշանալ ամէնքն ալ:

Հ. Ի՞նչ գիպուած եղաւ Իէլացւոց
մէջ օրէնքի դէմ՝ որոնց համար քար-
կոծեցին:

Պ. Անգամ մը հօր կողմանէ եգիպ-
տացի մարդ մը՝ մեկու մը հետ կըռիւ
ընելով, անոր Իէլացի անունը հայ-
հոյեց. մեկէն քովի եղողները բռնե-
ցին Մովսէսի առջև տարին. որ Ա-
հրամանովը ըսաւ՝ թէ ան մարդը
բանակէն դուրս հանեն ու հայհոյու-
թիւնը լսողները ձեռվընին անոր գըլ-
խուն վըրայ դըրած, իրենց վկայ ըլ-
լալուն նըշան, անանկ քարկոծեն:
Ուրիշ մարդ մըն ալ որ եւէր շաբաթ
օրը փայտ կըժողվէր, երբոր Մովսէ-
սի առջևը բերին, Ա-հրամանովը
քարկոծել տուաւ:

Լ.Ի

ԼՈՐԱՄԱՐԳԻՆ, ՈՒ ՄԱՐԻԱՄԻՆ ՊԱՏԻԺԸ

Հ. Ինչպիսի սինա լեռնէն ուր ե՞լան գընացին, ու ինչ նոր դիպուած եղաւ ճամբանին:

Պ. Մէկ տարիի չափ հոն կենալէն ետև, իրեք օր Համբայ ըրին գնալի փառանու անապատը: Հասարակ ժողովուրդը ըսկսան տրտնջալ՝ միս ուզել, միաքերնին բերելով Եգիպտոսի ձկները, ձմերուկը, սոխ սխտորը: Ընտրեցին Մովսէս ինկաւ ԱՅ առջև՝ կաղաչէր որ զինքը մեռցընէ. Ձեմ կըրնար, կըսէր, այսչափ ժողովուրդը մինակ հոգալ: Ած էօթանասուն հոգի ընտրել տուաւ, ու Մովսէսի մարգարէութենէ հոգիէն անոնց ալ բաժնեց որ իրեն օգնական ըլլան: Անոնցմէ երկուքը Եղդադ ու Մովդադ ճնային բանակը ու կըմարգարէանային. երբոր Մովսէսի իմացուցին, Յեսուն ըսաւ որ արգիլէ: Ինչ կըսես, ըսաւ Մովսէս. ուր է թէ բոլոր ժողովուրդը մարգարէ ըլլային:

Հ. Իսրայէլացոց միս ուտելու փափաքնին Ած ինչպէս անցուց:

Պ. Ապսպըրեց որ պատրաստըվին վաղը ըսկսելու միս ուտել ամսով ինչվան որ քիթերնէն դուրս գայ: Կը-

զարմանար Մովսէս՝ թէ այնչափ ժո-
ղովուրդին որոնց միայն կարիճները
վեց հարիւր հազար հոգի են, ինչպէս
ամիս մը միս կըբաւէ: Աճ ծովու դի-
էն սաստիկ հով մը հանեց որ բերաւ
դիզեց լորամարդի՝ երկու կանգուն
բարձր բոլոր բանակին մէջն ու չորս
դին՝ ինչվան օրվան ճամբայ հեռու.
անանկ որ երկու օր մէկ գիշեր ամէն-
քը վրան թափեցան ժողվեցին: Ա-
մէնէն քիչ ժողվողինը տասը քոռ ե-
ղաւ. ամէնքն ալ ապրխաեցին ու ըսկ-
սան ուտել: Քանի որ չէին հատ-
ցուցած, Աճ իր բարկութին ալ թա-
փեց վրանին. կըրակ մը բորբոքեցաւ
մէջերնին որ չաթաչար տանջելով չատ
մարդ մեռցուց, ինչվան որ Մովսե-
սին աղօթքովը դադրեցաւ. անոր հա-
մար ան տեղին անունը Չրայրեաց, և
Գերեզման ցանկութեան ըսվեցաւ: Ետքը
անկէ եղան Ասերովթ եկան. ուր որ
բորոտեցաւ Մարիամ Մովսէսի քոյրը:

Ի. Մարիամ Մովսէսի քոյրը ին-
չո՞ւ բորոտեցաւ:

Պ. Մովսէսի կինն որ Եթովպացի
էր՝ տեսաւ որ Մովսէս Աճ սիրելի ե-
ղաւ, ըսկսաւ պարծենալ. Մարիամ
չկրնմանալով ասոր բանիս, Ահարոն
եղբայրը հետը առած՝ ըսկսան Մով-
սէսը վար զարնել. ըսելով թէ Մի թէ
Աճ միայն Մովսէսի՞ հետ կըխօսի, մե-
ղի հետ ալ խօսեր է: Մովսէս խիստ

հեղ ըլլալով ամենևին դէմ չեղբրուցեց։ Բայց Ա՛ծ բարկացաւ՝ իրեքը մեկէն խօրանը կանչեց՝ ու ամպէ սիւնէն ըսաւ իրենց. Գիտնաք որ ուրիշ մարգարէներու հետ տեսիլքով կը խօսիմ, բայց Մովսէսի հետ՝ որ իմ հաւատարիմ ծառաս է, բերնէ բերան կըզըրուցեմ. ինքը իմ ձայնին փառքս ալ տեսեր է. դուք ինչպէս չվախցաք քամահրեցիք զինքը։ Երբոր գուբս ելան, մեկէն ձիւնի պէս բորոտեցաւ Մարիամ։ Ահարոնը Ահարոն գնաց ալաչեց Մովսէսի։ Մովսէս երբոր խնդրեց Ատուծմէ, հըրամայեց Ա՛ծ որ Մարիամ եօթը օր բանակէն գուրս կենայ։ Ան պատճառաւ ժողովուրդը ճամբայ չելաւ՝ սպասեց եօթը օր։

ԼԸ

ԼՐՏԵՍՆԵՐԸ, ՈՒ ԿՈՐԽ ԴԱԹԱՆ ԱԲԻՐՈՆ

Հ. Աւերովթէն ո՞ր գնացին Իսրայէլացիք։

Պ. Փառանու անապատը։ Հոն Մովսէս իմացուց թէ աւետեաց երկիրը մօտեցան, ու անոնք ալ ուզեցին որ առաջուց մարդ խրկեն իմանան ինչպէս տեղ ըլլալը։

Հ. Մովսէս հաւնեցաւ Իէլացոց ուզածին որ իրենցմէ առաջ լուտես խրկեն աւետեաց երկիրը:

Պ. Այ հրամանովը տասներկու ցեղէն մէյմէկ մարդ ընտրեց որ երթան նային ու անտեղն պտուղներէն ալ հետերնին բերեն: Քառասուն օր գացին ուշացան. ու երբոր գարձան բերին հետերնին նուռ՝ թուզ, ու մէկ խաղողի կուզ մը անանկ մեծ ու ծանր՝ որ փայտի մը անցուցած երկու հոգի կըվերցընէին: Եւ պատմեցին թէ շատ բարեբեր երկիր է, բայց մարդիկն ալ շատ զօրաւոր են, քաղաքնին խոշոր՝ ամուր: Յողովուրդը լսելով ասանկ բաները՝ վախցան: Քաղէբ Յուդայի ցեղէն ու Յեսուն սիրտ կուտային, և մէկալնոնք տասը հոգի՝ կըվախցընէին ըսելով թէ Ան երկրին մարդիկներուն քով մենք մարախ կերևնայինք: Ան գիշերը իրար անցած ամէնքն ըսկսան տրտնջալ Մովսէսի Ահարոնի դէմ ըսել՝ թէ Աչ ապէկ էր Եգիպտոս կամ հոս մեռնէինք, քան թէ հոն երթանք ու անոնցմէ տղոցմով կնկտոցմով ջարդըվինք:

Հ. Երբոր Իէլացիք վախցան մտնալու աւետեաց երկիրը, ինչ ըրին:

Պ. Ըսկսան խորհուրդ ընել որ իրենց առաջնորդ մը դրնեն ու նորէն Եգիպտոս դառնան: Անատենը Մովսէս ու Ահարոն ինկան առջևնին կա-

ղաչէ ին որ դադրին . Յեսուն ու Քա-
ղէբն ալ լաթերնին պատռած կըյոր-
գորէին որ Ա՛յ յուսան , ան կըպա-
տերազմի իրենց տեղը : Ժողովուրդը
կատպած վըրանին վազեցին որ քար-
կոծեն զիրենք . անատեղը յանկարծ
Ա՛յ փառքը երևցաւ վկայուէ խորա-
նին վրայ ու ըսաւ Մովսէսի , Թող
ալ ըսպաննեմ ատոնք՝ ու քեզ ալ աւե-
լի շատցնեմ մեծցնեմ : Մովսէս շատ
աղաչելով որ իր երկայնմտութեամբը
աս անգամ ալ ներէ , իջեցուց Ա՛յ
բարկուելը : Բայց Ա՛ծ ըսպառնացաւ որ
ան Եգիպտոսէ ելլող մարդիկը՝ քսան
տարեանէն վեր , մէկը աւետեաց եր-
կիրը չիմանէ՝ Յեսուէն ու Քալէբէն
իզատ : Անոր համար Ճամբանին փո-
խել տուաւ դէպի կարմիր ծովը որ
քառասուն տարի անապատին մէջ պտը-
տելով ամէնքն ալ մեռնին :

Հ . Իէլատիք երբոր լսեցին Թէ քառ-
սուն տարի Ճամբայ ընելով պիտի
Յարդըվին , ի՞նչ ըրին :

Գ . Շատ զղջացին ըրածներնուն վը-
րայ , ու մէկալ օրը առաւօտանց Մով-
սէսի ըսին որ Ելլենք լեռը ու պատե-
րազմելով առաջ երթանք : Մի ընէք
ըսաւ Մովսէս , Ա՛ծ հետերնիդ չէ :
Անոնք մտիկ չըրին՝ ելան լեռը : Ան-
տեղը Ամաղէկացիք ու Քանանացիք
ալ գէմ ելան , անոնցմէ շատը մեռու-
ցին . Ինացածն ալ նորէն բանակը դար-
ձան :

Ե. Մովսէս քահանայն տալի Ի՛ա-
ցոց Ճամբորդուէ առնն ինչ ըլաւ:

Գ. Առուծմէ շատ ծէսեր ու դա-
տապատն ընելու օրէնքներ առաւ՝ որ
Գևտացոց ու Երկրորդ օրինաց գըր-
քերուն մէջ գրած են: Մէկ կողմանէ
ալ ժողովուրդին անկարգութիւննե-
րը դադրեցընել կըջանար որ սպաս-
պատժըվելէն:

Ե. Գևեայ քահանայից ցեղն ալ
պատժոյ արժանի գործք ըրին քա-
հանն տալվան մէջ:

Գ. Անոնք ալ կըյարմարէին ուրիշ
ներուն. ինչպէս մէկ անգամ մը կորխ
Գևեայ ցեղէն, Դաթան և Աբիրոն
Ռուբենի ցեղէն, ուրիշ երկու հա-
րիւր յիսուն հոգի ալ խօսքի տէր մար-
դիկ մէկ եղած՝ Մովսէսի, Ահարոնի
դէմ ելան թէ ինչո՞ւ դուք Ա՛յ ժողո-
վըրդեանը կիշխէք: Մովսէս ինկաւ
պաչելով կըսէր թէ Աստ իր ուզածը
ընտրեց. կորխին ալ կըսէր թէ Ուրիշ
ցեղերուն գժարը պիտի գար ան քա-
նիս համար, չէ թէ քեզի ու քու ցե-
ղիդ որ Աստ ընտրեր իրեն առեր է:
Ետքը ըսաւ անոնց որ վաղը բուրվառ-
նին առած խորանը գան ու հոն Աստ
իր կամքը յայտնէ: Մարդ խրկեց որ
Դաթան ու Աբիրոնն ալ գան: Անոնք,
Աչվընիս հանուս չենք ի գար ըսին. հե-
րիք չէ՞ քեզի որ մեզ կաթ ու մեղր բե-
խած Եգիպտացոց երկրէն հանեցիր որ

ըսպաննես անապատին մէջ, ու հիմա կըսրդողին ալ մեզի : Մովսէս աս բա-
նին նեղացաւ ու ըսաւ Ա.Յ. Տէր աս ապերախտներուն աղօթքը մի ընդու-
նիր : Առաւօտանց կորխը երկու հա-
րիւր յիսունն ալ հետը, Մովսէս ու Ահարոն ալ բուրվառներով խորա-
նին դուռը եկան. հոն երևցաւ Ա.Յ փառքը, ու ըսաւ Մովսէսի՝ թէ Մէկ-
դի կեցէք որ ջարդեմ բոլորը ժողո-
վուրդը : Անոնք ինկան երեսնուն վը-
րայ ու կաղաչէին որ մէկ մարդու համար զամէնքը չխպատժէ : Ած նո-
րէն հրաման տուաւ որ ամէնքն ալ ան իրենք ապստամբներէն զատվին : Անատեն Մովսէս ըսաւ ժողովուրդ-
ը թէ նշան ըլլայ որ Ած զինքը խըր-
կեր է, թէ որ ոչ ոչ անոնք գետինը անցնին : Ա խօսքըս ըսելու ատեն գե-
տինը ճղքըվեցաւ, ու կորխը, Դա-
թանը ու Աբիրոնը ոչ ոչ տընով տեղով մէջը առաւ : Երկու հարիւր յիսուն հոգիին վըրայ ալ կըրակ ի-
ջաւ երեց. անոնց պղնձէ բուրվառ-
ները Ա.Յ հրամանով հալեց Մովսէս՝ ու ոչնակեզի սեղանին վըրայ անցուց որ յիշեն ու մեյմըն ալ Ահարոնին զաւկներէն իզատ մարդ Ա.Յ առջև խունկ չիծխէ :

ԼԹ

ԱՀԱՐՈՆԻՆ ԳԱՒԱԶԱՆԻՆ ԾԱՂԿԻԼԸ, ՓԱՐԷՆ ԶՈՒՐ ԲԽԻԼԸ, ՊՂՆՁԷ ՕՁԸ

Հ. Իէլացիք կորխայ պատիժն որ տեսան՝ ինչ ըրին։

Պ. Աղջի բերանը խիստ սարսափելով իրար անցան. բայց մկակալ օրը վազեցին Մովսէսի ու Ահարոնի վրայ՝ դուք պատճառ եղաք ըսելով։ Անոնք մկէն խորանը փախան, ամպն ալ վերևնիք ծածկեց։ Աճ նորէն ուզեց ընդել ժողովուրդը։ Ինկան Այ առջև պաչելու. Մովսէս ըսաւ Ահարոնին՝ թէ Աւռ բուրվառը, գնա ժողովուրդին մեղքը քաւէ։ Ինչվան որ գնաց՝ տասնըչորս հազար եօթըհարիւր հոգի մեռան։

Հ. Իէլացոց մէջ քահանայութէ համար եղած տրտունջը ինչպէս վերցըվեցաւ։

Պ. Ապսպըրեց Աճ որ տասներկուցեղն ալ մէյմէկ գաւազանի վրայ գրեն անունները, և վկայութէ խորանը գնեն, ու որուն որ ծաղկի՝ ան է Այ ընտրածը։ Մէկալ օրը տեսան ու ժողովրդեան ալ ցցուցին որ հինակ Ահարոնինը ծաղկեր ու ընկուզ ալ տուեր է. որ Այ հրամանովը տապանակին մէջ պահեցին։ Ժողովուրդն ալ

զարհուրած ձայր կբնդրէին չի լար-
դըվելու: Մովսէս ալ կարգ դըրաւ
որ խորանին մէջ միայն Ահարոն իր
որդւոցներովը ծառայեն, մեկալ Ղե-
ւացիները իրենց գործքը ընեն. մը-
նացած մարդիկն ալ դրսէն ղեւացոց
ծառայեն:

Հ. Աբեղաց երկիրը չխմբուելու
պատճոյն ատկը Մովսէս ալ կըսեպ-
վէր:

Պ. Չէ. բայց շատ տարիէն ետքը,
երբոր նորէն Սին անապատը եկան,
կապէս ըսված տեղը բանակնին դը-
րին. հոն Մարիամ մեռնէլէն ետքը,
ժողովուրդը ջրի համար ըսկսան տըր-
տընջալ. Երանի թէ մենք ալ մեռած
ըլլայինք՝ կըսէին: Մովսէս Այ հրա-
մանովը ժողովուրդին հետ գիմացի
լեռը գնաց՝ ապառաժէն ջուր հանե-
լու, ու տարակուսած՝ քարին վերան
էլաւ ըսելով թէ Ա՛ս քարէս ձեզի
ջո՞ւր պիտի հանենք. ու գաւազանով
երկու հեղ զարկածին պէս ըսկսաւ
առատ ջուր գալ: Բայց Ած աս բա-
նիս համար բարկացաւ Մովսէսի, Ա-
հարոնի, ու ըսաւ՝ որ Աբեղաց եր-
կիրը չխմբանեն: Ասոր համար ան ջը-
րին անունն ալ Ջուր Բամբասանաց ըս-
վեցաւ:

Հ. Իչխացիքկադեսէն ո՞ւր գնացին:

Պ. Ուզեցին անցնիլ Եդոմայ երկ-
րէն. անոր համար մարդ խրկեց Մով-

սէս՝ ըսելով որ մէկ բանի մը վնաս չենք ըներ, մինակ ճամբայ տուէք: Անոնք վախցան՝ Թոպ չխոսուին, կու ղէին պատերազմի ելլել, անոր համար գարձան Հովը լեռը եկան:

Ղ. Ահարոն երբ մեռաւ:

Պ. Եգիպտոսէ ելլելէն քառասունէ րորդ տարին, Հովը լեռան տակը. հոն Ած Մովսէսի ըսաւ որ Ահարոնը Հովը լեռը տանի՝ քահանայապետական լաթերը հանէ եղեազար որդին հագցընէ. ասանկով հարիւր քսանեւրեք տարվան մեռաւ ու հոն թաղվեցաւ: Երեսուն օր ալ մահուանը վերայ սուգ առին:

Ղ. Ահարոնին մեռնելէն եաքը Իսրայէլացոց ինչ նոր գիպուած հանդիպեցաւ:

Պ. Քանանայիք վերանին պատերազմ ելան ու Իչրայինեերէն գերի առին. անոնք ալ ուխտ ըրին Աշ, թէ որ մատնէ Քանանացին իրենց ձեռքը, նզովեն. Ած լսեց իրենց աղաչանքին. յաղթեցին քանանացիներուն ու ան տեղին անունը Նզվէ դրին: Եաքը երբոր Հովը լեռնէն Սելմոնայ գնացին, ճամբուն նեղուէն ձանձրացած նորէն ըսկսան ժդոհալ Մովսէսի դէմ, ըսելով թէ գաներ ենք անշահ մանանայէն. ինչո՞ւ հանեցիր զմեզ Եգիպտոսէն: Ած ալ թիւնաւոր օձեր իրկեց վերանին որ կըսպաննէին զամենքը.

ըսկսան աղաչել Մովսէսի որ աղօթք ընէ իրենց համար : Մովսէս Աստուծմանով պղնձէ օձ մը շինեց՝ ձողի վրայ բարձր կայնեցուց . ով որ անոր կընայէր՝ կըժշկըվէր :

Խ

ԲԱՂԱՄ

Հ . Իսրայէլք երբոր աւետեաց երկրին մօտեցան , ինչ պատճառաւ ան տեղի ազգերը իրենց դէմ պատերազմ կելլէին :

Պ . Աճ կըգրգռեր զիրենք՝ սիրտերնին վախ ձգելով որ չըլլայ թէ իրենց ձեռաս հասցընեն : Անոր համար երբոր Ամովհացոց երկիրը հասան ու անցնել կուզէին , Սեհոն անունց թագաւորը դէմ դրաւ . ուստի Իսրայէլք ալ պատերազմ ըրին , անունց երկիրներուն տիրեցին : Ետքը Բասանու Ովգ թագաւորն ալ դէմ ելաւ , անոր ալ յաղթեցին՝ երկիրները առին : Ան ատենը Մովաբացոց Բաղակ թագաւորը վախուն որ չըլլայ թէ իրեն ալ յաղթեն , մարդ խրկեց Բաղաամ որդի Բեովրայ ըսած կախարդին՝ որ պայ Իսրայինները անիծէ :

Հ . Բաղաամ անիծե՞ց Իսրայինները :

Պ . Աղջի բերանը Բաղակայ քոնին ալ չիգնաց՝ Աստ հարցընելով : Բայց Բաղակ նորէն մարդ խրկեց ընծան ե-

րով. Բաղաամ մոխիկ չըրաւ, ու ան գիշեր նորէն Աղ հարցուց: Գնա, ըսաւ Աղ, բայց ըսածէս դուրս մի ել լեր: Առաւօտանց էշը հեծած երթալու առեն միտքը փոխվելուն համար՝ ձամբուն դիմացը երևցաւ հրեշտակ մը թուրը ձեռքը. էշը ըսկսաւ ձամբէն դուրս փախչիլ. Բաղաամ չիտես նելով հրեշտակը՝ զարկաւ իշուն որ չիտակ քալէ. երբոր քիչմալ առաջ գնացին, էշը նորէն տեսաւ հրեշտակը ու մէկդի քաշվելով այգիին պատին քսվեցաւ ու Բաղաամոս ոտքը ձմլեց ցաւցուց. ան ալ սրդոզելով կը զարնէր: Ետքը հրեշտակը նեղ ձամբու մը վրայ կեցաւ. էշը որ տեսաւ, ալ ձարը հատնելով նստաւ: Երբ որ Բաղաամ չարաչար կը հեծեծէր էշը, Աղ բացաւ իշուն բերանը՝ որ ըսաւ. Ինչո՞ւ իս կը հեծեծես: Բաղաամ ըսաւ. Վատն զի իս ծաղր կընես, դանակ մը ըլլար՝ հիմա անով կը զարնէի: Պատասխանեց էշը. Պզտիկուց՝ ի վեր վրաս կը հեծնէիր, ասանկ բան ըրած ունիմ: Բաղաամ՝ Աղ, ըսաւ, ու յանկարծ հրեշտակը տեսաւ և մէկէն երկրպագուն ըրաւ: Անոնոնը հրեշտակը ըսաւ. Ինչ անգթուբ կը հեծեծես էշը. թէպէտ առջևէս չխփախչէր՝ քեզ կը սպաննէի: Մեղայ ըսաւ Բաղաամը, թէ որ կամենաս՝ ետ դառնամ: Հրեշտակը. Գնա՛, ըսաւ, միայն թէ

Աֆ ինչ որ տուն տայ՝ ան ըսես։ Երբ որ հասաւ, Բալակ անոր շատ պատիւ ըրաւ ու բարձր տեղ մը հանեց որ Իէլացիքը տեսնէ ու անիծէ։ Ան ալ կախարդական բաներով անիծելու ձար մը գտնալ կուզէր՝ Աստուծմէ հրաման առնելով. բայց Աֆ՝ իրեք անգամ ալ որ կըպատրաստըվէր անիծելու՝ օրհնել տուաւ։ Բալակ սրդողեցաւ վռնտեց, Քեզի տալու պարգևներուս արժանի չեզար ըսաւ։ Անաւենը Բալաամ խորհուրդ տուաւ որ Մովաբացոց ու Մադիանացոց աղջիկներուն ձեռքով Իէլացիքը գլխէ հանեցին ու Բէլփեգովը կուռքը պաշտել տուին։

Հ. Ի՞նչ պատիժ կրեցին Իէլացիք Բէլփեգովըը պաշտելնուն համար։

Պ. Ա՜յ հրամանովը Մովսէս զանոնք անխնայ մեռցընել տալով քսանըչորս հազար հոգի որ մեռան, Փենեհէս Ահարոնի թոռը՝ եղեազարին որդին՝ ձեռային վրէժխնդրութիւն ցցընելով Մադիանացոց Քազբի իշխանին աղջիկը մեռցուց, ու անով Աֆ հաշտեցընելով գադրեցաւ մարդիկներուն կոտըրտիլը։ Եւքը Ա՜յ հրամանով հազարական հոգի ամէն մէկ ցեղէն գնացին Մադիանացոց վըրայ՝ փենեհէսն ալ հետերնին, ջարդեցին զամէնքը, Բալաամն ալ մէկ տեղ, ու ամէն ունեցածնին առին։ Եւ Մով

ակս ան երկիրները ինչվան Յորդանանին քով Ռուբենի, Գադայ ցեղերուն ու Մանասէին կէս ցեղին մըւաւ՝ իրենց ուզելուն համար, խօսք դնելով որ անոնք ալ օգնեն որ անոնք ալ տեղաւորվին, ու եօքը դառնան:

Հ. Մովսէս ո՞ր մեռաւ:

Պ. Յորդանանու քովը Այ հրամանով Յեսուն իր տեղ առաջնորդ դրաւ, Էլեազոց ալ շատ խրատներ տուաւ օրէնքները աղէկ պահելու. ու ամէն մէկ ցեղը գաս գաս օրհնելէն եօքը՝ Աբարիմ կիր Նաբաւ լեռը ելաւ, ուսկից Աստ իրեն ցցուց բոլոր աւետեաց երկիրները, ու անտեղը մեռնակ մեռաւ ու Թաղվեցաւ Հարիւր քսան տարվան, ոչ աչվընները տկտրացած, ոչ ալ երեսը կռնճմտուք մը եղած: Էլացիք երեսուն օր վրան սուգ ըրին:

ԽԱ

ՅՈՐԴԱՆԱՆԷՆ ԱՆՑՆԻԼԸ ՈՒ ԵՂԱԾ ՊԱՏԵՐԱԶՄՆԵՐԸ

Հ. Մովսէսի մեռնելէն եօքը Իսրայէլացիք ո՞ւր գնացին:

Պ. Այ հրամանովը Յեսու ըսաւ որ պատրաստվին Յորդանանէն անցնե-

լու. ու երկու լուռս խրկեց Եբիքով որ իմանայ Թէ ինչ միտքի վրայ են անտեղի մարդիկները. ու անոնց բերած լրովը աւելի սիրտ առած, կարգով մտեցան գետին քովը. քահանաները առջևէն տապանակը վերցուցած. որոնք ոտվընին ջրին դպցընելուն պէս՝ Յորդանան երկուք բաժնըվեցաւ. վարի ջրերը Մեռեալ ծովը գնացին, վերիններըը դիզվեցան միացին: Քահանաները տապանակով գընացին գետին մէջ աեղը կեցան, ինչվան որ ամէնքը անցան:

Ե. Յորդանան գետին մէջէն Իսրայէլ անցնելուն պէս տապանակն ալ դուրս հանեցին:

Պ. Տապանակը դուրս չելած Աճ հրամայեց որ գետին մէջէն քահանաները ուռուն կեցած աեղէն՝ ամէն ցեղէն մէյմէկ հոգի մէյմէկ քար առնեն ու ան գիշերը ուր որ պիտի կենան՝ հոն տանին անկեն. ուրիշ տասներկու քար ալ գետին մէջ տապանակին կեցած աեղը անկեն. եաքը տապանակը դուրս ելլելուն պէս՝ ջուրը նորէն առջևինին պէս ըսկսաւ վազել: Ասով Յեսուէն ալ Մովսէսին պէս ըսկսան վախնալ:

Ե. Յորդանանէն անցնելէն եաքը ինչ նոր դիպուած հանդիպեցաւ Իսրայէլացոց:

Պ. Մէկէն մանանայ իջնալը գադ-

բեցաւ. հոն առջի զաւիկը ցորենէ բազարջ կերան։ Յետու ալ ԱՅ հրամանով գայլախառը քարով թլփատեց անապատը ծնածները, անոր համար անտեղին անունըԳաղգաղա ըսվեցաւ։

Հ. Յետոյ Երիքով խրկած լրտեսները ինչ լուր բերին։

Պ. Գնացին Ռահաբ ըսված կնկան մը տունն. Թագաւորը իմացաւ, մարդ խրկեց որ բռնեն. Ռահաբ պահեց զանոնք ու գնացին ըսաւ, եաքը լրտեսներուն իմացուց որ ամէնքը սաւիկ վախի մէջ են, գիտնալով որ Աստուած ձեր առաջնորդը. ու երդվընցուց զիրենք որ քաղաքը առնելու ատեն իր տունը ազատեն. անոնք ալ ապսպրուեցին որ պատուհանին վրայ կարմիր չուան կապէ որ ճանչցուվի։ Եաքը զիրենք չուանով պատուհանէն վար իջեցուց՝ որ գաղտուկ ճամբով գնացին ատ բաներըս պատմեցին։

Հ. Երիքով քաղաքը ինչպէս առնըվեցաւ։

Պ. Երբոր մէջի մարդիկը սարսափած՝ դռները գոցած կեցեր էին, Աստուծոյ ապսպրեց որ վեց օր մէյմէկ անգամ պարսպին չորս գին պտըտին, քահանաներն ալ եօթը փող փչելով տապանակին առջևէն, ու եօթներորդ օրը եօթը հեղ պտըտելով, եաքն անգամուն փողերը փչելու ատեն բոլորը մէկէն կանչեն։ Ա՛ս որ ը-

բին պարիսպները մէկէն կործանեցան. իրենք ալ մեռան զամէնքը մեռուցին՝ Ռահաբէն ի զատ, քաղաքն ալ էրեցին։ Եպբը Յեսու անոր՝ որ ուզէ նորէն շինել Երիքովը՝ անէծք կարգաց ըսելով թէ Առջիննէկովը հիմը դնէ, վերջիննովը դռները շինէ։ Ինչպէս որ հինգ հարիւր տարի եաքը կատարվեցաւ. Ալան կի՛ Աքիէլ Բեթելացին առջիննէկ Աբիրոն տղուն հետ ըսկսաւ շինել, ամէն տղաքը մեռան ու Հնացած պզտիկ տղուն հետ լըմընցուց։

Հ. Երիքոնի առնելէն եաքը ո՞ր քաղքին վերան գնացին Իսրայէլք։

Պ. Յեսու Գայի քաղքին վերայ երթալ ուզելով ու իմանալով որ մըկար քաղաք մըն է, իրէք հազար մարդ խրկեց. բայց գնացին, երեսուներվեց հոգի իրենցմէ ջարդվելով փախան։ Անոր վերայ Յեսու շփոթեցաւ, Այ առջևը ինկաւ կըգանգատէր, ամէնուն սիրտն ալ կոտրեցաւ։

Հ. Ինչո՞ւ համար Գայի վերայ գընացողները յաղթվեցան։

Պ. Վասն զի Երիքովը կործանելու առէն՝ անոր նզոված բաներէն գողցեր պահեր էին։ Աճ, Թէոր կուզէք, ըսաւ, առ մեղքէն ազատիլ, վէճակով գտէք գողն ու անով առղով երեցէք։ Ա վէճակը Յուդայէ ցեղէն Աքար զինուորին վերան ելաւ։ Յեսու հար-

ցուց անոր, իմացաւ որ Երիքովը կո-
ղոպտելու առեն՝ գողցեր է ազուոր քա-
նած վերարկու մը, երկու հարիւր
արծըթէ երկդրամեան, և լեզու մը
յիսուն ոսկիի, ու վրանին մէջ հողուն
տակը պահեր է: Յեսու բերել տուաւ,
և Աքարն իր տնով տեղովը մէկ ձորի
մը մէջ տարին քարկոծեցին ու էրե-
ցին. վրանին ալ քարեր լեցընելով
լեռ ձեւացաւ, որուն անունը դրին
Եմէկ Աքովրայ:

ԽԲ

ԱՐԵՒՈՒՆ ԿԵՆԱԼԸ

Հ. Աքարը մեռցընելէն եաքը Գայ-
ի վրայ նորէն գնացին:

Պ. Ած Յեսուայ ըսաւ որ բոլոր զօր-
քով երթայ ու կործանէ: Յեսու
ալ գիշերանց երեսուն հազար զօրք
տարաւ քաղքին եաւնեերը պահվըտ-
ցուց, ու ինքն առաւօտանց քիչ մը
զօրքով քաղքին դէմ ելաւ: Գայիի
մարդիկն որ տեսան, ամենքն իրենց
թագաւորին հետ Խէլացոց դէմ ելան:
Յեսու առաջ վախ ցուցընելով ետ
քաշվեցաւ, ինչվան անոնք աղէկմը
իրենց քաղքէն հեռացան. անատեներ
եաւիննեերուն նշան տալուն պէս՝ է-
լան քաղքին կրակ տուին: Գայեցիք
տեսան քաղքին ծուխը՝ յուսահատե-
ցան: Անոնք երկու կողմէն չարդեցին

զամէնքը՝ տասներկու հազար հոգի, և Թագաւորը ոչՂ բռնած, Յեսու՝ երկ-չիւղ փայտի վերայ կախել տուաւ՝ ինչվան իրիկուն. եւթը վոս մը ձգե-ցին՝ վերան քարեր դիզեցին որ ա-յաղթուձը յիշատակ ըլլայ:

Հ. Գային առնելէն եւթը ուր դնա-ցին Իսլացիք:

Պ. Յեսու զիրենք Գաբաղ ու Գա-բիղին լեռները տարաւ. հոն քարե-րով Ա՜Յ սեղան շինեց՝ վերան զոհ ը-րաւ, և ձեռային պատուիրանքները անոր վերայ գրեց ու ամէն օրհնուի-ներն ու անէծքները կարդաց՝ որ չի-մոռնան:

Հ. Յորդանանէն անցնելէն եւթն երած յաղթութիւնին լսելով ան ազ-գերը ինչ կըսէին:

Պ. Սրտերնին սաստիկ վախ ինկաւ՝ ու ամէնը մէկտեղ խօսք դրին որ Իս-լացոց դէմ ելլեն: Բայց Գաբաւոնա-ցիք մտածելով որ անոնց դէմ դնել չըլլար, հեռու տեղացի ձևացան, հին պատռտած ճամբորդի լաթեր հա-գան, ու մաշած կօշիկներով, և կարկ-տած գինիի տիկեր՝ չորցած որդնո-տած հացի կտորվանք ճամբու պա-շար առած՝ Յեսուայ առջևն ելան ու ըսին՝ Թէ Մեր իշխանները լսելով Իսլացոց մեծ անունը՝ կուզեն հետերնիդ դաշինք դնել: Յեսու Ա՜Յ չի հարցուցած հաւտաց անոնց ու իշ-

խաննեբուն հետ երդվընցաւ իրենց որ հետերնին բարեկամութիւն պահէ։ Իրեք օրէն իմացան անոնց բանեցուցած հնարքը, ու ժողովուրդը սրդոլած կուգէին ջարդել զանոնք. բայց իշխանները չեթողուցին, որ Ա֊Յ անուանը վրայ ըրած երդումին դէմ չիդործեն ու չիպատժըվին։ Բայց Յեսու կանչեց Գաբաւոնացիները ու բարկանալով անոնց՝ պատիժ դրաւ որ գերիի պէս միշտ Իէլացոց և Ա֊Յ խորանին փայտ կոտրող՝ ջուր կրող ըլլան։ Անոնք ալ սիրով յանձն առին։

Հ. Գաբաւոնացոց անձնատուր ըլլալը երբոր մեկալ թիւրները իմացան, ի՞նչ ըրին։

Պ. Ամէնքը շատ վախի մէջ իյնալով, վր ղի իրենց մէջ Գաբաւոն մեծ ամուր քաղաք էր, Ադոնիբեզեկ Եէմայ թիւրն՝ ուրիշ չորս թիւր ալ մեկտեղ Գաբաւոնացոց վրայ պատերազմի ելան. Գաբաւոնացիք ալ Իէլացոց գիմեցին։ Անատեներ Յեսու Ա֊Յ հրամանովք քալ զօրքերով գիշերանց ճամբայ ելաւ, ու լուսնալու առեներ մեկէն անոնց վրայ վազեց. Աճ ալ քարէ կարկուտ թափել լսկսաւ անոնց վրան, անանկ որ սուրէն աւելի անով ջարդըվեցան։

Հ. Ադոնիբեզեկ ու իր ընկերները Յեսուայ ձեռքէն կրցա՞ն խալըսիլ։

Պ. Չէ. վր ղի երբոր Յեսու տեսաւ

որ առեւնը քիչ է, յաղթուելը չկրցան եւ իրիկուն կըլլայ, Արեւը ու լուսինը կենան, ըսաւ, չկրնալեն. մեկէն հասած տեղերնին կեցան, ինչվան որ Իէլացիքը զանոնք բոլորովին ջարդեցին ու գաղգաղայ իրենց բանակը դարձան: Եւ որովհետեւ հինգ Թիրներն ալ փախեր Մակեսա այրի մը մէջ պահվըտեր էին, հրամայեց որ ան այրին բերանը քարերով գոցեն՝ ինչվան որ լըմնայ պատերազմը: Եոքը բանալ առաւ, ան հինգն ալ հանեց պառկըցուց, ու Իէլացոց զօրագլուխներուն ըսաւ որ անոնց վզերուն վրան կոխեն, ու սիրտ առնեն, գիտնան որ Ած բոլոր Իէլացոց Թշնամիները այսանկ պիտի ընէ: Եոքը ըսպաննեց ու մարմիններն ինչվան իրիկուն կախեցին եոքը՝ վար առին՝ առջի այրին մէջ ձգեցին ու մեծ քարերով գոցեցին: Անկէ գնացին ուրիշ քաղաքներու վրայ ալ, առին ու Թիրնին փայտի վրայ կախեցին:

ԽԳ

ՑԵՍՈՒԱՑ ԵՏՔՒ ԳՈՐԾՔԵՐԸ

Հ. Երբոր Ցեսու շատ քաղաքներ կառնէը, չիգըտնըվեցաւ ազգ մը որ քիչը ուժով կարենայ դէմ գնել:

Պ. Ցաբին Սուրայ Թագաւորը ոտք ելաւ, ըսաւ գին մարդ խրկեց Ամոր-

հացոց, Քհատացոց, Փերեզացոց, Ջեբուսացոց, Խևացոց, և ուրիշ քովի ազգերուն, ու ամենը մեկէն անհամար զօրքով ձիերով ու պատերազմական կառքերով ժողվեցան Մառան Ջրին քովը: Ան առենը Ած ըսաւ Յեսուայ. Մի վախեր, վաղը պիտի յաղթէք ամենուն, ձիերը կարդէք, կառքերը երէք: Յեսու քաջուբերևան դիէն յանկարծ վրանին վազեց՝ կոտրեց զանոնք, փախչողներուն ալ եւ. տևէն ինկաւ՝ զամենքը մեռցուց ու երկիրներնուն տիրեց: Ասանկով վեց տարվան մէջ երեսուներմեկ թագաւոր կարգեց ու բոլոր աւերեաց երկիրը մաքրեց:

Հ. Յեսուայ ըրած պատերազմին. րով կարգվեցան բոլոր Քհնամիները:

Պ. Մեկ քանի այլազգի տէրութիներ Թողուց Ած Իսրայէլ զգուշանք համար, որ պարապ կենալով չխեթուին նան. նաև պէտք եղած առենը՝ անոնց ձեռքովը պատժվին խրատվին:

Հ. Յեսու ինչ կարգով բաժնեց երկիրները Իսրայէլ:

Պ. Ինչպէս որ Մովսէս որոշեր էր՝ ինն ու կէս ցեղին վրայ բաժնեց. երկու ու կէս ցեղին Յորդանէն անդին առած ըլլալով: Ղևտացոց բաժինն ալ մանաւոր տեղ չէր, հապա քառասուներեքը քաղաք ցրուած բոլոր Իսրայէլ մէջ. որոնցմէ վեցը Քաղ-

ապաստան կըսվէր, դիպուածով մարդ ըսպաննողը՝ հոն փախչէլու համար։ Ասկէ իզատ Քաղէբայ ալ, բարի վկայուէը վարձ՝ ինչպէս որ Աճ խոստացեր էր, մասնաւոր տեղ տուաւ։ Ինչպէս ալ Աւ հրամանովը՝ Եփրեմի ցեղին երկրին լեռան մը վրայ Թամնաթսարան Յեսուայ տուին որ հոն քաղաք շինեց ու բնակեցաւ։

Հ. Յորդանանէն անցնելէն եաքը տապանակը ո՞ւր կըպահէին։

Պ. Ինչվան որ պատերազմները լըմնցաւ՝ երկիրները բաժնեցին՝ գաղգաղայ էր, եաքը Եփրեմայ ցեղին երկրին մէջ Սեղով քաղաքը դրին. թէպետ անկէ ալ Իսլացիք վերուցին՝ տեղէ տեղ տարին, բայց իր հաստատ տեղը հոն եղաւ՝ ինչվան Սամուէլ մարգարէին առենը։

Հ. Երկիրները բաժնելէն եաւ՝ ամէն կերպով խաղաղացա՞ն Իսլացիք։

Պ. Երբոր խաղաղ կեցեր էին՝ յանկարծ չփոթուէ մը պատահեցաւ։ Ըն երկու ցեղ ու կէսն որ Յորդանանու անդիի կողմը գնացին տեղաւորվեցան, հոն մէկ մեծ սեղան մը շինեցին։ Մէկալ տասը ցեղը երբոր իմացան՝ ծուռ մտքի գնացին. անոր համար խորհուրդ ըրին որ անոնց վրայ պատերազմի ելլեն։ Բայց առաջուց աղէկ մը իմանալու համար՝ Փենեհէս քահանան՝ ուրիշ հօտքի տէր մարդիկներու հետ

Մկսեզ անոնց խրկեցին, որ գնաց յանդիմանեց զանոնք թէ կռապաշտուն ընել ըսկսեր են : Անոնք պատասխան տուին թէ Աստ մեզի վկայ է որ մեր ձեզի հետ եղբայր ըլլալնուս մեր եռևէ եկողներուն վկայուն ըլլալու համար շինեցինք : Ասով ամենուն սիրտը հանդչեցաւ ու փառք տուին Աստ որ աս մեզքէս աղատ են եղեր : Յետու ալ ան սեղանին անունը դրաւ Վկայութ, որ ան ցեղերն ալ Մկաէնոնց հետ մէկ Աստ կըպաշտեն :

Հ. Յետու Թաճնաթասարան երթալն էն եռքը յիշատակի արժանի ինչ բան ըրաւ :

Պ. Վերջի ծերուքէ աաեղը բոլոր մեծերը քովը կանչեց ու մոքերնին ձգելով Աստ անհամար բարերարուն. ները՝ յորդորեց որ չըլլայ թէ կուռքերուն եռևէն երթալով Աստ վըրանին բարկացընեն. երդում ալ առաւ իրենցմէ որ յաւիտեան իրենց Աստը պաշտեն. և աս բանիս յիշատակ՝ խոբանին քովը մեծ քար մը անկեց որ որքուց որդի յիշեն աս Աստ հետ ըրած ուխտերնին. իսկ ինքը բարի ծերուքէ հարիւր տասը տարուան մեռաւ : Վըբան շատ չանցաւ՝ Եղիազար քահանայապետն ալ մեռաւ, և տեղը անցաւ փենեհէս որդին :

ԽԴ

ՔԱՂԷՒ, ԳՕԹՕՆԻԷԼ, ԱԻՕՎԴ, ՍԱՄԵԳԱՐ

Հ. Յեսուայ մեռնելէն եաև ովէ՞ ղաւ առաջնորդ Իսլացոց:

Պ. Ա՜յ հրամանովը Քաղէբ՝ Յուդայի ցեղէն: Ընաւեռնը Յուդայի ցեղը՝ Շմաւոնի ցեղը հետը առած Քանանացոց ու Փերեզացոց դէմ ելլելըսկըսան. Ադոնիբեզեկ թագաւորն ալ բռնեցին ու ձեռվընները ոտվընները կարեցին: Ինքն ալ անոնեռնը ըսաւ թէ Ըրածիս հատուցումը գտայ, որ եօթանասուն թագաւոր բռնեցի ու անոնց ձեռվընները կարած սեղանիս տակը շան պէս ինկած փշրանքնները բերնով կառնէին ու կուտէին:

Հ. Իսլացիք Յեսուայ մշտ իրենց ծնօղաչուռե մէջը:

Պ. Քանի որ Յեսուայ ատենի ծերերը կային՝ Ա՜յ օրէնքնները կըպահէին. անկէ եաքը ըսկսան գէշնալ՝ կուռք ալ պաշտել. անոր համար Ա՜ծ Քուսարսաթեմ Աստոց թագաւորին մատնեց զիրենք, և ութը տարի չարաչար ծառայեցին եաև՝ երբոր նորէն Ա՜յ գիմեցին, Գոթոնիէլ Քաղեբայ պզտիկ եղբայրը իրենց առաջնորդ ըլաւ որ Իսլացիքը ազատեց ու քառասուն տարիէն մեռաւ:

Հ. Գոթոնիէլէն եաքը ո՞վ իշխեց։

Պ. Նորէն Ճնացին ինքնագլուխ ու ըսկսան մեղանչել. ուսոի Եգղոմ Մովաբացոց թագաւորը վերանին տիրեց՝ տասնըուեթը տարի, մինչվան որ նորէն Աստ ինկան։ Անոնց ետեւը Աւոդը Բենիամինի ցեղէն իրենց առաջնորդ ըսաւ որ երկու ձեռքով ալ յաջողէր։

Հ. Աւոդ ինչպէս ազատեց Իսրայելը գերութէ։

Պ. Անգամ մը Իսրայելք իրեն ըսին ընծանին որ տանի Եգղոմին, ինքը երկայրի սուր մը մէկ թիզ երկայն՝ աջ կողմը վերարկուին տակը պահեց ու գնաց։ Ընծաները տալէն ետքը մարդիկը դուրս ճամբեց, ու Եգղոմի ըսաւ թէ գաղտուկ խօսք մը ունիմ. Եգղոմն ալ քովի մարդիկը դուրս հանել տուաւ. անոնց Աւոդ ըսաւ, Աստ կողմանէ քեզի բան մը պիտի ըսեմ։ Եգղոմ ալ քովը մօտեցաւ, Աւոդ շուտ մը ձախ ձեռքովը դանակը քաշեց՝ Եգղոմին կուշտը խօթեց թողուց ու արտորնօք դուրս ելաւ՝ դուռը վերայէն կղպեց ու գնաց։ Թագաւորին ծառաները եկան տեսան որ կղպած է, կարծեցին թէ ինքը ներսը հարկի համար կուշանայ, խել մը ըսպասեցին ետեւ, բանալիք բերին՝ գուռը բացին տեսան որ Եգղոմը մեռած գետինը փռռվեր էր։ Երբոր Մովաբացիքը շփոթած իրար ան-

ցեր էին, Աւովդ գնաց շուտով Իէ-
լացիքը ժողվեց՝ դարձաւ մէկ օրվան
մէջը տասը հազար հոգի ջարդեց ու
Իէլացիքը գերուելէն խալըսեց, որ
ուրիշուն տարիի չափ ազատ մնացին.
ու ինքը Աւովդ ինչվան որ մեռաւ՝
անոնց գտաւորուն կընէր:

Հ. Աւովդէն ետքը ո՞վ եղաւ գտ-
աւոր:

Պ. Սամեգար՝ Անաթայ որդին կըտ-
րիճ մարդ մը, որ շատ օգնուելի ը-
րաւ Իէլացոց. մէկ հեղմը արօրին մա-
ճովը վեց հարիւր այլազգի մեռցուց,
ու շատ կովեր՝ ոչխարներ կողոպտեց:

ԽԵ

ԴԵԲՈՐԱ, ԲԱՐԱԿ

Հ. Սամեգարին ո՞վ յաջորդեց:

Պ. Երբոր Իէլացիք նորէն Ճամբա-
նին փոխեցին, Աճ զիրենք մատնեց
Քանանացոց Յաբին թագաւորին ձեռ-
քը քսան տարի, որ շատ ուժով էր,
ինը հարիւր երկրեթէ կառք ունէր: Ա-
ատեններըը Իէլացոց կառաջնորդէր
մարդարէ կնիկ մը՝ Դեբորա անուանով:
Երբոր Իէլացիք զղջումի եկան՝ Դե-
բորան կանչեց իրեն Բարակը Նեփ-
թաղիմի ցեղէն ու ըսաւ. Աճ կըհրա-
մայէ որ Թաբօրլեռը երթաս ու Նեփ-
թաղիմի՝ Զաբուղոնի ցեղերէն տասը
հազար հոգի հետդ առնես երթաս

կիսոնի հեղեղատը՝ Յաբին Թագաւո-
բին Սիսարա զօրապետին դէմ։ Բա-
րակ ըսաւ Դեբորային. Թէ որ հետս
կուգաս՝ կերթամ։ Դեբորան խօսք
առաւ, բայց գիտնաս ըսաւ՝ որ անա-
տենը յաղթուելը քուկդ չըլլար. ու
մեյտեղ գնացին։ Երբոր իմացաւ Սի-
սարա՝ բոլոր զօրքերով երկրեթէ կառ-
քերով եկաւ կիսոնի հեղեղատը՝ Ի-
լացոց դէմ։ Դեբորային ըսածին պէս
Բարակն որ Թաբոր լեռնէն ինջաւ
պատերազմի՝ Աստուած չփոթուեցուց
Ցգեց մէջերնին որ փախչող փախչո-
ղին երան, ու Բարակ եռևնին ինկած
զամբիքը ջարդեց։ Սիսարան ազատե-
լու ճարը փնտռելով ոտքով վազե-
լով կիներուց կողմը գնաց։

Հ. Կիներէք ով էին և ինչ օգնուի
ըրին Սիսարային։

Պ. Պզտիկ ազգ մըն էին որ եկեր
վրանով ան տեղվանքը կըբնակէին.
և Մովսէսի կնկանը դիէն Ի-
լացոց
խնամի ըլլալով՝ բարեկամ էին, բայց
այլազգիներուն հետ ալ թշնամի չէ-
ին։ Յայէլ՝ փաթեր կիներէն կնի-
կը՝ Սիսարային դէմը հանդիպեցաւ
ու ներս կանչեց որ հանգչի. խմելու
ջուր որ ուզեց, Յայէլը ջրին տեղը
իրեն կաթ իմացուց ու ներսը անոր ու-
զածին պէս գաղտուկ պառկըցուց՝
վրան ծածկեց որ մարդ չիմանայ, ու
ինքը գնաց վրանին ցից առաւ և ու-

ռով զարկաւ Սիսարայի գլուխը գե-
տինը գամեց մեռուց։ Բարակը հասաւ,
Սիսարան կըփնտըռէր, Յայէլ ներս
կանչեց զինքը՝ ցցուց։ Ասանկով Ա-
ՀԷլացիքը խաչըսեց. Դեբորան ալ Բա-
րակայ հետ փառք տալով Ա-Յ շնոր-
հակալուե գովասանք մը ըրին։

ԽԶ

ԳԵԴԷՈՆ

1. Բարակայ ձեռքով եղած ԻՀլա-
ցոց ազատուելը որչափ դիմացաւ։

2. Գառասուն տարի. եօքը նորէն
Ա-Յ երեսէն իյնալով Մադիանացոց և
Ամաղեկացոց ձեռքը մատնըվեցան.
եօթը տարիէն երբոր Ա-Յ ինկան, Ա-
մարգարէ մը խրկեց որ ըրած մեղքե-
նին երեսնին տուաւ՝ խրատեց։ Եօքը
հրեշտակ մը խրկեց Գեդէոնին՝ Մա-
նասէի ցեղէն. երբոր ասիկայ Մա-
դիանացոց ձեռքէն փախած՝ իր հօրը
կալը ցորեն կըծեծէր, հրեշտակն է-
կաւ ըսաւ թէ՝ Ա-Ծ քեզ ընտրեր է որ
Թշնամիները վռնտես։ Գեդէոն ըսաւ.
Ես ո՛վ եմ որ ԻՀլացիքը ազատեմ։
Հրեշտակը պէտն տուաւ՝ թէ Ա-Ծ հե-
տըդ է։ Ընտաեն Գեդէոն նշան մը
ուզեց. աղաչեց հրեշտակին որ հոն
կեցնայ՝ ինչվան ինքն երթայ իրեն հա-
մար կերակուր բերէ. ու գնաց Գե-
դէոն շուտ մը մէկ ուլ մը պատրաս-

տեց ու բալարջ հաց չինեց, հրեշտակին առջևը բերաւ. հրեշտակն ըսաւ որ դիմացը քարին վերայ դնէ ան բաները, և ձեռքի գաւազանովը մին գպածին պէս՝ քարէն կրակ ելաւ էրեց կերակուրները, ու հրեշտակն ալ անհետացաւ եղաւ: Գեդէոն աս հրաշքովը իմացաւ որ հրեշտակ Ա՜յ է եղեր՝ վախցաւ, և ան տեղը Ա՜յ սեղան չինեց: Ան գիշերը Ա՜ծ Գեդէոնի հրամայեց որ երթայ իր հօրը հասակ կուռքին սեղանը կործանէ, քովի անտառը կտրէ, և ան փայտերով իր հօրը եօթը տարվան գիրցուցած եզը՝ Ա՜յ ողջակէզ ընէ՝ նոր չինած սեղանին վերայ: Գեդէոն վախցաւ ցորեկն ընելու. ուստի գիշերը ելաւ գաղտուկ տասը էրէք հոգի առաւ իր հօրը ծառաներէն՝ գնաց Ա՜յ հրամանը կատարեց: Առաւօտանց քաղքին մարդիկը իմացան որ Գեդէոն ըրեր է, հօրը եկան, կուզէին որ Գեդէոնը տայ որ ըսպաննեն: Հայրը պէնն արաւ. հասակը թէ Ա՜ծ է՝ ինքը թող վրէժ առնէ: Գեդէոնին անունն ալ Յերոբոաղ գրաւ, իբր թէ հասակ կուռքին յաղթող:

Ե՜. Ե՜րբ գնաց Գեդէոն Մադիանացոց և Ամաղեկացոց դէմ:

Գ՜. Ա՜յ իրեն երևնալէն հաքը երբ որ լսեց թէ անոնք նորէն վերանին կուգան, կանչեց Իէլացիքը՝ Ասերի՝

Ջաբուղոնի և Նեփթաղեմի ցեղերէն՝ որ գէմ ելլեն։ Բայց Նորէն Աստուծմէ այս նշանը խնդրեց, որ գզաթի մը գլ-խերը գուրսը վռէ, ու ան գզաթին վերայ միայն անձրև գայ. առաւօտանոյ որ ելաւ գզաթը քամեց՝ կոնք մը ջուր ելաւ։ Ա՛ս որ տեսաւ՝ մէյմալ խնդրեց որ ասոր ներհակը՝ ան գզաթը չոր մնայ, ու բոլոր գետինը թրջի։ Ա՛ս եր-կու հրաշքով սիրտ առած, երբոր ե-լաւ Թշնամիներուն գէմ երթալու։ Ա՛՝ Շատ են, ըսաւ, զօրքերդ. եաքը կըկարծեն թէ իրենց ուժովը յաղթե-ցին. ըսէ որ վախկոտները ետ դառ-նան։ Անոնք քսանեւերկու հազար հոգի ետ գնացին ու տասը հազար մնացին։ Բայց ալ շատ են ըսաւ Ա՛. ուստի առ ամէնքը ջրի քով տար, ու հոն նայէ թէ ով ջուրը ափը առած շան պէս կըլափէ, ու ով ծնկան վերայ խնկած, ու մէկըմմէկէ զատէ։ Ասան-կով միայն իրեք հարիւր հոգի շան պէս լափելով խմեցին. և Ա՛ ըսաւ Գեդէո-նին. Մինակ ասոնցմով Իսրայէլը պի-տի Մադիամու ձեռքէն ազատեմ. մէկալները ճամբէ։

Չ. Գեդէոն իրեքհարիւր հոգիով ինչպէս պատերազմեցաւ Մադիամու հետ։

Գ. Առաջ Ա՛ իրեն սիրտ տալու համար՝ հրամայեց որ ինքը իր փարա աղուն հետ գիշերանց-գալտուկ Թըշ-

նամիներուն բանակը երթայ, ու լսէ
ինչ որ կըխօսին։ Գեդէոն գնաց լսեց
որ զինուորին մէկը մէկալին երազ
կըպատմէր թէ՝ Տեսայ որ մէկ գարիւ
նկանակ մը գլորուեցաւ դէպի մեզ,
ու զարկաւ կործանեց բոլոր Մադիա-
մու բանակը. մէկալն ալ ըսաւ թէ՝
Ա՛ա Գեդէոնի սուրն է, Ա՛ծ զմեզ ա-
նոր ձեռքը տուեր է։ Գեդէոն Ա՛յ
չնորհակալ ըլլալով բանակը գարձաւ,
Եւ՛ք՝ ըսաւ, Ա՛ծ Մադիամը մեր ձեռ-
քը մատնեց. ու իրեք հարիւրը իրեք
գունդ բաժնեց, և զէնքի տեղ ամ-
նուն մէկ ձեռքը եղջիւրէ փող տուաւ,
ու մէկալ ձեռքը վառած ճրագ՝ սա-
փորի մէջ ծածկած. և ապսպրեց որ
իրեն նային ու անանկ ընեն։ Կէս գի-
շերվան մօտ յանկարծ Թշնամիներուն
բանակը գնացին, ու մէկէն փողերնին
փչելով սափորնին կոտրտեցին՝ ճը-
րագները դուրս երևցան, ու մէկ բե-
րան ըսկսան կանչել, Սո՛ւր Տէրո՛ւն և
Գեդէոնի։ Ա՛ս բանովս Ա՛ծ Մադիա-
մու բանակը մէկ անանկ վախ մը ձգեց
որ մէկզմէկ Թշնամի կարծելով անիկ-
նայ կըջարդէին, ինչվան հարիւր քը-
սան հազար հոգի մեռան։ Փախածնե-
րուն համար ալ մարդ խրկեց մէկալ
Իֆլացոց, որ գէմերնին ելլեն ջարդեն։
Երկու իշխաններուն ալ Որէբ ու Զէբ
գլուխնին կարեցին՝ Գեդէոնի բերին։

Ե. Զահերով վախցընելով Մադիամու զօրքը Յարդելէն իշատ Գեդէոն ուրիշ ինչ պատերազմ ըրաւ։

Գ. Երկու Մադիամու Թագաւորները՝ Զեբէի և Սալմանա՝ տասնըհինգ հազար զօրքով փախեր էին ուրիշ տեղ։ Եաւնուն գնաց Գեդէոն, բայց հոգնած և անօթի ըլլալով զօրքը՝ հանդիպեցան Սոկքովթ քաղաքը որ քիչ մը հաց տան. անոնք չիտուին՝ ըսելով, Ո՞ր են Թագաւորները, ցցուս որ տանք։ Երբոր բռնեմ զանոնք, ըսաւ Գեդէոն, զձեզ փուշերու վրայ տանջեմ. ու գնաց փանուէլ քաղաքը. անոնք ալ առաջիններուն պէս ըսին. անոնց ալ ըսպառնացաւ որ կործանէ իրենց աշտարակը։ Գնաց Յարդեց զամէնքը, Թագաւորներն ալ բռնեց ու դարձաւ, ըրած սպառնալիքները կատարեց ու փանուէլի մարդիկն ալ ըսպանեց։ Ետքը Զեբէի և Սալմանա Թագաւորներուն համար իրեն Եղեր անդրանիկ տղուն ըսաւ Թէ Եկի մեռցու. ան գեռ պզտիկ ըլլալուն՝ վախցաւ. անոնք ալ ըսին Գեդէոնի Թէ Դու զմեզ սպաննէ որ ուժով կարիճ ես. անատեղը եկաւ ինքը մեռուց, ու անոնց ուղտերուն վզի մանեակներն ալ առաւ։

Հ. Իշխայիք Մադիամու ձեռքէն ազատելնուն համար Գեդէոնին ինչ փոխարէն ըրին։

Պ. Ուզեցին որ ինքը ու իր տղաքը իրենց առաջնորդ ըլլան. Գեդէոն ըսաւ Թէ Ձեր իշխանը Ա՛ծ է. ու խնդրեց անոնցմէ որ Թշնամիներուն կողոպտանէրէն մարդ գլուխ իրեն մէկմէկ օղ տան, իրենք ալ սիրով տուին, ու ամէնը եղաւ հազար եօԹը հարիւր սիկլ ոսկի, Թող ուրիշ ոսկիէ առած զարդերը։

Հ. Գեդէոն ժողովուրդէն առած զարդերը ինչ ըրաւ։

Պ. Աբելրդապաշտական բաներ չինեց Եփրա քաղքին մէջ, որ եաքը իրեն՝ իր զաւակներուն մեղաց պատճառ եղաւ, նաև Իշխայոց ալ։ Ասանկով քառասուն տարի՝ Գեդէոնին աթենը Իշխայիք ազատ ձգացին, ու եաքը նորէն ըսկսան կռապաշտուԹիւնը

ԽԷ

ԱԲԻՄԵԼԷՔ

Հ. Գեդէոնին տեղը գտաւոր ով նստաւ։

Պ. Գեդէոն եօԹանասուն զաւակ Թողուցեր էր, Աբիմելէքն ալ Սիկիմացի կինէ մը եղած։ Ասիկայ մօրը ազգականներուն ձեռքովը Սիկիմացոց սիրտը իրեն քաշեց՝ որ հօրը տեղը

Ի՛ջացոյ իշխան դնեն, և ապահով ըլ-
լալու համար՝ մեկն Սիկիմացիներէն
առած ըսուակով սրիկաները ժողվեց՝
ու գնաց իր եղբայրները՝ Եօթանա-
սուն հոգի՝ քարի մը վերայ մորթեց.
միայն պզտիկը Յովաթամ պահվըտե-
լով ազատեցաւ: Եաբը Սիկիմացիք
ու Մաաղոն քաղաքին մարդիկը Աբի-
մելէքը Թագաւոր նատեցուցին. Յո-
վաթամ անոնց առակով մը իմացուց
որ գէշ ըրին:

Հ. Յովաթամ Աբիմելէքին Թա-
գաւորելուն վերայ ինչ առակ բերաւ
Սիկիմացոց:

Պ. Գնաց դիմացը գարիզին վեռը
ելաւ ու բսկսաւ կանչել. Մտիկ ըրէք
Սիկիմացիք. ծառերն ուզեցին իրենց
Թագաւոր մը. գնացին ձիթենիին ը-
սին, անիկայ պատասխանեց Թէ Ես
չեմ Թողուր իմ եղը, որ անով Ձեզ
ու մարդիկ իս կրնձարեն, ու երթար
ծառերուն իշխելու. եաբը գնացին
Թզենիին որ գայ իրենց Թագաւորէ.
ան ալ յանձն չառաւ՝ իր անուշութիը
յիշելով: Գնացին որթին, որթն ալ
չուզեց, իմ գինիս՝ փայտերուն իշ-
խելէն աղէկ է ըսելով: Ընտաւենը դըժ-
նիկը կանչեցին, ուրախացաւ գժնիկն
ու ըսաւ. Եկէք իմ շուքիս տակը:
Ի՞նչ կրկարծէք, ըսաւ Յովաթամ,
գժնիկէն կրակ չելլեր ու չայրեր ե-
ղևնափայտները: Թէ որ արդարութի

էր Գեդէոնի տանը վերայ երածնիդ, բարով վայլէք ինկնիկ. Թէ չէ՝ պիտի կրակ ելլէ Աբիմելէքէն՝ ու զձեզ այրէ։ Ա՛ խօսքերէն եաքը փախաւ գնաց։

Ե. Գեդէոնի տղուն Աբիմելէքայ թագաւորուիլը ի՛նչ վերջ ունեցաւ։

Գ. Ինչպէս որ Յովաթամ ըսեր էր, Աբիմելէք իրեք տարիի չափ անկարգութիւն Իսլացոց իշխելէն եաքը՝ չէդիմացան Սիկիմացիները ու գաղղ իշխանին հետ անոր գէմ ելան։ Աբիմելէք Սիկիմացոց վերայ գնաց՝ զարդելով ցրուեց. եաքը իմացաւ որ Սիկիմի բերդին մէջ շատ մարդ ժողվվեր է, ըսաւ իր զօրքին, Ինչ որ ես ընեմ՝ դուք ալ արէք. եաքը առաւ կացին մը՝ բեռ մը փայտ կոտրեց՝ ուսը զարկաւ, զօրքն ալ երին իրեն պէս ու գնացին բերդին կրակ տուին, ուր հազար հոգիի չափ էրեցան։ Անկէց թէբէս քաղքին վերայ գնաց՝ առաւ. ան քաղաքը ամուր բերդ մը ունէր, մեծամեծները հոն փախան։ Երբոր Աբիմելէք բերդին դրանը մօտեցաւ՝ վերէն կնիկ մը երկանի քարի կտոր մը ձգեց գլխուն վերայ՝ գագաթը ջախջախեց. անատեղը յուսահատած՝ ըսաւ կապարձակիրին որ սուրը հանէ՝ զինքն ըսպաննէ, որ չըլլայ թէ կնկան ձեռքով մեռած սեպվի։ Ասանկով ինքն ալ Սիկիմացիք ալ պատիժնին առին։

ԽԸ

ԹՈՎՂԱ, ՅԱՅԻՐ, ՅԵՓԹԱՅԷ

Հ. Աբիմելէքէն եւս դատաւոր ալ եղաւ։

Պ. Թովղա Իսաքարի ցեղէն, քսան-եւրեք տարի։ Եւեւէն Յայիր Գաղաադացին քսան-եւերկու տարի, որ երեսունեւերկու որդի ունէր, որոնք երեսունեւերկու ասանակ հեծած կըպտըտէին. և մէյմէկ ալ քաղաք ունէին որ Հաւո Յայիրայ ըսվեյան։

Հ. Յայիրէն եաքը ո՞վ իշխեց։

Պ. Իսլացիք նորէն որ կռապաշտուն կընէին՝ Աճ սրդողեցաւ, Թողուց որ տասնըրուեը տարի այլազգիներէն չարչարվեցան։ Եաքը երբոր մեղայ ըսել ըսկսան, Աճ մէկէն չուզեց լսել։ Անգամ մը Գաղաադու մեծերը խօսք դրին մէջերնին թէ ո՞վ որ առաջ պատերազմի ելլէ Ամոնացոց դէմ, ան ըլլայ իրենց իշխան. եաքը կանչեցին Յեփթայէն որ իրեն հօրն անհատաղատ տղայ ըլլալով վռնտեր էին մէկ ալ եղբայրները. ան ալ գացեր Սրիկանեերու գլուխ եղեր էր։ Երբոր իմացաւ թէ Գաղաադացիք իրեն կարօտ են, չուզել ձեւացուց. Դուք՝ ըսաւ՝ զիս վռնտեցիք։ Բայց եաքը անոնցմէ երդումով խօսք առաւ՝ որ եթէ Աճ պատերազմը յաջողէ՝ ինքն իշխան ըլ-

լայ, ու հետերնին Մասեփա եկաւ, ուր որ Իէլացիքը ժողվվեր էին. գեղպան խրկեց Ամոնացոց Թագաւորին թէ ինչո՞ւ եկեր պատերազմ կընես. Թագաւորը պատասխան տուաւ թէ Իմ երկիրներըս ետ տուէք: Յեփթայէն նորէն խրկեց ըսաւ թէ Իէլացոց Ձամբայ ընելու առեն աս տեղի մարդիկը մեզի դէմ ելան, մինք ալ անոնց յաղթելով մեր Աչ օգնուբը՝ պատերազմական իրաւունքով աս երկիրնեըը առինք՝ իրէք հարիւր տարի առաջ. հիմա ատ քու ըրած անիրաւութեդ դատաստանը Ած տեսնէ: Երբոր Թագաւորը մոխիկ չըրաւ, անատեռը Յեփթայէն Ատուծմէ շարժած՝ շուտ մը պատրաստըվեցաւ պատերազմի, և Ատուծոյ ուխտ ըրաւ որ եթէ Ամոնացոց յաղթէ, իր տունը դառնալու ատեն՝ ով որ առաջ իրեն դիմացը գայ, անիկայ Աչ ողջակէզ ընէ: Ետքը գնաց Թշնամիներըը չարաչար կոտրտեց, քըսան քաղաք առաւ ու գարձաւ:

Հ. Յեփթայէն ըրած ուխտը ինչպէս կատարեց:

Պ. Երբոր Մասեփա քաղաքն իր տունը կըդառնար՝ իր մէկ հատիկ աղջիկը պար բռնած Թմբուկ զարնելով դիմացը ելաւ: Յեփթայէն տեսեցաւ՝ վայ ինծի դուստր, ըսաւ, քեզի համար ուխտ եմ ըրեր: Աղջիկը սիրով յանձն առաւ, միայն երկու ամիս ա-

տեն խնդրեց որ երթայ լեռները իր ընկերներուն հետ լայ իր կուսուները. երկու ամսէն ետև կատարեց Յեփթայէն իր ԱՅ ըրած ուխտը: Եւ անատենէն սովորութիւն եղաւ Իսրայէլացոց մէջ՝ տարին չորս օր աղջիկները մեռած եկած՝ Յեփթայէի աղջկանը վերայ ողբ կընէին:

Հ. Յեփթայէն Ամմոնացոց պատերազմէն ետքը ի՞նչ պատերազմ ըրաւ:

Պ. Եփրեմայ ցեղին հետ մեծ պատերազմ ըրաւ. վասն զի անոնք իրեն նախանձելով անցան Յորդանան գետը՝ եկան ըսին թէ ինչո՞ւ մեզ չկանչեցիր Ամմոնացոց դէմ, ու կուզէին իրեն վնաս հասցընել: Յեփթայէն պատասխան տուաւ թէ կանչեցի, բայց դուք չեկաք. Ա՛ճ ալ բանը յայտնեց: Երբ տեսաւ որ անոնք չեն հանգարտիր՝ ըսկսաւ պատերազմելու անոնց հետ ու մեծ կարգ տուաւ, եռքը փախուցողները ալ որ Յորդանանի մէկ նեղուցէ մը պիտի անցնէին՝ բռնել կուտար՝ կըհարցընէր թէ Եփրեմայ ցեղէն են. երբոր Ո՛չ կըսէին, իրենց ըսել կուտար աս բառը՝ Շիպոլէթ, որ հասկ ըսել է. ու ով որ շիտակ ըսել չկըրնալով Սիպոլէթ կըսէր, ան կըմեռցընէին. և ասանկով քառասունեւերկու հազար հոգի կոտրըվեցան անոնցմէ: Ամէնը վեց տարի դատաւորուեն ընեցէն ետքը մեռաւ:

Հ. Յեփթայէին ո՞վ յաջորդեց:

Պ. Եսեբոն Բեթղեհէմացին՝ եօթը տարի. որ Երեսուն մանչ ուներ, Երեսուն ալ աղջիկ, և ամէննալինքը կարգեց: Եաւէն նստաւ Էլոն Զաբուղոնացի տասը տարի Եոքը Արգոն Փրաթոնացի՝ Եփրեմի ցեղէն՝ ութը տարի. քառասուն տղաք ուներ, Երեսուն ալ Թոռ, որոնք եօթանասուն աւանակ կըհեծնէին:

ԽԹ

ՍԱՄՓՍՈՆ

Հ. Աբդոնէն ետքը Իսրայէլ ո՞վ կառաջնորդէր:

Պ. Նորէն ՅԾպաշտուէ Թուլնալով քառասուն տարի այլազգիներուն տակը ինկան: Ան առեններէր Դանայ ցեղէն Մանովէ անունով մէկը ամուլ կին ուներ. օր մը հրեշտակ ԱՅ երեւցաւ ասոնկան ու ըսաւ թէ Դուն տղայ պիտի բերես՝ ուխտաւոր ԱՅ. բայց զգուշացիր գինիէ օղիէ և ուրիշ պիղծ կերակուրներէն ու տղուն ալ մազը ամենևին պիտի չկտրվի. անկայ Իսրայիներէր կազատէ: Կինը երթալ պատմեց Մանովէի, ապաչեց ԱՅ օր ան ՅԲ մարդը մեյմինալ խրկէ որ իմացընէ ինչ պիտի ընեն ան տղին: Հրեշտակը նորէն երեւցաւ կնկանը, ան ալ շուտ մը վազեց էրիկը

կանչեց, որ նորէն հարցուց ան բանը հրեշտակին. եւքը Մանովէ ուզեց անոր տեղան ընել. հրեշտակն ալ ըսաւ, Ես չեմ ուտեր, Այ նուիրէ. անատեղը Մանովէն՝ Անունդ ինչ է, ըսաւ, որ ըսածներդ ըլլան նէ՝ զքեզ օրհնենք: Հրեշտակը պատասխանեց՝ Աքանչելի է: Մանովէն ըսկսաւ զոհ ընել Այ, հրեշտակն ալ կրակին բոցոյն երկինք ելաւ: Ան որ տեսան՝ սաստիկ վախցան, իմանալով որ հրեշտակ է եղեր: Եւս տունին կնիկը ծըզան բերաւ, անունը Սամփսոն դրին:

Հ. Սամփսոնին տալէ զատմանալի գործքը ո՞րն եղաւ:

Պ. Անգամ մը Թամնաթա գնաց, ու հոն այլազգի աղջիկ մը տեսաւ, եկաւ իր ծնողացը ըսաւ որ ան աղջիկը իրեն առնեն: Ծնողքը չիպիտանալով որ աս բանս Աստուծմէ է, էնին ուզեր՝ այլազգի ըլլալուն համար. բայց երբոր ձար չեղաւ՝ մէյտեղ ելան Թամնաթա գնացին խօսելու աղջկան համար: Ճամբան Սամփսոն գլուխը քաշեց՝ այգիները տունէն երթալու տունն, յանկարծ առիւծի ձագ մը վրան վազեց. Սամփսոն բնաւ չունէր բացաւ երկուք ձգքեց, ու եւքը ծնողացը բան մը չըսաւ:

Հ. Սամփսոնին երկրորդ կարձուելե գործքը ո՞րն է:

Պ. Քիչ տունէն նորէն հարսնիք ը-

նելու համար Թամինաթա երթալու առեն՝ գնաց ան մեռուցած առիւծը նայելու, տեսաւ որ մեղուները բերնին մէջ մեղր չիներ են, առաւ ձամբան ուտելով կերթար, հօրը մօրն ալ տուաւ։ Որովհետև հարսնիքը եօթն օր կըքըշէր, այլազգիք վախցան իրմէն ու ըսուն կարիճ դրին Սամփսոնի քով ընկերուհի համար։ Սամփսոն ըսաւ իրենց. Ձեզի հանելուկ մը ըսեմ. թէ որ աս եօթն օրվան մէջ գիտնալու ըլաք, երեսուն կտոր բարակ կտաւ տամ, երեսուն ալ հագնելու լաթ. թէ չէ, դուք ինծի տաք։ Ու հանելուկը աս էր.

Կերակուր՝ կերուղէն
Ելաւ քաղցր ուտիքէն։

Իրեք օր մտածելով երբոր չկրցան մեկնել, գացուկ ըսկսան ազաչել Սամփսոնի հարսին որ իմանայ իրմէն ու իրենց ըսուցե. թէ չէ՝ կայրենք կըսէին զքեզ տընովդ։ Կնիկն ալ ապաչելով այնչափ բան ըրաւ որ եօթնըրորդ օրը բերնէն առաւ, եաքը անոնք ալ Սամփսոնի ըսին.

Ինչ հայ մեղրէն անոյշ,
Ո՞ւ ուռի առիւծէն ուժ։

Սամփսոն իմացաւ խաբէութիւնը, և ինքն ալ ասանկ պատասխան տուաւ.

Թէ չինեղէիք իմ երինջ,
Դուք չէիք գըտներ հանելուկս ինչ։

Ու արդուզած շուտ մը Աշկալոն գնաց, երեսուն այլազգի ըսպաննեց, լաթը

նին բերաւ անոնց տուաւ. հոգը կը-
նիկն ալ ձգեց՝ իր հօրը տունը գար-
ձաւ:

Հ. Սամփսոնին ե՞ր, կարճուկը ո՞րն է:

Պ. Երբոր բարկուկը անցաւ, մէկ
ուլ մը հետը պարգև առած՝ ուզեց
որ կնիկն երթայ. ու երբոր լմացաւ
որ ուրիշ մը հետ կարգըվեր է, գլու-
խը տաքցաւ՝ գնաց իր ոխը հանելու
այլազգիներէն. իրեք հարիւր աղուէս
բռնեց, երկերկու հատ պոչ պոչի մէկ
մէկու կապեց, և պոչերնուն մէջտե-
ղը մէյմէկ լամ կապեց ու այլազգինե-
րուն արտերը թողուց որ այրեցին բո-
լոր ցորեններըը՝ այգիներն ու ձիթե-
նիները: Տէրերն որ լմացան թէ ուլ
է ըրեր, և ինչ պատճառաւ, եկան
Սամփսոնի աներոջը տանը կրակ ը-
ւին, որ աղջիկն ալ հետը ըրնուէտեղով
այրեցաւ: Ասով Սամփսոնի սիրտը
չհիլաւ. ուստի ուրիշ շատ մարդիկներ
ալ ըսպաննեց, ու գնաց Ետէմ ը-
վաճ այրը նստեցաւ:

Ը

Հ. Սամփսոնի ե՞ր, կարճուկը ո՞րն է:

Պ. Այլազգիները զօրքով Յուդայի
ցեղին վրայ գնացին, ուզեցին որ
Սամփսոնը կապած ձեռվընին տան:
Յուդայի մարդիկն իրեք հազար հոգի
Սամփսոնի եկան, ըսին թէ ի՞նչ կը-

նես, չե՞ս գիտեր որ աղաս չենք. ուս-
տի հիմա այլազգիները քեզ կուզեն:
Սամփսոն առաջ երդվընցուց որ ի-
րենք չըսպաննեն զինքը, ու թողուց
որ իրենք նոր հաստ չուաններով կա-
պեն զինքը, տանին այլազգիներուն
տան: Երբոր այլազգիները տեսան՝
ըսկսան ուրախանալ. անտեղը Սամփ-
սոն թօթվըվելուն պէս կտրտեց ան
չուաններըը, գետնէն իշու ծնօտ մը
գտաւ, ու անով հազար հոգի մեռուց:
Եպքը սաստիկ ծարաւելով Աստուծմէ
ջուր խնդրեց. Աճ ալ ծնօտէն իրեն
ջուր բխեցուց:

Հ. Սամփսոնի չ, կարճուկը ո՞րն է:

Պ. Եվաւ Սամփսոն գազա գնաց.
Թշնամիները եկան գիշերանց քաղ-
քին դռները առին որ բռնեն զինքը:
Բայց Սամփսոն կէս գիշերուն եվաւ
քաղքին դռները չեմքովը՝ կղպաքնե-
րովը փրցուց՝ կռնակը զարկաւ տա-
րաւ գիմացի լեռան գլուխը գրաւ ու
գնաց:

Հ. Սամփսոնի չ, կարճուկը ո՞րն է:

Պ. Այլազգիները տեսնելով որ
Սամփսոն իրենց երկիրը Դալիլա
կնկանը քով շատ անգամ կուգայ,
անոր հետ խօսք գրին որ՝ եթէ Սամփ-
սոնին ուժը ուսկից ըլլալը իմա-
նայ, ամէն մէկը իրեն հազար ու հա-
րիւր արծաթ տան: Երբոր ան կնիկը
անուշուքէ կուզէր իմանալ, Սամփսոն

ըսաւ. Թէ որ եօթը նոր չկտուիլնս կա-
պեն, ուժըս կ'երթայ: Կնիկը կապեց
գինքը ան չկտրուին ու եաքը փորձէ-
լու համար կանչեց. Սամփսոն, պլշտղ-
գինները եկան: Սամփսոն մէկէն յան-
կէտուլ թօթվեց կարեց ան չկտրին՝ ու
եղաւ սեռաւ որ մարդ չիկար, կատակ
կարծեց. և նորէն որ աղաչեց կնիկը
որ իրաւը ըսէ, Սամփսոն ալ ըսաւ.
Թէ որ եօթը նոր ամուր չուաններով
կապվիմ, ուժըս կըկըտրի: Ան ալ փոր-
ձեց, ու երբոր չեղաւ, նորէն կաղա-
չէր. Սամփսոն ալ՝ Թէ որ ըսաւ գլխիս
մազերուն եօթը ոլորքը ազդով հիւ-
սես ու պատին գամես, ուժըս կեր-
թայ: Կնիկը ասով ալ խաբվելով այն-
ջան եռևէն ընկաւ, ինչվան որ բեր-
նէն առաւ՝ ինչպէս ուխտաւոր ըլլալը:

Հ. Սամփսոն Դալիլային շողոքոր-
թուէն խաբվելով ինչ վնասի հանդի-
պեցաւ:

Պ. Ան մարդն որ առիւծը կըպատ-
ռէր, զօրաց բանակը կըջնջէր, կնկան
մը սատանուբ ամէնուն խաղալիք ե-
ղաւ ու չարաչար մեռաւ: Վա՜յ զի Դա-
լիլա լսածին պէս որ սրտանց չխտակը
ըսաւ, շուտ մը պլշտղինները գաղ-
տուկ կանչեց, ու ինքը Սամփսոնին
հետ անուշ խօսելով, ծնկանը վրայ
քնացուց, ու գլխուն մազերը ածի-
լել տալուն պէս՝ ըսկսաւ Սամփսոնը
թուլնալ. եաքը կանչեց, Սամփսոն՝

այլազգիները հասեր են. Սամփսոն արթնցաւ՝ կուզէր մէկէն ցաթկել, բայց տեսաւ որ չի կրնար շարժիլ. շուտ մը եկան այլազգիները բռնեցին՝ աչքերը փորեցին, երկաթներով կապած գազա տարին ու հոն ջաղացքը դրին որ աղայ։

Հ. Սամփսոնին չէ, կարծուիլը որն է։

Պ. Օր մը այլազգիները Դագոն կուռքին մեծ տօնը կատարեցին՝ Սամփսոնին հմի. զինքն ալ բերել տուին որ ծաղր ընեն, վերան խնտան։ Սամփսոնին մազերը չափաւոր երկնցած ըլլալով գնաց ան պալատին երկու միջի սիւներուը բռնեց, որոնց վերայ շինուածքը հաստատուած էր, ու Տէր զօրուեց՝ ըսաւ՝ յիշէ զիս, և առ մէկ հեղս ալ ինծի ուժ տուր, որ ես ալ ատոնց հետ մեռնիմ՝ ըսելով՝ անանկ ուժով թօթվեց որ մէկէն պալատը փլաւ, ու ամէն մէջի եղողները՝ իրեք հազար հոգի տակը մնացին, բոլոր իշխանները՝ կնկտոցմով տղոցմով։ Եօթը իրեն ազգականներն եկան մարմինն առնին՝ իր հօրը գերեզմանը թաղեցին. որ քսան տարի այլազգիները չարչարեց, ու Իսրայիններուն առաջնորդեց։

ԾԱ

ՄԻՓԱ

Հ. Իշլացոց մէջ գաւառաւոր չեղած առեն ինչպէս կըկառավարվէին:

Պ. Ամէն մարդ ուզածը կընէր, անոր համար մէջերնին ամէն անկարգութեն կըլլար. ինչպէս որ Միքայի պատմուէն յայտնի կերևայ, և Բենիամինին ցեղին դիպուածէն:

Հ. Ի՞նչ կըպատմվի Միքայի վըրայ:

Պ. Միքան Եփրեմի ցեղէն աւելորդապաշտութէ արձըթէ արձան մը շինեց՝ իր տունը դրաւ. ան օրերը Ղեւտացի մը կանցնէր՝ կանչեց որ իրեն քահանայութէ ընէ ու ինքը անոր ապրուստը հոգայ: Ընաաեննն ալ Դանայ ցեղը՝ տեղերնին իրենց նեղվածք ըլլալով հինդ հոգի լրտես խրկեր էին որ բնակելու տեղ գտնան. ասոնք Ճամբան ան Ղեւտացին հանդիպեցան ու անոր ձեռքով Ա՜յ հարցուցին իրենց բանին յաջողուիը: Երբոր լրտեսները դարձան, ու վեց հարիւր հոգի կերթային Լայիսա քաղաքն որ չարդեն ալլազգիներն ու հոն բնակին, Միքայի տանն առջևէն անցնելու առեննին ան Ղեւտացին իր աւելորդապաշտական բաներովը Միքայի տրնէն յափշտակեցին՝ Լայիսա քաղաքը տարին որ հոն իրենց քահանայութէն ընէ. քաղքին

անունն ալ Դան գրին. հոն երկար ա-
տեն ան արձանը կըպաշտէին:

Ե. Դատաւորաց գարուն մէջ Բե-
նիամինի ցեղին ինչ դիպուածք հանդի-
պեցաւ:

Պ. Ղևտացիի մը կնիկը փախաւ քո-
վէն. անոր հօրը տունը գնաց Ղևտա-
ցին որ հաշտըվի. աները մէկ քանի օր
Ղևտացին սեղանի բռնեց. չորրորդ
օրը երբոր գարձան՝ գիշերը վրայ գա-
լով Բենիամինի ցեղին Գաբաա քա-
ղաքը հանգիպեցան. տեսաւ զիրենք
Եփրեմայ ցեղէն մէկը՝ տուն հրաւի-
ցուց որ գիշերը ձամբու վրայ չիմը-
նան: Բենիամինի անօրէն մարդիկը գիշերը ժողվեցան՝ տանտիրոջէն
բռնի կուզէին հիւրն որ չարչարեն.
երբոր ձար չեղաւ՝ հարսը ձեռվընին
մատնեցին. առաւօտանց Ղևտացին
ելաւ որ երթայ, տեսաւ որ կինը մե-
ռուցեր են, իշուն վրայ դրաւ գնաց
իր քաղաքը, ու մեռելը տասներկու
կտոր ըրած՝ տասներկու ցեղին խրկեց:
Ասանկ մեծ անիրաւութիւն վրայ ամէն
Իսլացիք ոտք ելան՝ չորս հարիւր հա-
զար հոգի. առաջ մարդ խրկեցին
Բենիամինի ցեղին որ պատժեն յան-
ցաւորները. երբոր անոնք մտիկ չը-
րին, Իսլացիք երդում ընելով որ
ջնջեն, ու անկէ ետքը մէկը խնամուի
չընէ անոնց հետ, պատերազմ բացին Բե-
նիամինի ցեղին դէմ, որոնք ուննէին

քսանըհինգ հազար ձօթը հարիւր կարիճ գինուոր: Առջի օրը քսանեւերկու հազար Իշլացի մեռան. Այ ազատեցին՝ հարցուցին, բայց նորէն երկրորդ օրը ութըհազար ջարդըվեցան. երրորդ օրը պաքով աղօթքով նորէն հարցուցին, եաքը քաղքին եաևէն մարդիկ դարանի դրին ու ըսկսան պատերազմիլ. առջի բերանն երեսուն հոգի ջարդըվելով ըսկսան փախչիլ, ինչվան զանոնք հեռացուցին քաղքէն. և այնպէս քսանըհինգ հազար հարիւր հոգի Բենիամինէն ջարդեցին և բոլոր քաղաքներուն կրակ տուին՝ կնկատցմով տղոցմով ընչեցին. միայն վեց հարիւր հոգի Ռեմոնի ապրին մէջ փախուցած ազատեցան:

Հ. Բենիամինի ցեղին վեց հարիւր ողջ մնացած մարդիկը ինչպէս կըրցան տուն տեղ ըլլալ:

Պ. Իշլացիք ըսկսան ձարը մտածել. հարցուցին, իմացան որ Գալատադու Յաբիս քաղաքէն մարդ չէ եկած պատերազմի. որովհետև մէջերնին երդում ըրեր էին որ ամէնքը երթան, գնացին ջարդեցին զանոնք, միայն կոյսերը թողլով որոնք չորս հարիւր գըտնըվեցան: Մնացածներուն ալ ըսին որ Սիլով քաղաքէն տօնին օրը յափըշտակեն. երբոր բողոքեն՝ ըսին՝ մենք խօսք կըհատկըցընենք. ասանկով Բենիամինին ցեղը նորէն հաստատվեցաւ:

ԾԲ

ՀՈՒԹ

Հ. Սամխաոնէն եաև ով եղաւ գա-
տաւոր։

Պ. Հեղն, որ քահանայապետ էր ու գատաւորութեն ալ կրնէր։ Բայց ասկէ առաջ կըգրէ Աճաշունչը Հռու-
թայ պատմութիւը։

Հ. Ո՞վ է Հռութ, ու ինչ գործ ըրաւ։

Պ. Յուդայի ցեղէն Ելիմելէք անու-
նով մէկը սովի պատճառաւ իր կնոջմին կնիկովն ու երկու տղոցմով Մովաբա-
ցոց երկիրը գնաց ու հոն մեռաւ, որ-
ղաքն ալ կարգըվեցան այլազգիներու հետ. հարսերուն անունն ալ՝ մէկուինը Որփա, մէկալինը Հռութ։ Տասը տա-
րիէն տղաքն ալ մեռան։ Կնոջմին ու-
ղեց հարսերը իրենց տունը ձամբել ու ետ դառնալ։ Որփան շատ դժուա-
րութ գնաց, բայց Հռութը ձար չե-
ղաւ՝ իր կեսուրէն չհրաժարեցաւ. Մա-
հը միայն զիս քեզմէ կրբաժնէ՝ կըսէր, անոր համար մէկտեղ բնթղեհէմ գար-
ձան։ Հոն Ելիմելէքի ազգականը կար՝ Բոոս անունով, կնոջմինին տեղ տուաւ որ բնակին։ Երբոր արտերը ցորեն կըհնձէին՝ Հռութ կնոջմինէն ուղեց որ երթայ ինքն ալ արտերը բանի. ու գնաց Բոոսին արտը հնձած ցորեննե-
րը կըքաղէր։ Բոոս երբոր իմացաւ թէ Հռութ կնոջմինին հարսն է, վրան

հոգ ցցուց, և ըսաւ որ իր աղջիկնե-
րուն հետ մէյտեպ ուտէ. հնձողներուն
ալ ապսպրեց որ դինքն աղէկ նային, և
ցորենի հասկերուն ինացածը Թողուն
որ ժողվէ տանի: Ղոսմին երբ իմացաւ
եղածը, հարսին Ճամբայ ցցուց որ դին-
քը սիրցընէ Բոոսին ու կարդըվի: Բո-
ոս երբոր Հռութայ միտքն իմացաւ՝ չէ
չըսաւ. բայց որովհետև ուրիշ մօտ աղ-
գական կար, անոր կէյնար կարգըվիլ.
ոչ դի բանը կարգով ըլլայ, քաղաքին
ծերերը ժողվեց ու անոնց առջևն ան
աղգականին ըսաւ որ Ղոսմինը իր եր-
կրէնէն ինացած դէտիններուն մէկ կտո-
րը ծախել կուզէ, քեզի կէյնայ առ-
նել, Թէ չէ՝ ես կառնեմ. բայց աս
ալ գիտնաս որ ան տեղին հետ հարան
ալ պիտի առնես, որ անկէց մեռնո-
ղին ժառանգ Թողուս: Ան բանն ան
մարդը չուզեց: Ընաւեները Բոոս վկայ
բռնելով ան ծերերը՝ Հռութն իրեն
հարսդաս կնիկ առաւ, որ ամէնքն
օրհնեցին, ուսկից շատ չանցաւ՝ որ-
դի մը ունեցաւ, անունն Ովբեդ, ու
անկէց եղաւ Յեսսէն՝ Դաւիթ մարգա-
րէին հայրը:

ԾԳ

ՀԵՂԻ, ՍԱՄՈՒԷԼ.

Հ. Հեղի ինչպէս կըկառավարէր Ինլացինները:

Պ. Թէպէտ իր կառավարութեան ա՛ղէկ էր, բայց երկու որդի ուներ՝ Ովինի ու Փենեհէս, որոնք Ժողովրդեան ղոհ մատուցանելու առեն անիրաւութիւն կը՛նէին. ինքն ալ կիմանար, բայց ինչպէս որ պէտք է չէր խրատեր, անոր համար ղինքն ալ պատժեց Աստ՛ված որդոցը հետ ու տեղը Սամուէլն ընտրեց:

Հ. Սամուէլ որո՞ն տղան է:

Պ. Եղկանա անունով մէկ Ղևտացիի մը Երիմաթեմ քաղաքէն. ասմարդս երկու կին ուներ՝ Աննա ու Փեննանա: Տարին հեղ մը ուխտ կերթար Սելով քաղաքը՝ Աստ՛ ատպանակին առջևը. անգամ մը Աստ՛ ղոհ ընելէն ետև սեղան որ նստաւ՝ Փեննանային ու անոր տղոցը բաժիններըմէյ տեղ տուաւ. և Աննային տղայ չունենալուն՝ անոր մէկ բաժին մը տուաւ: Աննան միևնոյնը նստած՝ իր ամլութիվրայ տրտմած կըմաչվէր. Թէպէտ Եղկանան կուզէր ղինքը միխիթարել, բայց ձար չէր ըլլար: Սեղանէն ետքը Աննան միևնոյն գնաց տաճարին դրան առջևն ինկաւ ու սրտանց հառաչելով մաքէն ըսկսաւ աղաչել որ Աստ՛

իրեն ողորմի՝ զաւակ մը ատյ, և ուխտ ըրաւ որ Աստ նուիրէ ան տղան։ Հեղի հոն նստած լսելով երբոր տեսաւ որ Աննա երկայն ատեն անշարժ կեցեր է, կարծեց թէ գինով է, տղան խրկեց որ վռնտէ ան ներ տեղէն։ Աննան պատասխան տուաւ թէ գինով չեմ, հապա տրտմութէ լցուած կնիկ մըն եմ որ Աստ առջև սրտիս ցաւը կըբանամ։ Անատեղը Հեղի գինքն օրհնեց։ Ասով խիստ միխիթարուեցաւ Աննա, ու երբոր տուն դարձան, տղայ մը բերաւ՝ որուն անունը Սամուէլ դրին, որ լսել է Աստուծմէ խնդրուած։

Հ. Աննան ինքիրեն կատարեց Աստ ըրած խոստումնքը։

Պ. Տէրնիտեղը կատարեց. նախ ինչվան որ կաթէն կարեց Սամուէլը՝ ալ չիգնաց Սէլով էրկանը հետ. հոգը աստեղը հասածին պէս ընծանեբով բերաւ Աստ նուիրեց. ու տղան Հեղի քահանայապետին ձեռքը տալու տեղն ըսաւ, Տէր իմ՝ ես ան կնիկն եմ որ քու աչքիդ առջևն Աստ աղաչեցի տղայիս համար. հիմա ինչպէս որ Աստ ուխտ ըրի՝ ասիկայ իրեն կընուիրեմ։ Ու օրհնուէ աղօթք մըն ալ ըրաւ Աննան հոն տեղը։ Ետքը Թողուցին Սամուէլն ու դարձան. Աստ ալ Աննային՝ Սամուէլի տեղն ուրիշ իրեք մանչ ու իրեք աղջիկ զաւակ տուաւ. և ինքն ամեն տարի որ Սէլով քաղաքը կերթ

Թար՝ Սամուէլին լաթ կըշինէր կըտա-
նէր. Սամուէլ ալ հոն տապանակին
կըծառայէր:

Հ. Ած Հեղին ու աղաքը պատժե-
լէն առաջ խմացուց կերպով մը որ
ըղգուշանան:

Պ. Նախ հրեշտակ մը խրկեց Հե-
ղիին որ աղոցն ըրած անկարգութիւնէրն
ըսելէն եառքը պատիժ ալ ըսպառնա-
ցաւ՝ քահանայութիւնը ձեռքէն առնելու.
ու նշան աս ըլլալիքներուն՝ ըսաւ,
երկու աղաքդ մէկէն մեռնին: Որով-
հետեւ ասով Հեղի չխշարժեցաւ, մէկ
պիշեր մը երբոր Սամուէլ տաճարը
պառկեր էր, կանչեց Ած, Սամուէլ
Սամուէլ: Ան կարծեց թէ Հեղին կը-
կանչէ, մէկէն գնաց՝ Հրամմէ ըսաւ.
Հեղի՝ Ընկանչեցի ըսաւ, դնա պառկէ:
Ա բանս իրեք անգամ եղաւ: Ան-
առեներ Հեղի խմացաւ որ Ած կըկանչէ,
ապսպրեց Սամուէլին որ եթէ նորէն
կանչէ՝ պատասխանէ, Հրամմէ Տէր
ծառայիդ: Ընդրդրդ անգամ ըսածին
պէս ըրաւ. անառեներն Ած նորէն յայտ-
նեց թէ գէշ կընէն Հեղիին աղաքը,
պիտի պատժըվին: Առաւօտանց Սա-
մուէլ վախցաւ պատմելու, բայց Հե-
ղիին երդումով բերնէն առաւ ու ան-
հոգութ ըսաւ. կամք ան օրհնեալ ե-
ղիցի. աղաքն ալ ամենևին իրենց ըրա-
ծէն նա չկրկեցան: Ած ալ անառե-
նէն ըսկսաւ յայտնել Սամուէլի իր

կամքն՝ ու օրէ օր անունը Ինէլացոց մէջ հռչակվեցաւ, թէ Աղ սիրելի և հաւատարիմ մարգարէն է։

ԾԴ

ՏԱՊԱՆԱԿԻՆ ԳԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Ինչ կերպով պատժեց Աճ Ովինին ու փենեհէսը։

Պ. Ազլազիները Ինէլացոց վերայ պատերազմի ելան. ու առջի գարնըվելուն՝ Ինէլացոցմէ չորս հազար հոգի ինկան. ուստի եկան Սելովէն տապանակը մէկտեղ առին որ Աճ իրենց օգնէ. Ովինի ու փենեհէս ալ տապանակին հետը գնացին։ Ազլազիները Ինէլացոց կանչվռտելէն իմանալով տապանակին գալը, վախցան. Վայ մեղի՝ ըսին, բաներնիս բուսաւ. ուստի մէկմէկու սիրտ տալով յուսահատութեամբ կռուիլ, ու երեսուն հազար հոգի կոտրեցին՝ Ովինին ու փենեհէսն ալ մէյտեղ. Աղ տապանակն ալ գերի առին։ Անատեռը Յեմինացի մը վազեց բերաւ աս գէշ լուրը Սելով քաղաքը։ Հէլին ալ ծերացած իննսունըոու թը տարին՝ աչքին լոյսն ալ կորսընցուցած՝ տանը դրանը քով աթոռով նստեր լուրի կըսպասէր։ Երբոր լսեց եղած բաները, և թէ Աղ տապանակն առնըվեր է, որուն ցաւէն կըռնըկին վերայ ինկաւ՝ մէջքը կոտրեցաւ՝

մեռաւ : Փեննեհէ. ի կնիկն ալ որ ան ո-
րերը տղաբերքի մօտ էր՝ իր կեսրայ-
րին և երկանը մեռնիլը լսելով ցաւը
բռնեց ու տղաբերքին մէջը մեռաւ :

Հ. Այլազգիք տապանակն ինչ ը-
րին :

Պ. Տարին Ազովոտ քաղաքը՝ Դա-
գոն կուռքին տաճարը գրին : Երբ-
որ Մկոլ առաւօտ տաճարը գնա-
ցին՝ տեսանեն որ Դագոնը տապանա-
կին առջև երեսին վրայ ինկեր է,
վերցուցին նորէն կեցուցին: Բայց նո-
րէն Մկոլ առաւօտ եկան տեսան որ
Դագոնը գետինը կործանած՝ ու միայն
ողնայարն ողջ մնացեր էր , գլուխն
ու երկու ոտվընները կտորտած մէջ
տեղն ինկած, երկու ձեռքն ալ դրանը
շեմին վրան : Բոլոր այլազգիներն ալ
ըսկսան պատժըվիլ, նասուկ տեղեր-
նին խոց կելլեր ու կըտանջըվէին ,
շատն ալ կըմեռնէին. իրենց արտերն ալ
մկներ կըվընասային որ բոլոր վարու-
ցաններին կաւրէին: Անոր համար տապա-
նակն անկէց վերցուցին՝ Գէթ քաղա-
քը տարին՝ որ իմանան թէ տապա-
նակն է ընողը. հոն ալ որ ըսկսան ըլ-
լալ ան պատուհասները , ուզեցին որ
Ակարոն տանին , բայց Ակարոնցի-
ները գէմ կեցան : Ըսաւ Եօթը ամիս
տապանակը քովերնին կենալէն ետև՝
ուզեցին ետ ղամբել՝ ապաստիլ. անա-
տանը քուրմերը խորհուրդ տուին որ

ընծայով խաւրեն . այլազգիներուն հինգ իշխաններուն համրանքովը հինգ ոսկիէ երաստանի պատկեր շինեն , ու հինգ ալ ոսկիէ մուկ , որոնք տապա- նակին նուիրեն որ ան պատիժները վըրաներնէն վերնայ . և ըսին որ տա- պանակը ան ոսկիէ ընծաներով նոր սայլի վըրայ դնեն , ու երկու երինջ լծեն՝ զաոեղով երեսց առջինեկ հոր- թեւրնէն , ու տեսնեն որ շիտակ Իէ- լացոց երկիրը կերթան . ասով իմա- նան թէ ան պատիժները տապանա- կէն է : Ա՛ս որ ըրին՝ կովերը շիտակ գնացին Բեթսամիւս Իէլացոց երկի- րը , երբոր անունք ցորեն կըհնձէին :

Հ . Երբոր տապանակը Բեթսամիւս հասաւ՝ Իէլացիք ինչ ըրին :

Պ . Տապանակն որ մտաւ Յովսեայ Բեթսամիւսացիին արտը , Իէլացիք խնտալով վերան վազեցին՝ սայլէն վար առին , ու սայլը ջարդեցին , ան եր- կու կովերն ալ ողջակէզ ըրին տապա- նակին առջևը : Եօթը հեթանոսքերուէ մէջը նայելնուն համար՝ յիսուն հա- զար եօթանասուն հոգի Աստուծմէ պատժըվելով մեռան : Ըսաւ ջարհու- բած՝ կարիսեթսարիմ իմացուցին որ ի- րենց քաղաքը տանին . հոն շատ տա- րի Ամինադաբ քհնյին տունը կեցաւ :

Հ . Սամուէլ ինչպէս կառավարե- դեր Իէլացոց :

Պ . Երբոր իր վերայ ինկաւ ժողովրդ-

գեան հոգը, ըսկսաւ կռապաշտուե-
ները ջնջել ու Աճապաշտուն սորվեց-
նել: Եւ ինքը սովորուն ըրեր էր որ
տարուէ տարի ամէն տեղ կերթար կը-
հոգար, դատաստաններին կըտեսնէր. և
ուրիշ տաեն միշտ Արիմաթեամ կը-
կենար:

Հ. Սամուէլի դատաւորուէ տաեն
Իսրայէլ ամէն կողմանէ խաղաղ էին:

Պ. Անգամ մը Իսրայէլ Մասեփաթ
ժողվուած՝ Սամուէլ իրենց խրատ որ
կուտար, այլազգիները իմացան, յան-
կարծ վրանին պատերազմի եկեր ու-
զեցին. Իսրայէլ վախնալով Սամուէ-
լի դիմեցին որ Աշ աղաչէ. Սամուէլ
գառնուկ մը ողջակէզ ըրաւ, Աճ ալ
երկինքն անանկ սաստիկ գոռացուց
որ բոլոր այլազգիները իրար անցած՝
փախչիլ ըսկսան, Իսրայիլներն ալ ե-
տևնուն վազեցին ջարդեցին, ու ի-
րենց ամէն քաղաքները նորէն անոնց
ձեռքէն առին: Ասով այլազգիներուն
աչքը վախցաւ ու մէյմալ պատերազ-
մի չելան, ինչվան Սաւուղի թագաւո-
րուէ տաենը:

ԾԵ

ԳԻՏԵԼԻՔ

Հ. Տասանակին ինչո՞ւ Տպոնակ կը պակրանաց կըսվի:

Պ. Այ պատուհրանքներուն տախտակները մէջը գրված ըլլալուն հմար:

Հ. Մովսէսի երեսը ինչո՞ւ լուսաւորվեցաւ:

Պ. Մէյմը որ նշան ըլլայ թէ Այ փառքը տեսած է: Երկրորդ որ ժողովուրդը վախնան իրմէ ու պատկառին:

Հ. Ինչպէ՞ս երբոր միս ուզեցին՝ Աճ ինչո՞ւ լորամարդի տուաւ:

Պ. Վա՛յ զի լորամարդին ան կողմերն ուրիշ թռչուններէն շատ կըգտնըվի ու պարարտ ալ է:

Հ. Ինչո՞ւ Մարիամ բորոտեցաւ ու Ահարոն պատիժ մը չառաւ:

Պ. Վա՛յ զի բուն տրտնջացողը Մարիամն էր. Ահարոն ալ անոր դէմ չիդընելովը հաւնիլ ցցուց. անոր հմար իրեն տուած չէխը Աճ հերիք սեպեց:

Հ. Թէ որ Բաղաամ կախարդ էր՝ Աճ ինչպէս հետը կրհաօսէր:

Պ. Բաղաամ սատանայի կըհարցընէր, բայց Աճ հրեշտակի բերնով իր ուզածը պիտի կուտար անոր:

Հ. Մովսէսի գերեզմանն ինչու՞ անյայտ մնաց։

Պ. Ով գի՛ տըլայ թէ կոստաւ տուԹի սիրող Իէլացինեըն իրեն մարմինը պաշտեն։

Հ. Յետոյ ատեն եղած բաներն ո՞ր կըպատմըվին։

Պ. Յետոյ գըքին մէջ որ կամ ինքը գրեց, կի՛ էոքի մարդարէ մը։

Հ. Ա՛ն որ հրամայեց Իէլացոց՝ բոլոր Քանանացինեըը ջարդելու, ա՛նոնցմէ մարդ ազատելու ձար չեկա՞ր։

Պ. Մովսէսի օրէնքներուն ատ ալ ապստըրեր էր իրենց որ ան երկիրնեըուն բնակիչներըը Թէ որ ձ՛ըմարիտ Ա՛ծ ճանչնան ու իրենց հարկատու ըլլալ յանձն առնուն՝ Իէլացիք հետերնին գաշինք դնեն ու չխռեցընեն։

Հ. Իէլացիք Գաբաւոնացոց ըրած երդմանը պարտըկա՞ն էին։

Պ. Պարտըկան էին, վո՛ւ գի՛ ինչպէս որ Ա՛ծ ապստըրեր էր, անոնց հետ ըրած գաշինքին մէջ կար Թէ Գաբաւոնացիք ձ՛ըմարիտ Ա՛ծն անկէ էոքը պիտի պաշտեն, անոր համար պարտըկան էին զանոնք չի մեռցընելու. բայց որովհետև անոնք խաբէլով հետու աեղացի ձեւացուցին գերինք ու հարկատու ըլլալն ազատ մնացին, անոր համար երբոր խաբէուԹը իմացվեցաւ՝ Յեսու անոնց պատիժ դրաւ որ չէ Թէ մինակ հարկատու ըլլան,

հապա գերիի պէս ծառայեն ժողովըր-
դեան :

Հ. Դատաւորաց գործքերը ո՞ւր կը-
պատմըվին :

Պ. Դռռաւորաց ըսւած գրքին մէջ,
քիչ մըն ալ ա՛ , թագաւորուձեց գրքին
ըսկիզբը, որ կերևնայ Թէ Սամուէլ
մարգարէն կա՛ ուրիշ մը գրած է :

Հ. Դատաւորներն ամէնը ա՞ր էին :

Պ. Սո՛ վարդապետաց հասարակ
կարծիքն է որ ա՛ր էին. վա՛ղ Պօղոս
առաքեալն ալ կըգովէ զիրենք. միայն
Աբիմելէք անոնց մէջ չհաշուիր, որով
հետև ինքը բռնաւոր էր :

Հ. Ցեփթայէին ուխտն ալէկ էր :

Պ. Ինքը բարի սրտով ուխտեց.
բայց Աստուածնչը վերջը ինչպէս կա-
տարելը յայտնի չըսելով կիմացընէ որ
խոհեմութի՛ չէր անանկ ուխտ ընելը :

Հ. Սամփսոն ինքը զինքը ապականած
չհաշուիր :

Պ. Չէ. վա՛ղ ինքը Ա՛յ ալգմամբը
իր աղգին բարւոյն համար գրաւ իր
կեանքը. ինչպէս որ պա՛տրգմի մէջ ալ
կըպատահի :

Հ. Բենիամինի ցեղին վերայ պա՛տրգմի
գնացողներն ինչո՞ւ երկու անգամ
Ջարդ կերան :

Պ. Ա՛ծ անանկ կարգաւորեց որ ա-
ռաջ իրենց ըրած մեղքերուն պատի-
ժը քաշեն, իրենք իրենց մեղքերէն
ղջյան ու ետքը ուրիշներուն վրէժ-

խնդիր ըլլան. մեյմընալ որ իրենց ու. ժին ու բազմուելը չխվըստահին:

Հ. Հռութայ գիրքը ո՞վ գրեց:

Պ. Հաւանական կարծիք է որ Սա. մուէլ մարգարէն գրած ըլլայ, որով հետև իր աաեններէն եղած բան էր, ու ա, Թագաւորուներց գիրքին ալ ցան. կի պէս է:

ԾԶ

ՅՈՒ ԵՐԱՆԵԼԻ

Հ. Ա՛յ Իէլացոց տուած օրէնքը պարտկա՞ն էին պահելու ամէն աշխըր. քիս մէջ գտնըլած ձեռագրաց մարդիկ:

Պ. Չէ. վը՛ զի ան օրէնքները միայն ան աւետեաց երկիրը ժառանգելու համար գրած էր, օրինակ նոր օրէնքին որ արքայութիւնը ժառանգելու համար տուաւ Քրիստոս: Ինչպէս որ Յոր երանե. լին ալ գովեստով կը յիշէ Ա՛ստուածը, որ Եսաւայ որդիքներէն էր ու ձեռագրաց տուբ զարդարուած, թէպէտ Իէլացոց օրէնքը չէր գիտեր:

Հ. Ի՞նչ բանի մէջ աւելի երևցաւ Յոբայ ձեռագրութիւնը:

Պ. Համբերութեա՛ն օրինակ եղաւ ա. մէնուս: Որովհետև Յոբ՝ որ Յոբաբ ալ կըսուէր՝ Եդոմայեցոց երկիրը Ա. սիդ գաւառը իշխան մըն էր խիստ հարուստ, ձեռավախ, արդար: Եօթը մանչ զաւակ ունէր, իրեք ալ աղջիկ.

երբոր անոնք մէկտեղ եկած կուբա-
խանային, ինքն անոնց ամէն մէկուն
համար ղոհ կըմատուցաներ Աֆ որ
թէ մեղք մը ըրած են՝ Ա՛ն թողուելի
տայ: Սատանան եւեւէ էր որ ղինքն
Աֆ աչքէն հանէ. բայց Յոբ ամէն
փորձութիւններուն համբերելով աւելի
Աֆ աչքը մտաւ:

Հ. Ի՞նչպէս փորձըվեցաւ Յոբը:

Պ. Սատանան միտքը դնելով որ
Յոբայ ըրած ա՛ծապաշտութիւնը սրտանց
չէ, անոր համար ղինքը խաբել կու-
ղէր: Ա՛ծ ալ Յոբայ աղէկութիւնը ըմացը-
նելու համար հրաման տուաւ սատա-
նային որ ինչ կուզէ ընէ Յոբայ, միայն
թէ իրեն անձին չդիպչէ: Օր մը յան-
կարծ մէկն եկաւ Յոբայ պատմեց որ
Աւազակները եկան՝ հերկող եզներդ
ու արածող էշերը բոլոր յափշտակե-
ցին տարին, պահապաններն ալ մե-
ռուցին. անոնցմէ ես միայն ազատե-
ցայ: Ասիկայ խօսքը չվերջացուցած՝
ուրիշ մըն ալ հասաւ՝ ըսկսաւ ըսել
թէ երկինքէն կրակ իջաւ՝ ոչխարներդ
հովիւներուն այրեց. մինակ ես ձեա-
յի: Երբոր սա կըսէր՝ եւեւէն մէկ ու-
րիշ մը եկաւ Իրեք խումբ ասպատա-
կաւորներ եկան՝ ըսաւ, ուղտերդ
տարին՝ ու պահապաններդ մեռուցին,
մինակ ես կըրցայ փախչիլ: Անոր ե-
տեւէն հասաւ ուրիշ մը՝ ու ըսաւ,
Երբոր տղաքդ ու աղջիկներդ իրենց

մեծ եղբօրը քով կուտէին կըխըմէին՝ յանկարծ փոթորիկ մը եւաւ՝ տունը կործանեց՝ ինձմէ իզատ ամէնքը մեռուց։ Աղատեցաւ եւաւ Յոբ՝ լաթը պատռեց ու մազերը կտրեց, ինկաւ Աստուծոյ երկրպագութեան ըրաւ, ըսելով. Մերկ եմ կայ աշխարհք, և նորէն մերկ պիտի դառնամ. Աստուած, Աստուած. ինչպէս որ կամեցաւ՝ անանկ եղաւ. Աստուծոյ անունն օրհնեալ ըլլայ։ Ասանկով երբոր սատանան խաղք եղաւ՝ ըսկըսաւ Աստուծոյ դէմ պատճառ բերել թէ Յոբեն չիդըպայ, անոր համար հոգը չէղաւ. թէ որ իր մարմնոյն ալ ձեռք հասցընեմ՝ տեսնես թէ ինչպէս ղբկել կանիծէ։ Աղատեցաւ Աստուծոյ որ սատանան ինչ կուզէ ընէ, միայն թէ չիմեռցընէ։ Մէկէն սատանան Յոբայ վերան ոտքէն ինչվան գլուխը խոցեր հանեց. անանկ որ դուրս տեղ մը աղբիւսի մէջ նստած խեցիով ինք իր թարախները կըմաքրէր, ու միշտ փառք կուտար Աստուծոյ։ Բայց խորամանկ սատանան Յոբայ կինը միայն ողջ թողուցեր էր, որ տեսնելով աս խեղճութիւնները՝ ալ ձանձրացած եկաւ Յոբայ ըսաւ. Ինչվան երբ պիտի համբերես, որ ես ալ քու պատճառովդ տընէ տուն բարբարոսական եմ եղեր. Աստուծոյ դէմ անէծք մը ըրէ որ մեռնիս՝ ազատիս։ Յոբ պատասխան տուաւ. Իրաւ անզգամ կինկան մը պէս խօսեցար. բա-

րքը վայելեցինք, չարքին չհամարեցինք։

Հ. Յոբայ քաշած փորձութիւնները ինչ կերպով դադրեցաւ։

Պ. Լսելով Երեն խեղճութիւը իրէք բարեկամ Թագաւորները՝ Եղիփազ Թեմանացին, Բալդատ Սոքեցին, Սոփար Մինեցին, եկան զինքը մխիթարելու. որոնց հետ էր նաև Եղիուս Բուզացին։ Առջի բերանը չհաճեցան, բայց ետքն որ իմացան՝ ըսկսան լալ, ու վերայի լաթերնին պատռած՝ գլուխնին հող ցանած՝ եօթն օր Յոբայ առջևը պապանձած կեցան, ինչվան որ Յոբ ըսկսաւ յաւելով պատմել դևսէն անցածները, իմացընելով թէ Ա՛յ կամքն աս է, պատժոյ համար չէ։ Անոնք ալ ըսկսան պնդել թէ անմեղը անանկ բան չիքաշեր։ Յոբ կըսէր թէ Ա՛ծ մարդուն համբերութիը կըփորձէ. անոնք մէկ բերան դէմ կըխօսէին. ինչվան որ Ա՛ծ ամպին մէջէն Յոբն արդարացուց՝ ու բարեկամները չեխեց, և ապաշխրեց իրենց որ եօթը հորթ և եօթն ոչխար բերեն Յոբայ որ իրենց համար զոհ մատուցանելով աղօթք ընէ՝ ու իրենց մեղացը թողուի ըլլայ։ Ասանկով եօթը տարի քաջասըրտութէ համբերեցէն ետև, նորէն Ա՛ծ տուաւ իրեն առողջուի. և եկան ամէն ձանչցօրները ուրախակից եղան իրեն ու մէյմէկ քիչ բան տուին. Ա՛ծ

ալ օրհնեց զինքն ու առջինէն աւելի
հարստացուց և նորին եօթը մանչ ի-
րեք ալ աղջիկ տուաւ։ Անկէ եաքը
հարիւր եօթանասուն տարի ալ ապ-
րեցաւ՝ ինչվան երեն թոռանը թոռը
տեսաւ, և երկու հարիւր քառասուն
նրուրթը տարուան վախճանեցաւ։

ՄԱՍՆ Ե

ԹԱԳԱՒՈՐԱՑ ԴԱՐՁ

ԻՆՉՎԱՆ ԲԱԲԻԼՈՆԻ ԳԵՐՈՒԹԻՒՆՔ

Ե Ի

ՍԱՒՈՒՂԱՑ ԹԱԳԱՒՈՐԵԼՔ

Ա. Ի՞նչ պատճառաւ Ինքացիք ըսկսան իրենց Թագաւոր դնել։

Պ. Սամուէլ իր ծերութեն առեն ուրդիքը՝ Յովէլ ու Աբիա՝ իր տեղը դատաւոր դրաւ։ Առնք անի- րաւութեն ընելով ժողովուրդը կընե- ղէին. անոնք ալ ամէնքը մէկ եղած՝ Թագաւոր ուզել ըսկսան։ Սամուէլ վախնալով որ ատով չըլլայ թէ Աչ ապ- երախտ դանըվին, որ ինչվան անց օ- րը ինքը զանոնք կըկառավարէր՝ Դա- տաւորներու ձեռքով Աչ հարցուց. Աճ հաւանեցաւ, բայց առաջուց ի-

մացուց Թագաւորին իրաւունքները. երբոր անոնք յանձն առին, Ած Սաւուղն ընտրեց:

Հ. Սաւուղն ինչպէս Թագաւոր օծեցին:

Պ. Սաւուղայ հայրը կիս՝ Բենիամինի ցեղէն՝ անգամ մը իր էշերը կորսընցուց, ու Սաւուղը ծառայի մը հետ խրկեց էշերը փնտռելու. երբոր Եփրատան ու Յուսահատած ետ կը դառնային՝ ծառան ըսաւ որ Երթանք Սամուէլ մարգարէին հարցընենք: Օրով առաջ Ած Սամուէլի յայտներ էր Թագաւոր օծելու մարդը: Ուստի Սամուէլ տեսածին պէս՝ ըսաւ Սաւուղին Թէ գտնըված են էշերը, ու առաւ սեղանի տարաւ. հոն Սաւուղն ամէնէն վեր նստեցուց ու սղէկ կըտորվանքն իրեն առջևը դնել տուաւ. ան գիշերն ալ հոն բռնեց, ու առաւօտուն դէրևան եկ լեցընելով ըսաւ, Ած քեզ Թագաւոր օծեց: Մէկէն Սաւուղն սիրան ալ փոխվեցաւ: Եաքը Սամուէլ ընդը հաւաքընելու համար՝ իրեք նշան տուաւ իրեն. մէյմը որ տուն գառնալու առեն ընդառաջ գան ըսեն Թէ էշերը գտնըվեր են. երկրորդ որ ուխտի գնացող իրեք մարդու հանդիպի որ իրեն երկու հաց ընծայ տան. երրորդ որ մարգարէութի ընէ: Ա նշանները կատարվեցան, ու եաքն նշանէն առակ եղաւ՝ կրցածէն

դուրս բան ընողին ըսել Ե- Սուրբ Հոգին:

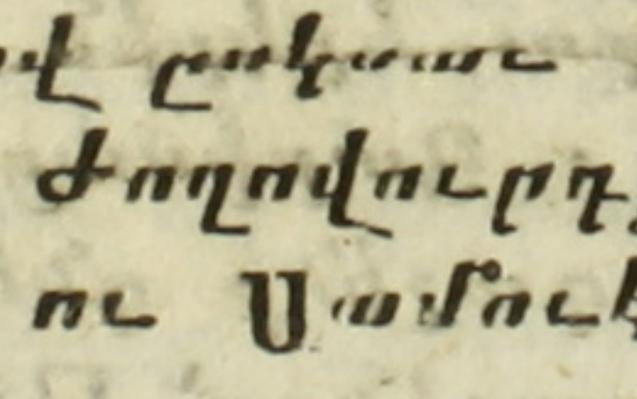
Հ. Սաւուղին թագաւորելը ինչպէս հրատարակվեցաւ:

Պ. Սամուէլ ապաշխրեց որ Սաւուղ Գաղգալայ երթայ՝ իրեն եօթն օր ըսպասէ. ինքն ալ գնաց բոլոր ժողովուրդը Մասեփաթ ժողվեց՝ թագաւոր ընտրելու համար: Վիճակ որ ձգել տուաւ, Սաւուղայ վրան ինկաւ որ պահվըտեր էր. անատեղը Ա՜յ հարցուց՝ գտաւ. երբոր բերաւ մէջտեղ՝ թիզ մը հասակով ամէնէն բարձր էր. ժողովուրդը ՝ներսէ կանչեցին՝ Սամուէլ ալ սորվեցուց անոնց թագաւորի իրաւունքները: Եոթը կտրիճ մարդիկներ Աստուծմէ շարժած Սաւուղին քով ժողվեցան:

Հ. Սաւուղ իր իշխանութեան առջի անգամ ինչ բանի մէջ ցցուց:

Պ. Ամոնացոց Նաասա թագաւորն ելաւ Գաղաատացոց երկրին Յաբիս քաղաքին վրայ: Յաբիսացիքը վախնալով ուզեցին դաշինք դնել. կընդունիմ, ըսաւ, դաշինքը՝ թէ որ ձեր աջ կողմի աչքերնիդ հանեք: Անոնք եօթը օր առեն ուզեցին մտածելու: Սաւուղ երբոր լսեց՝ վառվեցաւ ՚ծծային զօրութ՚, երկու եզ կտոր կտոր ըրաւ ու ապին անդին Իսրայէլ խրկեց՝ ըսելով. Ովոր Սաւուղի ու Սամուէլի հետ չիգար՝ ասանկ կըլլան անոր եզնե-

րը : Ասանկով ամէնքն ուրք ելան՝ վեց-
հարիւր եօթանասուն հազար հոգի :
Սաւուղ զանոնք Բեթ խուրմը քաժ-
նեց, մտան Ամմոնացոց քանաքն ու ցիր-
ուցան փախուցին. սուղ անանկ ժո-
ղովրդեան աչքը մտաս Սաւուղ որ
կուզէին մեռցընել ան մարդիկն որ Սա-
ւուղը բանի տեղ չէին սեպեր. բայց
Սամուէլ արգելեց. եւոքը Իէլաբեքը
գաղգաղա տարաւ. հոն նորէն Սաւու-
ղը հանդէսով թագաւոր օծեց ու Ա-
ընորհակալութիւն զոհեր ըրին. և Սա-
մուէլ իր ինչվան անատեղը արդար
կառավարութիւնը՝ ժողովրդոց
քերնէն առնելով, և Ա իրենց վերայ
երաց բարերարութիւնները յիշելով
խրատեց ու յորդորեց որ իրենց թա-
գաւորին հետ Աստուծմէ վախնան :
Ես նչան՝ թէ թագաւոր ուզելնին
պէկ էր՝ պօղթք երաւ Սամուէլ ու
շուտմը առանց ամպի երկինքը աս-
տիկ գոռալով երկնցաւ պատ.
այնչափ որ ժողովուրդը սոսկալով
մեղայ ըսին ու Սամուէլէն ապօթք
խնդրեցին :

Ծ Ը.

ՍԱՒՈՒՂԱՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄՆԵՐԸ

Հ. Սաւուղ հանդէսով Թագաւոր օծվելէն եաև ինչ պիտրգմ ըրաւ։

Պ. Իրեք հազար հոգի իրեն Թիկնապահ ընտրեց. ասոնցմէ հազարը իր տղուն Յոնաթանին տուաւ ու գաբաա խրկեց. հոն Յոնաթան զարնվեցաւ այլազգիներուն հետ ու ըսպաննեց նասիբ այլազգին. անկէ գրգռվեցան փղշտացիք ու երեսուն հազար կառքով և վեց հազար ձիաւորով և ուրիշ անթիւ մարդիկնեբով պատերազմի եկան։ Իէլացիք ալ ըսկսան Սաւուղի քով ժողվիլ. Սամուէլ խօսք դրաւ որ եօթն օրէն ինքն ալ Գաղգաղայ գայ ու զոհ մատուցանէն մէկտեղ։ Ան միջոցին ժողովուրդը վախնալով թշնամւոյն չատուորուէն, ըսկսան ցրուիլ՝ պահվըտիլ։ Եօթն օր եղաւ՝ Սամուէլ չերևցաւ. Սաւուղ ալ չըսպասեց՝ զոհը ինքն ըրաւ լմընցաւ, Սամուէլ ալ վերայ հասաւ ու սրդոզելով Սաւուղի անհամբերութեան և յանդգնութիւնը վերայ՝ ըսաւ. Այսօր Աճ հասատատեր պիտի քու Թագաւորութիւդ, գու չհնազանդեցար կորսընցուցիր. ու Թողուց գնաց։ Սաւուղ ալ ուզելով թշնամւոյն դէմ երթալ՝ գնաց Գաբաա, ու ճնացած զօրքը համրեց՝ տեսաւ որ վեց հարիւր

հոգի են, հոն կեցաւ։ Ընտանեաց
փղշտացիք իրենք խուռմբ բաժնըված՝ բո-
լոր երկիրներուն ըսկսան ասիրել. ու
բոլոր Իէլացոց երկրին մէջ գարեքին
չէին ողուցին, ոչ՝ զի սուր ու գեղարդ
չէչինեն, և որուն որ մանգաղ ուրիշ
բան պէտք կըլլար՝ փղշտացոց երկիրը
կերթային։ Ընդամմէն Իսրայէլիք գա-
բասայն քով Մաբմաս եկեր էին, օր մը
Յոնաթանն լեռան ժայռերուն մէջ նեղ
ճամբէ մը գալուկ իր կապարձակի-
րովը գնաց անոնց վերայ՝ Ած քիչով
ալ յաղթել կուտայ ըսելով, ու ճամ-
բուն բերանը կեցած՝ քսան հոգի մե-
ռուց. անկէ մէջերնին չփոթուն մը
ինկաւ Աստուծմէ, ըսկսան փախչիլ
Սաւուղ բանն իմացաւ՝ ելաւ եռա-
նուն ինկաւ, ուրիշ պահվըտած մար-
գիկն ալ ելան պատերազմելու։ Ընա-
տեաց Սաւուղ ուխտ ըրաւ Ած որ ինչ-
վան իրիկուն քանի որ պատերազմը չէ
լմընցած՝ ովոր բան ուտէ՝ մեռնի։
Ջօրքը մեղուի անտառէն կանցնէին
տրտնջելով. Յոնաթանն չիգիտնալով
հրամանը՝ գաւազանին ծայրովը կաղր
մը խորխոխ առաւ կերաւ։ Զովիններէն
իմացուցին թէ հօրը հրամանին դէմ
ըրաւ. երբոր լսեց, Ախսա ըսաւ, թէ
որ աւարէն ուտէին զօրքը՝ բոլոր Թըշ-
նամիները կըջարդէին։ Իրիկվան զօր-
քը անօթի յոգնած՝ ըսկսան արտոր-
նօք գետնի վերայ մորթել ոչխարներն

ու արիւնոտ ուսեալ՝ օրինաց դէմ։ Սաւուղ բարկացաւ, քարի վերայ մորթել տուաւ ու անանկ մսեքրած ուաեն ըսաւ։ Ետքը ուզելով նորէն գիշերանց այլազգիներուն եաւէն երթալ, քահանային ձեռքովը հարցուց ԱՅ. Ած պատասխան չիտալով իմացուց որ մեղք մը եղած է։ Սաւուղ վիճակ ձգել տուաւ, Յոնաթանու վերայ ելաւ վիճակը. Սաւուղ մեռցընել կուզէր, բայց ժողովուրդը դէմ կեցան՝ ան յաղթուէ պատճառն ինքն ըլլալուն համար. ու ԱՅ աղաչելով ան մեղքին թողութի խնդրեցին։ Ասկէ ետքը ուրիշ շատ յաջող պատերազմներ ըրաւ Սաւուղ չորս կողմի ազգերուն հետ։

Հ. Սաւուղ ԱՅ սիրելի ծնաց ինչվան ետքը։

Գ. Ձէ. Անգամ մը Սամուէլ մարգարէն ԱՅ անունով հրամայեց Սաւուղին որ երթայ Ամաղէկացիները ջարդէ, ամենևին բան մը չապրեցընէ, որովհետև անոնք պատերազմ ըրեր էին Իէլացոց հետ՝ Եգիպտոսէ ելլելու ատեննին։ Սաւուղ չորս հարիւր եբեսուն հազար զօրքով գնաց ջարդեց ու ողջ պահեց անոնց Ագագ թագաւորը, և անոնց կենդանիները։ Անոր համար սաստիկ բարկացաւ Ած, ըս ըսաւ Սամուէլի. Ձղջացայ, որ Սաւուղը թագր

դրի: Սամուէլ ան գիշերը տրամած
կաղօթէր Ա՜յ. ու առաւօտանց գնաց
տեսաւ որ Սաւուղ Ամաղէկացոց կո-
ղոպուտներէն Ա՜յ զոհ կըմատուցա-
նէր. Սամուէլը տեսածին պէս՝ դիմա-
ւորեց ու ըսաւ. Ահա Ա՜յ հրամանը
կատարեցի: Սամուէլ՝ հապա ինչ է
ըսաւ ան ոչխարներուն ու կովերուն
ձայնն որ ես կըլսեմ: Սաւուղ՝ Ամէկ-
ներէն պահեցի, ըսաւ, որ Ա՜յ զոհ ը-
նենք: Սամուէլ ետ ոչխարին նախանձով
վառված՝ չարաչար յանդիմանեց զին-
քը, ըսաւ՝ Զոհէն աւելի հաճոյ է Ա՜յ
հնազանդուելը. արհամարհեցիր զԱ՜յ,
արհամարհվիս Աստուծմէ: Սեղայ ը-
սաւ Սաւուղ, եկու մէյտեղ Ա՜յ ա-
ղօթք ընենք որ մեղքս թողու: Սա-
մուէլ մոխկ չըրաւ. անսաեներ Սա-
ւուղ վերարկուէն բռնեց որ չերթայ,
կտորը պատռեցաւ ձեռքը մնաց. դար-
ձաւ Սամուէլ ըսաւ, Ա՜յ պատռեց ու
քեզմէ առաւ թագաւորութիդ որ քեզ-
մէ աղէկ մարդու տայ: Եաքը տեսաւ
որ խիստ շատ կաղաչէ՝ ժողովըր-
դեան առջև պատիւը չնկորանցընե-
լու համար, դարձաւ մէյտեղ աղօթք
ըրաւ. ետև Ագագ թագաւորն առջևը
բերել տուաւ. երբոր դողալով եկաւ,
Սամուէլ զարկաւ մեռուց, ըսելով,
ինչպէս քու սուրդ անչափ մայրեր
անորդի ըրեր է, այսպէս ալ հիմա
քու մայրդ քեզմէ զրկըվի: Եաքը ե-

լաւ Արիմաթեմ գնաց, ու մէյմընալ Սաւուղի հետ չխաւնըվեցաւ։

Ծթ

ԴԱԻԹԻ ՕԾՎԻԼԸ

Հ. Ան զովընտրեց Սաւուղայ տեղ։

Պ. Սամուէլի հրամայեց որ Բեթղեհէմ երթայ՝ Յուդայի ցեղէն Յեսսէին տղոցը մէկը թագաւոր օծէ. և Սաւուղէն գաղտուկ ըլլալու համար Ան ըսաւ որ ձայն հանէ թէ զոհ ընելու գնացեր է։ Հոն ըսաւ Սամուէլ որ Յեսսէն ալ գայ զոհին, եառքը ուզեց որ Յեսսէն տղաքը մէկիկ մէկիկ իր առջևը բերէ որ տեսնէ։ Երբոր տեսաւ մեծ տղան՝ Եղիաբը, Սամուէլ հաւնեցաւ, բայց Ան իրեն ըսաւ թէ Ասիկա չէ, վն զի մարդ երեսին կը նայի, Ան սրտին։ Ուրիշ վեցն ալ եկան, չհաւնեցաւ. հարցուց Յեսսէին՝ իմացաւ որ պզտիկ մընալ կայ՝ ոչխար կարածէ, բերել տուաւ ու տեսաւ որ շնորհալի տղայ մըն էր՝ Դաւիթ անունով, որնոր Ան ուզելովը թագաւոր օծեց. և Ան հոգին Սաւուղէն հեռացաւ՝ Դաւթի եկաւ. Սաւուղ ալ գիւահարեցաւ ու առեն առեն կըտանջըվէր։

Հ. Դաւիթ օծվելէն վերջը ո՞ր կը կենար։

Պ. Սաւուղի քովը. վն զի Սաւու-

ղին համար քնար զարնող մը վինուե-
ցին որ դիւահարած առեներ քնարին
ձայնովը հանգարտէ. իմացան որ Դա-
ւիթ աղէկ քնար զարնել գիտէ, աս-
րին Սաւուղին, որ առջի բերանը շատ
սիրեց զինքն ու իրեն կապարճակիր
ալ ըրաւ:

Հ. Ի՞նչ պատճառաւ Սաւուղ ըսկը-
սաւ սակել Դաւիթը:

Պ. Ընոր համար որ երբոր Դաւիթ
գողիաթը մեռուց՝ ժողովուրդը Սա-
ւուղէն աւելի Դաւիթը գովեցին:

Հ. Գողիաթն ո՞վ է ու ինչպէս ըս-
պանվեցաւ:

Պ. Հսկայ մարդ մըն էր այլազգինե-
րուն բանակին մէջ, վեց կանգուն մէկ
թիզ երկայն, հագած երկրթէ զրա-
հին ծանրութիւը հարիւր քսան հօխայ:
Երբոր անգամ մը Սաւուղ այլազգի-
ներուն դէմ պատերազմի գնաց, պա-
տերազմը ջրսկսած՝ բանակէն դուրս
ելաւ Գողիաթն ու Իսրայէլ բանակը
քամահրելով կրկանչէր, Հանեցէք դի-
մացս մէկ հոգի մը, մինակ ձեծկը-
վինք, ու ով որու յաղթէ՝ յաղթուե-
թին ան կողմին ըլլայ: Սարսափեցան
Իսրայէլք ու քառասուն օր կեցան բա-
նակ բանակի դիմաց, և Գողիաթ ամէն
օր կելլէր կընախատէր Իսրայելները.
Սաւուղ աս բանիս սիրտ ընողին իր
աղջիկը խոստացաւ տալու ու զինքը
արնոնէն ազատ ընելու: Ան օրերը Յես-

սէն Դաւիթը բանակը խրկեց որ ի-
րեն իրեք եղբայրներուն հաց տանի,
ու տեսնէ թէ ինչպէս են։ Դաւիթ
երբոր գնաց տեսաւ Գողիաթը՝ վառ-
վեցաւ սիրտն ու ըսկսաւ մէկուն մէ-
կալին հարցընել, ու արհամարհելըզ-
Գողիաթը։ Եղիաբ իր մեծ եղբայրը
չեխեց զինքը՝ հպարտ ըսելով։ Բայց
Դաւիթ Այ սիրովը վառված, հոգը
չեղաւ, ինչվան Սաւուղ լսեց՝ ու առ-
ջևը կանչեց, և տեսնելով որ պզտիկ
է՝ վախնամ թէ չիկրնաս ըսաւ։ Դա-
ւիթ պատասխան տուաւ. Ես իմ
հօրս ոչխարներն արածելու առեն՝երբ-
որ առիւծ կամ արջ վրայ կուգար
կըյափշտակէր, ես կազատէի, ու թէ
որ վրրաս ելլէր, վզէն կըբռնէի՝ կըս-
պաննէի. յուսամ որ Աստուծմով հի-
մայ ալ անանկ կընեմ։ Ընատեղը Սա-
ւուղ իր զէնքերը հագվեցուց անոր.
Դաւիթ սորված ջըլլալով երթալու
առեն երկու իրեք անգամ սահեցաւ,
ուստի հանեց վրրայէն. Ասոնցմով
չեմ կրնար ըսաւ. ու իր գաւազանը
ձեռքն առած, և պարսատիկը, հինգ
քար ալ մախաղին մէջը դրած Գողիա-
թին դիմացն ելաւ։ Գողիաթն որ տե-
սաւ՝ ծիծաղեցաւ՝ ըսելով. Ես շո՞ւն
եմ որ գաւազանով ու քարով կու-
գաս վրրաս։ Դաւիթ պիտն տուաւ.
Ըրնէն ալ ցած ես։ Ընալ ըսաւ. Ե-
կու եկու ղքեզ թռչուններու գազան

ներու կերակուր ընեմ: Դու քու ձէն-
քերուդ վատահացեր ես, ըսաւ Դա-
ւիթ, բայց ես Ա՛յ ջօրուէը ապաւի-
ներ եմ, ու կըյուսամ որ հիմա գլու-
խըդ կառնեմ, և բոլոր այլազգինե-
րուն մարմինն այսօր թռչուններու
գազաններու տամ որ ուտեն. և ա-
մէնքն իմանան թէ մերն է Ճշմարիտ
Աստուածն որ առանց ձէնքի՝ երբ կուզէ՝
կըյաղթէ: Ա՛խ ծօքերէն եաքն որ բսկը-
սան մէկմէկու մօտենալ՝ մէկէն Դա-
ւիթ պարսատիկը քար մը դրաւ ու
նետելուն պէս՝ Գողիաթին ճակատին
զարկաւ որ փուվեցաւ ինկաւ. վազեց
Դաւիթ վրան ցամքեց, քաշեց Գո-
ղիաթին սուրն ու կտրեց առաւ գլու-
խը: Այլազգիները տեսածնուն պէս՝
փախչող փախչողի եղան: Իսրայէլ
ալ հետևին ինկան ջարդեցին ու բոլոր
բանակն առին:

Կ

ՍԱՒՈՒՂԱՅ ՆԱԽԱՆՁԸ ԴԱՒԹԻ ՎՐԱՅ

Հ. Սաւուղ ինչ փոխարէն ըրաւ Դաւթի՝ Գողիաթն ըսպաննելուն հմար:

Պ. Առջի բերանը վրան զարմանալով քովը պահեց ու զօրագլուխ ը-
ըաւ. Յոնաթան ալ հետը սատիկ սիրով կապված՝ իր ձիուռօրական հա-

գո-ստանները բոլոր անոր տուաւ: Բայց հոգը երբոր պիրգմէն կը գառնայինն ժողովուրդն ըսկսան չնորհաւորելով դիմացնին ելլել, ու կնիկները պար բռնած՝ ծնծղաներով կերգէին ու կը-սէին. Սաւուղը հազար ջարդեց, Դաւիթը տասը հազար: Անոր վրայ Սաւուղ նախանձելով ըսկսաւ ծուռ աչքով նայիլ Դաւիթի վրայ ու մեղը-նելու հնարք մտածել: Օր մը դիւա-հարուածը բռնած՝ երբոր Դաւիթ առ-ջևը քնար կը զարնէր, յանկարծ գե-ղարդը վրան ղեաեց. բայց Դաւիթ երկու անգամ՝ փախչելով ազատեցաւ:

Ո. Սաւուղ ինչ հնարք բանեցուց որ Դաւիթն ըսպաննէ:

Պ. Որովհետև ինչպէս որ խոստա-ցեր էր՝ Մերովը իր մեծ աղջիկը Դաւ-թի պիտի տար, բայց ոչ թե Դաւիթը վտանգի մէջ ձգէ, ուզեց որ ա-ռաջ ուրիշ կորձուն մալ ընէ: Դա-ւիթ՝ Արժանի չեմ ըսաւ՝ թագի փե-սայ ըլլալու: Սաւուղին յոյսը պա-րապ ելլելով ուրիշի հետ կարգեց Մե-րովը. եղբը իմանալով որ իր մեկալ Մեղքոզ աղջիկը Դաւթի հաւներ է՝ նորէն Դաւիթը փորձանքի մէջ ձգել ուզեց որ ըսպաննըվի այլազգիներէն. իրկեց ըսաւ թէ Մեղքոզ աղջիկըս քեզի տամ, բայց առաջ գնա հարիւր այլազգի մեռցու: Աղջի բերանը եղ կեցաւ Դաւիթ, բայց եղբը Սաւու-

զայ մարդիկն ալ որ շատ յորդորեցին՝ գնաց քաջութ Սաւուղին ուզածը կատարեց ու Մեղբոզը կին առաւ։

Ե. Դաւիթ Մեղբոզը առնելէն ետքը՝ Սաւուղ ինչպէս հետը կըվարվէր։

Գ. Երթալով Դաւիթ ամէնուն սիրելի եղաւ, և Յոնաթանին միջնորդելովը Սաւուղայ հետ ալ բարեկամացաւ։ Բայց օր մը նորէն Սաւուղին դիւահարուելը բռնած՝ Դաւիթ քնար որ կըզարնէր՝ Սաւուղ գեղարդը վրան նետեց. Դաւիթ մեկէն փախաւ իր տունը. Սաւուղ դիշերանց տանը դուռը առնել տուաւ որ առաւօտեանց ըսպանվի։ Մեղբոզը գաղտուկ պատուհանէն վար իջեցուց Դաւիթն ու ազատեց. եաքը խուխլա շինեց՝ Դաւթի պառկած տեղը դրաւ ու մարդիկ ներուն ըսաւ թէ հիւանդ է։ Սաւուղ հրամայեց որ մահճովը բերեն իրեն, ու երբոր իմացաւ Մեղբոզին խաբէութիւնը՝ Դաւթի ետևէն իրեք անգամ մարդ խրկեց, նաւաթհռամա Սամուէլի քով ուր որ փախեր էր. ան մարդիկը կերթային հոն կըմարգարէանային։ Բարկացաւ Սաւուղ, ինքն ալ երաւ գնաց ու մարգարէացաւ, ինչվան որ Դաւիթ հոնկէ ալ փախաւ՝ Յոնաթանին գնաց որ աս Սաւուղին թշնամութիւնը հասկըր խօսի։ Երկար խօսեցան մէյտեղ, ձար փնտռեցին, տեսան որ չըլլար. Յոնաթան խորհուրդ ը-

ւաւ որ բոլորովին Սաւուղին քովէն հեռընայ. և ասանկ լալով պագտըվելով մեկզմեկէ բաժնըվեցան։

Հ. Դաւիթ Սաւուղէն որ վախաւ՝ ո՞ր գնաց։

Պ. Ըխտակ գնաց Նոմբա՝ Աքիմելէք քհնյին հանդիպեցաւ իր մարդիկ. ներոնէն ու ձևացուց թէ թագաւորական բանի մը համար ծածուկ խրկըվածէ։ Երբոր հաց ուզեց անկէց՝ ուրիշ հաց չիգըտնըվելուն՝ հինգ օրհնած առաջաւորաց հաց առաւ. գողիաթի սուրն ալ որ առաջուց Այնուխրած էր՝ վերան առաւ։ Ան միջոցին հոն գտնըվեցաւ Դովեկ Ասորին որ Սաւուղայ ջորիները կարածէր։ Իսկ Դաւիթ գնաց Գեթացոց Ընքուս թագաւորին քով. հոն ալ երբոր ճանչցըվեցաւ թէ գողիաթը մեռցընողն է՝ վախցաւ ու ըսկսաւ առջևնին խենթ ձևանալ, ինչվան որ թագաւորը վերնոտեց զինքը։ Դաւիթ Մովաբացոց երկիրը գնաց, հոն եկան նաև հայրը՝ մայրը՝ եղբարքը և ուրիշ չորս հարիւրի չափ փախստական մարդիկ, որոնց Դաւիթ զօրապետուն կընէր։

Հ. Երբոր Դաւիթ Սաւուղէն բոլորովին բաժնըվեցաւ՝ Սաւուղ ի՞նչ ըրաւ։

Պ. Սաստիկ կատղեցաւ. նախ Դովեկ Ասորիէն իմանալով որ Աքիմելէքը Դաւիթի տէրուհի է ըրեր՝ առջևը

կանչեց զինքն ու բոլոր քահանաները իրեք հարիւր հոգի, ու հրամայեց որ աչքին առջև ըսպաննեն զանոնք: Մար. դիկը վախցան քահանաներուն ձեռք վերցընելու. անատեռը Դավիկ Ասորին ըսաւ. անիկա մեկէն զամէնքը ջարդեց: Եոքը մարդ խրկեց Նոմբա քահանաներուն քաղաքն ու զամէնքը թրէ անցընել տուաւ, մինակ Աբիմելէքին մէկ տղան Աբիաթարը Դաւթի քով փախաւ: Անկէ ետև Սաուղ ալ զօրքով ըսկսաւ Դաւթի ետևէն իյնալ, Դաւիթ ալ փախչելով ամէն վտանգներէն Աստուծմով կազատէր: Երկու հեղ ալ այնպէս յայտնեց Աճ որ Սաուղ Դաւթի ձեռքն ինկաւ, բայց Դաւիթ անյիշաչարութիւ թողուց:

Հ. Առջի անգամ ինչպէս եղաւ որ Սաուղ Դաւթի ձեռքն ինկաւ:

Պ. Անգամ մը Անձուկ գաթթայ ըսած այրին մէջը կեցեր էր Դաւիթ. Սաուղ իրեք հազար զօրքով երթոր բռնելու կերթար, մօտ տեղ ճամբուն վրայ այրի մը մէջ մտաւ հանգչելու. Դաւթի մարդիկն իմացան, ըսկսան ըսել թէ Աճ մատնեց որ ոխդ առնես: Դաւիթ դիտեց որ կըքընանան, սիրտ ըրաւ՝ Սաուղի քով դնաց. թէպէտ քովինները շատ վրայ կուտային որ ըսպաննէ, բայց ինքն Աստուծմէ օծած է ըսելով չիդրսաւ, միայն վերարկուին ծայրէն կտրեց առաւ:

Երբոր Սաուղ չիմանալով եկաւ կերթար, Դաւիթ հանդէն կանչեց, Տէր իմ արքայ՝ ինչու՞ կըհալածաս Դաւիթը քեզ մեռցընել կուզէ ըսաղներուն. ու յուցընելով կտորը՝ յայտնեց իր միտքն ու ըսաւ. Աջ մեր դատաստանը կարէ: Ա՛ս իսկ երէս Սաուղայ սիրան եկաւ, ու լալով ըսկսաւ ըսել. Ա՛ս քու ձայնդ է՝ որդեակ իմ Դաւիթ, դուն արդար ես, որ բարիք հատուցիր իմ քեզի ըրած չարութիւնս, կըհաւատամ որ թագաւորուելս քու կըզդ պիտի ըլլայ. միայն թէ ըսաւ՝ կըխնդրեմ որ զաւակներուս խնայես, և իմ անունս աշխարհքէս չիջնչես: Դաւիթ ալ երդում ըրաւ, ու բաժնըվեցան:

Ո. Երկրորդ անգամ Սաուղայ Դաւթին ձեռք ինկալը ինչպէս եղաւ:

Պ. Փիլմը առենէն նորէն Սաուղ Դաւթի հանդէն իյնալով, Զիփացիք եկան մատնեցին թէ Դաւիթ իրենց կողմերն է. Սաուղ շուտմը իրեք հազար զօրքով գնաց՝ Եբեղատի բլրոյն վրայ նստաւ: Դաւիթ լուռես խրկեց իմացաւ. եաթը գիշեր առեն երբոր ամէնքը քնոյ մէջ էին, Դաւիթ Աբեսսային հետ Սաուղի բանակը մտաւ. անոտեղն Աբեսսան առանելով Սաուղի քով գեղարդը տնկած, Դաւթի ըսաւ. Ա՛նա Աջ թշնամիդ քու ձեռքդ տուաւ. Թող աս գեղարդովըս մէկէն ըսպաննեմ: Դաւիթ Մի ըներ

ըսաւ, Թոյլուն՛ք որ ըն՛ինքը իրաւէ, միայն գեղարդն ու ջրին փարչը առ երթանք: Ազէկմը հեռանալէն ետև, կանչեց Դաւիթ զՆաբեններ Սաւուղայ զօրավարը՝ Մահապարտ էք ըսաւ՝ որ ազէկ չէք պաշտպաներ ձեր Թիքը, Թէնամի մտաւ բանակը՝ գեղարդն ու ջրին ամանը վերուց: Սաւուղ երբոր լսեց՝ գուԹը նորէն շարժեցաւ, Մեղայ ըսաւ Դաւիթ, քովը դարձիր՝ բան չեմ ըներ: Բայց Դաւիթ չիպնաց. Մէկը գայ գեղարդն առնէ՝ ըսաւ: Սաւուղ նորէն Դաւիթին օրհնելով դարձաւ իր տեղը:

ԿԱ

ՆԱԲԱԼ

Ս. Դաւիթ Սաւուղէն հալածվելու առեն ուրիշ մարդ ալ եղա՞ւ որ զինքը նախատէ:

Պ. Երբոր վեց հարիւր մարդով կարմեղոս լեռը կըկենար, հոն ագահ ու հարուստ մարդ մը Նաբալ անունով զԴաւիթին արհամարհեց նախատեց, ու վռնտեց անոր մարդիկը, երբոր իրեն ոչխարներուն խուզելու օրը տասը հոգի խրկեր էր որ իր կողմանէ բարեւեն Նաբալն ու իրեն ըրած բարեացը տեղը քիչմը բան ուզեն, որով հետև անոր հովիւներն ան լեռանը վրայ արածելու առեն իրենք մեզ

մը չեն հասուցած, ու թշնամիի ձեռքէ ալ պահեր են։

Հ. Դաւիթ Նաբաղայ ըրած նախատանացն ինչ հատուցմունք ըրաւ։

Պ. Երբոր լսեց՝ կրակ կտրեցաւ, ու շուտմը չորս հարիւր հոգիով ճամբայ ելաւ որ երթայ Նաբաղը սրով տեղով ջարդէ։ Բայց Աբիգեա Նաբաղի կինը՝ երբոր ծառաներէն իմացաւ եղածը, շուտմը գաղտուկ գնաց երկու հարիւր հաց ձարեց, երկու աման գինի, հինգ եփած ոչխար, և ուրիշ ուտելիքներ առաւ գնաց Դաւիթը գիմաւորեց ու խոնարհութիւն մատաուն անուշ խօսքերով սիրտն առաւ։ Ընտաեները Դաւիթ ալ անկէ շնորհակալ եղաւ որ զինքն ապատեց արիւն ընելէն։ Աբիգեան ան իրիկունն երկանը բան չըսաւ՝ որովհետև գինով եղած ուրախութեան մէջ էր։ Առաւօտանոյ երբոր պատմեց, Նաբաղը վախէն հիւանդացաւ ու տասը օրէն մեռաւ։ Երբոր լսեց Դաւիթ, փառք տուաւ Աստուծոյ որ արդարութիւն Նաբաղը գատեց, ու Աբիգեան իրեն կին առաւ։

Հ. Դաւիթ Աբիգեան առնելէն ետքը ո՞ւր կբնակէր։

Պ. Վախնալով որ օր մը Սաուղայ ձեռքը կհասնայ, վեց հարիւր մարդով, տընով տեղով գնաց Անքուս Գեթացոց Թագաւորին քով, և Անքուս իրեն բնակելու համար Սիկեղակը տը-

ւաւ: Հոն կեցաւ Դաւիթ չորս տարի. ու ամէն օր առտիս անդին Թշնամւոց վերայ կերթար, աւար կառնէր կը դառնար:

Հ. Դաւիթ Սիկեղակ կեցած աւերեն ինչվան հոգը հանդիստ անցուց:

Պ. Անգամ մը մեծ փոքձանքի մը հանդիպեցաւ. բայց Աստուծմէ թարեց գինքը: Ան օրերը մեծ պատերազմ բացին պղշտացիք Իսրայէլացւոց դէմ. և Անքուս Թագաւորը Դաւիթն ալ մէկտեղ առաւ, բայց իշխաններն որ դէմ կեցան՝ Անքուս ըսաւ Դաւիթին որ ետ դառնայ: Իրեք օրէն եկաւ գտաւ Սիկեղակն այրած ու կողոպտած Ամաղեկացիներէն: Ա՛ս որ եղաւ, իր մարդիկն ալ իրենց կընկտոցը տղոցը վերայ սրտերնին այրած՝ կուզէին Դաւիթը քարկոծել: Աստեներ Դաւիթ Աստուծմով հրաման առաւ ու գնաց ան Ամաղեկացիներուն վերայ չորս հարիւր հոգիով. մէկ ալ երկու հարիւրը յոգնահատած կեցան: Ճամբան Եգիպտացի մը հանդիպեցան որ իրեք օր անօթի մնացած էր, կերակուր տուին՝ հարցուցին իմացան որ Սիկեղակը կողոպտողներուն մէկուն ծառան է եղեր, իրենց ճամբայ ցցուց: Ատան քաղաքը՝ երբոր անոնք ըրած կողոպտանին կուտային՝ կուրախանային, առաւօտանց ինչվան իրիկուն ջարդեցին, ու ոչ

առողջ բոլոր գերի գնացողներն ազատեցին: Երբոր դարձան՝ Դաւթի հետ գնացողները՝ պատերազմի չեկողներուն իրենց կնկտոցմէն ուրիշ բան տալ չէին ուզեր: Բայց Դաւիթ ամենուն հաւասար բաժնեց. և ասի օրէնքը միշտ ինաց Իսրայէլ մէջ որ կողոպուտը՝ քաղաքը պահողին և պատերազմի գնացողին հաւասար բաժնըվի:

ԿԲ

ՍԱՒՈՒՂԱՑ ՄԱՀԸ

Ս. Ընքուսայ Իսրայէլ գէմ ըրած պատերազմը ինչ վերջ ունեցաւ:

Պ. Սաւուղ անոր գէմ ելաւ գեղբուէ լեռը: Հարցուց Աստ, պիտին չառաւ. անոր համար վախը սիրտը տիրեց. և որովհետև ինքը գիւթերը՝ կախարդները բոլոր ջնջեր էր, հագուստը փոխեց ու գիշերանց կախարդ կնկան մը գնաց՝ ուզեց որ Սամուէլը իրեն ցուցընէ որ նոր մեռեր էր: Վհուկը չճանչնալով առջի քերանը յանձն չառաւ՝ Սաւուղ արգիլեց ըսելով. Բայց եաքը երեցուց Սամուէլն որ սրգոզելով Սաւուղին ըսաւ, Ինչո՞ւ իս աշխատացուցիր, Աստ քեզ երեսէ ձգեր է, վաղը պիտի ջարդըվիք այլազգիներէն՝ անհնազանդ ըլլալնուդ համար: Սաւուղ սարսափած գետինն ինկաւ: Կինը երբոր իմացաւ թէ Սա-

ւուղն է՝ վախցաւ. եօքը հորթ մը ունէր՝ մորթեց, ուրիշ բաներ ալ պատրաստեց, որ Սաւուղ շատ դիմաւորելու նստաւ կերաւ ու բանակը գարձաւ: Առաւօտեան պատերազմ ըսկաւ՝ Իէլացիք յարդրվեցան, Սաւուղն իրեք տղաքն ալ ինկան. և ինքը նետով զարնվելով յուսահատած՝ ըսաւ կապարձակիրին որ իր սրովը մեռցընէ, որ չըլլայ թէ պլշտզինները մեռած սեպվի. կապարձակիրն որ ետ քաշվեցաւ, Սաւուղ իր սրոյն վըրան ինկաւ մեռաւ: Կապարձակիրն ալ ցաւէն ինքզինքը մեռուց: Երկրորդ օրն պլշտզինները գտան Սաւուղին ու իրեն տղոյը մարմինը. Սաւուղի գլուխը կտրեցին առին, զէնքերը Դագոնի տաճարը տարին. մարմիններն ալ Բեթսան քաղաքին պարսպէն կախեցին: Եօքը գիշերանց Գաղաադու Յաբիս քաղաքին կտրիճները գողցան թաղեցին. քաղաքացիքն ալ վըրանին եօթն օր սուգ կատարեցին, որովհետև իրենք ալ Բենիամինի ցեղէն էին:

Հ. Դաւիթ շատ ուրախացաւ Սաւուղայ մահուանը վրայ:

Պ. Մեծ ցաւ ցցուց. և երբոր երկու օր ետև մէկ Ամաղէկացի մը Սիկեղակ Դաւթի առջևն եկաւ, իբր թէ Իէլացոց բանակէն ազատած, Դաւիթ հարցուց անոր պատերազմին համար.

անիկա պատասխան տուաւ թէ Ես տեսայ որ Սաւուղ իր նիզակին վրայ կրթընած՝ ինքզինքը մեռցընելկուղէր. զիս տեսաւ, ինծի աղաչեց, ես ալ մեռուցի, և գլխու թագն ու պարանջանները հրամանոցդ բերի: Ան լսելուն պէս Դաւիթ՝ սրտին ցաւէն վերայի լաթը պատռեց, և ինչվան իրիկուն իր մարդիկներուն հետ սուգ կեցաւ՝ լացաւ՝ ծոմ պահեց, ու Սաւուղայ և Յոնաթանու վերայ ցաւալէ ողբ մը ըրաւ: Իրիկուան զան մարդը կանչեց՝ ըսաւ. Ի՞նչպէս դու չվախցար Աստուծմէ ու օծած մարդուն ձեռք դրպուցիր. և հոն մէկէն զինքն ըսպաննել տուաւ ու ըսաւ. Արիւնդ քու գլուխդ. դու անանկ ըսիր: Եաբը ինքն Ա. Յ հարցընելով գնաց Քեբրոն Յուդայի երկիրը:

ԿԳ

ԴԱԻԹ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԸՍԿԻԶԲԸ

Հ. Սաւուղէն ետև ո՞վ եղաւ Թագաւոր:

Պ. Յուդայի ցեղը Դաւիթն իրենց Թագաւոր օծեցին, որ եօթը տարի ու կէս միայն անոնց իշխեց. մէկալ ցեղերուն վերայ Աբեններ Սաւուղի զօրապետն՝ անոր Յեբուսթէ

տղան Թագաւոր դրաւ։ Անոր համար միշտ կռիւ պակաս չէր մէջերնէն, և Դաւիթ օրէ օր առաջ կերթար։

Հ. Ինչ ձամբով տիրեց Դաւիթ բոլոր Իսլացոց։

Պ. Աբեններ պատճառով մը Յեբուսացիին հետ աւրըվելով ետևէ էր որ բոլոր Թագաւորութիները Դաւթի գարձընէ. բայց Յովաբ Դաւթի զօրապետը վախնալով որ Աբեններ իր տեղը կանցնի, երբոր անիկա Դաւթի քովէն հրաժարեր կերթար իշխանները հաճոզելու որ Դաւթի հնազանդին, ձամբէն ետ կանչել տուաւ՝ իբրև թէ իրեն գաղտուկ կարկաւոր խօսք մը ունի ըսելու, և պագտրվելու առեն յանկարծ զարկաւ մեռուց։ Ըստ ցաւեցաւ Դաւիթ ու Յովաբայ սաստիկ սրդողեցաւ։ Երբոր լսեցին Իսլացիք, ամէնուն սիրտը կոտրեցաւ՝ յուսահատեցան. անառաւնն երկու զօրապետ գնացին գաղտուկ Յեբուսացէն քնոյն մէջ մորթեցին ու գլուխը Դաւթի ընծայ բերին. Դաւիթ շնորհակալ ըլլալու տեղ՝ բարկացաւ ու մէկէն երկուքն ալ ըսպաննել տուաւ, և Յեբուսացէն գլուխը պատուով թաղեց։ Եսբը որովհետև Սաւուղայ որդիքներէն մինակ Մեմփիբոսթէն ճնացեր էր՝ Յովնաթանու աղան՝ ոտքը կաղ, անիկա Դաւիթ քովը տուաւ, իր սեղանէն կը կերցընէր։ Իսլացիք ալ տեսնելով

Դաւթի ալէկոծեալները՝ անոնց մէջ մեծամեծներէն քանի մը հոգի, և ինքը նորէն բոլոր ի լացոց վերայ թափառեր օծեցին։

Ի. Դաւիթ բոլոր ի լացոց սկսաւ լեալ առջի գործքը որ եղաւ։

Պ. Մէկէն գնաց նէմ քաղաքը պահարեց. մէջն ցեղասպանքը ծաղր կընէին՝ ըսելով թէ Գողիաթ մինակ կոյրերն և կաղերը բաւական են քեզի դէմ գնելու։ Դաւիթ իր զօրապետներուն ըսաւ. Ովոր առաջ բերդին վրան վազէ՝ առնէ, անիկայ իմ զօրապետ պիտի ըլլայ։ Վազեց Յովաբ՝ եւ բերդին վերայ. և զօրապետութիւնը մէջ հաստատուեցաւ։ Դաւիթ ալ հոն նստաւ քանի քաղաք չինեց, մէջն ալ թափառորական պալատ, ու հոն գնաց նստաւ։ Ակռէ եաև ըսկսաւ փղշտացոց դէմ քաջութեամբ պատերազմիլ. մեծամեծ յաղթութիւններ ըրաւ, և զանոնք որ հարկ կառնէին Իսրայելացոց՝ երեսն հարկաւոր ըրաւ ու շատ ոսկի՝ արծաթ՝ պղինձ ձեռք ձգեց անոնցմէ։

Ի. Փղշտացոց դէմ պատերազմելու աստն ինչ երեւելի գործք ըրաւ Դաւիթ։

Պ. Այլազգիները Բեթղեհէմ ժողվելով էին. Դաւիթ ատիկա լսելով՝ ինքն ալ Թափառականներով գնաց անոնց վրայ։ Վ՚ա զի ատատիկ ծար-

ւեւլով Ո՛ւր էր Թէ լսաւ՝ մէկը Բեթ-
ղեհէմի դրան քովն հորէն ինծի ջուր
մը բերէր։ Ա՛ս որ լսեցին երեք քաջ
զինուորները՝ վազեցին Թշնամիներուն
բանակը ձղքեցին ու ջուրը բերին։
Դաւիթ երբոր տեսաւ՝ չիմաց, Քա՛ւ
լիցի որ ես ուրիշի արիւն խմեմ լսաւ,
ու Այ նուիրեց։

ԿԴ

ՏԱՊԱՆԱԿԻՆ ՓՈԽԱԴՐՈՒԻԼԸ

Հ. Դաւթի ատեն տապանակը ո՞ր
քաղաքը կրկենար։

Պ. Երբոր Աբ ամէն կողմանէ կը-
յաղթէր Դաւթի գործքերը, ուզեց
Դաւիթ որ տապանակն ալ կարիա-
Թարիմէն եչմ բերէ. ուսաի եօթա-
նասուն հազար մարդով գնաց հանեց
Ամինադաբին տունէն՝ նոր սայլի վերայ
դրած՝ առջևէն կերպ կերպ նուագա-
րաններ զարնելով՝ Դաւիթ ալ հագ-
ուած կապուած առջևէն պար ցաթկե-
լով։ Երբոր հասան Քեղոն ըսած տե-
ղը, կովերուն մէկը թօթուելով սայլը
ծռեց. ան ատեն Ոզա ղեւտացին՝ Ա-
մինադաբի տղան որ տապանակին քա-
վէն կերթար, ձեռքովը բռնեց տապա-
նակն որ չիյնայ, ու մէկէն ինքն ինկաւ
մեռաւ։ Անկէ Դաւիթ վախնալով տա-
պանակին իր տունը տանելու, Աբեդ-
գադր Գեթացիին տունը տանել որ-

ած։ Իրեք ամսէն լսեց որ տապա-
նակին պատճառութիւն օրհներ է Աճ Ա-
բեդդարին տունն ամէն բարիքներով,
ինչն ալ սիրտ առաւ, ու առջինէն
աւելի հանդիսով բերաւ՝ անոր հա-
մար շինած նոր խորանին մէջ դրաւ։

Հ. Դաւթի կըվայլէր որ տապանա-
կին առջև պար բռնէ։

Պ. Կըվայլէր. վը ղի անով ժողո-
վուրդը կըյորդորվէին ձեռքերնէն ե-
կած պատիւն ընելու Ա.Ր։ Բայց Մեղ-
քող իր կինը պատուհանէն տեսնելով
իրեն անշնորհք երևցաւ. ու երբոր
Դաւթ տուն գարձաւ, առջևն ելաւ՝
ըսաւ. Ի՛նչպէս փառաւոր կերևնար
Իսլացոց թագաւորն որ իր ծառանե-
րուն առջևը սօթտրված կաքաւչի մը
պէս կըցաթկէր։ Դաւիթ՝ Անանկ է
ըսաւ, թող քու առջևըդ նախատվիմ.
բայց Ա.Ր առջև քու հօրըդ տղէն ա-
ւելի ընդունելի կըլլամ։ Ան ալ Մեղ-
քողին ըրածին պատիժ՝ տղայ չէ-
տուաւ իրեն։ Երբը Դաւիթ կուզէր
որ փառաւոր տաճար մըն ալ շինէ.
բայց Ան Նաթան մարգարէին ձեռ-
քովմացուց թէ իր տղան պիտի շինէ։

Հ. Դաւիթ ինչ պատճառաւ Ամ-
նացոց դէմ պատերազմ ըացաւ։

Պ. Նաաս Ամոնացոց թագաւորն որ
մեռաւ՝ Դաւիթ անոր Անոն տղուն եր-
կու դեսպան խրկեց որ ցաւակից ըլ-
լան։ Անոն իր իշխաններուն խորհըր-

դով ան գեսպաններըը խոյտառակեց, մօրուքնին ածիլել առաւ, և լաթեր. նին ինչվան կէս մէջքը կտրած՝ նա. խատինքով վռնատեց քովէն, կարծե. լով թէ Դաւիթ զանոնք լրտեսութե՛ համար խրկեր է: Դաւիթ երբոր լսեց՝ իրենց խմացուց որ Երիքովը կենան ինչվան մօրուքնին բուսանի. և ինքն ուզելով Ամոնացոց հատուցումն ընե. լու՝ Յովաբ զօրապետը վըրանին խըր. կեց: Անոնք առաջուց կասկածելով շատ զօրք իրենց օգնութե բերեր էին. Յովաբ զարնըվեցաւ ու եօթը հարիւր պատերազմական կառք և քառասուն հազար ձիաւոր զօրք ան պատերազմին մէջը կոտրեց, ինացողներն ալ Դաւիթի հարկատու ըրաւ: Ետքը Ամոնացիք նո. րէն շարժեցան. Դաւիթ մէյմալ խըր. կեց Յովաբն որ ինչվան Ռաբաթ անոնց Թագաւորական քաղաքը հասաւ պա. շարեց՝ և կանչեց Դաւիթն որ եկաւ քաղաքը մաաւ. չարաչար տանջան. քով ըսպաննեցին մէջիններն ու շատ կողոպուտ առին, և Թագաւորական ամպհովանին որ տաղանդ մը ոսկի ծանրութե ունէր՝ իբր տասնըհինգ հո. խա՝ սուղ քարերով զարդարած, Դա. ւիթ ըսկսաւ բանեցընել:

ԿԸ

ԴԱՒԹ ՄԵՂՔՆ ՈՒ ԱՊԱՇԽԱՐԵԼԸ

Հ. Դաւիթ իր կեանքը մէջ ամենևին Աշ դէմ բան չըրաւ:

Պ. Ինչպէս որ յայտնի է, աշխըրքիս մէջ հանգատուելը Աստուծմէ կըհաւատցընէ վմարդը: Երբոր Դաւիթ ալ ամէն կողմանէ հանգիստ Թագաւորուն կըքըշէր, օր մը իրիկվան գէմ տանիքին վըրայ հանգչելու առեն յանկարծ տեսաւ կին մը որ գիմացը աւազանին քովը կըլուացվէր. Դաւիթ կիրքն ոտք ելաւ ու իմանալով որ իր զօրապետներէն Ուրիա Քետացիին կինն է, Բերսաբէն, իրեն կանչեց. և մեղքը կատարելէն ետև անիրաւուբ Ուրիա Քետացին ալ մեռցընել տուաւ, Յովաբայ գաղտուկ Թուղթ գրելով որ կամքը պատերազմին վտանգաւոր կողմը դնէ զինքն որ մեռնի: Բերսաբէն երբոր իմացաւ իր էրկանը մեռնիլը՝ սուգ մտաւ, ու եաքը Դաւիթ զանիկայ իրեն կին առաւ:

Հ. Դաւիթ ինչպէս ապաշխարեց իր մեղքը:

Պ. Ած իրիկեց Նաթան մարգարէն որ առակով մը անոր ըրած մեղքերն իրեսը տուաւ: Քաղաքի մը մէջ ըսաւ՝ հարուստ մարդ մը ու աղքատ մը

կար. Հարուստը շատ ոչխարներու տէր էր, իսկ աղքատը մինակ գառնուկ մը ունէր որ վրան կը դողար։ Անգամ մը հիւր մը եկաւ հարուստին. ան մարդը կակծալով իր ոչխարներուն՝ դնաց ան խեղճ աղքատին գառնուկն առաւ ու հիւրին կերակուր ըրաւ։ Ա՛ս որ լսեց Դաւիթ՝ բարկացաւ, Նաթանայ խօսքը բերնէն առնելով Ա՛ծ վկայ որ ըսաւ՝ մեռնելու արժանի է ան մարդը. պէտք է որ հօթը հետ վճարէ ան գառնուկին տիրոջը։ Ընտաեղը Նաթան՝ Դուն ես՝ ըսաւ՝ ան մարդը. Ա՛ծ քեզի կըսէ. այսչափ բարիք ընեէլէս ետև՝ դու հերիք չիսեպեցիր, Ուրիա Քեսացիին կինը յափշտակեցիր, և անմեղ մարդը անգթութիւ՛ն սպաննեցիր. ուստի գիտնաս, քու ուրիշ ըրածներըդ քու գլուխդ պիտի դարձընեմ։ Դաւիթ մեկէն խոնարհութի՛ւն Մեղայ Տի՛ն՝ ըսաւ։ Նաթան ալ պատասխանեց. Ա՛ծ ալ մեղացդ թողուն առաւ։ Բայց անոր պատի՛ժ՝ Բերսաբէէն եղած առջի տղան մեռաւ։ Ետքը Դաւիթ Բերսաբէէն ուրիշ տղայ մըն ալ ունեցաւ՝ Սողոմոն անունով. որուն Ա՛ծ Յեդեդէ կանչեց, որ սիրելի Ա՛յ ըսել է։

Հ. Դաւիթ իր մեղքին ինչպէս անցուց։

Պ. Ա՛յ թոյլ տալովը մեկքանի ծանր նեղութիւններ քաշեց իր մեղացը համար.

թէպէտ ինքն Աստուծմէ թողութիւն առեր էր։ Առջի վիշտն եղաւ Ամնոնի անգթանիկ որդւոյն մահը՝ Աբիսողոմին ձեռքէն. վն ալ Ամնոն անկարգուհի մը ըրաւ, Աբիսողոմ ալ վերջն սաստիկ ոխ պահելով փառաւոր կոչունք մը ըրաւ Վերբոն քաղաքը. հոն իր մեկալ եղբարներուն հետ Ամնոն ալ կանչեց. ու երբոր սեղանին էլլելու վրայ էին՝ ծառաներուն ձեռքովն Ամնոնը մեռուց ու ինքն այլազգիներուն գետուր երկիրը փախաւ։ Ա ելլով Դաւիթ շատ ցաւեցաւ, ու ատսոնկ բարկացաւ Աբիսողոմայ վրայ. բայց իրեք տարիէն ցովաբ վարպետ կերպով մը Դաւիթէն հրաման առաւ ու Աբիսողոմը Եէմ դարձուց։

ԿԶ

ԱԲԻՍՈՂՈՄԻ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԼԸ

Ե. Դաւիթ ծերուէ առեն քաշած երկրորդ վիշտն ալ եղաւ։

Պ. Աբիսողոմին ապստամբութիւնը. վն ալ Գետուրէն դառնալէն ետքը ցովաբի ձեռքովը դնաց հօրը հետ հաշտուելեցաւ, ու ըսկսաւ ապստամբուհ մտքով ժողովրդոց սիրտը վաստակիլ։ Ամեն օր ձիով ծառաներն առջևէն՝ կանուխ դուռը կերթար, ու ամեն եկողին առջևը կելլէր՝ սիրով կբնարյըներ, Ուսկից ես, ինչ կուզես. ու

Թէոր պէտք մը ունէին՝ կըհոգար. և
Թէոր մեկը իրեն ծառայէը, շուտմը
Աբիատարմ կըդրկէր զինքը կըպատնէր։
Ձորս տարի տասնկ ընելով ժողովըր-
գեան սիրան իրեն քաշեց. եսքը հօր-
մեն հրաման ուզեց որ Քեբրոն եր-
թայ՝ իր ուխտը կատարէ, որ փախչե-
լու տաեն ըրեր էր։ Եւ երկու հարիւր
հոգի մեծերէն հետն առած գնաց, ու
հոն իմացուց իր միտքը. մեկէն ամէն-
քը հաւանեցան. Աբիտոփէլ Դաւթի
մեծ խորհրդականն ալ իրեն կանչեց
Աբիատարմ։ Դաւիթ երբոր իմացաւ,
զինքն Աղ յանձնելով իր քոմէն եզած
քիչը զօրքովն Եմմէն ելաւ որ փախ-
չի։ Ընտաեները Սադովկ քահանայա-
պետն ալ բոլոր քահանաները մէյտեղ՝
տապանակն ալ վերցուցին որ տանին.
Դաւիթ չուզեց, թէոր Աձ ուզէ՝ ես
նորէն կըգտնամ ըսելով. և Սադով-
կայ ապսպրեց որ իր տղոցը ձեռ-
քով Աբիատարմին ընելիքները գաղ-
տուկ իրեն իմացընէ։ Քուսի Արա-
քացւոյն ալ ըսաւ Դաւիթ որ Աբի-
տոփէլի քոմէն երթայ, գրսըվանց բա-
րեկամուն ցուցընելով Աբիտոփէլին
խորհուրդը վճռացընէ, և ինչոր Աբի-
տոփէլ պիտի ընէ՝ իրեն իմացընէ։
Նակ ինքը լալով ու բոպիկ ոտքով երը
որ կերթար, գիմացն ելաւ Սեմէին՝ Սա-
ուղի ազգականն ու բսկսաւ նախա-
տելով քարեր նետել վրան, ըսելով.

Ա՛ն քու դլուխըդ գործուց Սաուղի տանն արիւնը։ Ինսաւն Աբեսա զօրսպետըդ՝ Յովաբի եղբայրը՝ ալ չիդիմացաւ. Ա՛ն ինչ է որ ըսաւ, մէկ սաստկած շուն մը կըհայհոյէ իմ տէրըս. հիմա կերթամ գլուխը կառնեմ։ Դաւիթ՝ թող ըսաւ, Ա՛ն կուզէ որ Դաւիթն անիծվի. ահա իմ օրդիս իմ եւեէս ինկեր է. հապա ինչ պիտի չընէ Սաուղի սղպականը. կարելի է որ Ա՛ն տեսնէ ու ինձի ողորմի։ Եւ քը հոգնած հասան Բաւուրիմ ըսած տեղը։

Ե. Դաւիթի երուսաղէմէն փախչելէն ետև Աբիսողոմ ինչ ըրաւ։

Պ. Մուտ երուսաղէմ տիրապետեց. Աքիտոփէլն իրեն ըսաւ որ Տասերկու հազար մարդ առնեմ, շուտմը Դաւիթի ետևէն երթամ՝ քանի որ հոգնած են, վրնքը միայն մեռցընելով ամէնքը քու կողմըդ դարձընեմ։ Աբիսողոմ ասոր բանըս Քուսիին ալ հարցուց. Քուսին չհաւնելով ըսկսաւ Աբիսողոմին աչքը վախցընել. Խոհեմութիւ պէտք է վարվիլ ըսաւ, քիչ զօրքով Դաւիթի զօրաւոր մարդ իկնելուն դէմ գնելը վտանգաւոր է։ Աբիսողոմ Ասուածմէ կուրացած հաւնեցաւ ասխորհրդին։ Քուսին միտքն ան էր որ Դաւիթ փախչելու առեն ունենայ. անոր համար շուտմը Դաւիթի խմացուց եղածը։ Բայց Աքիտոփէլ յայտնի տեսնելով Աբիսողոմի կործանուելը՝

յուսահատութէն դնաց իր տունն ինք-
զինքը կախեց : Դաւթի նմանելով
Յորդանանէն անցաւ, ու քովինները
իրեք բաժնեց. և ինքն ալ հետերնին
Աբիսողոմին վրայ ելլել կուզեր,
բայց զօրապետները չեթողուցին. ան-
տեն ապստըրեց անոնց որ Աբիսո-
ղոմայ խնայեն : Հասաւ Աբիսողոմ իր
զօրքովը ըսկսաւ պատերազմիլ, ու
քսան հազար մարդ կորանցընելէն ետ-
քը՝ ցկրուցան Եփրեմի անտառին մէ-
ջէն վախչելու տեղնին չատ մարդ ալ
հոն մեռան : Աբիսողոմ ալ իր ջորւոյն
ան անտառէն երբոր կանցնէր՝ գլխուն
մազերը կաղնիի մը ծառին ճիւղերուն
պլլըվեցաւ, ջորին ալ տակէն ելլե-
լով ինքն անանկ կախված մնաց : Ջի-
նուորը մը եկաւ Յովաբայ պատմեց, ան
ալ ըսաւ՝ ինչո՞ւ չըսպաննեցիր. հիմա
քեզի յիսուն սիկղ արծաթ ու մէկ
թուր մը կուտայի : Ջինուորը պա-
տասխան տուաւ. Հայրար ալ տայիր՝
ես թագաւորիս տղուն ձեռք չէի վեր-
ցըներ, որովհետև ապստըրեց : Ան-
տեղը Յովաբ՝ Ուրեմն կեցի ըսաւ, ու
դնաց իրեք նետով Աբիսողոմի սրտին
զարկաւ. տասը հոգի ալ Յովաբի մար-
դիկը վրայ հասան՝ մեռուցին, ու մար-
մինը խորունկ փոսի մը մէջ ձգեցին :

ԿԷ

ԴԱՒԹԻ ՎԵՐՋԻ ԳՈՐԾՔԵՐԸ

Հ. Յովաբ Աբիսողոմը մեռցընելէն ետև ինչ ըրաւ:

Պ. Պատերազմը դադրեցընել տուաւ, ու խրկեց Գուսին որ Դաւթի ամէնէն տայ: Դաւիթ երբոր իմացաւ՝ սաստիկ տրտմութէն առանձնացած ըսկսաւ ողբ ընել ու ըսել. Իմ Աբիսողոմ տղաս, Աբիսողոմ իմ տղաս, ես քու տեղդ ըլլայի Աբիսողոմ իմ տղաս: Եոաբը Յովաբ ալ դարձած երբ որ իմացաւ՝ գնաց յորդորեց որ ելլէ ղօրացն երևնայ որ սիրտ առնեն՝ իրեն համար քաշած աշխատանացը վըրայ, որ սրտերնին կոտրեր էր՝ իմանալով իրեն ըրած ողբը: Բայց ատով և առ ջի ըրած մէկ քանի գործքերով Յովաբ Դաւթի աչքէն ելաւ. անոր համար Ամեսայիին որ Աբիսողոմի զօրապետն էր՝ խօսք տուաւ՝ զինքը Յովաբին տեղը դնելու: Յովաբ իմանալով օր մը կէղծաւորութէ Ամեսային բարևելու առեն՝ դանակը փորը խօթեց՝ մեռուց:

Հ. Դաւիթ ինչպէս դարձաւ Երուսաղէմ իր աթոռը:

Պ. Բոլոր Իսլացիք առջևն ելան՝ Թողուն խնդրեցինք ու մեծարանքով բերին: Անատեները զինքն անիծող Սէմէին ալ հազար հոգի Բենիամինի ցե-

զին հետն առած՝ Դաւթի առջևն ե-
լաւ՝ Մելչի ըսաւ : Աբեսա զինքը
տեսածին պէս՝ Ա՜յ օծեալը Յայհովե-
է , պէտք է մեռցընենք ըսաւ . Դաւիթ
երդում ըրաւ Սեմիին չմեռցընե-
լու , և ըսաւ . Ա՜յսօր ամենևին մարդ
պիտի չմեռնի : Մեմփիբոսթէն ալ
ոգաւորի կերպարանքով առջևն ելաւ :

Հ . Մեմփիբոսթէն ինչու Դաւթի
հետ չէր գնացած :

Պ . Իր Սիբա ծառային ապստամբեր
էր Մեմփիբոսթէն որ էշը պատրաս-
տէ՝ երթալու համար . ան առեր է եր-
կու էշ՝ շատ մըն ալ ուտելիքներ , մի-
նակ գնացեր է Դաւթի եռևէն , բսե-
լով թէ Մեմփիբոսթէն կրպտասէ որ
զինքը թագաւոր ընեն . Դաւիթ ալ
մեկէն հաւատալով բոլոր Մեմփիբոս-
թէին երկիրները Սիբայի տուեր է :
Երբոր Դաւթի առջևն ելաւ , Դաւիթ
հարցուց՝ իմացաւ , ու ըսաւ որ կե-
սուիկէս մէջերնին բաժնեն երկիր-
ները :

Հ . Դաւիթ Աբիսողոմէն վախչե-
լէն ետքն որ Եհմ գարձաւ , ամե-
նևին իրեն դէմ կեցող մը չեղաւ :

Պ . Բենիամինի ցեղէն մեկը Սաբէ
անունով դլուխ քաշեց , որուն հե-
տևեցան շատ մարդ : Մեկէն Յո-
վաբ ու Աբեսան զօրքերով վրան
գնացին , ան ալ Աբէլ քաղաքը վա-
խաւ . անոնք գնացին՝ ըսկսան պարիս-

պը կործանել: Անասունը վերէն կնիկ մը խելացի խօսքերով Յովաբը հանդարտեցուց ու բերնէն խօսք առաւ որ եթէ Սաբէելին գլուխը տան՝ կազատին: Ուստի գնաց քաղաքացիներն ալ համոզեց որ գլուխը կտրեցին՝ պատրաստէն վար նետեցին, և պատերազմը դադրեցաւ:

Հ. Դաւթի ծերուէ առեն քաշած երրորդ վիշտն ալ եղաւ:

Պ. Անասիններըը սով մը եղաւ իրենք տարի. Դաւթի հարցուց Աստ ու իմացաւ որ Սաւուղայ Գաբաւոնացին նեըը ջարդելուն համար է եղեր: Ուստի Դաւթի Գաբաւոնացիներուն հարցուց թէ ի՞նչ հատուցում ընել կուզէք: Անոնք ալ ետքը հոգի ուզեցին Սաւուղի տղաքներէն որ կախեն մեռցընեն: Դաւիթ ալ տուաւ Սաւուղի երկու ճնացած խորթ տղաքն ու անոր Մերովբ աղջկանը հինգ տղաքը, որ տղէ տղէ արևը կախած մեռուցին, ու սովը դադրեցաւ: Ակէ ետքն ալ Դաւիթ երեսելի պատերազմներ ըրաւ այլազգիներուն դէմ. և անգամ մը քիչ ճնաց որ կըզարնէր զինքը կտրիճ այլազգի մը, բայց Աբեսսան ազատեց անոր ձեռքէն. ու անկէ ետքն ալ Թող չիտաւին որ Դաւիթ պատերազմի ելլեայ:

Հ. Դաւիթ ծերուէ առեներ քաշած չորրորդ վիշտն ինն էդաւ։

Պ. Ինչպես վերայ Աջ բարկանալով Դաւիթ Թոյլ առաւ որ հպարտուէ մարդով համրէ զանոնք։ Ուստի Ցովաբայ հրամայեց Դաւիթ որ ծայրէ ծայր բոլոր ժողովրդոց համրանքն իրեն բերեն։ Ցովաբ չկրնալով դէմ դնել՝ գնաց պտըտեցաւ՝ համրանքը բերաւ. միայն կարիճ պատերազմի մարդիկն ու, Թը հարիւր հազար, Ցուդայի ցեղինն ալ զատ՝ հինգ հարիւր հազար։ Բայց եառքը Դաւիթ զղջաց առ երրածին վերայ. Աջ ալ գադ մարգարէին բերնով անոր պատիժ՝ կամ իրեք տարի սով ըլլայ ըսաւ, կամ իրեք ամիս պատերազմ, և կամ իրեք օր մահտարաժամ. որը կուզէ՝ ընտրէ։ Ընտաեներ Դաւիթ շատ ցաւելով ըսաւ. Լաւ է որ Աւ ձեռքն իյնամ՝ որոյ ողորմութիը շատ է. ուստի մահտարաժամն ընտրեց։ Եւ առաւօտանց մահն ըսկսաւ, ու ինչվան կէսօր եօթանասուն հազար հոգի մեռան։ Դաւիթ տեսաւ հրեշտակը Ռոնա Ցեբուսացիին կալին վերայ, որ ձեռքը սուր առած կը ջարդեր զամէնքը, ինկաւ Աւ առջև, Ես հովիւնին երի մեղքը, պէտք է որ զիս պատժես ըսաւ։ Ընտաեն Աւ հրամանոնէն եկաւ գադ մարգարէն ու ըսաւ որ ան կալին մէջը տեղ շինէ ու Աւ զոհ մատուցանէ։ Դաւիթ

շուտմը գնաց, ան կալին տեղը գնեց իրեն եղներովին ու սայլերովը. հոն սե- զան չինեց՝ ու եղներն Ա՛յ ողջակէզ ըրաւ. ասով մահուան պատիժը գադ- րեցուց Ա՛Ծ: Եւ Դաւիթ ուզեց որ եռքը տաճարը հոն չինվի:

ԿԸ

ՍՈՂՈՄՈՆԻՆ ԹԱԳԱՒՈՐԵԼԸ

Հ. Դաւիթ երբոր ծերացաւ՝ իրեն յաջորդ զինվ ընտրեց:

Պ. Ինքը դեռ չընտրած՝ Ադոնիա իր մեծ տղան ուզեց որ հօրն եաւէն ինքը նստի, և զՅովաբն ու Աբիաթար քա- հանայապետն ալ իրեն գինն առած՝ ո- ղեթայ վխմին քով մեծ սեղան ըրաւ, թագաւոր օծվելու համար: Ընտան- նը Նաթան մարգարէն գնաց Բեերսա- բէին ըսաւ որ երթայ Դաւիթի միտքը ձգէ, որովհետև Սողոմոն տղուն խոս- տացեր էր Թէրուէթը: Բեերսաբէն գնաց Դաւիթի պատմեց Ադոնիային ըրածը, միտքը ձգելով Սողոմոնին հա- մար ըրած երդումը: Նաթան ալ վը- րայ եկաւ ու ըսկսաւ Դաւիթի հարցը- նել թէ իրեն հրամանո՞վը է Ադոնիայ- ին թագաւորելն որ միայն գինքն ու Սադովկ քահանան ու Բանեա որ- դի Յովիդայեայ զօրապետն ու իր Սո- ղոմոն տղան չէ կանչած: Ընտանեները Դաւիթ շուտմը հրամայեց որ Սողո-

մոն իր թագաւորական ջորին հեծ-
ցուներն, գեհոն տանին, և բոլոր Իս-
լայոց վերայ թագաւոր օծեն: Սողո-
մոն անասունը տասներկու տարվան
եր: Երբոր Ադոնիայի հետն եղողները
լսեցին որ Դաւիթ Սողոմոնն իր աթո-
ռը նստեցուցեր է, ցրուեցան. Ադո-
նիան ալ Աւ խորանը փախաւ, ին-
վան որ Սողոմոն իրեն խօսք տուաւ
չիմեռցընելու՝ թէ որ չարութ չէր ը-
րած, ու թէ որ նորէն բան չիխաոնէ:

Հ. Դաւիթ մեռնելէն առաջ ինչ
կտակ ըրաւ Սողոմոնին:

Պ. Աւ պատուիրանքներուն ու օ-
րինացը վերայօք շատ խրատներ տալէն
ետքը՝ Յովաբայ ու Սեմէիին համար ալ
ապսպրեց որ արդար հատուցումն
ընէ: Եւ իր առաջուց պատրաստած
ոսկին՝ արծաթը և ուրիշ բաներն ա-
նոր յանձնելով հրամայեց որ Աւ տա-
ճարը շինէ: Ետքը օրհնելով զինքը՝
եօթանասուն տարվան վախճանեցաւ,
քառասուն տարի թագաւորուի ընե-
լէն ետև:

Հ. Դաւիթի մեռնելէն ետքը Սողո-
մոնի եղբարցմէ թագաւորութե աչք
ձգող եղաւ:

Պ. Ադոնիան կուզէր նորէն ոսք
ելլել. անոր համար գնաց Բեթսաբէին
ապաչէց որ Սողոմոնի ըսէ՝ իրեն կին
առնելու համար Աբիսակ Սոնեացին
որ Դաւիթ ծերուե ատենը քովէն ա-

ուեր էր : Սողոմոն մօրմէն ասս բանըս լսածին պէս՝ սասսիկ բարկացաւ, իսկ նալով Ադոնիային միտքը. ու շուսմը Բանեա որդի Յովիդայեայ զօրապետը իրկեց՝ ըսպաննել տուաւ. Աբիաթարն ալ որ անոր կողմն էր՝ քահանայապետութենէ ձգեց, իր Անաթովթ դեղը աքսորեց, տեղը Սադովկը դնելով : Անասեռնը Յովաբ վախնալով Այ խորանը ապաւինեցաւ. Սողոմոն անոր ալ Բանեա որդի Յովիդայեան իրկեց ըսաւ որ դուրս ելլէ, բայց չելաւ. ուսսի Սողոմոն ալ հոն ըսպաննել տուաւ, և անոր տեղը զօրապետ Բանեան դրաւ :

ԿԹ

ՍՈՂՈՄՈՆԻ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Սողոմոն Սեմէիին դասասսանն ինչպէս կարեց :

Պ. Վրան պարտք դրաւ որ Եղէմէն դուրս չելլէ, թէ չէ՝ կըսպաննըվի. Սեմէին ալ կեցաւ իրեք տարի : Եսև անգամ մը անոր ծառաները գնթացով երկիրը վախան. Սեմէին ալ գնաց՝ բռնեց ու Եէմ բերաւ. անասեռնը Սողոմոն մէկէն զինքն ըսպաննել տուաւ :

Հ. Սողոմոն ինչքանով աւելի Այ սիրելի եղաւ :

Պ. Թագաւորութենը հասսատավելէն

եաև ելաւ Գաբաւոն լիուը, և հոն
ԱՅ հաղար ողջակէզ մատուց։ Ած ալ
ան գիշերը քնոյն մէջն իրեն երևնա-
լով ըսաւ թէ խնդրէ ինչ որ կուզես։
Սողոմոն ալ շնորհակալ ըլլալով Ա-
ստուծմէ՝ Մխայն իմաստութիւն կուզեմ
ըսաւ՝ որ այսչափ ժողովուրդը կառա-
վարեմ։ Ած ալ ըսաւ. Որովհետև
դուն ոչ երկար կեանք՝ ոչ հարստութիւն՝
ոչ թշնամիներուդ դէմ յաղթութիւն
խնդրեցիր, անոր համար այնչափ ի-
մաստուն ըլլաս որ քեզի պէս մարդ
չէ եղած և պիտի չըլլայ. և ասկէ ի-
զատ չխնդրածդ ալ քեզի կուտամ.
անանկ հարստութիւն որ քու օրե-
րըդ թագաւորներուն մէջ քեզի պէս
չիգտնըվի. ու թէ որ քու հօրըդ Դա-
ւիթի շնորհակ ձամբէն դուրս չելլես,
քեզի երկար կեանք ալ կուտամ։ Ա-
ռաւօտանոց եղէմ դարձաւ ու հոն ալ
նորէն ԱՅ ողջակէզ ընելէն եաև, մէ-
կէն յայտնըվեցաւ իր իմաստութիւնը՝
առջի ըրած դատաստանովը։

Հ. Սողոմոնի իմաստութենն առջի
նշանը որն եղաւ։

Պ. Երկու կնիկ՝ դատաստանի է-
կան, որոնք երկուքն ալ իրենք օր եաև
առաջ մէյմէկ տղայ բերեր են. մէկ
գիշեր մը մէկը իրենին վրան պառ-
կած մեռուցեր է ու գաղտուկ գնացեր
մէկալինին հետ փոխեր է. ուստի եր-
կուքն ալ կըպնդեն թէ ողջն իրենն է։

Սողոմոն ասանկ կտրեց դատաստանն որ ողջ տղան երկու կաղը ընեն ու կէսը մէկուն՝ կէսը մէկալին տան: Ասով մէկէն իմացվեցաւ տղուն բուն մայրն որ գուրթը շարժելով կաղաչէր թէ տղան մէկալին տան ու չըսպաննեն. իսկ մէկալը կուզէր որ կէսկէս բաժնըվի: Սողոմոն լռեցուց զանոնք ու ըսաւ. Ա տղան ան կնոջն է, որնոր ասոր մեռնիլը չուզեր, անոր տուէք: Ա դատաստանը զամէնքը զարմացուց ու Սողոմոնն ամէնուն պատկառելի ըրաւ:

Հ. Սողոմոն Թագաւորելուն պէս տաճարը շինեց:

Պ. Ամէն դիւն խաղաղութե ըլլալով հարստուն օրէ օր կաւելնար. ուստի Թագաւորութիւնը չորրորդ տարին մեծ պատրաստութիւն շինելու ձեռք զարկաւ: Ութսուն հազար հոգի էին քար կըտրողները, եօթանասուն հազար հոգի՝ քարերը կրող, իրեք հազար հինգ հարիւր վերակացու, ուրիշ շատ վարպետ արհեստաւորներ ալ որ Քիրամ Տիւրոսի Թագաւորն ու Փարաւոն Եգիպտացոց Թագաւորը՝ Սողոմոնի խրկեցին: Ասանկով տաճարը եօթը տարվան մէջ շինվեցաւ՝ անանկ վսեմաւոր որ աշխարքիս վերայ նմանը չէ եղած, բոլոր մէջը ոսկիով ծեփած:

Հ. Երբոր տաճարը շինելը լմընցաւ՝ ինչ հանդէս ըրաւ Սողոմոն:

Պ. Նախ Ա.Յ տասանակը մեծ փառքով բերաւ ան տաճարին մէջը. եւ քը տասնըչորս օր բոլոր Իսլացիք ժողվածՙ մեծ ուրախութիւն կատարեց. և քահանայապետ հազար կով ու հարիւր քսան հազար ոչխար զոհ ըրաւ Ա.Յ: Հոն ինքն ալ շնորհակալութեան աղօթք մը ընելով խնդրեց Աստուծմէ որ անտեղը ժողովուրդը ինչ խնդրուածք որ ընէ, Ան կատարէ: Ընտանեաց լուսաւոր ամպով մը տաճարը լեցվեցաւ ու երկնքէն կրակ իջնալով ըրած ողջակէզները այրեց: Ժողովուրդը սոսկալով երեսի վրայ ինկածՙ Ա.Յ փառք կուտային: Ան գիշերն Ան նորէն ըսաւ Սողոմոնի թէ Խնդիրներդդ կըկատարեմ, ատ տաճարն ալ իմ տունըս կրսեպեմ, միայն թէ Դաւթի Համբէն չխոտորիս որ որդւոց որդի թագրուիդ ալ հաստատեմ:

Հ. Սողոմոն տաճարէն ուրիշ ինչ շինուիներ ըրաւ:

Պ. Տաճարը լմընալէն ետև՝ իրեն թագաւորական պալատը շինեց, որուն մէջ ամէնէն փառաւոր իր թագաւորական աթոռն էր փղոսկրէՙ ոսկի զարդերով, վեց աստիճան ունէր, որոնց վրայ երկու կողմէն տասներկու առիւծ շինած: Փառաւոր պալատ մըն ալ շինեց փարաւոն թագաւորին աղջ-

կանը համար, որ իրեն կ'ինան էր: Ա-
սոնցմէ իզաա քաղաքները ալ չինեց,
և բոլորը քսան տարուան մէջ եղաւ.
նաւէր ալ շինել տուաւ Սողոմոն՝ ու
Սովքեր խրկեց, որ իրեք տարին հեղ
մը անկէց շատ ոսկի՝ աղնիւ քարեր և
ուրիշ շատ բարիք կըբերէին: Սոնց-
մով անանկ եղաւ որ ամէնքը Սողո-
մոնին իմաստուէն ու հարստութիը
վըրայ զարմացած, զինքը տեսնել կու-
զէին:

Հ. Ո՞վ եղաւ որ Սողոմոնը տես-
նելու հմը աշխըրքէ աշխարք գալեց:

Պ. Սաբայ Թագուհին՝ իր զօրքեր-
վը և ուղտերուվն ընծաներ հետն առած
եկաւ որ Սողոմոնին իմաստուէը փոր-
ձէ: Բայց Սողոմոնին հետ խօսելէն
ետքը, ամէն բանին կարդը կանոնն
ալ տեսնելով, ըսաւ. Նաւծներըս տե-
սածիս կէսը չէր, Աճ սիրեր է աս
ազգն որ ջեզ իրենց Թէր դրեր է:
Սողոմոն ալ անոր տուած ընծաներ-
ուն տեղ ինչըր անոր սիրան ուզեց՝
տուաւ ու ձամբեց:

Հ

ՅԵՐՈԲՈՎԱՄ

Հ. Սողոմոն ինչվան մահը Այ հա-
ւատարիմ մնաց:

Պ. Տարիքն առնելով ըսկսաւ Ա-
տուծմէ հեռանալ. վը զի Այ արգե-

լած ազգերէն կին առաւ, ու անոնց սիրոյն համար կռաապուններէ չհնեց. իր իմաստութեն Աւյ ըրած ամէն բանը քննեց իմացաւ, կնոջը սիրէն խաբուած՝ ինքը ալ զինքն ալ՝ իր Աճն ալ մոռցաւ: Անոր համար Աճ ալ սասակիմ բարկացաւ Սողոմոնի, և ուզեց որ Թագաւորութեն իրմէն առնէ՝ ծառային տայ: Բայց Դաւթի սիրոյն համար երկու բան կըշնորհեմ ըսաւ. մէյմը որ քու օրերդ չեմ ըներ. երկրորդ որ միայն երկու ցեղը Դաւթի տանը կըթողում: Անաաեններն երկու այլազգիք՝ Ադեր ու Ռասոն՝ ըսկսան Սողոմոնի գէմ ելլել:

Հ. Աճ ինչ կերպով հանեց տասը ցեղը Սողոմոնին ձեռքէն:

Պ. Երբոր Սողոմոնին ծառան Յերոբովամը Նաբաատայ որդին Եփրեմի ցեղէն՝ բանի մը համար Եէմէն ելեր կերթար, Աքիա Սիլոնացի մարգարէն նոր լաթ մը հագած եկաւ Յերոբովամին՝ ան լաթը տասներկու կտոր ըրաւ ու տասն անոր տուաւ՝ ըսելով. Աճ Սողոմոնի Թագաւորութիը տասը ցեղը քեզի պիտի տայ՝ անոր պատճառովը համար: Դուն ալ՝ ըսաւ՝ թէ որ Աւյ պատուիրանքները պահես, որդւոց որդի Թագաւորութի ընես: Երբոր իմացաւ Սողոմոն, Յերոբովամը մեռցընել ուզեց. ան ալ վախաւ Եգիպտացոց Թագաւորին քովը ինչ-

վան որ Սողոմոնը մեռաւ՝ քառասուն տարի թագաւորութիւն քշելէն ետքը։

Հ. Իէլացոց տասը ցեղին թագաւորն ինչ կերպով Յերոբովամայ ձեռքն անցաւ։

Պ. Սողոմոնի մեռնելէն ետև Ռոբովամ անոր տղան Սիկիմ քաղաքը գնաց՝ հօրը տեղը թագաւոր օծվելու. Յերոբովամն ալ որ Սողոմոնի մահը լսելով դարձեր էր Եգիպտոսէն՝ հոն կանչեցին, խնդրեցին Ռոբովամէն որ տուրքերը թեթևցընէ. Ռոբովամ ալ իրեք օրէն եկէք ըսաւ, պատասխան տամ. ու գնաց առաջ Սողոմոնին ա֊տենի ծեր խորհրդականներուն հարցուց. անոնք ըսին որ առջի բերանն անուշութիւ վարվելով սրտերնին վաստկի։ Բայց Ռոբովամ գնաց իրեն հասակակից տղոցն ալ հարցուց, ու անոնց տուած խորհրդին հաւնելով գնաց ըսաւ ժողովրդոցը. Իմ Ճկոյթ մատս՝ հօրս մէջքէն հաստ է. հայրս ձեր վիզն անուր դրաւ, ես ան ա֊նուրը պիտի ծանրացընեմ. հայրս ձեզ գաւազանով կըծեծէր, ես զձեզ քուքով պիտի ծեծեմ։ Ընտաեռնը Իէ֊լացոց տասը ցեղը մէկ եղած՝ Մենք քեզի հետ բան չունինք ըսին, գնա քու ցեղիդ թագաւորէ. ու իրենք Յե֊րոբովամն իրենց թագաւոր դրին։ Եոքը Ռոբովամ եռևնուն Ադոնի֊բամ իշխանը խրկեց հաշտեցընելու

Համար, անոնք բունեցին՝ քարկոծե-
ցին. Ովթովամ ալ վախնալով եկեմ
վտանաւ։

Հ. Ովթովամին բաժնըվելնուն հա-
մար Իէլացոց մէջ ամենևին կռիւ չե-
ղաւ։

Պ. Ովթովամ հարիւր ութսուն հա-
զար մարդ ժողվեց Յուդայի ու Բե-
նիամինի ցեղէն, կռուի դուռ բա-
նալ կուզէր։ Բայց Աճ Սամէ մար-
գարէն խրկեց, որ ըսաւ. Ա՛ս բաժա-
նուս Աճ ըրաւ, պարապ տեղը մի՛
կռուիք։ Ասանկով մէջերնին խաղա-
ղութիւն եղաւ։

ՀԱ

ՅԵՐՈԲՈՎԱՄ ԱՅ ԿՈՒԱՊԱՀՏՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Յերոբովամ հաւատարիմ մնաց
Աստ ինչվան եաքը։

Պ. Ձէ. վե զի վախնալով որ չըլլայ
թէ Իէլացիք ետպաշտուելնէ համար
Եղէմի տաճարն երթալով կամաց կա-
մաց Ռոբովամի կողմն էլլեն, երկու
ոսկիէ հորթ շինեց, ու մէկը Դան՝ մէ-
կալն ալ Բեթէլ քաղաքը դրաւ ու
հրամայեց ամենուն որ անկէ եաւ զոհ
ընելու համար Բեթէլ կամ Դան եր-
թան, ըսելով թէ Ձէեզ Եգիպտոսէ
հանող ատծնէրը ան հորթերն են։ Ժո-
ղովրդեան մէջէն մէկ քանին քու-րմ

ըրաւ. ուրիշ օրեր ալ որոշեց, ու յայտնի կառապաշտութեան խօթեց Իէլացոց մէջ:

Հ. Երբոր Յերոբովամ ըսկսաւ կառապաշտութիւն ընել, մէկ կերպով մը Աստ ինքը չիխրատեց որ գարձի գար:

Պ. Առջի անգամն որ Յերոբովամ բեթէլ սեղանին առջևը գնաց զոհ ընելու, Յուդայի երկրէն մարգարէ մը եկաւ, ըսկսաւ կանչել. Ո՛վ սեղան, դիտնաս որ Դաւթի ցեղէն Յովսիա անունով մէկը քու վերադ քու քուրմերդ զոհ պիտի ընէ: Նշան ըլլայ ըսածիս որ սեղանը հիմա ճղքըվի ու վերայի բաները վար թափին: Յերոբովամ ձեռքն երկնցուց, ըսաւ. բռնեցէք սա մարդը. մէկէն ձեռքը չորցաւ՝ երկնցուցած մնաց. սեղանն ալ մարգարէին ըսածին պէս ճղքըվեցաւ: Անառաջեն Յերոբովամ սարսափած աղաչեց մարգարէին, ու անոր աղօթքովը բժշկըվեցաւ: Եսքն ուղեց որ մարգարէն իրեն քովը կերթակուր ուտէ. ան յանձն չառաւ ու գնաց:

Հ. Յերոբովամ զղջալէն ու ձեռքը բժշկըվելէն ետքն որ ան նշաններըը տուող մարգարէին աղաչեց՝ իրեն հետ կերթակուր ուտելու, մարգարէն ինչու՞ յանձն չառաւ:

Պ. Ինչպէս որ ինքը մարգարէն ալ ըսաւ պատճառը, Աստ անոր ապաստըրեր էր որ դուրս տեղ հաց չուտէ, ու նոյն

գնացած ձամբէն ետ չդառնայ. անոր համար ալ ուրիշ ձամբով ետ դարձաւ. բայց չկրցաւ ինչվան ետքը պահել աս հրամանը: Ա՛ի զի աուտ մարգարէ մը իրեն աղօթքին իմանալով անոր ըրածները, մէկէն գնաց ձամբան՝ գիմացն առաւ, սուտ բսաւ թէ Աճ ինձի ապսպրեց որ զքեզ կերակուրի հրամցընեմ. երբոր անկէ խաբուած նստաւ ուտելու, Աճ յայտնեց որ իր անհնազանդութիւնը պատիժ՝ օտար տեղ պիտի մեռնի: Ետքը նորէն ձամբան երթալու առեն առիւծը զինքը պատռեց. որ սուտ մարգարէն երբոր իմացաւ, առաւ թաղեց, ու աղօթքն ալ յանձնեց որ զինքն ալ անոր քովը թաղեն:

Հ. Յերոբովամայ՝ ձեռքին բժշկուիլը համար ըրած ղջումը սրտանց էր:

Պ. Ճէ. անոր համար Աճ ալ բարկացեր էր անոր: Եւ երբոր իր Աբիա տղան ծանր հիւանդութիւնէ մէջ ինկաւ, ու Յերոբովամ իր կնկանը լաթերը փոխել տալով գաղտուկ՝ ընծաներով Սիլով խրկեց զինքն Աբիա մարգարէին որ տղին համար հարցընէ, Աճ յայտնեց Աբիային որ Յերոբովամի ըրած ապերախտութիւնը կնկանն երեսը զարնելով բսաւ. Աճ զձեզ տընով տեղով պիտի ջնջէ. և հիմա դուն տուն դառնալուդ պէս՝ Աբիան պիտի մեռնի, ու գերեզման մտնէ, բոլոր տանը մէջ

միայն անիկա արդար գտնըվելուն համար: Իսկ մեկալնոնք Թէոր քաղաքին մէջ մեռնին՝ չները պիտի ուտեն. Թէ գուբսը մեռնին՝ Թռչուննեըը: Եւ անանիկ եղաւ:

ՀԲ

ՆԱԲՈՏ, ԲԱԱՍԱ, ԷԼԱ, ՋԱՄԲՐԻ, ԱՖԱՆԱՔ

Հ. Ադիային ըսած պատիժը Յերոբովամայ վըրայ երբ կատարվեցաւ:

Պ. Քսանեերկու տարի Թագաւորեըլէն ետև երբ չարաչար մեռաւ, իրեն նաբատ կռապաշտ որդին տեղը նըստաւ. բայց երկու տարիէն Բաասա զօրապետը գլուխ քաշեց, ու զինքն ըսպաննեց, Թագաւորութիըը ձեռքէն առաւ, ու բոլոր Յերոբովամայ ցեղն ալ Թրէ անցուց:

Հ. Բաասա որպիսի՞ Թագաւորուն քշեց:

Պ. Յերոբովամայ պէս կռապաշտուէ ըրաւ. անոր համար Աստ Յէհու մարգարէին բերնովը իմացուց որ Յերոբովամայ պէս պիտի ըլլայ իրեն ալ: Եւ քսանեիրեք տարի Թագաւորեըլէն ետքը երբոր մեռաւ, ու իր որդին Էլա ըսկսաւ Թագաւորել. զան ալ Զամբրի զօրապետը ըսպաննեց կերուխուռի մէջ եղած ատենը՝ Թիրուէ երկրորդ տարին, ու ինքը Թագաւորելով ջնջեց բոլոր Բաասային ցեղը:

Հ. Զամբրի որչափ աստեն թագաւորեց։

Պ. Եօթն օր. վասն զի բանակն ուրիշ տեղ ըլլալով, երբոր զօրքը իմացան, իրենց Ամրի զօրապետը թագաւոր դրին ու եկան Թերսա թագաւորական քաղաքը պաշարեցին։ Զամբրի երբոր նեղը մտաւ, իր պալատին կրակ տուաւ, ու ինքն ալ մէջն այրեցաւ։

Հ. Զամբրին ըսպանվելէն ետքը՝ Ժողովուրդը Ամրին ընդունեցա՞ն։

Պ. Ո՛մանք ընդունեցան, ուրիշներն ալ Թամնի անունով մէկը կուզէին. բայց յաղթեց Ամրին ու թագաւորեց տասներկու տարի՝ կռապաշտութիւն ընելով. և չինեց Սամարիա քաղաքը։

Հ. Ամրիէն ետև ո՞վ թագաւորեց Իսրայէլ։

Պ. Ախաաբ՝ որ առջիններէն աւելի չար եղաւ. Յեզաբէլ իր կինն այլազգի աղջիկ ըլլալուն համար։ Ան ալ տասաւիկ բարկանալով Եղիա մարգարէն խրկեց անոնց իմացուց որ Իսրայէլ երկիրը տարիներով անձրև պիտի չգայ ու տաստիկ սով պիտի ըլլայ։ Երբ որ ըսածին պէս սովը տաստկացաւ, Ախաաբ ու Յեզաբէլ կատղած՝ Եղիան կրնտրտէին որ ըսպաննեն, կարծելով թէ անոր ուզելուին եղեր է աս սովը. և Եղիան չկրնալով ուրիշ մարգարէներէն ձեռվընին ինկածը կըմեռցընէին։

Հ. Եղիա սովին առեն ինչպէս ապրեցաւ:

Պ. Ած հրամայեց իրեն որ երթայ անապատը՝ Քոռաթու ջրին քովը բնակի, ու հոն ագռաւներն առաւօտ իրիկուն իրեն հաց ու միս բերեն: Ետքը ան ջուրն ալ որ ցամքեցաւ, Ած Եղիային ըսաւ որ Սիդոնացոց Սարեփթա քաղաքն երթայ, հոն իրեն որ բնակարի կին մը կերակուր տայ: Գնաց, ու երբոր կտոր մը հաց ուզեց, կինն ըսաւ Թէ Մխայն քիչմը ալիւր ու եղ ձեռացեր է որ ուտենք ու մեռնինք պիտի. Ալիւրն ու եղը չհպակսին ըսաւ Եղիա, ինչվան որ անձրև գայ:

ՀԳ

ՔՈՒՐՄԵՐՈՒՆ ՋԱՐԴԸ

Հ. Սովին առեն Աքսաբ զԵղիան փնտռտելով կըրցաւ գտնել:

Պ. Սովին երրորդ տարին Այ հրամանաւ Եղիա ինքիրեն գնաց որ երևնայ Աքսաբու. և նախ հանդիպեցաւ անոր Աբդիու հազարապետին որ ձիերուն համար խոտ փնտռտելու կերթար. գնաճըցաւ Եղիա, իմացու Աքսաբին Թէ հոս եմ: Աբդիու յանձն չառաւ՝ ըսելով, Ըլլայ Թէ Այ հոգին ղքեզ ուրիշ տեղ մը տանի, եսքը զիս կըմեռցընէ Աքսաբ. վե՛ղ եա ալ երկիւղած մարդ եմ ու ան սովին առեն

Աքաաբին ձեռքէն փախուցած հա-
բիւր մարդարէ գաղտուկ այրի մէջ
պահեր եմ ու հացով ջրով կըկերակ-
րեմ: Մի վախեր ըսաւ Եղիա, այսօր
պիտի երևնամ ես անոր: Աննաեենը
գնաց Աբդիու իմացուց: Աքաաբ ղե-
ղիան տեսածին պէս՝ Իէզրայող մէջ
իռռովուե ձգող՝ կանչեց իրեն. Եղիան
ալ ըսաւ, Դուք էք՝ որ Այ տեղ բա-
հաղը կըպաչտէք: Եոքը ապսպրեց
Աքաաբին որ կարմեղոս լեռը ժողվէ
ամէն ժողովուրդը և ուԹը հարիւր
չիսուն քուրմերը. երկու եզ ալ բե-
րեն մորԹեն, մէկը ինքը՝ մէկալն ալ
քուրմերը, Այ մատուցանեն. ու
որուն Աճն որ երկնքէն կրակ իջեցընէ
ու այրէ պատարագը, ան է իրաւ Աճը:
ժողովուրդն ասոր բանիս հաւնեցաւ.
ուստի առաջ քուրմերն իրենց եզը
շոր փայտերու վրայ դրին և առա-
ւօտէն ինչվան իրիկուն անոր շորս
դին կըպաըտեին ու կըկանչէին Բա-
հաղը: Եղիան ալ ծաղր ընելով կըսեր,
Ամէուր կանչեցէք, Թէ որ քուն է՝ ար-
Թընայ: Անոնք ալ ըսկսան ամէուր
կանչվռտել. մարմինին ալ կըճղքըռ-
տէին, բայց ձայն մը չելաւ: Աննաեեն՝
Մէկդի կեցէք ըսաւ Եղիան, ու ինքը
տասերկու քարերով սեղան մը շի-
նեց և ամէն բան պատրաստեցէն եոքը
վրան տասերկու տափոր ջուր լեցը-
նել տուաւ, անանկ որ միսը կըլողար

ջրին մէջը. ու ինդրեց Աստուծմէ որ ինքզինքը ժողովրդեան իմացընէ: Մէկէն երկինքէն կրակ իջաւ՝ այրեց ողջակէզը՝ ջուրը՝ սեղանն ալ մէկտեղ. ժողովուրդը ապշած երեսի վրայ ինկան՝ ըսելով, Իրաւի աս է Ճշմարիտ Աստուածը: Անտաեն Եղիա հրամայեց ժողովրդեանն որ Բահաղի քուրմերը բռնեն, ու ամէնն ալ ջարդեց: Եւ Աքաաբին ըսաւ որ Անձրեւի չխբռնված՝ դնա կերակուրդ կեր. Աքաաբը տուն հասաւ չիհասաւ՝ անձրեւն ալ առաւ:

Հ. Եղիայի քուրմերը ջարդելը երբ որ լսեց Յեզաբէլ ինչ ըրաւ:

Պ. Սատանիկ սրտողելով Եղիայի, խըրկեց ըսաւ որ վաղը գքեզ ալ քուրմերուն պէս պիտի ընեմ: Եղիա վախցաւ ու գնաց Յուդայի երկիրն ասնապատը փախաւ: Ճամբան հոգնած անօթի ծառի մը տակ նստած՝ քունը տարաւ. հրեշտակ Այ եկաւ արթընցուց՝ ելի կեր ըսաւ: Աչքը բացաւ՝ տեսաւ որ քովը հաց ջուր կայ, կերաւ ու նորէն քնացաւ: Հրեշտակը նորէն ըսաւ որ ելլէ ուտէ, վե՛ր չատ Ճամբայ պիտի ընէ: Նորէն կերաւ ու ասնոր ուժովը քառասուն օր Ճամբայ ընելով Քորեբ լեռը հասաւ:

Հ. Եղիա Քորեբ լեռն ինչ ըրաւ:

Պ. Հոն այրին մէջ երթ կըգանգատեր, Աստ իմացուց թէ Իէլացոց մէջ անգէշ կռապաշտուէ տուեն եօթը հա-

զար ձեռապաշտ մարդ կայ. ու ապսպրեց որ երթայ Աղայէլն Ասորոց Թիւրը օձէ, ու Յէու զօրապետն ալ Իէլացոց, Եղիսէն ալ իրեն տեղը մարգարէ դնէ, որ անոնց ձեռքով Աքաաբն ու Յեզաբէլը պատժըվին: Գնաց Եղիա հանդիպեցաւ Եղիսէին որ տասներկու եզով երկիր կըհերկէր, կանչեց. ան ալ թողուց ամէն բան ու ըսկաւ իրեն հետ պըտիլ:

ՀԴ

ԱՔԱԱԲԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄՆԵՐԸ

Հ. Աքաաբին առջի ըրած պատերազմը որո՞ն եղաւ:

Պ. Որդի Ադերայ Ասորոց Թիւրն ուրիշ այլազգի թագաւորներու հետ եկաւ Սամարիան պաշարեց ու Աքաաբի դեսպան խրկեց՝ ըսելով. Քու ունեցած արծաթներդ՝ ոսկիներդ՝ կիներդ ու զաւկներդ բոլորն իմ են: Աքաաբ վախէն պատն տուաւ թէ՝ Ընանկ է: Ան ալ նորէն խրկեց ըսաւ թէ վաղը բոլորն ալ ինծի խըրկես: Աքաաբ խորհուրդ ըրաւ ու պատն խրկեց՝ Ըրլայ ըսաւ. Երբոր անոնք ըսկսան խրոխտալ, Աւ հերիք է՝ ըսաւ Աքաաբ. Չխպարծի կորն իրեն ուղիղ: Եաթը երբոր անոնք ուտելու խմելու հետ էին՝ մարգարէի մը խօսքով անոնց վրայ վազեց Յարդեց վա-

խուց զամինքը: Ասոնք կարծելով որ Ելացոց Աճըլեաններու Աճ է, անոր հա մար մեկալ տարի նորէն պատերազմ բացին Յափեկա դաշտին վրայ: Աճ նորէն ան մարգարէին բերնովիմացուց Աքաաբին որ անանկ ծուռ կարծիք երթալնուն համար պիտի յաղթվին. ուստի մեկ օրվան մէջ անոնց մէ հարիւր հազար հոգի կոտրեցին Ելացիք. ինա ցածներուն վրայ ալ քաղքին պարիսպը փլաւ՝ քսանըհօթը հազար ալ հոն մեռան: Ընտաեղը Թագաւորնին ալ դաղտուկ տեղ մը փախած՝ իշխաններըը խրկեց որ յաղթվածի զգեստով ելլան Աքաաբէն Թողութի ուզեցին: Աքաաբ ալ խղճայ վրանին՝ ու մե ծարեց անոնց Թագաւորը, իր կառքին մէջ քովը առաւ, հետը բարե կամութե դաշինք դրաւ: Ասոր հա մար Աճ նեղացաւ, մարգարէի ձեռքով առակով մը իմացուց որ անոնց տեղն ինքն ու իր ժողովուրդը պիտի ջարդվին:

Հ. Աքաաբ՝ որդի Ադերայ Թիքրին դէմ ըրած պատերազմին եաև չիշատակի արժանի ինչ գործք ըրաւ:

Պ. Մեծ անիրաւութի մը ըրաւ ասկերպով: Նաբովթայ այգին Աքաաբի պալատին քով ըլլալով, Աքաաբ կուզէր գնել. բայց Նաբովթ չէր խտար՝ իր հօրը ժառանգութին ըլլալուն համար: Աքաաբ ասոր վրայ տրտմած՝ մեկ օր

մը հաց չիկերած պառկեցաւ. Յեզաբէլ կինը հարցուց իմացաւ, ու մէկէն հրո-վարտակ մը գրեց անոր քաղաքացիները ուն մեծերուն որ գառաստան ընեն ու երկուսուստ վկայով հաստատեն թէ Նաբովթ Աստ ու Թագրին դէմ խօսեր է. ու ասանկով քարկոծեն զինքը: Եոքը երբոր Աքաաբ Յեզաբէլէն իմացաւ Նաբովթայ մահը, առջի բերանը քիչմը ցաւ ցցուց, բայց եոքը գնաց առաւ այգին: Ընտանեն Աստ իրկեց վեղիան Աքաաբին՝ ասանկ ըսելով. Որ որ անմեղ Նաբովթին արիւնը շները լափեցին, հոն քու կդ ալ լափեն, ու Եզրայէլ քաղաքին պատին տակը Յեզաբելի մարմինն ալ շները ուտեն, և քու ցեղդ ալ բոլոր ջնջվի: Բայց որովհետև ինքը Նաբովթայ մահուանը վրայ ցաւ ցցուց՝ անոր համար Քու օրըդ չըլլան ատ բաներս ըսաւ:

Հ. Աքաաբ ինչպէս մեռաւ:

Պ. Որդի Ադերան ազատեցէն իրեք տարի ետև նորէն Աքաաբ ուզեց պատերազմ բանալ Ասորոց դէմ որ Ռամաթ Գաղաադն անոնց ձեռքէն առնէ: Յովսափատ Յուդայի Թագրն ալ անօրերը հոն գանըվելով խնդ տուաւ որ մարգարէներուն հարցընեն. ուստի չորս հարիւր տուտ մարգարէ ժողվեցան՝ յաջողուի կըխոստանային: Ընտաեներ Յովսափատ ըսաւ. Չիկայ մէկ

Ա՛յ մարդարէ մըն ալ որ անոր հարցընենք. Աքաաբ ըսաւ, կայ մէկն որ միշտ իմ վրաս գէշ կըխօսի։ Յովսափատ աղաչեց՝ բերել տուաւ, որ Միքիա մարգարէն էր, ու համարձակ եկաւ ամէնուն դէմ ըսաւ թէ Աքաաբ ան պատերազմին մէջ պիտի մեռնի։ Բարկացաւ Աքաաբ ու բանտ դնել տուաւ որ ոչ՛ գառնայ ինքը պ՛երկմէն ու մեռցընել տայ։ Եւ գնաց ան պատերազմին մէջ նետով զարնըվեցաւ ու ինչվան իրիկուն արիւնը վազելով մեռաւ. և նետած կառքն ալ արիւնով լցուած՝ Սամարիա քաղաքն ան գտաւ այգիին տեղը բերած լուանալու տեղն՝ շներն արիւնը կըլափէին։

ԿԵ

ՈՓՈՋԻՆ, ՅՈՎՐԱՄ, ԵՂԻԱՅԻ ՎԵՐԱՆԱԼԸ

Կ. Աքաաբին տեղն ո՛վ յաջորդեց։

Վ. Ոքոզիա իրեն տղան որ կուապաշտուի ընելով երկու տարիէն եաքը օր մը տանը պատուհանէն իյնալով չարաչար հիւանդացաւ, ու մարդիկ իրկեց Ակկարոն քաղաքն որ ճանճիկ կուռքին հարցընէ թէ պիտի բժշկըվի։ Ընտտեղը Ա՛յ հրեշտանոմէն եղիա հանդիպեցաւ անոնց ու ըսաւ. Իէ՛ացիք Ա՛ծ չտեսնի՞ն որ դուք ճանճիկ կուռքին կերթաք հարցընելու.

գնացէք իմացուցէք իրեն որ Ի՛լացոց
Աճը կըսէ Թէ Պառկած տեղէդ մի՛մ
ալ պիտի չելլես : Ովզնան երբոր
նշաններէն իմացաւ Թէ Եղիան է ան
ըսողը, վրան յիսնապետ մը խրկեց
զօրքով անոնց որ Եղիա լեռան
մը վրայ նստեր էր։ Յիսնապետը վա-
րէն ըսաւ. Մարդ Աստուծոյ, թագաւորը
քեզ կուզէ : Պատասխանեց Եղիա.
Թէ որ ես մարդ Աստուծոյ եմ, հիմա կրակ
իջնայ երկնքէն ու զքեզ քու մարդիկ-
ներովդ այրէ : Մէկէն կրակ իջաւ՝ զա-
նոնք այրեց : Ովզնա նորէն յիսուն
մըն ալ խրկեց, անոնք ալ առջինին
պէս այրեցան : Երրորդ անգամն որ
խրկեց, յիսնապետը ծունկի վրայ
եկաւ ու աղաչեց Եղիային որ իրենց
խնայէ՝ չայրէ, ու ելլէ գայ : Ընտտեղը
Եղիա Աստուծոյ հրամանովը գնաց, յանգի-
մանեց Թագաւորին կռապաշտութեին ու
պիտի մեռնիս ըսաւ : Ատանկով Ովզ-
նան ալ մեռաւ :

Ե. Ովզնայէն ետև ով եղաւ Թագ
Ի՛լացոց :

Պ. Ինքն որդի չունենալով, Յով-
րամ իր եղբայրը նստաւ՝ տասներկու
տարի. որ Թէպէտ հօրը չափ գէշ չէր,
բայց կռապաշտութիւնը բոլորովին ձեռ-
քէ չի Թողուց : Ատոր օրերը Մովաբա-
ցիք ապստամբեցան :

Հ. Յովհաննէս Թափաւորուն առնը ինչ նոր գործք ըրաւ Եղիա:

Պ. Ան ուզեց որ զինքն ողջողջ երկինքը վերացընէ. ուստի ինքն ալ կուզէր որ մինակ տեղ մը երթայ՝ վերանալու համար. բայց Եղիսէն խմացաւ ու քովէն չէր զատվէր. ինքն ալ տեսաւ որ չըլլար, մէկտեղ Յորդանանին քովը գնաց՝ իր կաշիէ վերարկուովը ջրին զարկաւ՝ երկուք ձղքեց ու մէջէն անցան: Հոն յայտնեց Եղիսէի թէ ես պիտի աշխըրքէս վերնամ. ուստի խնդրէ՝ ըսաւ՝ ինծմէ ինչ որ կուզես: Եղիսէն ալ ըսաւ. Քու երկու զօրութիդ ալ՝ հրաշք ընելու և մարգարէանալու՝ ինծի գան: Դժուար բան խնդրեցիր ըսաւ Եղիա, բայց թէ որ զիս տեսնես երկինք ելլելս առնըս, ուզածդ ըլլայ: Մէյմըն ալ յանկարծ կրակէ կառքով և ձիերով բոկսաւ վեր ելլել. Եղիսէն ալ բոկսաւ կանչել, Հայր հայր, ո՞ր կերթաս՝ Իսրայէլ կառքն ու կառավարը: Ետքը տրտմութիւ իր լաթերը պատռեց՝ ու Եղիայի վերարկուն ձեռք առած՝ որ վեր ելլելու առնէն վրան ձգեց՝ նշան թէ խնդիրքը կկատարէ, եկաւ Յորդանան գետին զարնելով երկուք բաժնեց ջուրն ու նորէն ապրեր անցաւ:

ՀԱ

ԵՂԻՍԷԻ ՀՐԱՇՔՆԵՐԸ

Հ. Եղիսէն Եղիայէն առած զօրութիւնն ինչ բաներու մէջ երեցուց։

Պ. Երբոր երիքով գնաց, քաղաքացիքն իմանալով թէ Եղիայի զօրութիւնն անոր անցեր է, աղաչեցին որ քաղաքին ջուրն ապէկցընէ որ լեղի էր ու ճնասակար. Եղիսէն ալ գնաց օրհնեց, մէջն աղ ցանեց ու անուշցուց։ Ետքը Ճամբան տղաքներ էլան դիմացն ու ըսկսան զինքը ծաղր ընել՝ կուննա գլուխ կանչելով. Եղիսէն ալ զանոնք անիծելուն պէս՝ անտառէն երկու արջ վրանին վազեցին ու քառասունեւերկու հոգի մեռուցին։ Անգամ մըն ալ օրբևարի կնոջ մը պարտքընաէրները՝ պարտքի տեղ երկու տղաքը կուզէին առնել. եկաւ Եղիսէին առջն ինկաւ. հարցուց Եղիսէն՝ իմացաւ որ քիչ մը եղ ունի, գնաց ըսաւ դրացիներէդ փոխ առ պարապ ամաններ ու ան եղն ամէնուն մէջ լեցու։ Ասանկով որչափ աման որ գտաւ կինը՝ ամէնն ալ լեցվեցաւ ու անով պարտքը վճարեց։ Շատ անգամ Եղիսէ Սունիա քաղաքը կերթար. հոն բարեպաշտ մէկու կին մը իր տունն անոր խուց մը պատրաստեր էր որ միշտ հոն կիջնար. մարգարէն ուզելով անոր բարի սրտին հատուցմունք մը ընել, Ասուծմէ

խնդրեց որ անոր զաւակ մը եղաւ. ան ալ մեծնալէն ետքը երբոր մեռաւ, Եղիսէն աղօթքով նորէն ողջընցուց զինքը: Սովի ատեն իր աշակերտին ըսաւ որ երթայ քիչմը կանուչ ղէն ժողվէ ու մարգարէներուն կերակուր ընէ. աշակերտը գնայ շատ ազոխ գտաւ՝ շալկեց բերաւ, ու չգիտնալով անոնց մէջը դրաւ եփեց. մարդիկն ուտելու ատեն իմացան որ ժանգը զարկեր է, Եղիսէ քիչ մը ալիւր մէջը ցանել տուաւ ու կերցուց, մէկու մըն ալ վնաս չեղաւ: Անգամ մը մէկը իրեն հաց ու թուզ ընծայ բերաւ. ան մէկ երկու հացը ժողովրդեան բաժնել տուաւ. ամէնքն ալ կերան ու աւելցուցին ալ: Ուրիշ հրաշքներէն իշատ Ասորոց Թիգրին Նէեման զօրապետն ալ բժշկեց բորոտութէ,

Հ. Նէեման ինչպէս բժշկըվեցաւ:

Պ. Նէեմանայ տունը գերի առնըված Իսրայէլի աղջիկ մը կար, անիկայ իմացուց թէ Սամարիա մէկը կայ որ կըբժըշկէ. ուստի Նէեման իր Թիգրէն յանձնարարական թուղթ մը առած Յովրամ Թիգրին՝ շատ պարգևներով եկաւ Սամարիա: Յովրամ երբոր իմացաւ անոր գալուն պատճառը՝ խարդախութէն կարծեց ու վախցաւ՝ ըսելով. Ես Աստուած եմ որ մարդ բժշկեմ: Ա բանիս վրայ երբոր Եղիսէին հասաւ, խրկեց Թիգրին ըսաւ որ Թող քովը գայ որ

իմանայ ԱՅ զօրութիւը։ Գնաց Նէեման Եղիսէին։ Եղիսէն ինքը չերևցած՝ մարդ խրկեց ըսաւ թէ երթայ Յորդանան եօթն անգամ լուացվի ու բժշկվի։ Բարկացաւ Նէեման. Ես կարծէի թէ ըսաւ՝ գայ օրհնէ պիտի զիս ու բժշկէ. ալ աղէկ չէ՛ն Դամասկոսի ջրերը. ու ըսկսաւ ետ դառնալ։ Ընտաւէնն իր ծառաները յորդորեցին զինքն որ մարգարէին ըսածը դիւրին բան մըն է՝ չարհամարհէ, մէյմը փորձէ։ Ասանկով Նէեման գնաց Յորդանան ու լուացվելուն պէս՝ բժշկվեցաւ. ուստի ուրախութիւ լցված գարձաւ Եղիսէին ընդհակառակ եղաւ՝ ըսելով թէ Հիմա իմացայ որ միևնակ Իսրայէլացոց Աստուած է ճշմարիտ. անոր համար երկու ջրիվ բեռ հող առնեմ տանիմ որ ան հողին վրայ՝ միայն աս Աստուած առջև ողջակէզ ընեմ։ Ինքն ալ Եղիսէի տալ կուզէր իր բերած ընծաներէն, բայց Եղիսէ բան մը չառաւ։ Իսկ երբոր մէկմէկէ բաժնվեցան, Եղիսէին աշակերտը Գեհազի՝ Նէեմանին ընծաները աչք տնկելով՝ գաղտուկ գնաց անոր ետևէն ու ըսաւ թէ Իմ տէրը զիս խրկեց որ տաղանդ մը արծաթ ու երկու ձեռք հագուստ տաս, երկու աղքատ մարդիկներու համար. Նէեմանն ալ սիրով հանեց իրեք տաղանդ արծաթ՝ ան հագուստներն ալ՝ ծառաներուն տուաւ, Գեհազին հետը

Ձամբեց, որ մուխ ատեն՝ մարդ չիտե-
սած՝ գեհէնի տունն առաւ պահեց,
և ատենին Եղիսէին առջևն ելաւ: Ե-
ղիսէն հարցուց թէ Ուսկից կուգաս:
Պատասխան տուաւ, Ծառադ տեղ մը
չեմ գացեր: Ընատեն Եղիսէն ալ ը-
սաւ. Ապահուին ընել տուաւ քեզի
ատ բաները. անոր համար կ՚ելեմանին
ըսարկին հետ բոլն ալ քեզի ու զաւ-
կըներուդ անցնի: Հոն մէկէն ձիւնի
պէս բորոտեցաւ Գեհէզին:

Ո. Երբոր Մովաբացիք ապստամ-
բեցան Իսրայէլմէ՝ Յովրամ կըրցաւ
զիրենք նորէն հարկատու ընել:

Պ. Ըրաւ՝ Եղիսէին հրաշքովը: Վե-
ղի երբոր Յովրամ պատերազմ բացաւ
անոնց դէմ, և զՅովսափատ Յուդայի
Թիքն ու Եդոմայ Թիքն իրեն օգնա-
կան առած՝ եօթն օր անապատին մէ-
ջէն կերթար, ջրերնին պակսեցաւ ու
յուսահատեցան. և Յովսափատայ
խորհըրդով կանչեց Յովրամ զԵղիսէն
ու հարցուց: Եղիսէն չէր ուզեր պա՛տաս-
նել, բայց Յովսափատայ սիրուն հա՛մ-
քնար զարնող մը բերել տուաւ ու
քնարին ձայնովը զուարթացած՝ ըսաւ
որ հեղեզատին մէջ փոսեր բանան,
ինքիրեն անոնք ջրով լեցվին. և եղբը
Թէնամեացն ալ յաղթեն: Առաւօտանց
արևն ան ջրերուն զարնելով կըփայլէր.
Մովաբացիք հեռուէն տեսան՝ արիւն
կարծեցին ու ըսին Թէ Ուրեմն իրեք

Թիր մեկմեկու հետ կռուեր՝ մեկմեկ
ջարդեր էն. ուստի վազեցին որ կո-
ղոպուտ առնեն։ Իչլացիք պատրաստ
ըլլալով զանոնք ազէկմը ջարդեցին
ու ինչվան Թիրկան քաղաքը փախու-
ցին. հոն Մովաբացոց Թիրը յուսա-
հատած՝ իրեն անդրանիկ տղան պարսպ-
պին վրայ մորթից ողջակէզ ըրաւ.
և աս բանըս քաոմնեցուց Իչլացիներն
որ Թողուցին ետ դարձան։

ՀԲ

ԵՂԻՍԷԻ ՄԱՐԳԱՐԷՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հ. Եղիսէն հրաշագործուէն իզաո՝
իր մարգարէուին աւելի ինչ բանե-
րու մէջ ցցուց։

Պ. Ինչ վարպետուն որ կըբանեցը-
նէին Ասորիք պատրուի մէջ՝ բոլոր Յով-
բամայ կիմացընէր։ Ընդամ մը Ասո-
րիք գարան ըրին, Եղիսէն Յովբամայ
իմացուց որ ան տեղէն չանցնի. ասան-
կով ուրիշ քանի մը անգամ ալ պա-
րապն եկան Ասորիք։ Բարկացաւ Թիր-
նին, կըհարցընէր թէ ով կիմացընէ
Իչլացոց իրենց ըրածը։ Ըսին իրեն թէ
Եղիսէ մարգարէ մը ուներն որ գաղ-
տուկ խուցիդ մէջը խօսածդ ալ կի-
մանայ. շուտմը վրան զօրք խրկեց որ
գնացին պաշարեցին Դովթայիմ քա-
ղաքը։ Եղիսէն առաւօտանց քաղքէն

գուբս ելլել որ կուզէը, աշկերտն ըսկսաւ վախնալ. Եղիսէն անոր սիրտ տուաւ, ու Ա.Յ ալաչէց՝ անոր ալ ցուցընելու իրենց քովի զօրքերն որ լեռանը վրայ Եղիսէին չորս դին ձիաւորներ՝ կրակէ կառքեր շարված էին: Եաքը իր վրայ եկողներուն աչքն ալ կուրցուց ու ըսաւ. Եկէք ցուցընեմ ուզածնիդ, և Սամարիա տարաւ. հոն երբոր աչվընին բացաւ, տեսան որ բռնըված են: Ցովրամ հարցուց Եղիսէի զանոնք ջարդելու համար. Եղիսէն ալ ըսաւ. Մեռցընելու իրաւունք չունիս. կերակուր տուր իրենց ու թող որ երթան: Ուրիշ անգամ ալ սաստիկ սովի առեն ըլլալու առաւտուն մարգարէացաւ:

Հ. Եղիսէի առեն մեծ սովն ինչպէս եղաւ:

Գ. Ասորոց Թագաւորն եկաւ պաշարեց Սամարիա քաղաքն ու ամենևին ուտելիք չթողուց մէջը: Օր մը Ցովրամ յուսահատած՝ պարսպին վրայ պտըտելու առեն՝ վարէն կին մը ըսկսաւ կանչել Թէ ուրիշ կնկան մը հետ առջի օրն իր տղան կերեր են, ու երկրորդ օրը մէկալ կինն իրը պահեր է՝ գուբս չիհաներ որ ուտեն: Թագաւորին սիրտը խշխշաց աս բանիս. երդում ըրաւ Եղիսէին գլուխն առնելու՝ հրաշք մը չընելուն համար. ու դնաց որ խօսի հետը: Եղիսէն զինքը

հանդարտեցուց ու ըսաւ. Վաղը առաւտեննըս մէկ գրկաւ բարակ ալիւրը՝ մէկ սիկղ պիտի ծախվի: Իշխանին մէկը զարմանալով պատնեց. Երկնքէն ալիւրէ անձրևո պիտի գայ. Եղեսէն ալ անոր անհաւատութիւնը համար ըսաւ, Տեսնես՝ ու չուտես: Հոն քաղքին դրանը քով չորս բորոտ կային. առնք յուսահատած՝ ան գիշերը թշնամիներուն բանակը գնացին որ կամ ըսպանուվին, կամ ուտելու բան գըտնեն՝ ապրին: Նոյն գիշերն Աճ ալ Ասորոց մէջ սաստիկ վախ ձգեր էր՝ զօրքերուս ձիաւորներուս ձայներ լսել տալով՝ արտորնօք փախուցեր էր զամինքը: Ոսաի ան չորոտները տեսան որ ձայն ձուն չկայ՝ նատան կերան խմեցին, ու ըսկսան ոսկի արծաթ փախցընել պահել. բայց տեսնելով որ գլուխ չելլվիր սաանկով՝ և իմանալով որ հոս Աշ բանը պիտի ըլլայ, գնացին քաղքին պահապաններուն աւետիս տուին: Թագաւորն ալ լսելով ըսկսաւ ըսել թէ թշնամիներուն խաբէուն է. բայց մարդ խրկեց իմացաւ որ իրաւ փախեր են, ձամբուն վըրայ ալ լաթերնին և ուրիշ բաներնին թողուցեր են: Ոսաի ամէնքը մտան բանակին մէջը, ժողվող ժողվողն. անանկ որ Եղեսէին ըսածին պէս ցորեն ու գարին ոչինչ գնով կըծախվէր: Ան չհաւատացող իշխանն

ալ որ Թիբրին հրամանովը քաղքին դրանը վերակացու դրուած էր, անտեղն ոտքի տակ ինկաւ կոխկրտուելու մեռաւ։

ՀԸ

ՅԷՈՒ, ՅՈՎԱՖԱԶ, ՅՈՎԱՒ, ՅԵՐՈՒՈՎԱՄ, ԶԱՖԱՐԻԱ

Հ. Յովրամ ինչպէս մեռաւ։

Պ. Եղիան Եղիսէի յանձնած ըլլալով որ Ազայէլն ու Յէուն Թիբր օծէ, անոր համար Դամասկոս գնաց Եղիսէն. Ասորոց Թիբրը երբոր լսեց, ինքը հիւանդ ըլլալուն՝ խրկեց Ազայէլ իշխանն որ հարցընէ Եղիսէին՝ հիւանդութենէը համար։ Անոնքն Եղիսէ ցաւելով Ազայէլին թէ Թիբրը կմեռնի, դու տեղը կանցնիս, ու Իսլացոց շատ վնաս պիտի հասցընես։ Ինչպէս որ ըսաւ՝ քիչ ատենէն Ազայէլ Թիբր եղաւ ու Յովրամին դէմ պատերազմ բացաւ. հոն վիրաւորեցաւ Յովրամն ու եղբայրն գնաց բժշկուելու։ Ետքը Եղիսէն իր աշակերտներուն մէկը Ռամաթ Գաղաադ խրկեց, ու Յէուն ալ Թիբր օծել տուաւ որ Աքաաբու տանը վրէժ առնելիքը կատարէ։ Անոնքն Յէու զօրքն առաւ գնաց եղբայրն քաղաքը Յովրամ թագաւորին վրայ, ու երբոր անիկայ ընկերացաւ փախչիլ՝ հասաւ ու նետով ըս-

պաննեց, մարմինն ալ Նաբուզրդայ այ-
գին ձգեց։

Հ. Եղիայի մարգարէութիւը Յեզա-
բելայ վերայ ի՞նչպէս կատարվեցաւ։

Պ. Յէու Եղրայէլ քաղաքը մտնե-
լուատեն՝ Յեզաբել հագված կապ-
ված՝ պատուհանէն խօսք կընէտէր,
Բարի եկար՝ ըսելով Զամբրի սի-
րատան, իբր թէ Զամբրիին պէս
իր տէրն ըսպաննեց։ Յէու հրամայեց
Յեզաբելի քովի ներքինիներուն որ
զինքը վար ձգեն. ու ձգածնուն պէս
Լախլախեցաւ և ձիերէն կոխկռտվե-
ցաւ ու շները կերան, անանկ որ թա-
ղելու համար միայն գագաթն ու ձե-
ռաց թաթերը մնացեր էին։ Ետքը
Յէու Յարդեց Աքաաբի մնացած եօ-
թանասուն որդիքն ալ։ Բահաղու
քուրմերն ալ՝ հանդէս պիտի ընեմ
ըսելով զամէնքը կռատան մէջը ժո-
ղվեց թրէ անցուց. կռատունն ալ կոր-
ծանեց՝ ոտից ճամբայ չինեց։

Հ. Յէու ո՞րչափ տատեն թագրեց։

Պ. ՎեսանըուԹը տարի. և Թէպէտ
Բահաղը ջնջեց, իսկ հորթ պաշտելէն
ետ չդարձաւ։ Բայց Աճ իրեն ըրած
առջի աղեկութիը համար ինչվան չոր-
րորդ պորտը Թագր նստին ըսաւ։ Ա-
տեններես Ազայէլ Ասորոց Թագրը շատ
կըչարչարեր Իսրայելները։

Հ. Ցէուէն եօքն ալ Թագաւորեց։

Պ. Յովաքազ իր որդին՝ հօրը նման կռապաշտ, տաճարեօթը տարի. անոր եւէն Յովաս իր որդին. ան ալ կռապաշտ։

Հ. Յովաս ինչ երեւելի գործք ըրած ունի։

Պ. Եղիսէին մեռնելու տաեն որ մօտեցաւ, դնաց Յովաս ըսկսաւ լալ՝ ըսելով Թէ Առանց քեզի Իսրայէլք ինչ պիտի ընեն։ Եղիսէն հրամայեց որ աղեղն առնէ՝ ու պատուհանէն դէպ 'ի Ասորոց երկիրը նետ նետէ. Թագաւորն իրեք հեղ նետեցին եւս դադրեցաւ. անատեղը Եղիսէն՝ Ափսոս ըսաւ, միայն իրեք անգամ Ասորիները պիտի ջարդես. Թէ որ հինգ կամ վեց հեղ նետէիր՝ բոլոր ղանոնք կըջնջէիր։ Ուստի Յովաս իրեք անգամով Իսրայէլոց կորսընցուցած քաղաքները բոլոր նորէն ետ առաւ։ Եօքը Ամասիա Յուդայի Թագաւորն երբոր հպարտութէ Իսրայէլոց վերայ պատերազմ բացաւ, Յովաս անոր ալ յաղթեց՝ գինքն ալ բռնեց. Եղեմ ալ առաւ, և անկից շատ կողոպուտ Սամարիա բերաւ. տասը երկու տարի Թագաւորեցին եւս մեռաւ։

Հ. Եղիսէին վերջի հրաշքն ո՞րն եղաւ։

Պ. Ան որ երբոր մեռնելէն տարի մը եօքը։ Անգամ մը երբոր Իսրայէլք մեռել կըտանէին՝ յանկարծ աւազակներ

վըրանին վազեցին, անոնք ալ դիպուա-
ծով մեռելը Եղիսէին գերեզմանին վը-
րայ ձգեցին փախան. անտեղը մեռելը
մկկէն յարուն առաւ:

Հ. Յովասէն եռև ով նստաւ:

Պ. Իր տղան Ջեքոնիամ երկրորդ,
քառասուն տարի: Եռևէն անոր որ-
դին Ջաքարիա՝ Յէուի ցեղին եօթնին՝
վեց ամիս. Սեղղումէ անունով մկկը
զինքն ըսպաննեց, ու ինքը Թիր նստաւ
ամիս մը: Ա՛ս չորան ալ կռապաշտ ըլ-
լալնուն, պատիժն ալ վըրանին պա-
կաս չէր:

Հ. Սեղղումին ով յաջորդեց:

Պ. Մանայեմ Սեղղումն ըսպաննեց
ու ինքը նստաւ: Երբոր փուա Ասո-
րոց Թիգրը վըրան պատերազմ բացաւ,
Մանայեմ ժողովուրդը բոլոր կեղե-
քեց ու փուային շատ ըստակ տալով
զինքը հանդարտեցուց: Տասը տարի-
էն մեռաւ ու տեղը նստաւ իր տղան
Փակիա. որուն տասներորդ տարին
Փակէէ որդի Ռովմելայ իր իշխանը
զինքը մեռուց ու տեղն անցաւ: Ասոր
օրը Թագլաթփաղասար Ասորոց Թիգրն
եկաւ շատ տեղերու տիրեց ու շատ
ալ գերի Ասորեստան տարաւ: Վե-
րի ամենքն ալ կռապաշտուն կընէին:

Հ. Իսրայէլ Թիգրուին ինչպէս վեր-
ջացաւ:

Պ. Փակէին քսաներորդ տարին
Ովսէէ որդի Եղան ըսպաննեց զինքն

ու տեղը անցաւ. և Ասորոց ձեռքէն ազատելու համար՝ դաղտուկ Եգիպտացոց աղաչեց որ գան օգնեն: Երբոր իմացաւ Սաղմանասար Ասորոց Թիգրը, անոր Թիգրուէ եօթներորդ տարին Եկաւ իրեք տարի պաշարեց Սամարիան՝ առաւ, ու Ովսէէն շղթայով կապած շատ Իէլացիներ ալ մէկտեղ Ասորեստան գերի տարաւ: Ասանկով բոլորովին պատժեց Աճ իրենց կռապաշտութիւնը. Թիգրուէթինին առաւ ու գիրենք գերի ըրաւ անոնց՝ որոնց որ կուռքերը կըսիրէին: Եոքը Սաղմանասար Սամարիայէն կողմերն ասդիէն անդիէն ուրիշ մարդիկներ բնակեցուց, որոնք Սամարացի ըսվեցան:

Հ. Սամարացիք ինչ կըպաշտէին:

Պ. Ամէն բերանը կուռք կըպաշտէին. անոր համար Աճ վրանին առիւծներ խրկեց որ շատ մարդ կուտէին: Երբոր իմացաւ Ասորոց Թիգրը, Իէլացոցմէ քահանայ մը խրկեց իրենց որ ըսկսաւ Մովսէսի օրէնքներն անոնց սորվեցընել: Անկէ եոքը Սամարացիք Ասուածմէ ալ՝ իրենց կուռքերէն ալ կըվախէին:

ՀԹ

ՌՈԲՈՎԱՄ, ԱԲԻԱ, ԱՍԱ

Հ. Իշլացոց տասը ցեղին կուապաշտ թագաւորուն հետ բաղդատելով Յուդայի թագաւորները ինչպէս կը գտանանք:

Պ. Շատ տարբեր: Թէպէտ անոնց մէջն ալ կուապաշտ թագաւորներ եղան, բայց շատ ծնողապաշտներ ալ իրենց գործքով զԱՆ կը հաշտեցընէին. անոր համար Յուդայի թագաւորութիւնն Իշլացոց թագաւորութենէն շատ դիմացաւ. որոնց առջինը Ռոբովամն էր՝ Սողոմոնին որդին:

Հ. Ռոբովամ ինչպէս թագաւորեց:

Պ. Առջի իրեք տարին ծնողապաշտութեան անցուց, անկէ ետքն ըսկսաւ գէշնալ: Անոր համար ԱՆ թագաւորեը հինգերորդ տարին Թող տուաւ որ Եգիպտացոց Սուսակիմ թագաւորն անհամար զօրքով եկաւ ինչվան Եղէմ ու բոլոր տաճարին և թագական պալատին ոսկեղէն ու արծաթեղէն բաներն առաւ. վերանին ալ ծանր տուրք դրաւ: Եւ Սամիաս մարգարէին խրատովն որ քէչմը ըզգաստացան, ԱՆ ալ պատիժը դադրեցուց: Բայց Ռոբովամ նորէն իր առջի չար ճամբան բռնեց. և Յերոբովամայ հետ ալ միշտ պատերազմ կընէր:

Հ. Ռոբովամին եւեւէն Յուդայի Թիւը ո՞վ նստաւ։

Պ. Աբիա կամ Աբիու՝ Ռոբովամի քսաներուերը որդւոց մէջ աւելի սիրելի տղան որ կռապաշտուէ դիւէն իր հօրմէն վար չէր մնար։ Անգամ մը մեծ պատերազմ բացաւ Յերոբովամայ դէմ. իր զօրքը չորս հարիւր հազար էին, ու Յերոբովամի զօրքը ութը հարիւր հազար։ Պատերազմը չբսկսած՝ Աբիան լեռցոց յորդորանք մը ըրաւ որ նորէն հնազանդին Դաւթի Թիւրութենն ու Երուսաղէմ Աստը պաշտեն՝ իր տաճարին մէջը։ Հիմակ ալ վուշ տեղը մի պատերազմիք ըսաւ. վա՛ղ գուք Յերոբովամին տնկած հօրթին ապաւիներ էք, իսկ մենք Երուսաղէմ Աստ վերայ դրեր ենք յոյսերնիս։ Յերոբովամ աս միջոցիս իր բանակին կէսը գաղտուկ ա՛նոնց եւեւն անցուց։ Երբոր տեսաւ Աբիան որ եւեւէն առջեւէն պաշարվեր է՝ Աստ ապաւինելով սաստիկ զարնուվեցան, հազարաւոր մարդ կարդեցին ու շատ տեղվոնք ալ առին։ Աբիան իրեք տարի թագաւորեցէն ետքը մեռաւ։

Հ. Աբիայի տեղն ո՞վ կալորդեց։

Պ. Իր որդին Ասա, որ շատ բարեպաշտ ըլլալով կռապաշտուէ բաները բոլոր վերուց, և՛ իր Մաակա մայրը կռապաշտուէն սիրելուն համար թագուհուէ ձգեց. անոր համար Աստ ալ

իր բաները յաջողեց: Եթովպացոց
Ջարեհ թիքը հազար հազար զօրքով և
իրեք հարիւր կառքով վրան եկաւ. Ա-
սան իրեք հարիւր հազար Յուդայի եր-
կու հարիւր վաթսուն հազար ալ ռազ-
միկնիկ զօրքով դէմն եկաւ, ու Մա-
սուծմէ օգնուն խնդրելով անոնց մէ
շատը ջարդեց, մնացածը փախուց, ու
շատ կողոպուտ առաւ, ոսկիով արծա-
թով նորէն տաճարը զարդարեց: Ու-
րիշ ցեղերն ալ ըրածներն իմանալով
շատ մարդ եկան իրեն հնազանդեցան:

Կ. Ասան իր բարեպաշտուքը մէջ
ինչվան եաքը հաստատ կեցաւ:

Պ. Ազ. անոր համար իրեն թիքրու-
թեն երեսունըրուքերորդ տարին ե-
րոր Բաասան իրեն դէմ պատրզմ բա-
ցաւ, ինքը շատ ոսկի արծաթ ժողվեց
տաճարին մէջէն ալ ու Ասորոց թիքրին
խրկեց՝ որ իրեն օգնեց ու Բաասան
փախցընել տուաւ. բայց եաքը Աննա-
նիա մարգարէն եկաւ զինքը յանդի-
մանեց թէ ինչո՞ւ Ա՜Յ չապաւինեցաւ.
ինքն ալ զմարգարէն բանտ դրաւ: Ու-
րուն ատենն ալ որ ոտքի ցաւով պատ-
կեր էր, յոյսը Ա՜Յ վրայ դնելու տեղ՝
բժիշկներուն վրայ դրաւ ու անան-
կով մեռաւ՝ քառասունըմէկ տարի
թիքրելէն ետև: Շատ մեծ հանդէսով
թաղեցին զինքը:

2

ՅՈՎՍԱՓԱՏ, ՅՈՎՐԱՄ

Հ. Ասային եաև ոՎ Թագաւորեց:

Պ. Յովսափատ Ասային որդին որ իր հօրմէն աւելի բարեպաշտուի ընել կ՚ջանար. անոր համար քահանաներ ու բարեպաշտ իշխաններ խրկեց քաղաքներն ու գեղերն՝ որ ԱՀ օրէնքներն աղէկմը սորվեցընեն ամէնուն: Ած ալ օրհնեց զինքն ամէն կողմանէ: տասնըմէկ հարիւր վեթսուն հազար զրք ունեցաւ. բերդերն ու քաղքներն ամրցուց. ուսոի սահմանակից ազգութիւնները իրմէ կըվախնային ու տուրք կուտային:

Հ. Իէլացոց Թագը Յովսափատայ հետ ինչպէս էր:

Պ. Իէլացոց Թագն անատեն Աքաաբն էր, ու Յովսափատ անոր հետ խնամուի ըրաւ. անոր համար երբոր տարեդարձին Յովսափատ իրեն գնացեր էր, Աքաաբ մեծ պատուով ընդունեցաւ զինքը. և ան օրերը Ասորոց դէմ պատրաստ ունենալով հետը կանչեց, ինքն ալ սիրով գնաց, թէպէտ մարգարէի հարցուցին ու իմացան որ Ած իրենց հետ չէ: Պատրաստին աաենը Աքաաբ իր լաթերը Յովսափատայ հագցուց որ ինքը չիճանչցըվելով կարենայ հանգիստ պատրաստիլ. անոր համար Թշնամիքը Յովսափատայ

վըրան վազեցին՝ Աքաաբը կարծելով ու մեռցընել կուզէին. բայց Ած հրաշքով փրկեց զինքը սիրելուն համար. ու ետքն որ Եհմ գարձաւ՝ Յէու մարգարէն Ա՛յ կողմանէ զինքը յանդիմանեց Թէ ինչո՞ւ Ա՛յ Թշնամւոյն հետ բարեկամուի կըներ: Յովսափատ զղջուի գալով նորին եռւէ էր որ ածպաշտուելը ծաղկեցընէ:

Հ. Յովսափատ ինչ երևելի պատրվ ըրաւ:

Պ. Անդամ մը Ամոնացիք ու Մովաբացիք Մինեցիք ալ մեկտեղ Յովսափատայ վըրայ եկան. Յովսափատ աղօթքով ու պաքով երբոր Ա՛յ օգնուԹիը կըխնդրէր, Ոզնէլ Ղևտացին Ասաուծմէ չարժած՝ գնացէք ըսաւ, չէ Թէ պատրվելու, հապա տեսնելու Թէ Ած ինչպէս կըպատրվի անոնց հետ ձեր տեղը: Ասով յորդորված գնացին մօտեցան, տեսնեն որ ան իրենք աղբը մեկմեկ կըջարդեն, ինչվան որ հատան: Ետքը իրենք մտան պատրվին տեղն ու իրենք օրվան մէջ հազիւ կըրցան ժողվել անոնց կողոպուտները:

Հ. Յովսափատ ամենևին Ա՛յ դէմ բան չըրաւ:

Պ. Յովսափատայ յանցանքն եղաւ միայն աս խնամուԹին ու բարեկամուԹին որ ըրաւ առաջ Աքաաբու հետ, ետքն ալ անոր տղուն Ոքոզիայի հետ. անոր համար կորսընցուց ան նաւերն

որ Ռքողնայեն նաւերուն հետ մեկտեղ Սովիեր իրկեր էր՝ ոսկի բերելու համար։ Քսանըհինգ տարի Թիրելէն հեռ քը մեռաւ։

Հ. Յովսափատէն եռև ոմ նստաւ։

Պ. Յովրամ անոր անդրանիկը։ Ասոր կինը Գոդողիա՝ Աքաաբին աղջիկն ըլլալուն՝ ինքն ալ Իէլացոց Թիրներուն ձամբան բռնեց։ Նախ իր վեց եղբայրը մեռուց ու կնոջը յորդորանքովն ըսկսաւ կռապաշտութի ընել։ Անոր հետը Աճ ալ Թողուց որ հարկատու ազգերն իրմէ գլուխ քաշեն. և երբոր վերանին պիտրզմի ելաւ, յաղթվեցաւ ու շատ տեղեր կորսընցուց։ Եաքը Եղիա մարգարէէն ալ իրեն Թուղթ մը եկաւ որ ըրած գէշութիներն երեսը կըզարնէր ու կըսպառնար որ ինքը փորհարութ չարաչար տանջվելով մեռնի, և իր ընտանիքն այլազգիները յափշտակեն։ Երեսունեւերկու տարվան էր երբոր Թիր նստաւ, ու քառասուն տարվան՝ ամէն խոստացված պատիժները վերան գալէն եաքը՝ բոլոր աղիքը գուրս Թափելով մեռաւ. և անարգանքով Թաղեցին զինքը Թիրներուն գերեզմանէն գուրս տեղ մը։

ՁԱ

ՈՔՈԶԻԱ, ՅՈՎԱՆՍ

Հ. Յովրամին յաջորդն ով եղաւ:

Պ. Ոքոզիա՝ որ միևնակ ազատեր էր Թշնամեաց ձեռքէն. քսանեւերկու տարեկան էր՝ երբոր հայրը մեռաւ: Ան սիկա իր մօրը Գոդողիայի խրատով սաստիկ կռապաշտուհէ եղաւ. անոր համար՝ մէկ տարիէն որ Իէլացոց Յովրամ Թիբրին հետ Ասորոց դէմ պատրզմի գնացեր էր, ու դարձեր Յովրամին քովը կեցեր էր՝ Յովրամ վիրաւորված հիւանդ ըլլալուն համար, անատեն որ Ցէու Աքաաբի տունը կըջնջէր՝ զինքն ալ հոն գտաւ՝ ըսպաննեց: Գոդողիան իմանալուն պէս՝ ինքն ալ ջարդել տուաւ բոլոր Թիբրուհէ ժառանգներն ու տեղն ինքը նստաւ. բայց Յովսաբեթ Ոքոզիայի քոյրը՝ Յովիդայէ քահանայապետին կինը՝ Ոքոզիայի պզտիկ տղան Յովասն որ մէկ տարեկան էր՝ պահեց տաճարին մէջը վեց տարի:

Հ. Յովասն ինչ կերպով նստաւ իր հօրը աթոռը:

Պ. Երբոր եօթը տարեկան եղաւ՝ Յովիդայէ ծածուկ կերպով իմացուց բոլոր Յուդայի մեծերուն. և օր մը մէյտեղ տաճարը ժողվեց զիրենք ու հոն Յովասին գլուխը թագ դրաւ՝ օծեց. և ամէնքն ալ ծափ զարնելով

ցնծութեամբ ըսկսան կերգել աբեթայ կանչել։ Գոդողիա լսելով ժողովրդոց ի. բար անցնիլը, իր մարդիկներովը տաճարը վազեց, սեսաւ Թէքրն ու անոր քովը շարված իշխաններըը, բոլոր ժողովուրդն ալ խնաւութի մէջ, կասղեցաւ՝ վերայի լաթերը պատռեց, ըսկսաւ կանչվըռտել Թէ Դաւաճանուե է դաւաճանութե։ Ընատեղը Յովիդայէն հրամայեց որ մէկէն տաճարէն դուրս հանեն Գոդողիան ու մեռցընեն։ Եւ Թէքրին ու իշխաններուն Այ հետ դաշինք ընել տուաւ որ Այ օրինացը յարմարցընեն ամէն բան. ուստի շուտմը բոլոր Յուդայի երկրէն կռապաշտական բանները վերուցին։ Ետքը Յովաս Այ տաճարն ալ նորոգեց՝ դանձանակով ըստակ ժողվելով, ու ամէն բան նորոգվելէն ետքը, աւելցած ըստակով ալ հարկաւոր ըզգեստներ՝ գործիքներ ու զարդեր շինեցին։

Հ. Յովաս ինչվան վերջը ճիաց ածապաշտ։

Պ. Երբոր Յովիդայէ հարիւր երեսուն տարվան մեռաւ, Յովաս ալ իր իշխաններուն խորհրդով կռապաշտուե ըսկսաւ։ Աճ մարգարէներ խըրկեց, մեկ չըրին։ Զաքարիա Յովիդայեայ որդին՝ Այ հոգւով վառված երբոր զերենք յանդիմանեց, Յովասի հրամանաւը քարկոծեցին զինքը, որ մեռնելու առեն՝ Աճ ասանկ ըսաւ դա-

ցնծափառնըդ: Անոր համար երկրորդ տա
րին թոյլ տուաւ Աճ որ Ասորինե
ը քիչ ջրբով եկան՝ յաղթեցին,
Թիւրական գահէը կողոպտեցին տա
րին: Երբը Յովաս ան բաներուս վը
րայ ներգանալով հիւանդացած պառ
կեր էր. իրեն ծառաներէն քանի մը
հոգի մեկ եղած՝ մահիճին մէջը մոր
թեցին զինքը՝ քառասուն տարի թիւրե
լէն ետև:

ԶԲ

Ա Մ Ա Ս Ի Ա

Հ. Յովասէն ետքը ո՞վ նստաւ:

Պ. Ամասիա իր որդին քսանըհինգ տարվան. իր հայրը մեռցընողներն ըս
պաննեց. և ինքն ալ առջի բերանը բարեպաշտութեի ցցուց: Եգոմայեցիք որ ապստամբեր էին՝ ուզեց նորէն իր տակն առնել, և իրեն ջրբը հերիք չեսեպելով Իէլացոցմէ հարիւր հազար ջրբ վարձեց՝ հարիւր տաղանդ արծաթով: Անաստնը մարդարէ մը Աչ կոչմանէ ըսաւ իրեն. թէ որ կուզես յաղթուի ընել՝ ան Իէլացիքը ետ ճամբէ: Ամասիան ալ՝ հապա տուած ըստակըս մեղքը չէ՞ ըսաւ. մարգարէն՝ Մի վախեր ըսաւ, Աչ անոր տեղը քեզի ալ շատը կուտայ: Երբոր Ամասիան հնազանդեցաւ ու մինակ իրեն իրեք հարիւր հազար ջրբովը գնաց,

Եղոմայեցոյմէ տասը հազարը ջարդեց, տասը հազար ալ գերի առաւ ու զամէնքն ալ բարձր ժայռէ մը վար ձըգելով ըսպաննեց:

Հ. Ամասիան ինչ պատճառով իր առջի ծածպաշտուէն ետ կեցաւ:

Պ. Եղոմայեցոց յաղթելէն ետքը՝ կուռքերնին էմ բերաւ ու ըսկսաւ պաշտել. և երբոր Ա՛յ կոչմանէ մարգարէն զինքը խրատեց՝ Ամասիա սրդոզելով թէորը, ըսաւ, մեյմալ բերանըդ բանաս՝ կըմեռցընեմ: Անոր հմի Ա՛յ երեսէն իյնալով՝ երբոր հպարտուբէ Իսլացոց Յովաս թագրին դէմ ելաւ, Յովաս զինքը բռնեց ու Եէմի պարիսպներըը փլուց, բոլոր ոսկին արծաթին ալ կողոպտեց տարաւ: Ետև Ամասիայի զօրքն ալ գլուխ քաշեցին. ինքն ալ Լաքիս քաղաքը փախաւ, գնացին ըսպաննեցին զինքը՝ քսանըվինը տարի թագաւորելէն վերջը, ու բերին Եէմ թաղեցին:

Հ. Ամասիային ետևէն ով թագրեց:

Պ. Ողիա կամ Ազարիա անոր որդին տասնըվեց տարվան: Աճպաշտուբէ թագրեց Իսրաէլերկու տարի, ամէն Թշնամիներուն յաղթեց, Եէմի պարիսպներըը նորոգեց, ուրիշ քաղաքներ ալ շինեց, երկրագործուբիը ծաղկեցուց, զօրքերուն կարգ կանոն դըրաւ, անանկ որ ինչվան հեռու աշխարքներ իր անունէն կըվախէին.

անոր համար հպարտացաւ՝ ուզեց որ ինքը քահանայութեն ալ ընէ։ Ուսաի օր մը բուրվառն առած տաճարն որ մտաւ, քահանաները արգիլեցին՝ քէզի չի վայլեր ըսելով։ Երբոր Ոզիա սըրդողելով արհամարհեց զանոնք, հոն մէկէն բորոտեցաւ ու ահով դողով դուրս ելաւ, և դնաց քաշվեցաւ իր տունն ինչվան մահը, իր տեղը Յովաթամ որդին թիքր դնելով։

Հ. Ոզիային մեռնելէն ետև Յովաթամ ինաց իր թիքրուէը մէջ։

Պ. Ան պաշտուէն և թիքրուէ մէջ հաստատված՝ խոպաղուէ առաջնորդեց ինչվան մահը։ Ամենացոց հետ պիրկվեցաւ ու զանոնք հարկատու ըրաւ։ Ան գրգռեց փակէէ որդի Ռովմելան՝ Իէլացոց թիքրը՝ ու Ռասոն Ասորոց թիքրն որ Յուդայի տէրուէ վըրայ ելլեն՝ ժողովրդեան անկարգուէը համար. բայց պիրկմը չըսկսած՝ Յովաթամ մեռաւ՝ քառասունեւերկու տարվան, տասնըվեց տարի թիքրեցն ետև։

Հ. Յովաթամէն ետքն ով թիքրեց։

Պ. Ազգ անոր տղան՝ քսան տարվան։ Նստելուն պէս ըսկսաւ կռապաշտուէ ընել, ինչվան իր տղաքն ալ կուռքերու կըզոհէր։ Ուսաի նախ Ասորոց Ռասոն թիքրն եկաւ ազկմը ջարդեց, շատ մարդ գերի տարաւ. ետքը Իէլացոց փակէէ թիքրը մէկ օրվան մէջ հարիւր քսան հազար մարդ

ջարդեց, ու իրէք հարիւր հազար կնկաւիք գերի տարաւ։ Բայց Աքազ առնցմով չըզգաստացաւ ու Թշնամիներէն շատ նեղանալով, ամէն տաճարին հարստուին ու իր գանձը Ասորեստանի թագաւորութիւնը Թիգրին խրկեց որ իրեն օգնէ։ Ան ալ եկաւ յաղթեց Ակաղնոնց, ու Աքազն իրեն հարկատու ըրաւ։ Աքազ գնաց Դամասկոս՝ զինքը բարեւելու. և կարծելով թէ Ասորիք որ կը յաղթեն՝ անոնց Ածն է զօրաւոր, անոնց կուռքին սեղանին նմանը տաճարին մէջ շինել տուաւ ու վրան ողջակէզ կընէր. տաճարին շատ բաներն ալ փոխեց, եռքը բոլորովին ալ գոցեց տաճարը, ուրիշ ամէն տեղ կռատուններ շինել տալով. տանըվեց տարին մեռաւ։

ՀԳ

ԵԶԵԿԻԱ, ՄԱՆԱՍԷ

1. Աքազին եռքը Թիգրուին որո՞ւ անցաւ։

2. Եզեկիային՝ որ քսանըհինգ տարվան էր, Դաւթի պէս բարեպաշտ ու ճշմարտէր. ամէն ճշպաշտուէ կարգերը նորէն հաստատեց, և մարգիկ խըրկեց՝ բոլոր Իսրայիքը յորդորելու, որով շատերն ըսկսան կռապաշտուէ ետ կենալ ու տօնախմբուէ համար զատկին Եհմ եկան. թէպէտ շատն ալ

ծաղը կընէին զանոնք : Ասանկով առ-
ջի տարին մեծ զաւակի ուշնախմբութի-
ըրնաւ , երկու հազար կով տանըրու-
թը հազար ալ ոչխար զոհ ընելով : Սո-
ղոմոնէն հետը ասանկ մեծ հանդէս
չէր եղած : Ան ալ իրեն յաջողութի
տուաւ որ ըոլոր թշնամիներուն յաղ-
թեց ու տէրութե ահմանը մեծցուց :

Ֆ . Եղեկիան Ասորեստանցոց ինչ-
պէս կըրցաւ յաղթել ու տուրք չիտալ :

Պ . Ամէն քովի ազգերուն յաղթելէն
ետքը Ասորեստանցոց տուրք տալն ալ
դադրեցուց : Անոր համար թագաւո-
րուները տանըչորսերորդ տարին Սեն-
քերիմ թիքը սաստիկ ուժով քաղաք-
ներ առնելով եկաւ ինչվան Լաքիս քա-
ղաքը : Եղեկիա վախցաւ ու շատ ոսկի
արծաթ խրկեց իրեն որ հաշտըվի ու
ետ դառնայ . բայց Սենեքերիմ մոխիկ
չընելով Եէմ խրկեց Ռաբսակ զօրա-
պետն որ եկաւ պաշարեց քաղաքն ու
Սենեքերիմին բերնէն Այ դէմ հայ-
հոյուներ խօսեցաւ , Ես ամէն ուծնե-
րուն կըյաղթեմ ըսելով : Եղեկիա
քուրձ հագած գնաց տաճարը , ին-
կաւ Այ առջևն ըսկսաւ աղօթք ընել .
Եսայի մարգարէին ալ խրկեց ըսաւ
որ ինքն ալ Այ աղաչէ Եէմին համար :
Եսայի մարգարէն պիտի տուաւ որ չի-
վախե , վը ղի Ած Սենեքերիմն ամ-
թով իր տեղը գարձընէ պիտի : Ե-
ան գիշերը հրեշտակ մը Սենեքերիմին

բանակին մէջէն հարիւր ութսունը հինգ հազար հոգի ըսպաննեց : Սենեքերիմ առաւօտեան սարսափելով Ղուդս փախաւ՝ Նինուէ գնաց : Հոն ալ իր երկու որդիքն իմանալով որ կուռքը հաշտեցընելու համար՝ զիրենք զոհ ընել կուզէ, զինքն ըսպաննեցին ու իրենք Հայաստան փախան :

Հ. Եզեկիա միշտ ինաց իր աղէկութիւնը մէջ :

Պ. Անգամ մը սաստիկ հիւանդացաւ, անանկ որ Եսայի մարգարէն ալ ըսաւ թէ պիտի մեռնիս. բայց աղաչանքովը Աստ տասնըհինգ տարի ալ կեանքն երկնցուց ու ամէն յաջողութիւն խոստացաւ իրեն : Ա՛ս բաներուս նշան ալ տուաւ որ Աքազու ըսված արեւի ժամացոյցին շուքը հրաշքով տասը աստիճան ետ շարժի : Ասանկով Եզեկիա առողջանալէն ետև Աստ չնորհակալ եղաւ. բայց ետքը տեսնելով իրեն եղած յաջողութիւնները՝ հպարտացաւ. ու Բաբելացոց Թագրին աչքին լուսի համար խրկած մարդկանցը պարծենալով ցոյց բոլոր իր հարստութիւնները : Անոր համար Աստ ալ իրեն բարկացաւ, ու աղգն ալ իրենց անկարգութիւններուն համար կուզէր պատժել, բայց Եզեկիայի նորէն զղջալուն համար Թողուց որ ինքը հանգիստ մեռնի : Ասոր ալ չնորհակալ եղաւ Եզեկիա. ու քանըինը տարի Թագրեւէն

եղբը մեռաւ, և մեծ հանդէսով թաղ-
վեցաւ:

Հ. Եղեկիայէն եաեւ ոմ նստաւ:

Պ. Մանասէ իր որդին՝ տասներկու
տարեկան. մեկէն կուռք պաշտել ըսկը-
սաւ. ինչվան Ա՜յ տաճարն ալ կռա-
տուն ըրաւ. ու իր տղաքն ալ կըզո-
հէր, և ամէն տեսակ կախարդուն-
ներու գէշուհներու եաեւէ եղաւ. և
ովոր իրեն խրատ տար՝ կըսպաննէր.
անոր համար ղեսայի մարգարէն ալ
փայտէ սղոցով մէջքէն երկու կտոր ը-
ննելով ըսպաննեց: Ա՜յ ալ ըսպառնա-
ցաւ որ Եղիացոց պէս Յուդայի ցեղն
ալ ջնջէ. ուսաի Ասորեստանի թագն
եկաւ առաւ եէմու Մանասէն շղթայի
զարկաւ Բաբիլոն տարաւ:

Հ. Մանասէն Բաբիլոն գերի եր-
թալէն եաքն ինչ ըրաւ:

Պ. Հոն բանտին մէջը խելքը գլու-
խը ժողվեց՝ ղղջումի եկաւ ու Տ՜ր ա-
մենակալ ղղջման աղօթքն ըրաւ. Ա՜յ
ալ իրեն ողորմեցաւ ու նորէն գար-
ձուց իր աթոռն որ բոլոր նորոգեց առ-
ջև ածպաշտուե կարգերն ու յիսունը-
հինգ տարի Թագրելէն եաքը մեռաւ:

ԶԴ

ԱՄՈՆ, ՅՈՎՍԻՒ, ՅՈՎԱԿԱԶ, ԵՂԻԱԿԻՄ

Հ. Մանասէին յաջորդն ո՞վ է:

Պ. Ամոն իրեն տղան քսանեւերկու տարի Թիբր նստաւ, ու նորէն կռապաշտուելի ընել ըսկսաւ: Աճ ալ Թողուց որ Թիբրուեր տասեւերկուեւորդ տարին ծառաները զինքը տանը մէջ ըսպաննեցին:

Հ. Ամոնէն ետև ո՞վ նստաւ:

Պ. Ժողովուրդը՝ զինքը մեռցընողներն ըսպաննեցին, ու անոր Յովսիա որդին ութը տարվան Թիբր դրին. որ իր բարեպաշտութիբը ամէն կռապաշտական բաները վերուց մաքրեց. պատեցաւ չորս դին Իէլացոց երկիրները, կուռքերը կործանեց, քուրմերուն ոսկորները հանեց այրեց իրենց սեղանին վրայ, ու Իերոբովամայ ատեն եղած մարգարէութիները կատարեց: Տաճարը նորոգելու ատեն օրինաց գիրք մը գտան. երբոր լսեց Թիբր մէջի օրէնքներն ու չիպահոներուն պատիժները, որոնց կակիծէն լաթերը պատռեց, ու մարդ խրկեց Ողդան անուով կին մարգարէի մը հարցուց՝ Թէ իրենց բանը ինչպէս պիտի ըլլայ: Մարգարէն ըսաւ Թէ պիտի գան ան պատիժները. բայց Թիբրին բարեպաշտուեր համար իր օրը պիտի չըլլայ: Ասոր վրայ Յով

սիա նորին Ժողովուրդը յորդորեց ու ամէն կարելի եղած ջանքն ըրաւ որ Ա. բարկութիւը դադրեցնէ. վտա. ւոր զաւիկ մընալ ըրաւ՝ ամէն օրինք. ներուն ապըսպրածին պէս, որուն նը. մանը չէր եղած։

Հ. Յովսիան իր բարեպաշտութիը կըըցաւ Ա. բարկութին իջեցընել։

Պ. Հ. Ա՛ղ ալ Իէլացոց մեղաց չափը լըցված էր. անոր համար Ա. Յովսիայի Թոյլ տուաւ որ ինքիրեն պաըզմ բանայ Եգիպտացոց Նէքաւով Թիքրին դէմ, երբոր անիկա Ասորեստանցոց վըրայ պաըզմի կերթար. ու հոն պաըզմին մէջը Յովսիա նեաոով մը չարաչար զարնըվեցաւ՝ ու մեռաւ։ Եւ իրեն մահուանը վըրայ ասոնիկ սուգ մուան ամէնքը. Երեմիա մարգարէն ալ ողբ չինեց։

Հ. Յովսիային եոևէն ով նստաւ։

Պ. Յովաքազ իրեն որդին՝ քսանեւ. րեք տարվան, որ նստելուն պէս նորէն ըսկսաւ կռապաշտութիը ընել. բայց իրեք ամիսէն Նէքաւով Թիքրը՝ Ասորոց պաըզմին դառնալու ատեն Եղեմ եկաւ՝ ղինքը շղթաներով կապած Եգիպտոս տարաւ, որ հոն մեռաւ. և տեղը Թիքր դրաւ անոր մեծ եղբայրն Եղեակիմը՝ տասնըհինգ տարվան, վըրան ծանր տուրքեր գնելով. որուն անունն ալ փոխեց՝ Յովակիմ դրաւ։

Հ. Եղեակիմի կառավարութեն ի՞նչ-պէս էր:

Պ. Իր Յովսքազ եղբօրմէն ալ գէշ էր բռնած Ճամբան. Թէպէտ Երեմիա մարգարէն զինքը միշտ կըխրատէր: Ուստի չորս տարիէն Բաբելացոց Նաբուգոդոնոսոր Թիգրն եկաւ Նորէն Եղէմն առաւ, ու Յովակիմ Թիգրը շղթաներով կապած՝ Բաբիլոն տարաւ, և քիչ առենէն վերան ծանր տուրք դրած՝ անանկ Թող տուաւ: Յովակիմ մէկ քանի տարիէն եռքը Նաբուգոդոնոսորէն ապստամբեցաւ. անառենը Նորէն վերա՞ եկան Բաբելացիքն ու Քաղդեացիք, և երկար առեն պատերազմ ընելով Եղէմն առին կողոպտեցին, ու Յովակիմ Թիգրն ալ տասնըմէկ տարի Թիգրեւէն եռքը՝ չարաչար բսպաննեցին:

ԶԸ

ՅԵՔՈՆԻԱ, ՍԵԴԵԿԻԱ

Հ. Եղեակիմին յաջորդն ո՞վ եղաւ:

Պ. Իրեն որդին Յեքոնիա՝ որ Յովակիմ ալ կըսվէր՝ տասնըութը տարվան, հօրը նման գէշ: Ուստի երեք ամսէն Նորէն եկաւ Նաբուգոդոնոսոր՝ Եղէմը պաշարեց առաւ, Հեացած ոսկին ու արծաթը կողոպտեց. և Թիգրն ալ իր իշխաններուն և ուրիշ հազարաւոր գերիներով Բաբիլոն տա-

բաւ, ինացածներուն վերայ ալ իրեն ձեռքին տակը Թիւր գրաւ Սեդեկիան՝ Յովսիա Թիւրին պղտի տղան՝ քսանը մէկ տարեկան։

Հ. Սեդեկիան ինչ ձամբայ բռնեց։

Պ. Սեդեկիան իր եղբայրներէն ալ գէշ եղաւ. Ժղիզդը բոլորովին վարժեցուց կռապաշտուհի, որ մարդարէները համարձակ ծաղր ընել ըսկսան։ Ուստի Ա՜յ Թոյլ տալովը Նաբուգոդոնոսորէն գլուխ քաշեցին. ան ալ անհամար զօրքով նորէն Հրէաստան եկաւ, առաջ Եգիպտացոց յաղթեց՝ որ Հրէից օգնական եկեր էին, ետքը գնաց Եղէմի վերայ, և երկու տարի պաշարելով զերեզնք չարչարելէն ետև պարսպին մէկ կողմը փլուց՝ ներս մտաւ, մեծ կարդ տուաւ. Սեդեկիա Թիւրն ալ քաղքէն դուրս փախչելու ատեն՝ զինուորները բռնեցին, Նաբուգոդոնոսորի առջևը տարին, որ ան ալ իրեն երդմնազանցուհին երեսը զարնելով հոն իրեն տղաքն ու մեծամեծ իշխաններն աչքին առջևն ըսպաննել տուաւ. ետքը իրեն երկու աչքն ալ հանեց ու զինքը շղթաներով Բաբիլոն տարաւ։

Հ. Սեդեկիայի գերվելէն ետև Եղէմին ալ իշխեց։

Պ. Նաբուզարդան Նաբուգոդոնոսորի գահճապետն եկաւ՝ Ա՜յ տաճարն ու Թիւրին պալատը կողոպտեց, ու

կրակի տուաւ. քաղքին պարիսպ-
ներն ալ փլուց, ու բոլոր մեծամեծնե-
րը Բաբիլոն գերի տարաւ, Թողլով
միայն աղքատներն ու երկրագործնե-
րը. և անոնց վերայ Նաբուգոդոնոսորի
հրամանովը Երեից ազգին Գոդողիա
որդի Աքիկամայ իշխանը վերակացու
դրաւ:

Հ. Գոդողիայի իշխանութեն օրչափ
առեն քշեց:

Պ. Խիստ քիչ. վե՛ղ Իսմայէլ որ-
դի Նաթանայ Յուդայի Թագրականց ե-
ղէն մէկը՝ խաբէութ ըսպաննեց զինքն
ու վախաւ Ամոնացոց Թագրին քով
որդի կարէի Յոնէաթանայ ձէռքէն՝
որ զօրքով եաւէն ինկեր էր զինքը
մեռցընելու համար:

Հ. Գոդողիայէն եաւ ճնացած Եղէմի
Ժողովրդեան ով իշխեց:

Պ. Յոնէաթան կարէի որդին. բայց
վախնալով Քաղդէացիներէն՝ ժողո-
վուրդը հետն առած Եգիպտոս փա-
խաւ, և հոն Աճ պատժեց զիրենք.
վե՛ղ Երեմիա մարգարէն Այ կողմա-
նէ ըսեր էր որ չերթային ու չերթայ:

Հ. Բոլորովին Երէից իշխանութիը
վերնալէն եաքը չիկըրցա՞ն նորէն վը-
րայ գալ ու առջի փառքը պատիւն
ունենալ:

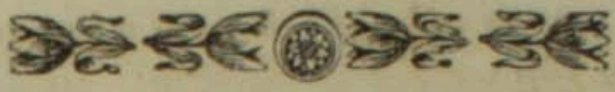
Պ. Ե՛օթանասուն տարի անանկ ե-
րեսի վերայ ճնալէն եաքը նորէն ոլոր-

մեցաւ ԱՃ. բայց տուչինին պէս բոլորովին ազատ չիկրցան ըլլալ, ինչվան ՔՌ եկաւ՝ Ձշմարիտ ազատուելն տուաւ ամէնուն։

Ի. Երբոր Հրեայք բոլորովին իշխանութիւը կորուսին ու ասդիս անդին ցրուեցան, մէջերնին չիհանդիպեցաւ յիշատակի արժանի դործքեր։

Պ. Հանդիպեցաւ. որոնք տեղնի. տեղ Բաբելացոց գերուե մասին մէջ դրած է. և են ասոնք. Պատմուէ Տո. բիթայ, Յուդիթայ, Եսթերայ, և Եզրէք մանկանց. ասոնցմէ իզատ կայ նաև առանձին մարդարէներուն պատմութիւը։

ԶՉ

ԳԻՏԵԼԻՔ

Հ. Սամուէլ արդէն Ղեւտացի ըլլալովը՝ տապանակին պէտք էր ծառայէր. հապա մայրն ինչո՞ւ մանուկը որ պիտի ըլլար որ զինքն Աղ նուիրէ:

Պ. Ղեւտացիներուն Աղ ծառայելու պարտքը կըսկսէր քսանըհինգ տարվան եղած առեններին. և երբոր յիսուն տարեկան կըլլային՝ պարտքէն կազատէին. իսկ Սամուէլ պզտիկուց ինչվան մահն ուխտաւոր Աղ եղաւ:

Հ. Աճ ի՞նչպէս առաջ Սաւուղին երդումն ընդունեցաւ՝ յաղթութիւն տուաւ, ու հոն որ նորէն հարցուց՝ պէտք չեղաւ:

Պ. Առջի յաղթուելը տուաւ՝ միտքը չեղոք ըլլալուն համար. և թէպէտ ան հրամանը գիտնալով արհամարհող մը չէր եղած, բայց հոգը Աճ սրդողելովն ու պէտք չեղաւլովն ուզեց իմացընել թէ անխոհեմ հրամանը՝ թէպէտ անմեղութ եղած՝ զգուշանալի է. վը զինքը պատճառ եղաւ որ բոլոր գօրքն իրեն հրամանին դէմ ըրտնչացին, և իր տղան զինքն արհամարհեց, հոգը օրինաց դէմ ալ ընել լսկան՝ ոչխարները գետնի վրայ մորթած արիւնոտ ուտելով:

Հ. Յովնաթանին մեղը ուտելը յան. ցանք չէր:

Պ. Ձկ. բայց իր հօրը հրամանին չհնազանդիլ ցուցընելն աղէկ բան չէր:

Հ. Երբոր Սաւուղ Մեղայ ըսաւ, Սամուէլ ինչո՞ւ մոխիկ չըրաւ:

Պ. Վա՛յ զի սրտանց չէր զղջումը, հապա մինակ վախէն որ չըլլայ Թէ թա. գաւորութէն զրկըվի, ժողովրդեան աչ քէն ելլէ:

Հ. Ի՞նչպէս կըլլար որ Դաւթի քը. նար զարնելովը Սաւուղայ գիւտհա. րուածը կըհանգարտէր:

Պ. Որովհետև սատանան մարդուն սիրտը նոր կիրք չիկըրնար խօթել, հա. պա բնական ունեցած կիրքը Ա՛յ թոյլ տալովը կըսաստկացընէ. անոր համար սատանան Սաւուղայ վրայ տիրելէն ետքը՝ երբոր Սաւուղ բնութէ՛ քիչմը այլայլուելէ կիմանար, նոյն այլայլուիլը սատանան ուզածին պէս կըսաստկա. ցընէր. ուստի գրսվանից ալ բնական հիւանդութէ կերևնար. և երբոր քնալ կըզարնէին՝ բնական կիրքը կիչնէր, սատանան ալ կըթողուր զինքը:

Հ. Սաւուղին Դաւիթը բռնելու համար Նաւաթհռամա իրկած մարդիկն՝ եռև ինքն ալ ինչպէս կըմար. գարէանային:

Պ. Մարգարէանալ՝ կընշանակէ երբեմն երգել, ղնդ օրհնել, երբոր ա. նոնք մարգարէներուն քովը կերթայ.

ին, Աճ մոքերնին անանկմը կըփո-
խէր որ ամէն բան կըմոռնային՝ կըսկը-
սէին անոնց հետ երգել: Անով Աճ
Դաւթի փախչելու առեն տուաւ:

Հ. Դաւիթ իրաւունք ունէր Նա-
բաղը անով ըսպաննելու:

Պ. Մինակ ինքն ալ ըսպաննելու
իրաւունք չունէր. վը ղև գեռ իրեն
Թիր ըլլալը չէր հրատարակված, և Նա-
բաղը պարտք չունէր իրեն բան տալու.
միայն թէ Դաւթի ըրած եղբայրսի-
րուէը պէտք էր շնորհակալ ըլլալ ու
քիչմը բան տալ. չէ թէ անարգել ինք-
զը: Բայց Դաւիթ զինուորական
տաքութէ սխալեցաւ, անոր համար
կիրքն իջածին պէս Ճանչցաւ որ աղէկ
չէր ըրածն ու փառք տուաւ Ա.յ:

Հ. Դաւիթ ինչպէս յանձն առաւ
Նաբուսա Թիրին հետ Իէլացոց վերայ
երթալը:

Պ. Թէպէտ Աճաշունչը յայտնի պատ-
ճառը չըսեր, բայց Դաւթի ուրիշ
գործքերէն յայտնի է որ Ա.յ հար-
ցուց, Աճ՝ Գնա՛ ըսաւ, իմացընելով
թէ ինքն ուզեր է որ այլազգիք Իէլա-
ցոց վերայ ելլեն. և թէսր Թողուին
իշխանները, Դաւիթ Ա.յ հրամանին
հնազանդելով պիտի յաՀրզմեր Իէլա-
ցոց դէմ:

Հ. Վհուկ կնոջը կախարդութէն ինչ-
պէս երևցաւ Սամուէլ Սաւուղին:

Պ. Վհուկին իր արհեստը չէրանե

ցուցած, Աձ ցցուց Սամուէլն որ Սաուղը յանդիմանէ. և վհուկը տեսնելով որ դեռ ինքը բան մը չըրած՝ երևցաւ, չատ վախցաւ: Իսկ Սամուէլ՝ ինչո՞ւ զիս անհանգիստ ըրիր ըսելուին իմացընել կուզէր թէ Աձ ատքն իյնալու ապաշխարելու տեղ՝ առանկ վհուկի ձեռքովը զինքը փնտրուելը Սաուղին օգուտ մը չընելէն եառքը ինծա՛ս ալ ըրաւ:

Հ. Դաւիթ ինչո՞ւ այնչափ լացաւ Աբիսողոմին մահուանը վրայ:

Պ. Հոգւոյն կորսըվելուն համար. դիտնալով թէ իր մեղքը պատժելու համար Աձ Թողուց որ Աբիսողոմ իրմէն ապստամբի. անոր համար Դաւիթ կուզէր որ զինքը յորդորելով դարձի բերէր:

Հ. Սաղմոսը ե՞րբ գրեց Դաւիթ:

Պ. Ա՛յլ և այլ առեն կտոր կտոր. վե՛ր զի երևելի դիպուած մը ըլլալուն պէս՝ Ա՛յ դովասանք կըշիներ ու քնարովը կերգեր. Թէպէտ Սաղմոսին մէջը եառքի մարգարէներուն և երգիչներուն շարադրածներն ալ կան:

ԶԻ

Հ. Ի՞նչպէս կըրնայ ըլլալ որ Սողոմոնին պէս իմաստուն մարդ Ձ՛ք դեռ չէ եկած և պիտի չիգայ:

Պ. Սողոմոնին իմաստուԹիւնը որովհե-

ան գերբնական չէր՝ բնական էր, անոր համար սովորական մարդկանց հետ բաղդատելով՝ իրեն նմանը պիտի չըլլայ. բայց Ադամայ՝ մարդարէից՝ առաքելոց և ուրիշ շրերու, ևս առաւել Ցեի և Ենոքայ իմաստութիւնը բնականէն վեր է. անոնց հետ չիրաղդատուիր:

Հ. Սողոմոն իմաստունն ինչ գիրք չինեց:

Պ. Առակաց գիրքը՝ որ կարճ կարճ խրատներ են. Յողովողը՝ աշխարքիս ունայնութեն ու մարդուս ձշմարիտ վախճանին վերայ. Երգ երգոց ըսված խորհրդաւոր գիրքը, և Իմաստութիւը: Ուրիշ գրքեր ալ գրեր էր՝ բնական գիտութիւններու վերայ, բայց հիմա չեն գտնըվիր. ու կարծիք է որ Եղեկիա թիւրն այրած ըլլայ գանոնք՝ Յողովրդեան ձնասակար սեպհլով:

Հ. Սողոմոն իր մեղքերն ապաշխարեց:

Պ. Ապաշխարած ըլլալուն մեծ նշան է Յողովողին գիրքը. բայց որ գրքին անոր փրկութեն անորոշ թողուլը յայտնի կըցուցընէ Աստուածաշունչին ահաւորութիւը:

Հ. Ցերոբովամին մեղքն ուսկից էր:

Պ. Ոչխարները որ լսեր էր թէ Աստուածը անապատին մէջը հորթ պաշտեր էին. մեյմըն՝ ինքն առաջ Եգիպտոս փա-

խած ըլլալով տեսեր էր Եդիպտացոց կով պաշտելն ու անոնց կարգերը։

Հ. Եղիան ինչո՞ւ կրակով պատժեց երկու յիսնապետները։

Պ. Վո՛ւ զի ծալը ընելով Մարդ Աղ կըսէին իրեն ու հպարտ կերպով մը կըհրամայէին որ եկէ գայ։

Հ. Երբոր Յովրամ պատրաստին հա. մար Եղիսէին հարցուց, ինչո՞ւ Եղիսէ քնար զարնել տուաւ՝ պէտն տալէն ա. ռաջ։

Պ. Վո՛ւ զի հոգին որ խաղաղ սիրտ կուզէ։ Եղիսէն անառաքինը նեղացած ըլլալով Յովրամայ երած գէշութիննե. րուն համար, քնար ուզեց որ հան. գարտ սրտով կարենայ Աղ խորհուրդ. ները մտածել։

Հ. Եղիան որ գեռ Յովսափատ չէ. մեռած վերացեր էր՝ ինչպէս Թուղթ գրեց անոր որդւոյն Յովրամ Թագին։

Պ. Կերևնայ որ գրախտէն գրեց ու մարգարէի մը կամ ուրիշ բարեպաշտ մարդու մը յայտնըվելով տուաւ Թուղ. թը՝ Յովրամին խրկեց։

Հ. Հրեից Թագաւորուն պատմութիւն ո՞ր կըպատմվի։

Պ. Թագաւորաց ըսված չորս կտոր գրքերուն ու երկու Մնացորդաց գըր. պերուն մէջ, որ առեն առեն այլ և այլ մարգարէներէ գրված են։

ՄԱՍՆ Զ

ԳԵՐՈՒԹԵԱՆ ԱՏԵՆԸ

ԻՆՁՎԱՆ
ՔՐԻՍՏՈՍ

ԶԸ
ՏՈՒԹԻԹ

Հ. Տուրիթ ով է։

Պ. Նեփեթալիմի ցեղէն՝ թեղբուէ քաղքէն բարեպաշտ մարդ մըն էր Իէլացոց առասը ցեղին վերջի կռապաշտ թագաւորուն առեներ, որ ամէն օրէնքները կըպահէր ու առենին Եէմի տաճարը կերթար։ Երբոր Սաղմանասար Իէլացոց առասը ցեղը գերի տարաւ, Տոբիթ ալ Մկաեղ գնաց իր Աննա կին առնելու ու Տուբիա տղուն հետ։ Հոն Ա՛յ օրհնուելը անանկ սիրելի եղաւ Սաղմանասար թագաւորին՝ որ իրեն վաճա-

ռականն ըրաւ, և Մարթայ երկիրը կեր-
թար կուգար, ինչվան որ մեռաւ Սալ-
մանասար:

Հ. Սալմանասարայ մեռնելէն ետ-
քը Տոբիթ ինչ գործքի հետ էր:

Պ. Երբոր Սալմանասարայ տեղը
Սենեքերիմ թագաւորեց ու Եզեկիայի
պարզմէն յաղթըված գարձաւ, սիրտն
այրած ըլլալով շատ Իսրայէլի կըսպան-
նէր. Տոբիթ ալ գիշերանց ան մեռել-
ները կըթաղէր: Թշէն իմացաւ ու
Տոբիթին ալ ըսպաննել կուզէր. ան ալ
որ փախաւ, բոլոր ունեցածները յա-
փըշտակեցին: Ետքը քիչ օրէն ըսպան-
վեցաւ Սենեքերիմ, և Տոբիթ նորէն
գարձաւ: Օր մը երբոր իր ազգական-
ներուն սեղան ըրեր էր՝ Տուբիան խըր-
կեց որ եթէ իր ազգէն ալքատ մը
գտնէ, սեղանի կանչէ: Տղան շուտմը
գարձաւ պատմեց թէ Իսրայէլի մը մե-
ռուցած՝ փողոցը ձգած է: Տոբիթ կե-
րակուրը թողուց՝ գնաց ան մեռելը
տուն բերաւ ու ետքը գիշերանց թա-
ղեց. և օրինաց ըսածին պէս պիղծ
սեպվելով, դուրսը պատին տակը հոգ-
նած կռնըկի վըրայ ննկած քնացաւ՝
աչքը բաց. վերէն ձնձղուկները ծըր-
տելու ատեն՝ Տոբիթի աչվրներուն ել-
թալով կուրցաւ. բայց ինքը՝ եղբայր-
սիրուէ համար ըլլալուն՝ սիրով կըհամ-
բերէր, և կնկանը մանած մանելովը
խելքնուէ կապրէր:

Հ. Աննային մանածին ըստակը թէ որ չօգտէր ապրելու, ինչ կընէին:

Պ. Իրենք ԱՅ ապաւինած էին, Ձեռնելիքնիք կըհոգար. ուսանի Տոբիթ ան յուսով մեռնելու վիճակ ալ հասնէր՝ չէր ուզեր որ ապրուստ գտնելու համար անիրաւուն ընեն: Անոր համար, անգամ մը մանած գնողներուն մէկը այծու ձագ մը պարգև տուաւ Աննային. Տոբիթ կարծելով թէ գաղտուկ տեղէ մը ձեռք ձգեր է՝ ըսկսաւ հեռը վիճել որ ետ տայ, ինչվան որ իրաւն իմացաւ: Եւքը ասանկ բաներովսիրան ելած՝ խնդրեց Աստուծմէ որ ազգին մեղացը թողուի տայ ու իր հոգին ալ առնէ: Անոր համար ըսկսաւ Տուբիային կատակ ընել՝ ծնպաշտուե խրատներով. և միտքը գալով տասը քանքար ըստակն որ Մարաց երկիրը գաբայէլ ըսված մարդուն փոխ տուեր էր, ապսպրեց որդուն որ առնէ բերէ:

Հ. Տուբիան ուսոմ՞ գիտէր Մարաց երկրին ճամբան և գաբայէլին տունը:

Պ. Ձեր գիտէր. անոր հմր երբ հօրը հրամանաւ կերթար ընկեր մը գըտնելու, Ռափայէլ հրեշտակը կորիճ մարդու կերպարանքով գիմացն ելաւ ու ըսաւ թէ ինքը կըտանի: Երբոր Տոբիթի առջևն եկան, հարցուց որուն տղան ըլլալը. ան ալ ըսաւ թէ Ռուանիա բարեկամիդ տղան եմ Ազարիան: Ա՛ս որ լսեց՝ սիրով անոր յանձնեց Տու-

բիան որ երթան, խոստանալով իրեն վարձք օրը դրամ մը ու կերակուր:

Հ. Տուբիան Ռափայէլ հրեշտակին հետ ինչ յաջողութ ըրաւ իր ճամբոր դուխը:

Պ. Մաքէ չանցած բարիքներու հանդիպելով: Նախ երբոր Եփրատ գետին քով հասան, ու Տուբիան քիչ մը լուացվիլ կուզէր, մեծ ձուկ մը վրան վազեց: Մի վախեր ըսաւ հրեշտակը. բռնէ գուրս հանէ. ան ալ գուրս քաշեց. ու հրեշտակը հանէ ըսաւ սիրտը՝ լերդն և լեղին պահէ. ու ձուկն եփեցին կերան: Ետքը Եկբատան որ հասան, հրեշտակին խնդրուն ան գիշերը Տուբիայի աղգականին Հռագուէլին տունն իջան որ անոր Սառա աղջիկը Տուբիան իրեն առնէ. թէպէտ Տուբիան վախ կըցուցընէր՝ ըսելով որ եօթը հոգի ան աղջիկն առնելու եղեր են, ու եօթն ալ առջի գիշերը մեկ դև մը մեռուցեր է. երևայ թէ ինծի ալ անանկ պատահի: Բայց հրեշտակը սիրտ տուաւ և ապահըրեց որ առջի գիշերը քիչմը կրակով ան ձկան սիրտն ու լերդը ծխէ, և հարսին հետ մեկտեղ աղօթք ընեն Ա.Յ. ան հոտէն ըսաւ՝ դևը կըփախչի: Ետքը Հռագուէլին հրեշտակը խօսք բացաւ աղջկանը համար. անոնք ալ սիրով յանձն առին, ու հարսնիքին գիշերը Տուբիա հրեշտակին ապահըրածն ընելով

երբոր վնաս մը չեղաւ, ամէնքը փառք տալով Ա՛յ տասնըչորս օր հարսնիք ըրին։ Եւ ան օրերը հրեշտակը գնաց Գաբայէլի քովէն ըստակն ալ բերաւ. եաքը Տուբիան ու հարսը մէկտեղ ըղակներով եա դարձան։ Ասանկով մէկ քանի օր ուշանալուն համար Տուբիայի ծընողքը մտմտուքի մէջ ինկան, և Ընեան հաց չէր ուտէր, կուլար ու կըսէր. Ա՛հ, մեռաւ տղաս. ինծի ըստակ ինչ պէտք էր։ Օր մըն ալ յանկարծ երևցան. մէկէն գնաց Տուբիան հրեշտակին ըսածին պէս ձկանը լեղին հօրը աչքը քսեց որ մէկէն բացվեցան. անտաեները ուրախութ՛ մէկ մէկու պլլըվելով փառք կուտային Ա՛յ՝ լսելով ու տեսնելով եղած յաջողութիւնները. ու եօթն օր ալ Տոբիթ նորէն հարսնիք ըրաւ։ Եոքը Տոբիթ ուզեց որ ըստակին կէսն ան ճամբայ ցուցընողին վարձք տան. անտաեները հրեշտակին ինչ գինքը յայտնեց անոնց. անոնք ըսկսան վախնալ. հրեշտակն ըսաւ, Մի՛ վախէք, հապա փառք տուէք Ա՛յ, որ ձեր ողորմութիւնն ու բարեգործութիւնները կըվարձատրէ. և մէկէն անհետացաւ։

Ի. Տոբիթ Ասուծմէ մխիթարվելէն եաքը ծրչափ ապրեցաւ։

Պ. Ընկէ եաքը շատ տարիներ հանգիստ անցուց՝ Ա՛յ փառք տալով և ընողհակառակ աղօթքներ ընելով. մարգարէացաւ ալ Եհմի կործանիլն ու նո-

բոգվիլը, և հարիւր չիսուն տարվան մեռաւ։ Տուբիային կտակ ընելով որ նինուէէն ելլէ, վր զև պիտի կործանի։ Տուբիան աչիր ծնողքը թաղելէն ետև դնաց Մարաց երկիրը. և միշտ բարեպաշտութիր ապրելով հարիւր քսանըեօթը տարվան մեռաւ։

ԶԹ

ՅՈՒԴԻԹ

Հ. Յուդիթայ պատմութիր նիւթն ինչ է։

Պ. Ա՛յ գիրքն ու սիրոյ նշանն իրեն ապաւինածներուն վերայ, որով Իշրայիլ ազատեցան Նաբուքոդոնոսորայ բարկութէն, և արդար պատուհասն որ չիկարծրված ատեն կրհասնի հպարտ ու ինքնահաւան մարդկանց վերայ, որով Հողեփեռնէս պատժըվեցաւ։

Հ. Ո՞վ է Հողեփեռնէս, և ինչ դործք ըրաւ։

Պ. Ասորեստանի Նաբուքոդոնոսոր թիրին զօրապետը։ Ա՛ս թիրը Մարաց Արփաքսադ թիրին յաղթելէն ետքը ուզեց որ բոլոր աշխարքիս ալ տիրէ ու Ա՛յ պէս պաշտըվի։ Անոր համար Հողեփեռնէս իր զօրապետը խրկեց՝ հարիւր քսան հազար հետևակ՝ նոյնչափ ալ ձիաւոր զօրքով, որ ամէն աշխարհք երթայ իրեն հնազանդեցընէ։ Ա՛ս հրամանով ելլաւ Հողեփեռնէս

առաջ չարժիլ, ու անխնայ զամֆիքը
ջարդելով հասաւ ինչվան Հրէաստան:

Հ. Հրեայք ինչպէս կըրցան դէմ
դնել Հռոմէացոց:

Պ. Սրտանց ԱՅ գիմեցին որ զի-
րենք ազատէ, և ըսկսան բերդերն ալ
ամրացընել. աւելի Բեթիղուա քա-
ղաքն որ Հրէաստանի դուռը կըսեպվէր:

Հ. Հռոմէացոց երբոր իմացաւ
Հրէից իրեն դէմ պատրաստըվիլն,
ինչ ըրաւ:

Պ. Զարմացաւ անոնց յանդգնու-
թիը վըրայ. կանչեց Ագրիպպոս քովն
ազգերուն իշխաններըը՝ հարցուց: Ան-
տեն Աքիռվա Ամոնացոց իշխանն ը-
սաւ թէ Անոնց Աստը զօրաւոր է, մէկէ
մը չեյաղթըվիր. պէտք է ըսպասել որ
իրենք իրենց Աստն դէմ յանցանք ընեն
որ յաղթըվին: Հռոմէացոց կրակ
կարեցաւ, Նաբուքոդոնոսորին ոմկըր-
նայ յաղթելըսելով. Աքիռվան ալ՝ զԱստ
իր թիքրէն զօրաւոր սեպելուն համար՝
ձեռքը ոտքը կապած՝ Բեթիղուայի
բերդին տակը ձգել տուաւ որ երբոր
քաղաքն առնէ՝ զինքն ալ Հրէից հետ
պատժէ: Բեթիղուացիք ներս առին
Աքիռվըը, պատմել տուին. ու երբոր
իմացան Հռոմէացոց պատրաստու-
թիը, սարսափեցան, ըսկսան ապօթք
ընել: Հռոմէացոց ալ իրեն իշխան-
ներուն խորհրդով պաշարեց քաղաքն
ու ջուրն ալ կտրեց:

Հ. Բեռիղուայիք ինչպէս կըրցան դիմանալ Հողեփեռնէսի պաշարմանը։

Պ. Երեսունըչորս օրէն՝ սաստիկ ծարաւէն նեղացած՝ իշխաններն որոշեցին որ եթէ հինգ օրէն ալ Աստ չըղորմի՝ քաղաքը տան։ Ասատեղը Յուդիթ որբևարի կինը՝ Մանասեի ցեղէն՝ պարկեշտ, չնորհալի, որ պաքով աղօթքով կանցընէր կեանքը, Աստուծմէ լսնաւորված՝ կանչեց իշխանները, յանդիմանեց զանոնք անանկ ծուռ խորհուրդներնուն համար ու ըսաւ թէ Աղօթք ըրէք, կըսուսամ որ Աստ իմ ձեռքովըս բարիք մը ընէ։

Հ. Յուդիթ ինչպէս ազատեց Բեթիղուան Հողեփեռնէսին ձեռքէն։

Պ. Գնաց քուրձով ու մոխրով ինկաւ Աստ առջև, շատ աղաչելէն ետքը՝ հագվեցաւ, զարդարվեցաւ ու իր աղախինին հետ քաղքէն դուրս ելաւ գնաց։ Հողեփեռնէսի զինուորներն երբոր տեսան՝ վրան զարմանալով թէ ինչու դուրս ելեր է՝ զինքը Հողեփեռնէսի տարին։ Հողեփեռնէս հարցուց թէ ո՞վ է, ուսկից կուգայ. Յուդիթ խելացի կերպով պէտն տուաւ. Տէր իմ, տեսայ որ Աստ բարկացեր է մեր ազգին, ու իրենց բանը գէշ պիտի ըլլայ. անոր համար փախայ եկայ քեզի ազախին ըլլալու։ Բայց գիշերները բանակէն դուրս ելլելու հրաման խնդրեց որ իր Աստը պաշտէ որ զՀողեփեռ-

նէան ալ առանց վնասի մը Ա֊Յ հրա֊
ման տուած օրն Եէմ տանի : Հողե֊
փեռնէս Յուդիթայ բսածներուն հա֊
տալով հրամայեց որ իր վրանը բերեն
զինքն ու իր աղէկ կերակուրներէն
տան անոր. բայց Յուդիթ աղաչեց որ
ինքն իր հետը բերած կերակուրն ու֊
տէ : Ասանկ իրեք օր հոն կեցաւ, ու
գիշերները միայակ բանակէն դուրս կել
լէր՝ աղօթք կընէր որ Ա֊Ծ իր բանը յա֊
ջողէ : Չորրորդ իրիկունը Հողեփեռ֊
նէս փառաւոր սեղան մը ըրաւ իր զօ֊
րապետներուն, Յուդիթն ալ կանչեց,
որ եկաւ նստաւ ու իր հետը բերած֊
ներէն կուտէր : Կերան խմեցին. Հո֊
ղեփեռնէս ալ աղէկմը գինովցաւ : Ետ֊
քը ամէնքն որ գնացին, ու միայակ Յու֊
դիթ ու Հողեփեռնէս ձնացին, Յու֊
դիթ տեսաւ որ Հողեփեռնէս խորունկ
կըքնանայ, գնաց քովը, հանեց անոր
թուրը, բռնեց մազերէն, ՏԷր Ա֊Ծ
բսաւ՝ օգնէ ինծի. ու երկու հեղ զար֊
կաւ՝ գլուխը կարեց առաւ, դուրս
ելաւ՝ իր աղախինին տուաւ որ կերակ֊
րին մախաղին մէջը դնէ : Եւ ասանկ
մարդ չիմացած՝ գիշերանց ետ գար֊
ձաւ. Բեթիզուայի պարըսպին տակն
որ հասաւ, բսկսաւ կանչել պահա֊
պաններուն թէ բացէք դռները, Ա֊Ծ
մեր հետն է : Ժողվեցան ամէնքը ջա֊
հերով ձրագներով՝ տեսան Հողեփեռ֊
նէսին գլուխը Յուդիթայ ձեռքը,

փառք տուին Ա. Յ. Աքիովը Ամոնա-
ցոց իշխանն ալ տեսնելուն պէս՝ ին-
կաւ մարեցաւ. ու եաքը զարմանա-
լով Ա. Յ զօրութիւնը վրայ՝ դարձաւ
ծածապաշտ եղաւ:

Հ. Հողեփեռնէսին մարդիկն ինչ
կերպով իմացան իրեն մահը, և ինչ
ըրին:

Պ. Հրեայք առաւօտանց Հողեփեռ-
նէսի գլուխը բերդին վրայ կախեցին,
եաքը վազեցին Թշնամիներուն վրայ.
անոնք ալ շուտմը գնացին Հողեփեռ-
նէսի ձայն տալու որ պիտըմ բսկսին:
Մտաւ սենեկապետը տեսաւ մարմինն
արիւնլըլայ գետինը փռւած, վայ
կանչեց, Երրայեցի կին մը խաղք ը-
բաւ զմեզ: Ա՛ս որ լսեցին զօրքը՝ փախ-
չող փախչողի եղան: Ընտաւենը Հրեայք
աղէկ ջարդ մը տուին անոնց, ու երե-
սուն օրվան մէջ հազիւ կըրցան կո-
ղոպուտները ժողվել:

Հ. Յուդիթայ յաղթուէը համար
Հրեայք իրեն ինչ փոխարէն ըրին:

Պ. Ամէնքը չորս դիէն կուգային
զինքը կօրհնէին. ինչվան Եէմէն քա-
հանաներ եկան զինքը տեսնելու և
օրհնելու: Հողեփեռնէսի վրանն ալ
բոլոր արծըթեղէն ու ոսկեղէն բանե-
րովը Յուդիթայ տուին, որ ինքն ալ
եաքը տաճարին ընծայեց: Իսկ Յու-
դիթ ուրախութ լըված օրհնուճ մը ը-
գաց Ա. Յ ու նորէն գնաց իր տունը՝

բարի վարքով տպրեցաւ ինչվան հա-
բիւր հինգ տարի :

Ղ

ԵՍԹԵՐ

Հ. Եսթերայ պատմութեան մէջ գլխաւոր գիտելու գիպուածները ո-
րո՞նք են :

Պ. Արտաշէս Թագին փոփոխամը-
տութիւնը, Համանայ հպարտութիւնը, Մուրդ-
քէին ճշտապահութիւնը, և Եսթերայ
եղբայրսիրութիւնը :

Հ. Արտաշէսն ո՞վ է :

Պ. Պարսից զօրաւոր Թագը մը, որ
Թագուհեն երբորդ տարին մեծ յաղ-
թութիւններ ընելով՝ փառաւոր կոչունք
մը ըրաւ իր իշխաններուն՝ Սիսխա
Թագրական քաղքին մէջը՝ վեց ամիս.
եօթը վեց օր ալ առանձին իր պալա-
տին մէջ ցնպատմելու մեծ հանգէ-
սով : Եօթն օրը Արտաշէս բոլորովին
գուարճացած՝ ուզեց որ Ամթինէ մեծ
Թագուհին գայ, իշխաններուն երև-
նայ ու իրեն հետ մէկտեղ փառաւոր-
վի. բայց Ամթինէն չեկաւ. անոր
համար Արտաշէս ալ սաստիկ բարկա-
ցաւ, իշխաններուն խորհրդով զինքը
Թագուհիութէ ձգեց որ ուրիշ կնիկ-
ներուն իրմէն չար օրինակ չառնեն. որուն
տեղը Եսթեր ընտրվեցաւ :

Հ. Ի՞նչ կերպով Եսթեր թագուհի եղաւ:

Պ. Հրամանը եղաւ որ ուրիշ մը փընտրուին, որ Ասթինէի տեղ թագուհի ընտրուի: Եսթեր Մուրդքէի հօրեղբօրն աղջիկն էր՝ որը մնացած՝ որ Մուրդքէն զինքը կըպահէր. ու երբ որ լսեց թագուհի ընտրելու հրամանը, զԵսթերն ալ խրկեց՝ ապսպրեց. լավ որ չէյայտնէ ինչ ազգ ըլլալը: Թէրն Եսթերին հաւնեցաւ ու թագուհի ըրաւ. Եսթեր ալ Մուրդքէի խրատուէն ածպաշտութիւնը գաղտուկ կընէր:

Հ. Մուրդքէն ինչ պաշտօնի մէջ էր:

Պ. Թէրին ծառայուէը մէջ մտած էր. անոր համար անգամ մը իմանալով որ երկու ներքինի մէջերնին խօսք դրեր են՝ Թէրը մեռցընելու, մէկէն Եսթերայ ձեռքով իմացուց Թէրին. Արտաշէս կախել տուաւ ան ներքինիներն ու Մուրդքէին հաւատարմութիւնը յիշատակարանին մէջ գրել տուաւ: Եւ ասո Մուրդքէին գործքը պատճառ եղաւ որ Համանին ձեռքէն ազատեցաւ:

Հ. Համան ո՞վ էր, ու ինչ բանի համար Մուրդքէի հետ թշնամացաւ:

Պ. Արտաշէսին մեծ իշխաններէն մէկն էր. վարպետութիւն մը հրամայել տուաւ որ ինքը Թէրին երկրորդ տեղվի, ու պալատին մարդիկն ամէնքն

ալ իրեն երկրպագուել ընեն։ Մուրտքէն աս հրամանը չէր պահեր՝ համանն Ամաղեկացի՝ Ադ անիծած ազգէն ըլլալուն համար։ Համան կատղեցաւ աս բանիս վրայ, ու ոխը բոլոր Հրեաներէն ուզեց հանել. ուստի հասկըցուց Ահասուէրոսի թէ պարսից տէրուհէ խաղաղուի գտնելու համար՝ ան խռովարար հրէից ազգը պէտք է ջնջել. և հրովարտակ հանել տուաւ որ ազգը ամուսն տասներկուքին ամէն Հրեաները մեծ ու պզտիկ՝ թրէ անցըվին, և անոնց ունեցածները թալան երթան։ Հրեաները յուսահատած՝ Ադ ապաւինեցան։

Ե. Հրեայք ինչպէս կըրցան ազատիլ համանին բարկութենէն։

Պ. Մուրդքէ ընթերին հասկըցուց որ ինքը պարտական է աս բանիս համար ձեռքէն եկածն ընելու. Ընթեր Մուրդքէին պատ խրկեց թէ ինչպէս որ գիտես՝ թագը չկանչած առջևն երթողը կըմեռանի. երեսուն օր է որ ես ալ թագին՝ չեմ գնացեր։ Մուրդքէ նորէն խրկեց իմացուց թէ պէտք է որ ինքը աս բանիս ձարը տեսնէ։ Ընթեր տակնուվրայ եղաւ, ապաշըրեց որ ամէն Հրեաներն աղօթք ընեն՝ պէտք պահեն որ Ադ իրեն ուժ տայ. ինքն ալ քուրձ մը հագած՝ հանգստուելէ բաները մէկդի թողուցած՝ աղօթքի նստաւ իրեք օր։ Ետքը փառաւոր լաթեր հա-

գաւ զարդարվեցաւ ու երկու ազախ-
նով Թէրին առջևն ելաւ. բայց սրտին
վախէն հոն մարեցաւ ինկաւ: Եսթե-
րին անանկ խեղճ կերպը Թէրին գու-
թը չարժեց որ շուտմը ելաւ աթոռէն
քովն եկաւ, անուշ խօսքերով սիրտ
կուտար որ չվախե: Եսթեր ասով
քիչմը սիրտ առաւ. բայց երբոր նո-
րէն մարեցաւ, Թէրը նորէն վերայ
տուաւ, ինչվան կէս Թէրուենա ալ ու-
զես՝ կուտամ ըսելով: Եսթեր անա-
ւենը համարձակեցաւ, կըսինդրեմ որ
ըսաւ՝ Համանը հետերդ հրամես իմ սե-
ղանըս գաս. Թէրն ալ յանձն առաւ:
Սեղանին վերայ նորէն ըսաւ Թէրը
Եսթերին որ խնդրէ ինչ որ կուզէ.
Եսթեր ալ խնդրեց որ երկրորդ օրը
նորէն հրամեն: Համան ուրախութե-
լվաճ երբոր տուն կերդառնար, Ճամ-
բան Մուրդքէին հանդիպեցաւ՝ որ
իրեն երկրպագութե չերթաւ, բարկացաւ
վերան, ու անցաւ տուն գնաց. պար-
ծելով պատմեց իր կնկանն ու բարե-
կամներուն Թէ մինակ ինքը կանչվե-
ցաւ Եսթերայ սեղանին. բայց ցաւե-
լով ալ ըսաւ Մուրդքէին իրեն երած
անարգանքը: Անոնք ալ ըսին Թէ վա-
ղը երկայն փայտ մը անկել տուր, ու
ըսէ որ կախեն գինքը: Համան մեկէն
հրամայեց որ յիսուն կանգուն եր-
կայն փայտ մը պատրաստեն:

ՀՀ. Համան կըըցաւ առաջ տանիլ Մուրտքէն կախելու խորհուրդը։

Պ. Ընծ բանը անանկ դարձուց որ ինքը կախվի ան փայտէն։ Ան իրիկունն Ահասյէլի քունը չիտանելով՝ առեն անցընելու համար ուզեց յիշատակարաններն աչքէ անցընել կարդալ. ու դիպուածով բացվեցաւ երկու նեըքինիներուն կախվելուն պատճառն ու Մուրտքէին հաւատարմութիւնը. անատեն հարցուց թէ Մուրտքէին ինչ փսխարէն ըրինք. ծառաներն ըսին որ բան մը չըրինք։ Երբոր առաւօտ եղաւ՝ հարցուց թէ Ո՞վ կայ դուրսը. և իմանալով որ Համանը հոն է, որ եկեր էր՝ Մուրտքէն կախելու հրամանը առնելու համար, ներս կանչեց՝ հարցուց. Թէոր ըսաւ՝ ես մեկը ուզեմ փառաւորել՝ ինչ պէտք է ընեմ։ Համանն ալ մտքէն անցընելով թէ ինձմէ իզատ ով պիտի փառաւորէ, ըսաւ. կըվայլէ որ զան մարդը թիքրի հագուստով ու ձիով թիքրին իսիատ սիրելին տանի բոլոր քաղաքը պտըտցընէ. առջևէն ալ կանչեն թէ թիքրին փառաւորած մարդն է ասիկա։ Թիքրը հաւնեցաւ ըսածին ու հրամայեց իրեն որ երթայ Մուրտքէին ընէ ան պատիւները։ Համանն ալ չիկըրնալով ձայն հանել՝ գընաց զՄուրտքէն պատուեց, ու սիրտը սաստիկ կոտրած՝ ձուն դարձաւ։ Ետքը Եսթերայ սեղանը գնաց։ Թիքրը

հարցուց նորէն Եսթերին թէ ի՞նչ կ՚ընդիրդ. գիանաս ըսաւ՝ Թիքրուէրը կէսն ալ ուզես՝ կուտամ: Ընատեղը Եսթերն ըսաւ. Տէր իմ, կը նդրեմ քեզմէ իմ ազգիս կեանքն որ խնդրեմ, բայց Համանը աչխըրքէս վերցընել ուզեց: Թիքրը լսածին պէս՝ այլայլած եւ սեպանէն. Համանը մինակ ձնալով սարսափած Եսթերի առքն ինկաւ՝ կաղաչէր: Ան որ տեսաւ դիպուածով Թիքրը՝ բարկացաւ թէ ինչո՞ւ Եսթերոյ քով կեցեր է. հոն ժկին ալ իմացուց Թիքրին թէ Համան զՄուրդքէն կախելու համար փայտ անկեր է. ժկէն ըսաւ. Չինքն ան փայտէն կախեցէք: Ետքը Համանին ուղեցած՝ նէրն ալ Եսթերի պարգևեց. և իմանալով որ Մուրդքէն Եսթերին ազգականն է, Համանին իշխանութիւնն ալ Մուրդքէին տուաւ:

Հ. Հրեից վերայ եղած հրովարտակին ինչ կերպով եւս դարձըվեցաւ:

Պ. Նոր հրովարտակ մը եղաւ առջինին ներհակ հրամաններով. ան օրն որ իրենք պիտի չարդըվէին՝ իրենք զուրիշները չարդեն: Ուստի ան օրը շատ մարդ չարդեցին, բոլոր Համանայ տունն ալ չնչեցին: Ետքը Ա՛շ շնորհակալութեն համար Հրեաները ամէն հաստատեցին ադար ամսուն տասնչորսը, և ինչվան հիմա կը պահեն, որ Փուրիմ կըսվի:

ՂԱ

ԵՍԱՅԻ, ԵՐԵՄԻԱ, ԵԶԵԿԻԷԼ

Հ. Մարգարէներուն վերայ հարկաւոր գիտնալու ինչ բան կայ:

Պ. Մանաւանդ դիպուածներ՝ թէ ինչի համար վերայ, և թէ Իսրայէլացոց մեղացը պատիժներուն վերայ, որ երբեմն առակքով և երբեմն խօսքով մարգարէացան:

Հ. Եսայեայ գլխաւոր առակքը որն է:

Պ. Եսայի մարգարէն որպէս Աստուած՝ որ Ոզիա թագաւորին առենէն մինչև Եզեկիայի առենը մարգարէացաւ, անգամ մը առաւ տաճարին մէջը զԱստ բարձր փառաւոր աթոռ նստած, հրեշտակներ չորս դին պատած՝ վեց վեց թևերով, որ երկու թևով երեսնին կը ծածկէին, երկուքովը ոտքնին, մեկալ երկուքովն ալ կը թռչցնէին, ու կըսէին. Սէ՛ր՝ սէ՛ր՝ սէ՛ր զօրու՛թեան՝ լի է ամ երկիր փառաւ նէ: Մարգարէն՝ վայ ինձի կըսէր, որ որ զօրութեանը կը տեսնեմ ու լուռ կեցեր եմ պիղծ բերանով ըլլալուս համար: Աթառենը սերովբէներէն մեկը ուներկովը սեղանէն կայծ մը բերաւ՝ մարգարէին բերնին դպուց ու ըսաւ, Ասիկա արբէ զքեզ քու պակասութենէդ: Եաքը լսեց որ Աստ կը հարցընէր, Ո՞վ իրկեմ անժողովրդեանը: Ինքն ալ պատ առաւ

Թէ Աստ զիս խրկէ : Ած ալ խրկեց որ անկէց եռքն ըսկսաւ քարոզել :

Հ. Եսայեայ մարգարէութիւներուն մէջ նշանաւոր ինչ բան կայ :

Պ. Քրի հրաշալի ծնունդն ու խաչվելը մեռնելը՝ աւետարանչի պէս տեղ նիտեղը կըպատմէ :

Հ. Երեմիա մարգարէին գլխաւոր տեսիլքներն որո՞նք են :

Պ. Երեմիա մարգարէն որ Յովսիա Թագրին ատենէն ինչվան բոլորովին Հրէից կործանումը մարգարէացաւ, շատ տեսիլքներ տեսաւ. որոնց մէջ գլխաւոր կըրնայ ըսվիլ ան որ անգամ մը երկինքը հիւսիսային դիէն կաթսայ մը կրակի վըրայ կեփէր, որով կիմացըներ Ած թէ ան կողմէն Քալդէացիքը Հրէից վըրայ պիտի խրկէ :

Հ. Երեմիայի մարգարէութիւնէն աւելի ինչ բանի վըրայ էին :

Պ. Իր ազգին անօրէնութիւնները կուլար. որ եռքը յուսահատած՝ ողբ ալ ըսաւ վըրանին :

Հ. Երեմիան ինչպէս անցուց իր օրերը :

Պ. Հրեայք տեսնելով որ զիրենք շատ կըյանդիմանէ, զինքը տեղ կատէին ու կըհալածէին զինքը. և ըսելով թէ ժողովրդեան ձեռքը կըթուլցընէ որ չկարենան թշնամիներուն դէմ դնել, տարին մահապարտներուն գուբը ձգեցին որ մեռնի : Բայց Աս-

դամբէք Եթովպացին մէջ մտաւ, Սաանկ ոը մարդ մեզի հարկաւոր է՝ ըսելով Թէրէին. ուստի դուբէն հա- նեցին ու բանտ դրին: Ետքը երբոր Նաբուզարդան գահՃապետը Երու- սաղէմը Բաբիլոն գերի տարաւ, Երե- միան խնդրեց որ ինքն իր Բարուք աշ- կերտին հետ Եէմ ձնան: Բայց ետքը Յոյնաթան որդի կարէին երբոր զժո- ղովուրդը Եգիպտոս փախուց, Երե- միան ալ տարաւ. և հոն Հրեաները էնդիմանալով իրեն քարոզուիներուն, քարկոծեցին զինքը:

Հ. Եղեկիէլի տեսիլքները որո՞նք են:

Պ. Նաբուքոդոնոսոր երբոր եկաւ՝ Յեքոնիա Թէրը Բաբիլոն տարաւ, Ե- ղեկիէլ ալ Քեբինեբուն հետը գնաց, ու տեսիլքները հոն յայտնը- վեցան իրեն: Առջինն ատ էր. Անգամ մը Քոբար գետին քովը կեցած՝ յան- կարծ ամպերուն մէջը մեծ կառք մը տեսաւ՝ ամէն դիէն աչվընեբով, որ չորս կենդանի կըքաշէին, ու անոնց կերպարանքը՝ մարդու, առիւծի, կո- վու և արծուոյ, որոնք չորսական ալ Թև ունէին. անոնք լուսաւոր էին որ վերանին նայելու աչք չէր դիմանար: Տեսաւ մէջ տեղի երկինքն ալ բաց, ուր աթոռով փառաւոր մարդ մը ձա- ռագայթներով կըփայլէր արևու պէս: Ասով Ած յայտնեց Հրէից որ իրենց երկրաւոր տաճարին կարօտ չէ. փուճ

տեղը անով չեպարծին : Եզեկիել երբ որ վախնալով կընայէր , Ած ըսկսաւ գանգատիլ Իէլացոց երած ապերախտուհեր վերայ . եւթը դեպի ինքը ձեռք մը երկնցաւ ու գիրք մը տուաւ որ ուտէ , որուն ներսը դուրսը ողբ ու վայ գրած էր . ան ուտելուն պէս բերանն անուշցաւ , Ած ալ հրամայեց որ եր. Թայ ըսկսի քարոզել : Մէկ ուրիշ ուրախական տեսիլք մըն ալ տեսաւ . Օր մը Ած Եզեկիէլը գաշտ մը տարաւ՝ որ մեռելներու ջորցած ոսկորներով լեցուած էր . ու ըսաւ անոր . Հրամայէ որ ողջըննան . և բոլոր գաշտն անհամար մարդով լեցվեցաւ , որ յարուցե նշան էր : Ուրիշ անգամ ալ Եէմի տաճարը նոր ձևով մը տեսաւ :

Հ . Եզեկիէլի մարգարէութիւնները ինչ բանի վերայ էին ,

Պ . Իէլացոց վերայ եկած ու գալու Թշուառութիւնները կըքարոզէր առակներով :

ՂԲ

ԴԱՆԻԷԼ

Հ . Դանիել ով էր և ինչպես առաջ եկաւ :

Պ . Նաբուքոդոնոսոր Բաբելացոց Թիքրը երբոր Եէմն առաւ ու շատ մարդ գերի տարաւ , իր Աշխանէզ իշխանին ապսպրեց որ ան Հրէից մէջէն շնորհալի խեղացի տղաք ընտրէ ու

կրթէ : Անոնցմէ էր Դանիէլ՝ Յուդայի ցեղէն, որուն անունը Բաղտասար դրին, և իրեք ընկերները՝ Անանիա, Միսայէլ, ու Ազարիա, որոնց անունը փոխեցին՝ Սեդրաք, Միսաք, Աբեդ-նագով դրին. ու երբոր Թագրին հրամանովը իրենց ալէկ կերակուրներ կը-բերվէր, անոնք վերակացուին աղաչեցին որ միայն հընտեղէն տայ, խմելու ալ սոսկ ջուր : Անկա առջի բերանը Թող չիտուաս, վախնալով որ կվատուժնան աղաքը. բայց եօքը փորձեց որ ան չորսը հունտ ուտելով Թագաւորին կերակուրն ուտողներէն աւելի գեր ու կայտառ կըլլան : Եօքը երբոր Թագրն ասոնց սորված իմաստութիւնը փորձեց՝ տեսաւ որ Բաբելացոց կարգացողներէն ալ շատ բան գիտեն, մանաւանդ Դանիէլը. անոր համար ղրկնք կարգացողներուն կարգն անցուց :

Հ. Դանիէլի նշանաւոր գործքերն որո՞նք են :

Պ. Երբոր տասներկու տարվան էր՝ Ղուշանին անմեղութիւնը յայտնեց : Եօքը Նաբուքոդոնոսորին երկու երազին մեկնութիւնը տուաւ. Բաղտասարին պատին վրայի գրերը կարգաց. առիւծներուն գուբէն ողջ ազատեցաւ. Կիւրոսի ատեն Բէլին սուտ ՚ձգ ըլլալը յայտնեց. Բաբելացոց պաշտած վիշապը ճաթեցուց. երկրորդ անգամ

վեց օր առիւծներուն գուբը կեցաւ. և ջնի գալատեան ժամանակը յայտնի մարգարէացաւ:

Հ. Ըուշան ոմն է, և ինչ բանի մէջ յայտնեց Դանիէլ անոր անմեղութիը:

Պ. Ըուշանն էր Յովակիմին կինը: Ա՛ս Յովակիմը Բաբելոն գերի գնաց ծածկ մեծատուններուն մէկն ըլլալով, հրէից ծերերն իրեն տունը կըժողվը վէին խորհրդի: Անոնց մէ երկու ծեր շատ գալով Յովակիմի տունը՝ ըսկսան չար մտքի երթալ Ըուշանին վերայ, ու առեն կըփնտրուէին որ մտքի չարութինին կատարեն: Օր մը Ըուշանը եկաւ պարտէզը՝ գնայ աւազանին քովը լուացվելու, և աղախիններըը խըրկեց որ երթան օճառ բերեն: Անատեները ան երկու ծերերն որ հոն պահվըտեր էին՝ եկան Ըուշանին վերայ. Ըուշան նեղը մուտ հառաչեց, ու տեսաւ որ ուրիշ ճար չկայ, ըսկսաւ կանչվըռտել: Անոնք երբոր տեսան որ բանը գէշի գնաց, իրենք ալ կանչվըռտեցին. ու երբոր մարդիկ հասան՝ ծերերն ըսկսան Ըուշանայ վերայ սուտ ըրպարտութի ընել: Ուսաի երկրորդ օրը դատաստանի հանեցին զինքը, ու ան երկու ծերերուն հաւատալով վճռեցին որ մեռնի: Ըուշան զԱ՛ծ իրեն վկայ կանչելով՝ մեռնելու կերթար: Ճամբան Դանիէլ ըսկսաւ կանչել թէ Ես անպարտ եմ արիւնին: Ժո-

զովուրդը կեցան, հարցուցին թէ ինչ կըսէ: Ան ալ ըսաւ. Առանց քննելու անմեղն ինչպէս կըդատապարտէք. դարձիք նորէն դատաստանի նստէք: Երբոր դարձան, ըսին Դանիէլի. Ձ զքեզ լուսաւորեց, դու եկո տես աս դատաստանը: Անաստենը Դանիէլ՝ Զատեցէք ըսաւ՝ատ երկու ծերը մէկզմէկ. եաքը առանձին երկուքին ալ հարցուց թէ որ տեսան Շուշանը. անոնք ուրիշ ուրիշ տեղ ըսելով խաղք ելան, ու Շուշանին տեղ ըսպաննըվեցան: Ասով՝ ու եաքն ալ Նաբուքոդոնոսորին երազը մեկնելով՝ Դանիէլին անունը խիստ հռչակվեցաւ:

Հ. Նաբուքոդոնոսորին առջի տեսած երազն ինչ էր:

Պ. Ինքն ալ մոռցեր էր երազը. անոր համար կանչեց Բաբիլոնի իմաստուններըը, հարցուց թէ ինչ է երազը և մեկնութիւնը, ու չիգիտնալնուն համար բարկացաւ, ըսպաննեցէք ըսաւ զամէնքը: Երբոր Դանիէլ լսեց, խընդրեց որ իրեն օր մը տուեն տան, ինքը կըզրուցէ: Ան գիշերն Ա՛ստ դիմեց իր ընկերներուն հետ որ Ձ յայտնէ, ու առաւօտանց գնաց Թագրին ըսաւ. Երազիդ մէջն ահաւոր արձան մը տեսար. գլուխն ոսկիէ, ձեռվըները՝ կուրծքն ու թևերը արծըթէ, մէջքէն ինչվան ծնկվըները պղնձէ, սրունքներն երկըթէ, և ոտվըներուն կէսն

երկըլթէ ու կէսը հողէ ։ Եւ երբ լեռնէն
ինքիրմէ քար մը փրթաւ՝ գլտորեցաւ,
արձանին ոտքերուն զարկաւ ու փոշի դարձուց,
հոգին ալ փչեց տարաւ . ու ան քարն
անհետացաւ՝ մէկ մեծ լեռ մը եղաւ և բո-
լոր աշխարհ բըռնեց։ Ասոր մեկնու-
թիւնն ալ աս է ըսաւ . ան արձանին ոս-
կի գլուխը դու ես՝ Թագաւորներուն
Թիրը . եւ ինչպէս ուրիշ Թագաւորութիւն
մը պիտի գայ, որ ան արծաթը կը ցու-
ցընէ . անոր եւս էն աւելի տկար մը .
ու անկէց երբը չորրորդը երկաթ՝ որ
ըսել է ամէնէն ուժով, բայց անոր ալ
կէսը հողէ է՝ որ երբը տկարանայ պի-
տի ։ Եւ էն նոր Թագաւորութիւն մը
պիտի ելլէ որ զամէնքը կործանէ՝ իր
տակն առնէ պիտի , որ է ան քարն որ
յաւիտեան պիտի մնայ ։

Ո . Նաբուքոդոնոսոր Դանիէլին ե-
րազը պատմելուն համար ինչ փոխա-
րէն ըրաւ ։

Գ . Եւ Դանիէլին երկրպագութիւն
ըրաւ , ու հրամայեց որ անոր խունկ
ու զոհ մատուցանեն . և ըսաւ Թէ
Հիմայ իմացայ որ ձեր Աստ է Աստ-
ծոց ։ Ետ պարգեւներ ալ տուաւ
անոր եւս Բաբելացոց իշխաններուն
ու կարգագողներուն գլուխ ըրաւ զին-
քը , և անոր խնդրելովը՝ իրեն իրեք
ընկերներն ալ Թիւրաքեան գործքերու
վրայ դրաւ ։

ՂԴ

ԵՐԵՔ ՄԱՆԿՈՒՆՔ

Հ. Դանիէլի երէք ընկերներն ին՞չ ըսվ երևելի եղան։

Պ. Ճշմարիտ ըսծպաշտուբ. վը ղի նաբուքոդոնոսոր թագաւորուն տաս. նըւթերորդ տարին ոսկիէ արձան մը տնկեց՝ վաթսուն կանգուն երկայն, վեց կանգուն լայն՝ Դէերայ դաշտին մէջ, ու հրաման հանեց որ ամէն տեղաց մեծամեծները ժողվըվին ու հանդէսով ան արձանը պաշտեն. անոր քովն ալ հնոց մը շինել տուաւ որ չհնազանդողը հոն ձգեն։ Ա բանը Դանիէլին երէք ընկերները չանձն չառին. ոչ յորդորանք մարիկ ըրին՝ ոչ խրատ։ Սաստիկ կատղեցաւ Նաբուքոդոնոսոր ու հրամեց որ մէկէն զանոնք հնոցը ձգեն։

Հ. Երէք մանկունքն ին՞չպէս կըրցան Նաբուքոդոնոսորայ բարկութէն ազատիլ։

Պ. Բռնաւոր թէրին բարկութիը բարեգութ ԱՅ ինամոցը չկըրցաւ յաղթել։ Նաբուքոդոնոսորայ մարդիկը վառեցին հնոցը, երէքը մէկէն մէջը ձգեցին. անոնք հնոցին մէջը զԱՅ օրհնել ըսկսան. մարդիկը մէկ կողմանէ կրակը կըսաստկացընէին որ քառասունըվինը կանգուն վեր կելլէր բոցն, ու չորս դին կեցողներն ալ

կայրեր: Իսկ անոնց քովը հրեշտակ մը ինկաւ՝ զովացուց վուանն մէջն՝ որ հանգիստ կըպատրաէին ու զԱՅ կօրհնէին: Թագաւորն եկաւ՝ տեսաւ որ մէջը շորս հոգի կան, զարմացաւ, կանչեց Սեդրաք, Միսաք, Աբեդնագով, ծառայք ԱՅ բարձրելոյ, գուրս եկէք. և երբոր եկան, երևցան որ լաթերնուն ալ բան մը չէր եղած. նաբուքոդոնոսոր զարմացած՝ Մեծ է ըսաւ ձեր ԱՅը. ասկէ ետքը ովոր անոր դէմ խօսի՝ կըմեռցընեմ: Իրենց ալ առջինէն աւելի պատիւն ու իշխանութիւնը մեծցուց: Բայց ինքն ասով չիկըրցաւ ճանչնալ զԱՅ ինչպէս որ պէտք է, ու սուտ հպարտութէն դադրիլ:

Հ. Նաբուքոդոնոսորայ հպարտութիւնը պատճառն ինչ էր:

Պ. Ըրած յաղթութիւներն ու դիզած հարստութիւները: Բայց ԱՅ մէկ երազով մը յայտնեց իրեն գլխուն գալիքն որ իմանայ իր ակարութիւը:

Հ. Նաբուքոդոնոսորայ երկրորդ տեսած երազն ինչ բան էր:

Պ. Տեսաւ երկրիս մէջ տեղը տնկըված մեծ ծառ մը բարձր ինչվան երկինք ու բոլոր աշխարքիս վրայ տարածած՝ տերևներով պտղով լեցուն, շուքին տակը գազաններ կըբնակէին. և ճիւղերուն վրայ դառեր էին թըռչուններըը: Եւս երկնքէն հրեշտակ մը ինկաւ ու կանչեց. Կտրեցէք ատ

ծառը, ջնջեցէք, միայն արմատը թո-
ղէք՝ երկրի ու պղնձէ շղթայով կա-
պած, խոտերուն մէջ՝ դաշտաններուն
հետ, մարդկային սիրտը վերցըվի,
գազանի սիրտ տըրվի իրեն մինչեւ
եօթը ժամանակ:

Հ. Նաբուքոդոնոսորին տեսած ծա-
ռը Դանիէլ ինչպէս մեկնեց:

Պ. Երբոր ամէն կարդացողները չի
կըրցան մեկնել, Դանիէլ մեկէն մեկ-
նութիւը տուաւ՝ ըսելով որ Ն՚ծառը
դուն ես, մարդիկներուն մէջէն պիտի
վռընտըվիս ու անբան անասուններուն
հետ խոտ ուտես եօթը տարի չափ,
մինչեան որ խելքդ գլուխդ գայ.
և արմատդ պիտի թողվի որ նորէն
դառնաս Թագրես: Դանիէլ սա մեկ-
նութիւը տալէն ետև խրատ ալ տուաւ
թէ շատ ողորմութիւն տայ աղքատնե-
րուն որ Ն՚ծ իրեն մեղքին թողութիւն
տայ:

Հ. Նաբուքոդոնոսոր Դանիէլի խը-
րատը պահեց՝ գլխուն գալու պատ-
ժէն ազատելու համար:

Պ. Ձէ. անոր հետ տարիէ մը ետքը
օր մը իր պալատին վերայ քալելով
հպարտութիւ Բաբիլոնին գեղեցկութիը
վերայ պարծենալով որ կըխօսէր, յան-
կարծ երկինքէն ձայն եկաւ թէ Նա-
բուքոդոնոսոր՝ քեզի կըսեմ, Թողուա
Թագաւորութիդ ու դուրս տեղ գա-
զաններու հետ բնակիս: Ուստի հոն

անոնց հետ խոտ կուտէր։ Ե՟օթը տա-
ըիէն եաև իմացաւ Ա՟յ կարողուհին ու
դարձաւ եկաւ իր թագաւորութիւնը
նստաւ։

Հ. Բաղտասարայ պատին վըրայ
տեսած գիրն ինչ բան էր։

Պ. Բաղտասար Նաբուքոդոնոսորին
յաջորդն անգամ մը սեղան ըրաւ իր
իշխաններուն՝ հազար հոգւոյ. և իր
հրամանովը սեղանին վըրայ ըսկսան
գործածել Ե՟մի տաճարէն կողոպտած
ոսկիէ ու արծըթէ ամաններըը, ու ա-
նոնցմով գինի կըխըմէին իրենց կու-
քերուն կենացը։ Անատեղը յանկարծ
ձեռք մը երևցաւ ու ճրագին լուսոյն
առջևը պատին վըրայ բան մը գրեց։
Թագը սարսափած՝ գոռալ ըսկսաւ,
ու շուտ մը կանչեց բոլոր Բաբելացոց
մոգերն որ ան գիրը կարդան ու մեկ-
նեն. բայց երբոր չկըրցան, Թագու-
հին միտքն ինկաւ Դանիէլը. ուստի
մեկէն կանչեցին, ու Թագն ալ խոս-
տացաւ անոր ինչվան կէս Թագրուհը՝
թէ որ կարդայ ան գիրը։ Դանիէլ
պատին առաւ. Ընծաներըդ քեզի ըլ-
լայ, և պատիւդ ուրիշի տուր։ Եոթը
յանգիմանեց զԹագն որ Նաբուքոդո-
նոսորին պատիժներէն ինքը չէ խրա-
տուած ու Ա՟յ տաճարին որ ամաննե-
րը պղծեր է։ Իսկ գրածն աս է ըսաւ.
Մանէ, Թագրուէլդ վերջը հասաւ. Թե-
կէղ, Ըձ զքեզ քննեց՝ յանցաւոր գըտ-

նըվեցար. փարէս, թէքուղթէըդ կէսը Մարաց՝ կէան ալ Պարսից տըրվեցաւ։ Թէլը շուտմը իշխանուհեն երրորդ մա- սին տէր դրաւ զԴանիէլը, և ան գի- շերն ինքն ալ բռսպաննըվեցաւ Մարաց Դարեհ Թէրէն որ զինքը պաշարեր էր, ու ներս մտաւ Բաբիլոնն առաւ։

ՂԴ

ԴԱՆԻԷԼԻՆ ԵՑՓԻ ԳՈՐԾՔԵՐԸ

Հ. Դարեհ զԴանիէլն ինչո՞ւ ձգեց առիւծներուն գուբը։

Պ. Դանիէլ անոր շատ սիրելի ըլ- լալուն՝ իշխաններուն գլուխ էր եղեր- ուստի ամէնքը նախանձելով կուզէին փորձանքի բերել, վրան յանցանք չէին գտներ։ Անոր համար հրաման հանել տուին որ երեսուն օր միայն Թէրէն խնդիրք ըլլըվի. և ովոր աս հրամանին դէմ ընէ, առիւծներուն գուբը ձգվի։ Դանիէլ իր սովորութիը չխթողուց. օրը իրէք անգամ իր տու- նը պատուհանին առջև դէպի Երէմ աղօթք կընէր Աչ։ Թշնամիներն ի- մացան, բռնիպեցին զԹէրն ու Դա- նիէլը առիւծներուն գուբը ձգեցին։ Անատեն Թէրն յուսահատած ըսաւ. Աճըդ քեզ կազատէ։ Մեծ քարով մըն ալ գուբին բերանը գոցեցին ու Թէրին մատնիովը կնքեցին։ Ան իրի- կունը մեծ տրտմութէ անցուց Թէրն

ու առաւօտանց կանուխ գբին բերա-
նը բանալ տուաւ, և երբոր հանեցին
Դանիէլն ողջ՝ ուրախացաւ, և հրա-
մայեց որ անոր տեղը Թշնամիները
ձգեն՝ տղոցմով կնկտոցմով. և անոնք
վար չհասած՝ առիւծները բզրկտե-
ցին ջիրենք: Իսկ Դանիէլ մնաց իր
պատուոյն մէջ նաև Պարսից Կիւրոս
Թիքրին աաեն որ եկաւ Բաբիլոնն
առաւ ու տիրեց:

Հ. Բէլին սուտ ՚ած ըլլալը Դանիէլ
ինչպէս յայտնեց:

Պ. Ա՚ս Բէլ ՚ած ին ամէն օր կուտային
տասներկու արգու բարակ ալիւր, քա-
ռասուն ոչխար, ու վեց մար գինի:
Թիքրն օր մը Դանիէլին հարցուց Թէ
Դուն ինչո՞ւ չես պաշտեր Բէլը: Դա-
նիէլ ըսաւ. Ես միայն Ճշմարիտ կեն-
դանի Ա՚ծը կըպաշտեմ: Ընատեղը Թա-
գաւորը պինեց. Բէլը կենդանի չէ՞ որ
ամէն օր կուտէ կըխըմէ: Դանիէլ խըն-
տալով ըսաւ. Մի խաբվիր Թիքր, Բէլին
ներսի գին հող է՝ դրսի գին պղինձ. ոչ
կուտէ, ոչ կըխըմէ: Թիքրը քուրմերը
կանչեց՝ հարցուց ու ըսաւ. Թէսոր խա-
բէուն է ըրած՞նիդ՝ պիտի մեռնիք. Թէ
չէ՝ Դանիէլը մեռնի որ հայհոյեց զԲէլը:
Ետքը գնացին կուսուրնը, գրին կերա-
կուրները Բէլին առջևն ու քուրմերն
ըսին. Ահա մենք դուրս կելլենք. դուն
Թիքր գռները կնքէ, ու վաղը կի՚ մենք
կի՚ Դանիէլը մեռնի: Ու երբոր քուր-

մերը գուբա ելան, Դանիէլ մոխիր բե-
րել տուաւ, բոլոր գետինը ցանել
տուաւ. ու գուբա ելան, գուռը կըն-
քեցին: Առաւօտանց կանուխ Թիքը
Դանիէլին հետ եկան տեսան որ կնիքը
կեցեր է. ու երբոր գուռը բացին տե-
սան որ կերակուրները հատեր են,
Թիքն ուրախութէ ըսկսաւ կանչել.
Մէծ Բէլ Ճշմարիտ: Ինատեռը Դա-
նիէլն ըսաւ Թիքին. Մէյ մը գետինը
նայէ: Թիքը նայեցաւ, Մարդու՝ կընկ-
ատց ու տղոց ոտքի նշաններ կայ՝ ը-
սաւ: Ըսկսան փնտռտել թէ ուսկից
ըսկսած է. և տեսան որ սեղանին տա-
կէն գաղտուկ գուռ մը շինած կայ,
ուսկից կելլեն քուրմերը տղոցմով
եօթանասուն հոգի կուտեն կըխըմեն
եղեր: Կատղեցաւ Թագաւորը, Ջար-
դել տուաւ զամէնքը, ու կուտումը
կործանել տուաւ Դանիէլին:

Հ. Դանիէլ Բաբելացոց պաշտած
վիշապն ինչպէս Ճաթեցուց:

Պ. Թիքն երբոր Բէլին տուտ ըլլալն
իմացաւ, վիշապին համար ալ որ կը-
պաշտէին՝ հարցուց Դանիէլի: Պէտեց
Դանիէլ թէ Այն անմահ պիտի ըլլայ.
իսկ եսատ վիշապն առանց Թրի կըր-
նամ մեռցընել: Թիքն ալ հրաման
տուաւ: Ինատեռը Դանիէլ՝ եղ՝ ձիւթ՝
Ճարպ ու մազ միասեղ եփեց, գունտ
մը շինեց, ան վիշապին կերուց, որ
մէկէն Ճաթեցաւ: Բաբելացիք՝ ալ

կատղեցան, ըսելով թէ Հրեայ եղաւ Թիքրը. Բէլը՝ քուրմերը՝ վիշապը ջընջեց. ուստի բռնեցին Դանիէլին առիւծներուն գուբը ձգեցին, ուր որ եօթը առիւծ կային որ օրը երկու մարդու մարմին ու երկու ոչխար կուտէին: Բայց երբոր Դանիէլը ձգեցին՝ ուրիշ բան չիտուին որ ղինքը շուտով մեռցընեն, ու վեց օր հոն թողուցին:

Հ. Դանիէլ վեց օր ինչով ապրեցաւ գուբին մէջ:

Պ. Ընգամ մը Ամբակում մարգարէն ապուր եփեր էր ու մէջը հաց բրդած իր բանւորներուն կըտաներ. հրեշտակ մը երևցաւ, Դանիէլին տար ըսաւ: Երբոր մարգարէն՝ Տեղը չեմ գիտեր ըսաւ, հրեշտակն անոր գլխուն մազերէն բռնեց ու շուտմը Բաբիլոնի առիւծներուն գուբն իջեցուց, որ ձեռքի կերակուրը Դանիէլի տուաւ, ու նորէն իր տեղը դարձուց: Եօթներորդ օրը Թիքրը գուբին բերանը գնաց, տեսաւ որ Դանիէլն ողջ է, ըսկսաւ կանչել. Մէծ ես ար Ած Դանիէլի. և շուտմը հանել տուաւ. ու տեղը Թշնամիները ձգեցին որ մէկէն բզիկ բզիկ եղան առիւծներէն:

ՂԵ

ՅՈՎՆԱՆ

Հ. Յովհաննու մարգարէութիւնը ինչ բանի վերայ է:

Պ. Երկրորդ Յերոբովամի Իէլայոց թիւրին առեն էր. Աճ իրեն հրամայեց որ Նինուէ քաղաքն երթայ՝ ու իմացընէ որ եթէ չապաշխարեն, իրիք օրէն Նինուէն պիտի կործանի: Յովնան վախնալով որ թէսր Նինուէացիքն ապաշխարեն ու չկործաժըվին, անտառեն ինքը սուտ ըսող կերևնայ, եւս Յոպպէ գնաց, ու նաւ մը մտաւ՝ Թարսիս փախչելու համր: Բայց Աճ սաստիկ ալէկոծութիւն մը ըրաւ որ նաւը մօտ էր ընկղմելու: Նաւավարներն իրենց աճիւնները օդնութիւ կըկանչէին ու բեռներնին ծովը կըձըգէին. իսկ Յովնան մէկ կողմը քաշված կըխըռկար: Արթնցուցին զինքն ալ որ աղօթք ընէ իր Աճին: Բայց Ճար չըլլալով ըսին որ վիճակ ձգեն, իմանան թէ որուն մեղացը համար է ասիկա: Երբոր վիճակը Յովնանու վերայ եկաւ, հարցուցին իրեն թէ ով է ինքը, ո՞ր կերթայ. և իմանալով իրմէն որ Աստուծմէ կըփախչի, ըսկսան տարակուսիլ թէ ինչ ընեն: Յովնան ըսաւ որ զինքը ծովը ձգեն. բայց անոնք կըջանային ցամաքին մօտենալ. և չկըր-

նալով, բռնեցին Յունանը ծովը ձգե-
ցին. հոնկն ալ ձկկէն դադրեցաւ:

Ե. Յունան ծովը ձգվելէն ետև ինչ-
պէս կըրցաւ քարոզուելին ընել:

Պ. Մեծ ձուկ մը կըլլեց զինքը. և
իրեք օր անոր փորուն մէջն ողջ կեցած
'ի նէղս էմաս ըսկսած աղօթքն ընե-
լով ապաշխարեց: Ետքը ձուկը զինքը
ցամաքը ստրաւ փսխեց. ինքն ալ նո-
րէն Ասուծմէ հրաման առնելով գը-
նաց Նինուէ ու քարոզեց թէ իրեք
օրէն Նինուէն պիտի կործանի: Ըուա-
մը հաւատացին, ու թագրին հրամա-
նով մեծ ու պզտիկ՝ ինչվան անբան ան-
ասուններն ալ՝ ծոմ պահեցին, ա-
պաշխարեցին. Ած ալ պատիժը չիխըր-
կեց: Յունան տրտմած ըսաւ Ա. Ես
գիտէի որ զջացողին Թողութիւն կու-
տաս, անոր համար փախչիլ կուզէի.
ուստի հիմա սուտղըրուց երևցայ.
գոնէ մեռցուր զիս որ ազատիմ: Ետքը
գնաց քաղքին դիմացը տեղ մը նստաւ
որ տեսնէ թէ քաղքը կըկործանի:
Ած ալ հոն դդմենի մը բուսցուց, որ
շուտ մը մեծցաւ՝ տերևներովը շուք
ըրաւ Յունանու վըրայ. Յունան ալ
ուրախացաւ անոր համար: Բայց մե-
կալ օրն առաւօտանց որդ մը գնաց
ան դդմենին արմատէն կտրեց, դդմե-
նին չորցաւ: Արեւուն Յունան սաս-
տիկ տրևէն տանջվելով ըսկսաւ Ա.
աղաչել թէ Մեռնիմ ու ազատիմ:

Ան ալ ըսաւ իրեն. դուն այդչափ կը-
ցաւիս մէկ դիմելին համար, որ ինք
իրեն մէկ գիշերվան մէջ բուսաւ ու
մէկալ գիշերը չորցաւ. հապա ինչ-
պէս ես չողոքիմ մեծ քաղքի մը, որ
հարիւր քսան հազար միայն անմեղ
տղաք կան մէջը:

ՂԶ

ՀՐԷՒՑ ԳԵՐՈՒԹԵՆԷ ԴԱՌՆԱԼԸ

Հ. Երբոր Աւյ սահմանած եօթա-
նասուն տարին լմընցաւ, ինչ կերպով
դարձան Հրեայք Բաբելացոց գերու-
թէն:

Պ. Կիւրոս Պարսից Թագն երբոր
Բաբելացոց տիրեց, Ասուծմէ շար-
ժըված՝ հրաման հանեց որ Հրեաները
բոլոր Եղէմ դառնան, և Աւյ տաճա-
րը նորէն շինեն. և որչափ ոսկիէ ու
արծըթէ աման եր կային որ առեն ով
Եղէմէն կողոպտեր էին, բոլորը ետ
դարձուց. հրաման ալ տուաւ թէ տա-
ճարը շինելու ինչ որ պէտք ըլլայ՝
Թագրական դանձէն տըրվի: Ասսու-
սուն հազարի չափ Հրեայ իրենց ա-
ռաջնորդ առած Զօրաբաբէլը Սաղա-
թիէլեանց՝ Յեքոնիա Թագրին թոռը,
և Յեսու Յովսեդեկեանց անսաքէնի
քահանայապետը, Եղէմ եկան ու
ըսկսան քաղաքը նորոգել, և տաճա-
րը շինել:

Հ. Երբոր Հրեայք Բաբիլոնէն դարձան, սաձարին շինելն լինչ կերպով սուաջ գնաց:

Պ. Հրէից քովի ազգերը նախանձելով կարգիլէին, լինչվան որ Կիւրոս մեռաւ: Եօթը Արտաշէս Թէրին աշխատեցաւ արգիլել տուին, լինչվան Դարեհ Թէրին երկրորդ տարին:

Հ. Դարեհի սաեն սաձարն լինչպէս նորէն կըրցան շինել Հրեայք:

Պ. Դարեհ փառաւոր սեղան մը ըրաւ իր իշխաններուն. եօքը երբոր գնաց քուն ըլլալու՝ իրեք սենեկապաններըը, որոնց մէկն էր Զօրաբաբէլն որ Եղէմէն նորէն դարձեր էր ու հրաման սուներու կըչանար, խորհուրդ ըրին՝ որ ամէն մէկը զատ մէյմէկ խօսք բան գրեն, ու որուն որ Թէրն հաւնի, անիկա մեծամեծ պատիւներու հասնի. ուստի կարծիքնին գրած կընքած՝ Թէրին բարձին սակը դրին: Առջինը գրեր էր գինին յաղթող ամէն բանի: Երկրորդը՝ ամէնուն յաղթող՝ Թէր. և Երրորդն որ Զօրաբաբէլն էր, գրեր էր Թէ՝ կիներն են ամէնուն յաղթող, և անոնցմէ ալ զօրաւոր Ճշմարտութիւնն է: Թէրն երբոր ան Թղթերը կարդաց, հրամայեց որ ամէն մէկը իր գրածը պատճառներով հաստատէ մեծամեծներուն առջև: Երբ որ անոնք լսեցին՝ Զօրաբաբէլին ըսածին հաւնեցան, ու ըսկսան կանչել.

մեծ է Ձշմարտութիւնը : Անատեսը դարձեալ ըսաւ իրեն թէ խնդրէ ինչ որ կուզես : Զօրաբաբէլն ալ ըսաւ . Միայն այս կըխնդրեմ որ Եղէմի տաճարը շինվի : Թիէրն ալ հրաման տուաւ որ իր գանձէն վճարվի պէտք եղածը : Ասանկով Զօրաբաբէլին առաջնորդելով՝ երբ տարվան մէջ լմընցաւ տաճարը, ու եօքը Այ նուիրեցին : Սեղանին կրակն ալ գտան բերին ու բնական ողջակէզ ընել, զոհ մատուցանել :

Հ . Զօրաբաբէլ տաճարը շինելէն եաև ինչացոց ոմվ կիշխեր :

Պ . Եզրաս քահանան . Դարեհէ յաջորդ Արտաշէսին հրամանովը եկաւ Եղէմ , ու հրէից օրէնքները սորվեցուց , և ուրիշ կարգեր կանոններ ալ դրաւ : Եօքը նեեմին որ Թիէրին կրծառայեր , և իրեն շատ սիրելի եղաւ , հրաման առաւ , ու գնաց Եղէմին պարիսպները շինել տուաւ : Թէպէտ շատ չանացին քովի ազգերուն իշխաններն արգիլել , բայց չկրցան :

Հ . Սեղանին կրակն ինչպէս և ուստի գտան :

Պ . Հրէից Բաբելոն գերի երթալուն առեննին Երեմիա մարգարէն ողջակիզաց սեղանին նը կրակն որ միշտ վառ կըպահվէր , Եէմին արևելեան կողմը ցամաք հորի մը մէջ պահել տուաւ : Նեեմին ասա բանիս տեղեկանալովմարդ

իրկեց որ երթան հանեն. գնացին, Թանձր պղտոր ջրէն իզատ ուրիշ բան չէգըտան: Նեեմի հրամայեց որ ան պըղտոր ջուրը բերեն. ու երբոր պատրաստած ողջակէզին վրայ լեցուցին, արևը սեղանին վրայ ծաթելուն պէս՝ ըսկսաւ վառիլ, ու ողջակէզը շուտմը հրեցաւ: Ետքը Նեեմի ան հորուն մէջ չի բոլոր ջուրը հոն քարերու վրայ Թափել ուսաւ որ նորէն բռընկեցաւ ու ողջակէզը բոլորովին լմընցաւ: Արտաչէս երբոր լսեց աս հրաշքը, հրամանն հանեց որ ան հորուն չորս դին պատ քաշեցին ու կլպատուէին ան տեղը:

ՂԷ

ՀՐԷՒՅ ԱԶԱՏԻԼԸ ՊՏՂՈՄԷՈՍԻ ԲԱՐԿՈՒԹԵՆԷՆ

Հ. Եզրասէն եոքը ովվ եղաւ Հրէից իշխեցող:

Պ. Երկու հարիւր երեսուն տարիի չափ քահանայապետներ կառաջնորդէին. Ետքը մեծն Աղեքսանդր տիրեց բոլոր աշխարքիս. ու երբոր չորս բաժին եղաւ Աղեքսանդրի տէրութիւնը, Հրեաստանը Պտղոմէոս Սոտեր Եգիպտացոց Թագրին տակն ինկաւ, և անոր յաջորդները կիշխէին. և Պտղոմէոս Փիղոպատովրը Թշնամուն կապելով Հրէից հետ, հրամայեց որ իր տէրութեե տակն եղած Հրեաներէն

ովը կուզէք չեպաշտէ, Ալէքսանդրիա ժողվեն՝ ջարդելու համար։

Հ. Պաղոմէոս փիղոպատորը ինչ պատճառաւ Հրէից հետ թշնամացաւ։

Պ. Անգամ մը երբոր Եղէմ եկաւ, Այ զոհ մատուցանելէն ետքը՝ հետաքրքրուեր Սրբուհի ոբգն ալուզեց՝ տեսնել. թէպէտ շատ դէմ կեցան, բայց ձար չէրաւ՝ մտաւ. և մէկէն ատդինանդին զարնըվելով անդամալոյծ ինկաւ գետինը. հասան ծառանելը, դուրս քաշեցին, խել մը ատենէն հազիւ վերայ եկաւ։ Երբոր ետ դարձաւ, բարկացած՝ հրաման հանեց որ իր տէրուհե տակն եղած Հրեաներն ամէնքն ալ կուզէք պաշտեն, և յանձն չառնողը կապած Ալէքսանդրիա տանին։ Ատանկով շատ Հրեաներ մեծ ու պզտիկ տարին Ալէքսանդրիա հրապարակի մը մէջ, ու եօթը հարիւր փիղ պատրաստեցին՝ որ կատղեցուցած վրանին թողուն, ու իրենք տեսնելով անոնց ջարդը ուրախանան։ Հրեայք ըսկսան աղօթքի ու պաղատանքի. և Աճ երկու երեք օր թիշերին քունը ծանրացընելով՝ անոնց ջարդը արգիլեց. ետքը նոյն օրն ալ որ փիղերը թողուցին, երկու հրեշտակ՝ որ միայն Հրէից կերևնային, մէկ խռովութիւն մը ձգեցին զօրքին ու փղերուն մէջ, որ փղերն ըսկսան զիրենք ջարդել, և զօրքը փախչող փախչողն եղան։ Թիշերին ալ

միտքը փոխվելով ըսկսաւ վերանին ցա-
ւիլ ու հրաման տուաւ որ հոն մեռ-
նելու տեղերնին եօթն օր իր ըտակով
հրեայք ուտեն խմեն. և ամէնուն
պետոյքը հոգալով տեղերնին խրկեց
զամէնքը. ու անկէ ետքը հանգիստ ու-
րախ կապրէին:

Հ. Պտղոմէոս փիղոպատորվին հրէ-
ից հետ հաշտվելէն ետքը որչափ ա-
տեն հրեայք հանգիստ մնացին:

Պ. Անոր մեռնելէն ետքը մեծն Ան-
տիոքոս Ասորոց թագը տիրեց Եգիպ-
տացոց. և անոր որդւոյն Սելևկիոս
փիլոպատորվին ատեն հրէից խաղա-
ղութիւնը տակնուվրայ ըրաւ Սիմոն ա-
նունով հրեայ մը, որ անկարգութեա
համար Ոնիա քահանայապետէն յան-
դիմանվելով, նեղացաւ, գնաց Ապո-
ղոնիոսի՝ ան կողմերուն վերակացուին
մատնեց թէ Եղէմի տաճարը շատ գանձ
կայ: Սելևկիոս իմանալուն պէս՝ հե-
ղիոդորոս իշխանը Եղէմ խրկեց որ ան
գանձն իրեն բերէ: Ոնիա քահանայա-
պետն ըսաւ թէ Իրաւ չորս հարիւր
քանքար արծաթ ու երկու հարիւր
քանքար ոսկի կայ. բայց որբերուն
ու որբևարիներուն ապրուստն են:
Հեղիոդորոս ոտք կըկոխէր թէ պէտք
է որ թագին տանիմ: Ուստի օր մը
բանի տաճարը մտաւ որ առնէ. բոլոր
քաղաքը կուլային կաղօթէին որ Ած
որբերուն ոգորմի: Անատեղը երկնքէն

ձիաւոր մը հասաւ՝ երկու փառաւոր կտրիճներով, աղէկ մը ծեծեցին Հելիոդորոսը՝ մեռնելու մօտ։ Անանկ խնդալճուքը քաշքըշելով դուրս հանեցին զինքը մեռելի պէս. ու քովիններն աղաչեցին Ոնիային որ աղօթք ընէ, առողջացընէ։ Երբոր քահանայապետը զոհ մատուց, նորէն ան փառաւոր կտրիճներն երևցան՝ ըսին Հելիոդորոսի. Ընորհակալ եղիր Ոնիա քահանայապետին որ Ա՛ծ անոր աղօթքովը քեզի ողորմեցաւ, և գնա ամէնուն պատմէ Ա՛յ կարողութիւնը։ Եւս Հելիոդորոս ինքն ալ զոհ մատուց, ու շնորհակալութեամբ պարգևներ տուաւ Ոնիա քահանայապետին, և դարձաւ ու ամէնուն կըպատմէր. Թէրին ալ իմացուց թէ Ա՛ծ պաշտպան է անոնց։ Թէորը կուզես՝ ըսաւ՝ պատժել զմեզ, հոն խրկէ։

ՂԸ
ԱՆՏԻՈՔՈՍ ԵՊԻՓԱՆԻՆ ԺԱՄԱՆԱԿԸ

Հ. Սիմոնէն ուրիշ ով եղաւ որ Ոնիայի քահանայապետութենն աչք տնկէ։

Պ. Երբոր Սելևկիոսէն ետքը Անտիոքոս Եպիփան ըսուած եղբայրը թագաւորեց, որ հրէական օրէնքին թշնամի էր, Յասոն Ոնիային եղբայրը

շատ տուրք տալ խոստացաւ Թէքլին, Թէոր ինքն ըլլայ քահանայապետ. խօսք ալ տուաւ՝ Հրէից կռապաշտութեն սորվեցընելու: Անանկով ասչար Յասոնն իրեք տարի Հրէից ճշմարիտ աստուծոյն աւրէնքն եռքը, երբոր Մենելաւոսին ձեռքովը տարեկան տուրքը Անտիոքոսին խրկեց, Մենելաւոս գնաց՝ Թէքլին ալ շատ տուրք խոստանալով Յասոնին տեղը ինքն անցաւ:

Հ. Մենելաւոս Յասոնէն յափշտակած քահանայապետութիւնը կըրցաւ առաջ տանել:

Պ. Խոստացած տուրքը հատուցանել չկրնալով, տաճարին արծըթեղէններէն կաշառք տուաւ Անդրոնիկոսի՝ Թէքլին մեծ իշխանին, կէս մըն ալ ծախեց: Երբոր Ոնիան Մենելաւոսի գողութիւնը յայտնեց, ան ալ Անդրոնիկոս իշխանին ձեռքովը մորթել տուաւ զՈնիան: Ասոր վըրայ ժողովուրդը սաստիկ ցաւելով գանգատեցան Թէքլին. ան ալ շուտ մը Անդրոնիկոսը իշխանական լաթերը հանած բոլոր քաղաքը պտըտցընել տալէն ետեւ, Ոնիայի ըսպանուած տեղը գլուխը կտրել տուաւ:

Հ. Անդրոնիկոս իշխանը մեռնելէն ետեւ Մենելաւոս իր քահանայութեան մէջ մնաց:

Պ. Երբոր չէր կըրնար տուրքը հատուցանել գնաց ինքը Թէքլին, Լիւսի-

մաքոս եղբօրը յանձնելով որ տաճա-
րէն ոսկի արծաթ վերցընէ դաղտուկ
իրեն խրկէ: Փոլովուրդն իմացան ու
կուզէին ձգել Լիւսիմաքոսը. ան ալ
իրեք հազար հոգի հանեց անոնց դէմ,
կռուեցան ու շատ մարդ կարդըվեցան:
Եոքը Թռերին առջև դասաստանի է-
լան. Մենեղաւոս պարտաւորեցաւ,
բայց ինքը Թռերին մէկ բարեկամը կա-
շառելով, ամբաստանողները մեղը-
նել տուաւ: Եւ ասս օրերըս քառա-
սուն օր երկինքը ձիաւոր մարդիկ կե-
րևնային՝ զէնքերու ձայներ կըլըսվէին.
և ամէնքը վախի մէջ աղօթք կընէին:

Հ. Երկինքն երևցած պարզմի նշան-
ներն ինչ վերջ ունեցան:

Պ. Ան օրերն Անտիոքոս Եգիպտա-
ցոց վերայ պարզմի երթալով, երբոր
ուշացաւ, ձայն ելաւ թէ մեռեր է:
Յասոն որ փախեր էր, շուտմը քսան
հազար մարդով եկաւ Եղէմ, շատ
մարդ կարդեց որ իշխանութե հասնի,
Մենելաւոսը ձգէ. բայց իմանալով Ան-
տիոքոսին ողջ ըլլալը, նորէն փախաւ,
և ամէնուն ատելի եղած՝ օտար երկիր
չարաչար մեռաւ: Անտիոքոս ասս բա-
ներս իմանալով, կարծեց թէ Հրեայքն
իրմէ կապստամբին, անոր համար կաո-
ղած բոլոր զօրքով եկաւ, իրեք օրվան
մէջ ութսուն հազար մարդ կարդեց,
քառսուն հազար ալ գերի առաւ ծա-
խեց: Եոքը Մենելաւոսի մասնութը

տուձարը մտաւ, և արծաթի՝ ոսկի՝ ուրիշ պահծու բաներ ալ մէկտեղ հաղար եօթը հարիւր քանքարի չափ ժողվեց տարաւ. մնացած հրէից ալ վերակացու դրաւ փիլիպպոս փռիւգացին չար մարդը: Եւ Ապողոնիոսը քսան հազարով խրկեց որ չափահաս մարդիկը ջարդէ, և կնկտիքն ու տղաքը գերի ծախէ: Ապողոնիոս գիտնալով թէ հրեայք շաբաթ օրը պահելու համար՝ դէմ չեն դներ, ըսպասեց քանի մը օր, ու շաբաթ օրը յանկարծ վրանին ելաւ, շատ մարդ ջարդեց:

ՂԹ

ԵՕԹՆ ԵՂԲԱՐՑ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Անտիոքոս հրէից տուած ջարդովը կշտացա՞ւ:

Պ. Ուզեց որ մնացածներն ալ ամէնքը կուռք պաշտեն. ուստի Աթենոբիոս ծերունին խրկեց, որ եկաւ կռապաշտուն կըսորվեցընէր, ու մարդ չընողը սաստիկ տանջանքներով կըսպաննէր: Անգամ մըն ալ երկու կին՝ տղաքնին թլփատեընուն համար տարաւ քարձր պարիսպէն վար նետել տուաւ: Անոր համար շատ մարդ սադին անդին լեռները փախան:

Հ. Անտիոքոսի հալածանքին մէջ ինչ երևելի դիպուած կըյիշատակվի:

Պ. Եղնազար քահանային քաջուելը, եօթն եղբարց նահատակուելը, և Մաքսկաբայեցոց կարձուելը:

Հ. Եղնազար քահանան ինչ քաջուելն էրաւ:

Պ. Ասոր բերանը գայլ դրած՝ բռնի խոզի միս կըխոթէին որ օրինաց դէմ ընէ, ուտէ. և թէպէտ բարեկաճեերը կըյորդորէին թէ գաղտուկ ուրիշ միս տան ուտելու որ դառաւորը խաբէ ու տանջանքէն ազատի, բայց ինքն ամենևին յանձն չառաւ. Ննասուն տարիվան ծեր եմ, կըսէր, ինչպէս եմ խիղճս մաքուր պահելու համար՝ ուրիշները գայթակղեցընեմ. գիտնամ որ ննասուն տարի ալ պիտի ապրիմ, չեմ ըներ. ասանկով զինքն Այ յանձնելու հոգին աւանդեց:

Հ. Եօթն եղբարքն իրենց մօրը հետ ինչպէս նահատակվեցան:

Պ. Երբոր գասոնք բռնեցին, կըտխպէին որ խոզի միս ուտեն. մեծ եղբարնին առաջ անցաւ, ըսելով. Ինչ պարապ տեղը կըհարցընէք. կըմեռնինք, օրհնքը չենք թողուր: Թիքրը հրամայեց որ շուտմը անոր լեզուն ու ոտվըներուն ձեռվըներուն ծայրերը կտրտեն, գլխուն կաշին ալ քերթեն՝ երեսին վերայ դարձընեն: Ասոնցմով երբ չխմեռաւ, հրամայեց որ կրակին վերայ դնեն, տապկեն: Մէկալ եղբարքը մօրեղբնուն հետ ըսկսան մեկըզ-

մեկու սիրտ տալ որ մեռնին ի փառս Աչ։ Եաւէն երկրորդին գլխուն կաշին քերթեցին՝ երեսին վրայ ձգեցին ըսելով. Հնազանդէ, խոզի միս կերու մկալին պէս տանջեցին. և ինքը հոգին տալու տեղը թիքրին ըսաւ. Ո՛վ հպարտ, գուն զմեզ կըմեռցընես, բայց Ած կըկենդանացընէ։ Երրորդին հրամայեցին որ լեզուն գուրս հանէ, շուտով հանեց, առանց վախնալու ձեռվըներն ալ երկնցուց, որ թիքրն ալ զարմացաւ ինաց։ Եաքը չորրորդը մեռնելու տեղն ըսաւ. Երանի՛ մեզի որ պիտի յարուն առնենք. վայ քեզի որ զըկըված ես անկէց։ Հինգերորդը՝ վեցերորդն ալ նոյն տանջանքով մեռան։ Ուզեց թիքրն որ գոնէ եօթներորդն անուշ խօսքերով պարգևներ խոստանալով խաբէ. բայց երբոր ձար չեղաւ, իր մօրը տուաւ որ զինքը խրատէ։ Մայրն ալ անոր դէմ ըսկսաւ յորդորել որ չըլլայ թէ պատկէն զըկըվի, որ երկինքը մեկտեղ ուրախանան։ Ընտտեղը տղան ալ աւելի սիրտ առած ըսկսաւ նախատել զթիքրը, Ած քեզ պիտի պատժէ ըսելով։ Թիքրն ալ կատղեցաւ, ալ աւելի սաստիկ տանջանքով զինքն ալ մայրն ալ մեռուց։

Ճ

ՄԱԿԱԲԱՑԵՑԻՔ

Հ. Մակաբայեցիք որո՞նք են, և ի՞նչ կարճուն ըրին։

Պ. Ա տաեն էր Մատաթիա քահանան որ գնաց Մովդիիմ քաղաքը քաշվեցաւ հինգ տղոցմով, անուններն՝ Յովհաննէս, Շմաւոն, Յուդա Մակաբէ, Եղիազար, Յոնաթան։ Անոնք իրենց հոն ալ մարդ խրկեց՝ դարձընելու համար, և շատը կըդառնային. բայց Մատաթիան համարձակ կըսէր թէ Մենք կուռք չենք պաշտեր։ Ա ըսելու տաեն տեսաւ որ անդիէն ուրացող Հրեայ մը եկաւ, կուռքին զոհ կըմատուցանէ. մէկէն վրան վազեց ու ոտքով զարկաւ, կուռքին առջևը տապկեցուց անիկա։ Ջան Թագրական մարդն ալ որ գինքը կըտորդորէր՝ մեռուց, կուռքը կործանեց, և ըսկսաւ կանչել. Ովոր Աստուծոյն օրէնքը կուզէ պաշտպանել՝ քովը գայ։ Ասանկով տղաքն և ուրիշ բարեպաշտ մարդիկ ալ մէկտեղ եղան լեռ մը գնացին ու այրերուն մէջ կըբնակէին։ Թշնամիներն իմացան, շաբաթ օր վրանէն եկան, համարձակ հազար հոգի ջարդեցին։ Ասոր վրայ Մատաթիա շատ ցաւելով, խորհուրդ ըրաւ որ անկէց հետը շաբաթ օրն ալ ձծային օրինացը համար պատրաստին։ Եւ երբոր աւելի

Հաստատեցան, ըսկսան կռապաշտից հետ պատրաստիլ, կուռքերը կործանել, ուրացողները ջարդել: Եռքը Մատաթիայի մահը մօտենալով յորդորեց որդիքն որ քաջութիւն ծաղաշտուիլը նորէն հաստատեն, ու մեռաւ, Շմաւոն եղբայրնին իրենց հօր տեղ դնելով, Յուդա Մակաբէն ալ զօրապետ, որուն անուամբը կոչվեցան Մակաբայեցիք:

Հ. Յուդա Մակաբէն ինչպէս յաջողութիւն առաջ կերթար:

Պ. Առջի բերանը վեց հազար հոգւով ըսկսաւ քաղաքները գեղեր առնել. Ապողոնիոսին դէմ ալ եկաւ, յաղթեց, շատ կողոպուտ առաւ, զինքն ալ ըսպաննեց ու անոր թուրը ինքը բանեցընել ըսկսաւ: Անտիոքոս Ասորեստանի Երէն զօրապետն ալ աւելի զօրքով դէմն եկաւ. Յուդա իր քիչ զօրքը յորդորելով որ Աստ ապաւինին, վերանին վազեց, և ուժը հարիւր հոգի ջարդելով ցրուեց անոնց բանակը:

Հ. Անտիոքոս ինչ ըրաւ՝ երբոր լսեց Յուդա Մակաբէին քաջութիւնները:

Պ. Մտածեց որ բոլոր ուժովը դէմ ելլէ ու Հրէից ազգը ջնջէ. ուստի առաջ գնաց Պարսից վերայ՝ ըստակ ձեռք ձգելու համար, Լիւսիաս իշխանին յանձնելով Հրէից պատրաստին բանները, և իր Անտիոքոս որդին ալ: Լիւ-

սխալ իրէք զօրապետ ընտրեց՝ Պաղտ-
մէոսը, Նիկանովրն ու Գորգիասը.
և քառասուն հազար հետևակ՝ ու ե-
ԹԸ հազար ձիաւոր զօրքով իրկեց որ
Անտիոքոսին մտածածը կատարեն:
Նիկանովը վաճառականներուն հետ
խօսք դրաւ որ բռնելու գերիներուն
իննսունը՝ մէկ քանքարի ծախէ իրենց.
և կրկարծէր որ միայն ան Հրէից գե-
նովը՝ Հռոմայեցւոց տրվելու տարեկան
տուրքն ելլէ: Յուդա՝ իրեններն որ
առաջիկ վախի մէջ էին՝ յորդորեց նա-
խահարց օրինակներուին ու Աստ հրաշք-
ներուին: Եաքը բոլոր Հրէից աղօթք ու
պաք ապաղերելով զօրքը կարդի դրած,
Աստ օգնութիը Թշնամիներէն առանըմէկ
հազար հոգի Ջարգեց, և ամբարտա-
ւան Նիկանովը զօրապետն ալ աղքա-
աի հագուստով որ չինճանչըվի՝ Ան-
տիոք փախաւ: Իսկ Հրեայք խելմը
կողոպուտ ձեռք ձգելէն ետև՝ գերի
գնելու եկող վաճառականներն ալ
բռնեցին ու ըստակնին առին. և աս
կողոպուտներէն՝ Յուդայի հրամանո-
վը շատ բան աղքատաց ու որբոց բաժ-
նեցին: Ահկէ ետև Յուդա յաղթուե-
մըն ալ ըրաւ Տիմոթէոսի ու Բաքիդի
դէմ, քսան հազար ալ անոնցմէ Ջար-
գեց ու շատ կողոպուտ ալ առաւ:

ՃԱ

ԱՆՏԻՈՔՈՍԻ ՄԱՀԸ

Հ. Լիւսիասայ խորհուրդն երբոր առաջ չիգնաց, ինչ ըրաւ:

Պ. Տարիէ մը վանեսուն հազար հետեւակ ու հինգ հազար ձիաւոր զօրքով հրէաստան եկաւ: Յուդա տասնըմէկ հազարով դէմ ելաւ, ու հինգ հազար հոգի ջարդեց, և բանակը ցրուեց:

Հ. Յուդա Մակաբէ ենէն ալ չազատեց Անտիոքոսի ձեռքէն:

Պ. Լիւսիասայ յաղթելէնետև բոլոր հրէից իշխանըլլալով ենէմ գնաց, որ իրեք տարի կռապաշտուե մէջ ձնացած էր, ու բոլոր կուռքերը վերուց կործանեց, և ըսկսաւ նորոգելու Ա. տաճարն ամէն բանով. քահանաները զատեց, և Ա. ընորհակալութե համար եօթն օր ուրախութիւն կատարեցին: Ետքը ամէն տարի նոյն ամսուն ալ յաղթեց Յուդա՝ յայտնի Ա. օգնականութիւը. անանկ որ անգամ մը հինգ ձիաւոր կարիճներ երևցան որ Յուդան մէջերնին առած կըպահէին, ու թշնամիներուն նետ նետելով կըշուփոթէին զանոնք՝ որ իրար անցած կըյաղթըվէին:

Հ. Անտիոքոս որ Պարսկաստան գընացեր էր՝ երբոր լսեց իր զօրապետներուն յաղթըվիլը, ինչ ըրաւ:

Պ. Երբոր խաղք եղած դարձաւ ան-

կից, սաստիկ կատղեցաւ, ձամբայ ե-
լաւ արտորնոք Հրէաստանի վերայ
բսկսաւ գալ որ օր մը առաջ ջնջէ
զՀրեաները: Աստուածը Ա.Յ պատու-
հասելովը սաստիկ ցաւ մը եկաւ վը-
րան: Երբոր ինքը ցաւին մարիկ չբնե-
լովկըբըշէր կառքը, յանկարծ ինկաւ,
ջարդուբուրդ եղաւ բոլոր մարմինը,
և բսկսաւ փտիլ ներսի գին, վերան
որգեր կըվերսային ու կըհոտէր: Ա-
սանկով երբոր ալ մահուան գուռը
հասաւ, իմացաւ քաշածներուն պատ-
ճառը, անոր համար առաջադրեց որ
եթէ առողջանայ, Հրեայ ըլլայ ու ա-
մէն Ա.Յ ուզածներն ընէ: Բայց Ա.Յ
ողորմուեր չափը լըցված ըլլալով Թո-
ղուց որ չարաչար սատկի:

Հ. Անտիոքոսի մեռնելէն ետև Յու-
դա Մակաբէն հանգստուելի գտաւ:

Գ. Ձե. վը զի Լիւսիաս մէկէն անոր
որդին՝ Եւպատոր կամ Հօրամոյն ըս-
ված Անտիոքոսը թագը գրաւ, որ նո-
րէն պատրզմ բացաւ, ու շատ անգամ
Յուդայէն յաղթըվելէն ետքը՝ հաշ-
տուելի խօսեցաւ. բայց խիստ քիչ
քշեց. որովհետև Դեմետրիոս իրեն
հօրեղբօրը որդին եկաւ Անտիոք, ըս-
պաննեց Անտիոքոսը, Լիւսիասն ալ,
և ինքը տիրապետեց: Աստուածը Ա-
կիմոս անուանով Հրեայ մը որ աստե-
նով քահանայապետութենէ վռընտը-
ված էր, գնաց Թագաւորին ըսաւ

թէ քանի որ Յուդա Մակաբէն ողջ է, Հրեաստան խաղաղութիւն չըլլար. և ուրիշներուն ալ վրայ տալով թագաւորը զԱղկիմոսը Բաքիդ զօրապետին հետ խրկեց որ պէտք եղածն ընեն: Անոնք ալ եկան խաբէութիւ խել մը մարդ Յուդայի բարեկամներէն ըսպաննեցին. և տեսնելով որ Յուդան պիրզմի կըպատրաստուվի, գարձան նորէն Թէրը գրգռեցին. ան ալ Նիկանովրը չատ զօրքով խրկեց որ զՅուդան բռնէ ու Ալկիմոսը քահանայապետ դնէ:

ՃԲ

ՅՈՒԴԱՅԻ ՄԱՀԸ

Հ. Նիկանովր Անտիոքոսին զՅուդան բռնելու հրամանը կըրցաւ առաջ տանիլ:

Պ. Նիկանովր տեսաւ որ Յուդա զօրքով պատրաստըված կուրիճ կեցեր է, սիրտ չըրաւ, ուզեց որ հաշտուի ընէ. ուսաի եկեմ մտաւ ու Յուդայի հետ խնամուի ալ ըրաւ: Ալկիմոս Նիկանովրայ ըրածները տեսնելով, գնաց Թէրին ամբաստանեց, ան ալ սրդողեցաւ, գրեց Նիկանովրին թէ Յուդան կապած ինծի խրկես: Յուդա լսեց, պահվըտեցաւ. Նիկանովր փնտրռելով զինքը՝ քահանաներուն գնաց, ձեռքը դէպի տաճարն երկընցընելով թէ որ՝

ըսաւ՝ Յուդան ձեռքըս չէք խոսար, աս տաճարը կըկործանեմ, մեհեան կըշինեմ: Քահանաները լալով ըսկսան աղաչել Ա.Յ որ պահէ իր տաճարը:

Հ. Նիկանովը երբոր զՅուդա Մակաբէն չիկրցաւ բռնել, ինչ ըրաւ:

Պ. Նախ քաղաքին գլխաւոր ծերը Հռաքա բռնելու համար հինգ հարիւր զինուոր խրկեց. բայց Հռաքա չուզելով կռապաշտներու ձեռք կենալ, թուրը փորը խոթեց, ու ինք զինքը պարիսպէն վար ձգեց. և չիմեռած՝ արիւնլուայ ոտքի վերայ ելաւ, դուրս ինկած փորոքիքը ձեռքն առաւ, ըսաւ. Տէր այսպէս իրեն հատուցանես. ու ինկաւ մեռաւ: Եաքը Նիկանովը իմանալով որ Յուդա Մակաբէն Սամարիայի կողմերը զօրքով կեցեր է, կամեր շաբաթ օր իր բոլոր ուժովը վրան վազեց: Յուդայ Մակաբէն ալ իր զօրքը յորդորելով, առաքեալ մըն ալ պատմեց թէ Ոնիա քահանայապետը Հրէից համար աղօթք կընէր, ու ուրիշ ծերուն մըն ալ կըցուցընէր, ըսելով թէ՝ Երեմիա մարգարէն է, որ միշտ ձեզի համար Ա.Յ կաղաչէ: Անառեն Երեմիան ոսկիէ թուր մը Յուդայի կուտայ ու կըսէ. Առ ու բոլոր թշնամիներդ ըսպաննէ: Ան առքով քաջալերված՝ իրենք քիչ հոգի ըլլալով, երեսունըհինգ հազար հոգի՝ մեռուցինՆիկանովն ալ մեկտեղ: Յու-

գա հրամայեց որ Նիկանովղայ գլուխը և աջ ձեռքը կարեն, որ բերին առաջարին առջևը կախեցին:

Հ. Նիկանովղը մեռնելէն ետև Յուդան խաղաղուէ գտաւ:

Պ. Մօտերն ուրիշ զօրաւոր թշնամի մը չեգտնելով, քիչմը առեն դարբեցաւ պատրաստը. և ինքն ալ լսելով Հռոմայեցւոց մեծ անունը, դեսպան խրկեց, հետերնին դաշինք գրաւ: Բայց Դեմետր լսելով Նիկանովղայ մահը, նորէն Բաքիդը Ազկիմոսի հետ խրկեց: Անոնք Յուդայի քով միայն իրեք հազար զօրք գտնելով վախցան ցրուեցան. և միայն ութը հարիւր ձիաւոր մնաց, անոնք ալ կըսէին թէ՝ Ա՛ս անգամ ետ կենանք: Յուդա ըսաւ. Ես փախչիլ չեմ գիտեր. և ան ութը հարիւրով առաւօտանց մինչև իրիկուն պատրաստեցաւ ու բանակին աջ թևին յարձեց: Բայց ձախ թևին զօրքը եկան զիրենք մէջ առին, հոն ինկաւ Յուդան ու զօրքը ցրուեցան: Եղբը Շմաւոն ու Յովնաթան եղբարքը անոր մարմինը տարին հայրենական գերեզմանը թաղեցին, Հրեայք ալ վըրան մեծ սուգ ըրին:

ԺԴ

ՅՈՎՆԱԹԱՆ, ՇՄԱՒՈՆ

Հ. Յուդա Մակաբէին տեղ ում եղաւ առաջնորդ Հրէից:

Պ. Առջի բերանը անաւեր մնալով, Բաքիդէն շատ նեղուեի քաշեցին. ա-նոր համար Յոնէաթան անոր եղբայրը քահանայապետ ու առաջնորդ դրին: Բաքիդ զան ալ կուզէր ըսպաննել. բայց Յոնէաթան զօրքով անապատ տեղ մը քաշվեցաւ: Բաքիդ գնաց՝ շա-բաթ օր պիրզմ բացաւ. Յոնէաթան հազար հոգի զարկաւ փախուց: Ե-րկրորդ անգամ ալ Բաքիդ յաղթըվե-լով հաշտուի ըրաւ ու Ընախոք գար-ձաւ, որովհետև Դեմետր Թէրն ալ Ա-ղեքսանդր Եպիփանին ձեռքէն կըվըշ-տանար: Ատանկով Յոնէաթան Մաք-մաս նստած ըսկսաւ ժղվըդը կառա-վարել. վը զի Եղէմի բերդը դեռ Դե-մետրին ձեռքն էր:

Հ. Յոնէաթան կըրցաւ խաղաղութ քշել իր իշխանութը:

Պ. Իրեն քաջութիը հաչակվելով, ուրիշները չէ թէ միայն դէմ չէին ել-լեր, հապա նաև երկու Թէր Դեմետր ու Ալեքսանդր՝ մէկմէկու դէմ Յով-նաթանու բարեկամ ըլլալ կըչանային: Բայց Յոնէաթան Դեմետրի անօրէ-նութիները յիշելով, անոր բարեկամա-կան խոստումնքներուն այնչափ չէր

հաւատար. մանաւանդ որ Աղեքսանդր
ղինքը քահանայապետ ճանչնալով ու-
կի թագ ու ծիրանի խրկեց իրեն.
Թէպէտ Դեմետր ալ նորէն բարեկա-
մութ Թուղթ գրեց Հրէից, շատ ազա-
տութիւններ տալով, բայց անոնք հաս-
տատ կեցան Աղեքսանդրի հետ: Ե-
ք Աղեքսանդրը զԴեմետրն ըսպան-
նեց. ու Եգիպտացոց Պտղոմէոս Թա-
գաւորին հետն ալ բարեկամանալ ու-
զելով, անոր Կղէոպատրա աղջիկն ի-
րեն կին առաւ. և երբոր երկու Թագ
մէկտեղ Պտղոմայիդ քաղաքը հաս-
նիք կընէին, Աղեքսանդր զՅոնաթանն
ալ հրաւիրեց, ու շատ պատիւ ը-
ւաւ իրեն. Թէպէտ հոն Յոնաթանի
վրայ շատ ամբաստանութիւն ընողներ
ալ եղան:

Ս. Յոնաթան ինչվան եաքը խա-
ղաղութ իշխեց Հրէից:

Պ. Քիչ առենէն՝ մեռած Դեմետր
Թագրին մեծ որդին Դեմետր Նիկանովր՝
իր հօրը տեղը Անտիոք քաղաքն եկաւ
նստաւ. ու Յոնաթանի վրայ բար-
կացած՝ իր հօրմէն զատվելուն համար,
Ապողոնիոս զօրապետը՝ խրկեց վրան
ուղիղ հազար հեծեալով և իրեք հա-
զար ձիաւորով: Յոնաթան Շմաւոն
եղբօրը հետ տասը հազար զօրքով դէմ
ելաւ, ուղիղ հազարը ջարդեց, և Դա-
գոն կուռքին տաճարը՝ հոն փախչող-
ներուն վրայ այրեց, ու շատ կողո-

պուտով եկեմ գարձաւ: Ալէքսանդրն
ալ Յունեաթանի քաջութիւնը հին իրեն
թիւրական նշան պարգեւ խրկեց ու իշ-
խանութիւնը մեծցուց: Բայց Ալէքսանդր
ըսպանուելէն եաքն ար Դեմեար աւե-
լի զօրացաւ, ինքն ալ զՅունեաթանը
մեծարեց, ազատուէ գիր տուաւ:

Հ. Յունեաթան ինչպէս մեռաւ:

Պ. Տրիփոն զօրապետը կուզէր Ա-
լէքսանդրի տղան թիւր գնել. Յունե-
թան Դեմեարին օգնեց, յաղթել սը-
ւաւ. բայց Դեմեար անոր փոխարէն
չընելով, եաքը իր զօրքն ալ թշնամա-
նալով, փախուցին զինքն ու Անախո-
քոսը թիւր ձայնցան, որ Յունեաթանին
պատիւ ըրաւ: Բայց Տրիփոն Անախո-
քոսին ալ թշնամի դարձած, երբոր
Յունեաթան անոր օգնելու կերթար՝
Տրիփոն խաբէութիւ զօրքը քովէն հեռա-
ցընել տուաւ ու հազար հոգւով Պտղո-
մայիս քաղաքին մէջ գոցեց զՅունեա-
թան, հետը եղած զօրքը ջարդեց, ու
ինքն ըսկսաւ Հրէաստանի վրայ եր-
թալ: Հրեայք եղածին վրայ շատ
ցաւելով, Շմաւոնը Յունեաթանի տեղ
նստեցուցին: Տրիփոն իմանալուն պէս՝
Շմաւոնի խրկեց ըսաւ թէ, Յունեա-
թան պարտք ունի, վճարեցէք, և ի-
րեն երկու որդիքն ինծի պատանդ
տուէք որ զինքը թողում: Շմաւոն
իմացաւ խարդախութիւնը. բայց ժողովր-
դեան թերանը չկնալու համար՝ անոր

ուզածները տուաւ: Տրիփոն անոնք առնելէն ետև, Յոնաթանը մեռուց ու ետ դարձաւ. գնաց զԱնտիոքոսն ալ գաղտուկ ըսպաննել տուաւ ու ինքը թագը առաւ: Իսկ Շմաւոն Յոնաթանի մարմինն առաւ, Մոդեիմ քաղաքն՝ իր հօրը գերեզմանը դրաւ, և վրանին փառաւոր քարէ շինուածք շինեց:

Հ. Շմաւոն ինչպէս քշեց իր իշխանութիւնը:

Պ. Որովհետև Դեմետր անատեները ուժովցեր էր, ընծաներ խրկեց անոր ու ազատուիներ առաւ, և երկար ատեն խաղաղութիւն կառավարեց: Եոթերորդ Անտիոքոս անունով մէկը Տրիփոնին յաղթեց ու Շմաւոնին հետ ըսկըսաւ թշնամութիւն ընել. իր Ամենոբիոս բարեկամը խրկեց, շատ բաներ կրպահանջէր Շմաւոնէն: Շմաւոն պատասխանեց թէ Մխայն հարիւր քանքար կուտանք Յոպպէ ու Գազարա քաղաքներուն տեղը. ուրիշ պարտք չունինք տալու: Անտիոքոս բարկացած՝ շատ զօրքով խրկեց վրան Կենդեբոս զօրապետը. Շմաւոն ալ իր երկու որդիքը Յուդա և Յոհան քսան հազար զօրքով անոնց դէմ խրկեց, որ զամէնքը ջարդեցին ու փախուցին:

Հ. Շմաւոն իր մահուամբը մեռաւ:

Պ. Ես. Պողոմէոս Աբուբեանց Շմաւոնի փեսան վրան նախանձելով,

օր մը սեղան ըրաւ անոր իր քաղաքը, և ուտել խմելէն ետև՝ Ըմաւոնը և երկու որդիքը Յուդա ու Մատաթիա ըսպաննել տուաւ. Անտիոքոսէն ալ իրեն օգնութիւն ուզեց. և Ըմաւոնին մէկալ տղուն վերայ ալ Գազարա քաղաքը մարդ խրկեց որ ըսպաննեն. բայց անիկա առաջուց գաղտուկ իմանալով, զան մարդիկը բռնեց մեռուց ու իր հօրը տեղը նստաւ:

ՃԴ
ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

Հ. Յոհանի կառավարութիւնը ինչպէս եղաւ:

Պ. Ասոր վերայ կըլըմբննայ Աճաչուն չի Մակաբայեցոց պատմութիւնը. բայց Յովսեպոսին մէջէն գիտենք թէ Յոհան որ Հիւրկանիա գաւառին յաղթելուն համար Հիւրկանոս ալ կըսվի, Պտղոմէոսին յաղթելէն ետև՝ հօրը տեղը անցաւ: Եւ Անտիոքոս երբոր բոլոր ուժովը եկաւ Եղէմ պաշարեց, Յոհան անանկ քաջութիւ դէմ դրաւ որ անոր ձարը հատած՝ հեռը հաշտվեցաւ: Եաքը Անտիոքոս Պարսից դէմ պատրաստվելուն ատենը Յոհանն ալ հետն առաւ՝ անոր քաջութիւնը համար: Բայց Անտիոքոս երբոր ինքզինքն ըսպաննեց, Յոհան Հրեաստան դարձաւ, ու իր տէրութիւնն ուզածին պէս մեծցուց: Բայց իր ատենը Սադուկեցոց ու փա-

ւիսեցոց աղանդները տարածված ըլ-
լալով, Յոհան եպքերը Սագուկեցոց
կողմը բռնեց, Հրէից ատելի եղաւ։

Հ. Յոհանին ո՛վ յաջորդեց։

Պ. Հինգ տղոցը մէջէն նստաւ Արիս-
տոբուղոսը, և ինքզինքը Հրէաստանի
Թիֆը անուանեց. իր մայրն որ իշխա-
նուհի եաւէ էր՝ մեռուց, ու իրէք եղ-
բայրները բանդ գնել տուաւ. և մե-
կալ Անտիգոնոս եղբայրն որ իրեն
Թիֆրուհի ընկեր էր առեր, անգամ մը
երբոր պատրվակեն յաղթուիլ գտաւ,
վերան կարծելք երթալով Թէ կուզէ
Թագաւորութիւնը յափշտակել, անո-
ղորմաբար մորթել տուաւ։ Բայց տա-
րիէ մը աւելի չկրցաւ իր իշխանու-
Թիւն ալ. և ուր որ իր եղբօրն անմեղ
արիւնը Թափեց, հոն իրմէ այնչափ ա-
րիւն եկաւ, մինչեան որ հոգին փչեց։

Հ. Արիստոբուղոս որո՞ւ Թողուց
իր Թիֆրուհիը։

Պ. Ինքը զաւակ չունենալով, իր կի-
նը՝ զԱղեքսանդրոս Յաննէոս տագրը
բանդէն հանել տուաւ, ու հետը կար-
գըվեըով զինքը Թիֆր դրաւ. որ Թէ-
պէտ քաջուԹիւն Հրէաստանի սահմանը
շատ մեծցուց, բայց իր անգԹուԹիը
խիստ ատելի եղաւ ամէնուն. ուստի
զինքը մեռցընել կընայէին։ Աղեքսանդ-
րոս խմանալով կատղեցաւ, և ինչպէս
որ կըսեն, վեց տարուան մէջը չիսուն
հազար հոգւոյ գլուխ կտրեց. մէկ

հեղմալ ուԹը Տարիւը Տոդի մեծամեծ-
ներէն որ իր ըրած բռնակալուԹիններ-
ուն վըրայ կըխօսէին, բռնել տուաւ,
ու ինքը անոնց նստած ուրախուԹե-
ան տեղը՝ զանոնք իրաչի վըրայ կախել
տուաւ, ու իրենց կնիկները՝ զաւկը-
ները բերաւ անոնց առջեւ մորԹել
տուաւ: Աղեքսանդրոս եռքերը զին-
քը գինիի տալով, անոր Համար ի-
րեք տարի ալ ՀիւանդուԹիւն քաշեցին
Տան, իր իշխանուԹիները քոանըեօԹին-
որդ տարին մեռաւ:

Հ. Աղեքսանդրոսին ով յաջորդեց:

Պ. Իրեն տղաքը Հիւրկանոս և Ա-
րիստոբուղոս պզտիկ ըլլալնուն, Թա-
գաւորուԹիւնը յանձնեց իր
Աղեքսանդրա կնկանը որ Սողոմէ ալ
կըսվեր. ան ալ քահանայապետուԹիւնը
Հիւրկանոսի տուաւ, և ինքը միայն
կառավարուԹիւնը կընէր. ինը տարիէն
երբոր մեռաւ, իշխանուԹիւնը բոլորովին
Հիւրկանոսի մնաց:

Հ. Հիւրկանոսի կառավարուԹիւնը
ինչպէս եղաւ:

Պ. Ինքը տկար ըլլալով և իր Արիս-
տոբուղոս եղբայրը տաքարիւն, Հիւր-
կանոսի վըրայ պատրաստի եղաւ, յաղԹեց,
ինքը անցաւ աԹոռը: Իրեք տարիէն
Հիւրկանոս՝ Արաբացոց Արետաս Թա-
գաւորին օգնուԹիւնը փախուց Արիստո-
բուղոսն ու ինքը նստաւ. ինչվան որ
Սկաւրոս Հռոմայեցոց զօրապետն Ա-
րիստոբուղոսէն չորս Տարիւը քանքար

առաւ ու Արեւտաս Թիբր Եէմի փախ-
ցընելով, նորէն հրուիրը Արիստոբու-
լոսի տուաւ: Բայց եաքը Պոմպէոս
Հռոմայեցոց զօրապետն Եղիճն առաւ՝
նորէն Հիւրկանոսի գարձուց, և Ա-
րիստոբուլոսն իր զաւկըներովը Հռոմ
բերաւ. և բոլոր Հրէաստան Հռոմայ-
եցոց հարկատու ըրաւ, Անդիպատ-
րոսի յանձնելով որ Հրէից տուրքերը
ժողվէ ու Հռոմայեցոց խրկէ:

Հ. Մակաբայեցոց ցեղէն վերջի Թա-
գաւորն ո՞վ եղաւ:

Պ. Անտիգոնոս Արիստոբուլոսին
որդին, որ ուԹը տարի Հռոմի բան-
տը կենալէն եաև, հօրը հետ բանտէն
փախաւ, ու Հրէաստան գարձաւ:
Բայց եաքը Անդիպատրոսի որդւոյն
Հերովդէսի խօսքովն որ կըսէր Թէ
Անտիգոնոս Թշնամի է Հռոմայեցոց,
կապած Անտիոք քաղաքը տարին զինքն
ու գլուխը կարեցին: Ասով բոլորո-
վին Հրէից իշխանուԹիւնը վերջացաւ:

Հ. Հրէից ազգը Մակաբայեցոց մէ
եաև ո՞վ կառավարեց:

Պ. Հերովդէս, որ Հրէից ազգէն
չէր, և խարդախուԹիւ Հռոմայեցոց
ծերակուտին ուԹը հարիւր տաղանդ
ըստակ խոստանալով, Օգոստոս կայ-
սերը ձեռքէն բոլոր Հրէաստանի Թա-
գաւորուԹիւնը ինքն առաւ. որուն տես-
նը Քն աշխարք եկաւ:

ՃԸ

ԳԻՏԵԼԻՔ

Հ. Երեայք երբոր գերուեն գնացին, տապանակն ինչ եղաւ:

Պ. Երեմիա մարգարէն՝ տաճարը չիկործանուած՝ գետնի տակ գաղտուկ պահեց տապանակն ու սեղան խնկոցը. եաքը տարաւ Նաբաւ լեռը՝ Մովսէսի թաղված տեղը, և ուր գնելը անյայտ պիտի մնայ մինչեւ վերջի գոռտնը:

Հ. Եսթեր ինչո՞ւ համար թագը, համանն ալ մկաւեղ, երկու անգամ սեղանի հրամայուց:

Պ. Որ զի թագերն սերը իր վերայ ալ աւելի շարժէ. և համանն ալ կանչվելով և փառաւորվելով, թէ որ յանկարծ իր ըրած անիրաւութիւնը լսէ. չիմոթի ու չիկարենայ խաբէութի մը տածել: Մէյ մըն ալ որ, ըսած առեղը համանը քոմէն ըլլալով, թագերն ամենեւին կասկածի մը չերթայ:

Հ. Համանը կախվելէն եաքը, հրեաներն ինչո՞ւ զերեզից թշնամիները չարդեցին:

Պ. Վ՚ի զի անոնք հրէից վերայ թշնամութի պահելով, միշտ զերեզք ընչելու եաւէտ կըլլային. ուստի հրեաները ալ առեն գտնելով, անոնց առաջքը առին որ երեզից կեանքը ապա-

տեն. անոր համար ալ Թշնամիներուն հարստութիւնը ամենևին չիմօտեցան:

Հ. Դանիէլ ու իր ընկերներն ինչո՞ւ Թիգրականի սեղանէն ուտել չուզեցին:

Պ. Մէյ մը որ Թիգրականի սեղանը շատ անգամ Մովսէսի օրինացը դէմ կերակուրներ կըգըլվէին. երկրորդ՝ շատ անգամ Բաբելացիք ան կերակուրներն իրենց կուռքերուն նուիրած կըլլային. և երրորդ՝ իրենք աշխարհային փափկութէ կըզգուշանային:

Հ. Տասերկու փոքր մարգարէներն ո՞ր տեղն և ինչ բանի վըրայ մարգարէացան:

Պ. Շատը Հրէից Թիգրներուն տեղը մարգարէացան, Իէլացոց կուապաշտութիւնը յանդիմանելով և Քրիստոսը գուշակելով. միայն Յովնան ու Նաւում Նինուէացոց վըրայ մարգարէացան. իսկ Եոքի իրեքը Բաբելացոց գերութէն ետքն ըսկսան մարգարէանալ:

Հ. Հռաքսին ինքզինքն ըսպաննելն աղէկ բան էր:

Պ. Ձէ. Թէպէտ և ինքը բարեմտութէ ըրաւ որ անհաւատներուն ձեռքը չիյնայ, իր աղգին ալ կործանութիւն օրինակ տայ: Ինչո՞ւ համար շատերը զինքն անմեղադիր կընեն:

Հ. Ուսիայել հրեշտակին ինչպես իր անունը Աստուած ըսաւ:

Պ. Ո՞ր զի ան Ազարիային կերպարանքովն երևցաւ. մեյմընալ որ հրեշտակները որովհետև մանուսաւոր անուն չունին, մարդկանց առջև ինչ անուն որ ուզեն՝ կրնան ըսել:

Հ. Սեզանին որ կրակին որ Երեմիա պահեց, ուսկից եկած եր:

Պ. Ան կրակն էր որ առջի անգամին անապատին մէջ՝ Ահարոնին ողջակէզ ընելու աաեղն երկնքէն յանկարծ իջնելով, այրեց ողջակէզը. Աճ հրամայեց որ ան կրակը միշտ վառ պահեն քահանաներն ողջակիզաց սեղանին վրայ. ուստի ինչվան Բաբելացոց գերուելը վառ մնաց: Երբ Երեմիայի պահած տեղէն հրաշքով հանեցին, ու անկէ եռև ինչվան տաճարին կործանիլը գիմացաւ:

Հ. Յակոբ նահապետին խոստմունքը թէ Յուդայի ցեղէն իշխան չի պակսի ինչվան ջո, ինչ կերպով կատարվեցաւ:

Պ. Յուդայի ցեղին իշխանութիւնը Դաւիթէն ըսկսելով, ինչվան Սեդեկիա շարունակեց. երբ Բաբելացոց գերութեն առեղը Նաբուքոդոնոսոր զՅեքոնիան Թագրական պատուով կը պահէը. և անոր որդին, և Ջօրաբաբէլ Թոռը՝ ան գերուե առեղն ալ ամէն չըկից մէջ առջի պատիւն ունէին և իշ

խանութէ մէջ էին Նաբուքոդոնոսորայ քովը, և Թէրուէթէ իրաւունքով կը վարվէին: Երբոր նորէն Եղէմ դարձան և ըսկսան տիրել, ան ալ Յուդայի իշխանութէն էր, որովհետև երկիրը Յուդայի էր, ժղիդը բոլոր Յուդայի. և միայն մէկ քանի հոգի ուրիշ ցեղերէն կըգտնըվէին մէջերնին. և թէպէտ եօքը բուն իշխանը Ղևեայ ցեղէն էր, բայց յայտնի է որ Յուդայի ցեղին անուամբը. որովհետև Ա՛ծ Ղևեայ ցեղը տասներկու ցեղին մէջէն ընտրեր՝ իրեն առեր էր, անոր համար Ղևեայ ցեղը Թէրուէթի չէր կրնար ունենալ, հրաման ալ չուներ քաղաքներ երկիր. ներ ըստանալու. բայց Յուդայի ցեղին մէջ Թէրեւու յարմար մարդ չի գտնըվելով, Ա՛ծ իր մարգիկներէն առնոց տուաւ որ իշխանութինին հասատատ պահեն. ասանկով Յուդայի Թէրուէը ինչվան Քրիստոս:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻՆ

ՄԱՍՆ Ա՛

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՄԱՐԴԵՂՈՒԹԵՆԷՆ
ԻՆՉՎԱՆ
ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ

ՃԺ.
ԱԻԵՏՈՒՄ, ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Հ. Ով փրկեց զմեզ սպասա-
նայքն գերուէն։

Պ. Աճ իր անհուն գթութեն ու ան-
չափ սիրովը լսեց մարդկանց աղաղակն
որ չորս հազար տարի իր ընտրեալ
նահապետներուն և մարգարէներուն

բերնով ոտքն ինկած՝ իր սիրոյն դէմ
ըրած յանցանքներուն Թողութիւն
կը խնդրէին: Եւ ուզեց որ եթէ մարդիկ
ըստեղծման առեն իր ցցուցած սէրը
չէ՛ճանչցան, ուզեց որ՝ փրկչէլու առեն
իր մեր վրայ ունեցած սիրոյն մեծու-
թիւը խիստ յայտնի փորձով ցուցընէ:
Ասոր համար ինքն Աստ մարմին առաւ,
մարդ եղաւ, ու իր նախատական մա-
հուամբն ըզմեզ մահուանէ ազատեց:

Հ. Երբոր Քրիստոս աշխարք գալը մո-
տեցաւ, առաջուց նշան մը տուաւ:

Պ. Հերովդէսի Թագաւորը երեսունը
հինգերորդ տարին՝ Եղիսաբեթի եր-
կանը Զաքարիա քահանային որ ծե-
րացեր էր ու տղայ չունէր, օր մը եր-
բոր տաճարը խունկ կըմատուցանէր,
հրեշտակ մը երևցաւ ու ըսաւ. Ազօթ-
քըդ լսեց Աստ. Եղիսաբեթ քեզի որ-
դի մը պիտի ծննայի, անունը Յովհան-
նէս դնես, որ շատերուն ուրախութիւն
պատճառ ըլլայ, չիծըլնած՝ հոգւով
սրբ լցվի, և Աստ առջևէն երթալով՝
Ժողովրդեան սիրան անոր դարձընէ,
ուխտաւոր ըլլալուն համար ալ ըզ-
դուշացեր որ գինի և օղի չիխըմէ:
Զաքարիա երբոր տարակուսեցաւ ծեր
ըլլալուն համար, հրեշտակն ըսաւ.
Ես Գաբրիէլ հրեշտակն եմ. Աստ զիս
խրկեց. հիմա ինձի չհաւատալուդ
համար համր ըլլաս մինչվան ան օրը:
Մինչն Զաքարիայի լեզուն կապվե-

ցաւ. Հոգը երբոր տուն գնաց, Եղիսաբեթ յղացաւ, ու փառք կուտար Աստուծոյ:

Հ. Յովհաննէսի ծնընդեան ջրչափ հոգը պիտի ըլլար:

Պ. Հինգ ամիսէն ետև Գաբրիէլյ Նազարէթ քաղաքը՝ ուր էր կոյսն Մարիամ նշանած Յովսեփայ արգարոյն հետը՝ կ'ուղարկէ Հրեշտակը Մարիամու ըսաւ. Ո՜րոնք չէր իմանար, որ ընդ էէ: կոյսն Մարիամ հրեշտակը տեսնելով և ան խօսքը լսելով շըփոթեցաւ: Հրեշտակը նորէն ըսաւ թէ Մի վախեր, Յա քեզմէ պիտի ծնանի: Երբոր ինքը նորէն կըտարակուսէր, պիտի տուաւ հրեշտակը թէ Հոգւով Սրբ պիտի ըլլայ. և իմացուց թէ Եղիսաբեթ աղգականն ալ որ ամուլ էր՝ յղի է: Մարիամ ալ ըսաւ. Ահա ես Ա՜յ աղախինն եմ. ինչ որ ըսիր ինձի՝ թող ըլլայ: Ա՜ խօսքովն յղացաւ զՅն:

Հ. Աւետմանէն ետև ինչ ըրաւ Սբ կոյսը:

Պ. Եղիսաբեթին աչքիլուսի գնաց. ու երբոր բարևեց, Եղիսաբեթի արգանդին մէջ վեց ամսվան տղան շարժեցաւ. մայրն ալ հոգւով Սբով ելեցվածՙ կանչելով ըսաւ. Օրհնեալ ես դու՝ի կանայս, և օրհնեալ է պտուղ որովայնի քո. ա՜ս ինչ մեծ պատիւ է որ Ա՜յ մայրն ինձի գայ. երանի՛ հաւատացողին: Մա-

բիամ ալ ըսկսաւ ըսել ան խորհրդաւոր օրհնուածը. Մէֆոտոսէ անյն իմ չորու իրեք ամիսն իր տունը դարձաւ:

Հ. Յովհաննու մկրտչի ծնունդն ինչպէս եղաւ:

Պ. Եղիսաբեթ առենին երբոր ծննաւ, ազգականներն իրեն ուրախակից եղան. և ութերորդ օրը ազան Թլփատելու առենն՝ ուզեցին որ անունը Զաքարիա գնեն: Մայրը կըսէր թէ Յովհաննէս գրէք. ուրիշները՝ Ձեր ազգին մէջ ատ անունը չկայ կըսէին: Եաև հօրը հարցուցին, ան ալ տախտակի մը վրայ գրեց թէ Յովհաննէս է անունը. անատենը լեզուն ալ արձկվեցաւ, ու հոգւով ըսվ լցված ըսկսաւ Օրհնէաւ Աստ Ի՛ւր օրհնուին ըսել: Իսկ Յովհաննէս ազատկուց անապատ քաշվեցաւ՝ ինչման քարոզուէ առենը:

ՃԻ

ԾՆՈՒՆԴ

Հ. Սէ՞ Յովսէփ ինչպէս իմացաւ Մարիամու հրաշալի յղուելը:

Պ. Դրսի նշաններէն տեսնելով, և չիգիանալով թէ հոգւով ըսվ է, շատ չփոթեցաւ. բայց ինքն արդար ըլլալով, ուզեց գաղտուկ քովէն ձամբելու: Ատանկ մտածելով երբոր քունը տարաւ, հրեշտակ մը իմացուց ինչ ըե

լալը, և անունը Յիսուս դնես ըսաւ, յիշեալով Եսայի մարգարէին ըսածը թէ Ահա կոյս յղասցի և ծնցի որդի, և կոչեսցեն զանուն նորա Էմմանուէլ, որ թարգմանի՝ ընդ մեզ Աստ: Ասոր վրայ Յովսէփ շատ ուրախացաւ:

Հ. Յետ ծնունդն ինչպէս եղաւ:

Պ. Որովհետև մարգարէները ըսեր էին որ Բեթղեհէմ քաղաքը պիտի ծնանի Քն, Հռոմայեցոց Օգոստոս կայսրը հրաման հանեց որ ամէն մարդու ցեղն ու քաղաքը գիր անցընվի: Յովսէփ ալ Բեթղեհէմցի ըլլալով եկաւ Բեթղեհէմին գրուի դին ախոռի մը մէջ լինաւ. հոն ծնաւ Յն գիշեր աւանն. Աճած ինն ալ զինքը խանձարրով պատեց ու մսուրի մէջ դրաւ: Ան կողմերը հովիւներ կային, ոչխարներ կըպահէին. անոնց ալ յանկարծ հրեշտակ երևցաւ ու ըսաւ. Մի վախէք, ուրախացէք. այսօր ծնաւ ձեր փրկիչը. գնացէք տեսէք մսուրին մէջը: Ան ըսելու աատեն ուրիշ անհամար հրեշտակներ ալ երևցան ու ըսկսան օրհնել զԱծ՝ ըսելով. Փառք ի բարձունս Աստ, և յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութեան: Նաքը հովիւները վազեցին եկան, գտան Յն մսուրին մէջը, երկրպագութիւն ըրին. ու ով որ անոնց կըլըսէր, կըզարմանար: Իսկ ութերորդ օրը թլփատեցին ու անունը Յիսուս դրին:

Հ. Հովհաննէսին ուրիշ մարդ չէր պատ-
նէլեցաւ որ գայ Յոյը տեսանելու:

Պ. Աճ Հրէից անհոգութեն երեսին
տալու համար՝ հետու աչխարքէ իրկեց
իրեք մոգերն որ աստղի երևնալէն
գուշակելով Յոյի ծնունդը, եկան ու
ըսկսան Եէմի մէջ հարցնել թէ Ո՞ւր է
նոր ծնած թագը: Հերովդէս անոնց մէ
լսելով չխոթեցաւ. կանչեց Հրէից
կարդացողները, հարցուց. Անոնք ալ
ըսին. Միքիա մարգարէն կըսէ թէ
Բեթղեհէմ քաղաքը սիրոյ ծնանի:
Անատեռը Հերովդէս գաղտուկ կան-
չեց մոգերը, ապսպրեց իրենց որ եթէ
գտնեն տղան, իրեն ալ իմացընեն որ
ինքն ալ երթայ անոր երկրպագութեն ը-
նէ: Ետքը ան աստղը նորէն երևցաւ
իրենց ու ինչվան Յոյին բնակած տեղին
վերայ գնաց կեցաւ: Անոնք ալ մտան,
երկրպագութեն երին Յոյին ու պարգև
տուին, ասկի՝ կնդրուկ՝ ու զմուռս:

Հ. Մոգերը դարձան Հերովդէսին՝
Յոյի ծննդեան տեղը ցուցընելու հմի:

Պ. Չէ. վե զի հրեշտակ երևցաւ
անոնց, ապսպրեց որ ուրիշ ճամբով
երթան իրենց տեղը:

Հ. Հերովդէս երբոր մոգերէն խաբ-
վեցաւ, ինչ ըրաւ:

Պ. Սաստիկ արդողեցաւ, ու ջար-
դել տուաւ բոլոր Բեթղեհէմի և մօտ
տեղերուն ինչվան երկու տարվան տը-
ղաքը:

Հ. Բեթղեհեմի մանկանց կոտորածէն Յ՚ինչպէս ազատեցաւ:

Պ. Առաջուց հրեշտակին իմացընելովը՝ Յովսէփ զՅ՚ մօրը հետ Եգիպտոս փախուց, ինչվան որ Հերովդէս մեռաւ: Եօթը նորէն հրեշտակին ըսելովը դարձաւ եկաւ. առաւ որ Արքեղայոսը Հերովդէսի չար տղան նըստեր էր, վախցաւ, ու հրեշտակին առաջնորդելովը նազարէթ քաղաքը գընաց, որ Անդիպաս Հերովդէսին իշխանութեը տակն էր:

Հ. Յ՚ի ընծայումն ինչպէս եղաւ:

Պ. Յ՚ երբոր քառասուն օրվան եղաւ, ինչպէս որ օրէնքը կապսպըրէր, տաճարը տարին զինքը՝ երկու տատրակ հետերնին առած, Այ ընծայելու համար: Անատեղը հոն էր ծերուն Սիմէոն, որուն հոգին նը յայտներ էր թէ՝ ինչվան որ փրկիչը չիտեսնէ, ալիսի չիմեռնի. ուրախութ գիրկը առաւ Յ՚ն ու ըսաւ. Տր, ինծի ըրած խոստմունքըդ կատարեցիր. ալ թողուր մեռնիմ: Եօթը Աճածնայ ըսաւ թէ Աւիկա չատերուն փրկուե և չատերուն կորստեան պատճառ պիտի ըլլայ, և քու սիրտդ ալ պիտի խոցվի: Աննա մարգարէն ալ, որ եօթը տարի միայն էրկանը հետ կեցեր էր, և ութսունըչորս տարի որբևարի տաճարը կըբընակէր պտքով և աղօթքով, ըսկսաւ փառք տալ Այ ու քարոզել Յ՚ին

Մեսիա ըլլալը։ Ասանկով նորէն նա-
զարեթ գարձան։

Ե. Հրէից մէջ կարգ էր որ բար-
պաշտ մարդիկ տարին մէյմը տա՛ճա-
երթան, զոհ մատուցանեն. աս կարգն
ալ կըպահէր Ցաճախին։

Գ. Ամէն տարի Յիսն ալ մէկ տեղ ա-
ռած կերթային. և անգամ մը երբ
որ Յի տաւերկու տարվան էր,
գնացին, ու երբ գառնալու առեն՝ ա-
ռանց իրենց գիտնալուն՝ Յի տաճարը
մնաց։ Իրենք կարծելով թէ ուրիշ
ճամբորդներու հետ կուգայ, հոգ չը-
րին։ Օրվան մը ճամբայ ընելէն ետև
փնտռեցին, ու երբոր չի գտան, նո-
րէն Եղէմ գարձան. իրեք օր չորս
դին պտըտելէն ետքը՝ տաճարին մէջը
գտան որ վարդապետներուն հետ կը-
խօսէր ու զամէնքը կըզարմացընէր։
Ան կոյսը երբոր տեսաւ. Որդեակ՝
ըսաւ, աս ինչ ըրիր մեզի։ Յի ալ ը-
սաւ. Ձգիք գիտեր որ ես իմ Հօրըս
տանը մէջ պիտի ըլլամ։ Ետքը Նազա-
րէթ գնացին, ու Յի հնազանդութիւ
տունը ապրեցաւ երեսուն տարի ին-
վան քարտուղեր առենը, և ամենուն
սիրելի էր։

ՃԸ

ԳԻՏԵԼԻՔ

Հ. Երբոր Յուդայի ցեղին իշխանութիւնը վերջացաւ, Հրեայք չէին ըմպասէր Քրիստոսն:

Պ. Կըսպասէին, բայց կարծէին որ Թէոդրական փառքով պիտի գայ ու Հերովդէսի բռնաւորութիւնէն ազատէ զիրենք, և բոլոր աշխարհքիս տիրէ. ինչպէս որ Հերովդէսին ալ մեկնեցին կարդացողները, մոռնալով այնչափ մարգարէութիւնները որ Քրիստոսի խոնարհութիւնը գալուստը կըգուշակէին:

Հ. Մոգերն ովքեր էին ու ինչպէս առաջով իմացան Քրիստոսի ծնունդն ու եկան:

Պ. Արաբացի կամ Սաբայ երկրին իրենք իմաստուն Թէոդրներն էին, որ աւանդութիւն գիտէին Թէ աստեղ մը պիտի երևնայ՝ Հրէից մեծ Թագաւոր մը ծնանելուն նշան. և երբոր տեսան զան մեծ աստղը որ երկրիս մօտիկ անշարժ կեցեր է, մեկեն Ճանչցան որ անիկայ բնական աստղ չէ. և Ա՛յ մանաւոր ազգմամբը եկան Եգիպտոս, երբոր Եգիպտոսն նորէն Ճամբայ ելան, հոն նորէն երևցաւ այն աստղը որ Արևելքը տեսեր էին, անոր համար խիստ շատ ուրախացան տեսնե-

լով թէ յոյսերնին պարապը չէլաւ : Եւ ինչպէս որ հաւանական կերևնայ, միայն իրենք կըտեսանէին զայն աստղը :

Հ. Հերովդէս ինչո՞ւ գաղտուկ ապըսպրեց մոգերուն քեզի համար :

Պ. Որպէս զի ըլլայ թէ բոլոր Հրեաներն ալ իմանան քեզի ծնունդը :

Հ. Յե՞ երեսուն տարի ինչ ըրաւ :

Պ. Աճածնայ և ըբյն Յովսեփայ հնազանդելով կաշխատէր պէտք եղած գործքերուն մէջ՝ ու հիւանուն կընէր :

Հ. Յե՞ ինչպէս շատերուն կորսըվէլու պատճառ պիտի ըլլար :

Պ. Մեր վըրայ ունեցած անհուն սիրովը չափէ դուրս խոնարհուե՞ ընելուն համար, շատերը պիտի արհամարհէին Ա՛յ անբաւ իմաստուն՝ ու չարանալով պիտի չհաւատային լուրն մարդեղուեը. ինչպէս որ եղաւ :

ՄԱՍՆ Բ

ՅԻՍՈՒՍԻ ՄԿՐՏՈՒԹԻՆԸՆ

ԻՆՉՎԱՆ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ՄՏՆԵԼԸ

ՃԹ

ՅԻՍՈՒՍԻ ՓԱՐՈԶՈՒԹԵԱՆ ԸՍԿԻԶԲԸ

Հ. Ինչպէս ըսկսաւ Յս իր քարոզութիւնը։

Պ. Ինչպէս որ Յսի ծննդեանը կատարեա եղաւ Յովհաննէս մկրտիչ իր հրաշալի ծննդեամբը, ասանկ ալ Յսի քարոզութէն առաջ Յովհաննէս մկրտիչն եկաւ անապատէն, ըսկսաւ քարոզել Յորդանան գետին քովն ու կըսէր թէ Ապաշխարեցէք, մօտեցաւ Ն. Թագաւորութիւնը, ու զեղջ եկողները կըմկրտէր՝ ապաշխարութէ նշան ըլլալու համար։ Ժողովուրդը իր ե-

րի վարքէն Ճանչցան թէ Աստուծմէ խրկըված է, ու կարծիք ալ երթալով թէ Մեսիան է, եկան՝ ըսկսան իրեն հարցընել. ինք ալ կըսէր թէ ես ա. նոր Ճամբայ շակոյն եմ, և արժանի չեմ անոր կօշիկները հանելու. անի. կա պիտի գայ իմ ետևէս ու զձեզ մկրտէ հոգւով սրբով: Ան օրերը Յն ալ երեսուն տարվան Յորդանան գետը գնաց՝ մկրտվելու համար: Յովհան. նէս յանձն չէր առնէր, Ես քեզմէ պէտք է որ մկրտվիմ ըսելով: Յն պա. տասխան տուաւ. Հիմա թող որ ար. դարուն պարտքը կատարենք: Ապան. կով մկրտվեցաւ Յն, ու ջրէն դուրս ելլելուն պէս՝ երկինքը բացվեցաւ, հո. գին որ աղաւնիի կերպարանքով Յնի գլխուն ինջաւ, երկինքէն ալ ահաւոր ձայն մը եկաւ թէ Դուն ես իմ սիրա. կան որդիս, քեզմէ հաւներ եմ:

Հ. Յն մկրտվելէն ետև ինչ ըրաւ:

Պ. Գնաց անապատը, և քառա. սուն օր ծոմ պահելէն ետև անօթե. ցաւ. անատեղը սատանան եկաւ գին. քը փորձելու: Նախ՝ թէսր Աստ որդին ես, ըսաւ, հրամայէ որ աս քարերը հաց ըլլան. Յն պատասխան տուաւ. գրած է, միայն հացով մարդ չապրիր, հապա Աստ պատուիրանքներովը: Ես. քը սատանան զՅն տաճարին աշտարա. կին վրայ հանեց, ըսաւ. թէսր Աստ որդին ես, ինքզինքդ վար ձգէ. գրած

է թէ հրեշտակները ձեռքի վրայ բռնած են զքեզ: Յն ալ ըսաւ. Գրած է թէ զՆ մի փորձեր: Ինկէց եօթը լեռան մը վրայ հանեց զՅն, ու բոլոր աշխարհքին փառքը ցուցընելով ըսաւ. Սոնք քեզի կուտամ, թէորի ինձի երկրպագուի ընես: Անատեռը Յն ըսաւ անոր. Կորսվէ քովէս՝ սատանայ. միայն Ա Յ պէտք է երկիրպագանել: Եւս հրեշտակներն եկան Յի կըծառայէին:

Հ. Յն սատանայէն փորձվելէն ետքը ինչ ըրաւ:

Պ. Անապատէն գարձաւ որ քարոզէ, աշակերտներ ժողվէ. և Յովհաննէս մկրտիչը հեռուէն զինքը տեսնելով, իր աշկերտներուն ըսաւ. Ահա աս է իմ ձեզի քարոզած գառն Ա Յ Քն: Ա որ լսեցին անոնցմէ երկուքը Յի ետևէն գնացին. որոնց մէկը Անդրէասն էր՝ Պետրոսի եղբայրը:

Հ. Յի քարոզուելը մէջ գլխաւոր խրատ առնելու գործքերն որո՞նք են:

Պ. Նախ՝ գործած հրաշքները. երկրորդ՝ խօսած առակները. երրորդ՝ ըրած վարդապետութիւնները. և չորրորդ՝ երկայնամիտ համբերութիւնը:

ՃԻ

Հ. Յին առջի ըրած հրաշքն ո՞րն եղաւ:

Պ. Ան օրերը հանդիպելով կանա

գալիլեացոց հարանիքը, և հոն Աճամայրը հրաւիրված ըլլալով, Յն ալ կանչըվեցաւ իր աշակերտներովը: Երբոր գինին պակսեցաւ, Աճամայրն ըսաւ իրեն Թէ գինի չունին: Յն պատասխան տուաւ, Առեղրս չէ եկած: Բայց Աճամայրը գիտնալով Թէ Յն իր խօսքը զանց չառնեը, ծառաներուն ապստիրեց որ Յն ինչ որ ըսէ՝ ընեն: Ա հարանիքին տունը վեց Թակոյկ կար. Յն հրամայեց որ ջրով լեցընեն զանոնք ու տաճարապետին տանին: Երբոր համըննայեցաւ տաճարապետը, չգիտնալով Թէ ուսկից է, ըսաւ փեսային Թէ Սովորութիւնը չէ՞ գիտեը որ առաջ ալեկ գինին կըբաժնեն, և երբոր ալ խմած կըլլան, դէշը կըբերեն. դուն ալեկը պահեցիր ու վերջը բերիր:

Հ. Յն ջուրը գինի ընելէն ետքը ո՞ր գնաց:

Պ. Կափառնաում քաղաքն եկաւ. անկէց ալ քանի մը օրէն զատկին Երէմ տաճարը գնաց, տեսաւ որ կով՝ ոչխար՝ աղաւնի՝ կըծախէին մէջը, և լոմայափոխներն առուտուր կընէին, խարազան մը շինեց, ու զամէնքը ծեծելով դուրս վռընաեց, ըսելով Թէ՝ Իմ հօրըս տունն առուտուրի տուն մի՛ ընէք: Հրեաները նեղացան Թէ ինչ իրաւունք ունի ատանկ բան ընելու. Յն ալ իրենց ըսաւ. Քակե-

ցէջ աս առաձտը, ու ես իրէք օրվան
մէջ նորէն չինեմ: Հրեաներն ալ ը-
ան թէ՝ Քառասունըվեց տարի քշեց
առ չինավիլը, դուն ինչ կըսիաս:
Ձիմացան որ ինքն իր մարմնոյն հա-
մար կըսէր: Ան պատակին շատ մարդիկ
իրեն հաւատացին, տեսնելով իրեն ը-
րած հրաշքները. որոնց մէջն էր նէ-
կոդիմոս ալ: Ետքը դէպի Յորդանան
ըսկսաւ երթալ, ու իրեն աշակերտանե-
րուն հետ սկսաւ ընել. և աս բանիս
նախանձիլ ըսկսան Յովհաննու աշա-
կերտները: Բայց Յովհաննէս անոնց
իմացուց թէ անէ Աշմարիտ Մեսիան.
անոր համար իրեն աշակերտներն ալ
ըսկսան Յեսուն եաւէն երթալ. և հերով
դէսն ալ Յովհաննէս սկսիլը բանտ
դրաւ՝ ինքը իրատեւլուն համար:

Հ. Յե երբոր լսեց Յովհաննէս մը-
կըրտչին բռնըվիլը, ինչ ըրաւ:

Պ. Ինքն ալ ան կողմերը Թողուց,
նորէն գալիլեա եկաւ: Ճամբան երբոր
Սամարացոց երկրէն կանցներ, կէս
օրվան դէմ հոգնած՝ հորու մը քով
նստաւ որ քիչմը հանգչի: Աներեսը
Սամարիա քաղքէն կին մը եկաւ ջուր
քաշելու. Յե ալ անոր ձեռքէն խմելու
ջուր ուզեց. անկէ խօսք բացվելով, կի-
նը Յեսի հաւատաց, ու վազեց քաղաքը
քարոզել զինքը: Սամարացիք ալ է-
կան զՅե քաղաքը տարին, հաւատացին
իրեն ու աղաչեցին որ երկու օր ալ

կենայ քովէրնին . և անատեղը տուաց իրատներուն համար ըսկսան ըսել թէ Ա՛ս է ճշմարիտ աչխըրքին փրկիչը :

ՃԻԱ

Հ . Յ՚ի երկրորդ հրաշքը որն է :

Պ . Երբոր Սամարիայէն նազարէթ իր քաղաքը գնաց , ու հոն սինակոկան մտաւ , առաւ որ կարդայ Եսայեայ մարգարէութիւնը , երբ ան խօսքը հանդիպեցաւ որ կըսէ , Հոգի Տեառն ի վերայ իմ , իր վրայ մեկնեց , ու հրէից կուրութիւնը վրայ խօսեցաւ : Ասոր վրայ հրեայք անանկ սրդողեցան , որ բռնեցին քաղքէն դուրս լեռան գլուխը հանեցին , անկէց վար ձգելու մեռցընելու համար . բայց Յ՚ն մէջերնէն ելաւ գնաց Գալիլեա :

Հ . Յ՚ի երրորդ հրաշքը որն է :

Պ . Գալիլեայի մէջ թագաւորի մը տղան հիւանդ ըլլալով , հայրը եկաւ՝ կաղաչէր Յ՚ին որ կափառնաումի գայ , իր որդին՝ որ մեռնելու վրայ է՝ բժշկէ : Երբոր Յ՚ն հանդարտ ըսկսաւ երթալ , անիկա կարտորցընէր որ տըղան չմեռած՝ հասնի : Յ՚ն դարձաւ ըսաւ իրեն . գնա , որդիդ ողջ է . մարդն ալ հաւատաց ու ելաւ գնաց : Ճամբան ծառաները դիմացն ելան՝ աւետիս տալով թէ Որդիդ ողջկցաւ : Անատեղը հարցուց իմացաւ որ Յ՚ն

ողջ է լսելուն պէս՝ բժշկվեր է. ա-
նոր համար անովաեելով հաւատաց Յե-
ետքը Յ՚ ալ կափառնաում գնաց,
քարոզելով շատ հիւանդներ ու դե-
ւահարներ բժշկեց:

Հ. Յե՛ի չորրորդ հրաշքը ո՞րն է:

Պ. Անգամ մը Գալիլեա գեննեսա-
րէթ ծովուն քով ժողովուրդը խիստ
շատ ըլլալուն, հոն որ երկու պարապ
ձկնորսի նաւեր կային, մէկը Սիմոն
Պետրոսին, մէկալը Յակոբոսի և Յո-
հաննու՝ Զեբեդէոսին որդոցը, Յ՚
Պետրոսին նաւը մտաւ ու անկէց քա-
րոզ խօսեցաւ: Ետքը Սիմոնին ըսաւ
որ քիչմը բացը ելլէ, ուռկանը ձգէ
ձուկի համար. ան ալ ըսաւ Թէ Վար-
գապետ՝ աս գիշեր բոլոր աշխատեր-
ինք՝ բան չենք բռնած. բայց հիմա
քեզի կըհնազանդինք: Ետքը երբոր
ձգեցին, ձուկին շատուէն ուռկանը
կըպատռէր Թէոր մէկալ նաւը չօգ-
ներ. և երկու նաւն ալ ընկղմելու
չափ ձուկով լեցվեցան: Պետրոս ու
մէկալնոնք ալ աս տեսնելով երբոր
ըսկսան վախնալ, Յ՚ իրենց սիրտ
տուաւ, Ասկէ ետքը պիտի մարդիկ
որսաք ըսեելով: Անոնք ալ ամէն բա-
ներնին Թողուցին ու Յե՛ին ետևէն
գնացին:

Հ. Յե՛ին հինգերորդ հրաշքը ո՞րն է:

Պ. Գալիլեայի ծովէն գերգեսացոց
երկիրն անցնելու առենը նաւուն մէջն

ըսկսաւ քնանալ: Յանկարծ սոսափիւն ալեկոծութեն ըսկսաւ. աշակերտնե-րը վախցած՝ արթընցուցին, Ազատէ մեզ ըսելով: Յն ալ արթընցաւ, թե-րահաւատներ՝ ըսաւ, ինչո՞ւ այդչափ կըվախիք: Եաքը ծովուն դադրիլ ը-սաւ. մեկէն հանգարտեցաւ: Ամենքն ըսկսան զարմանալ թէ Ա՞վ է որ ծովուն կըհրամէ:

Հ. Յն վեցերորդ հրաշքը ո՞րն է:

Պ. Գերգեսացոց երկիրը հասածին պէս՝ գերեզմանէն երկու կատղած մերկ դիւահարներ դիմացն ելան ու կըկանչվըռտէին. Յն որդի Ա՜յ, ին-չո՞ւ մեզ կըտանջես: Վո՛յ զի Յն կըհրա-մէր որ ելլեն սատանաներն ան մար-դիկներէն: Անուններին որ հարցուց, Լեգէոն ըսին. եաքը Յն ալ ազաչեցին որ զիրենք գժոխք չխըրկէ, հապա հրա-ման տայ որ ան կողմերը արծոզ խոզե-րուն փորը մանեն: Հրամայելուն պէս գնացին. ու խոզերն որ երկու հազա-րիչափ կային՝ դիւահարեցան ու վա-զելով ծովը թաւիեցան, խղդըվեցան: Պահապաններըը վախան գնացին քա-ղաքը պատմեցին. քաղաքացիք ալեկան սեսան, ու վախնալով Յն ազաչե-ցին որ ելլէ երթայ: Դիւահարներուն մեկը կուզեր Յն հետ երթալ. բայց Յ՝ Տունըդ գարձիր ըսաւ, ու պատմէ Ա՜յ ողորմութիւնը:

Հ. Յո՞ւ ետքն երթոդ հրաշքը որն է:

Պ. Գերդեսացոց գիւտահարները բժշկելէն ետև կափառնաուամ գնաց. և երբոր տան մը մէջ կըքարոզէր, անդամալոյծ մը բերին, տեսան որ այնչափ բազմուէն չեն կրնար ներս խոթել, տանը ծածկը քակեցին ու անկէց անդամալոյծը Յո՞ւի առջևն իջեցուցին: Յո՞ տեսնելով ասոնց հաւատքը, որդեակ՝ ըսաւ անդամալուծին, Թողուն ըլլայ մեղքերուդ: Հոն գտնըւած կարգացողներն ըսկսան դատել Յո՞ը՝ Հայհոյութի ըրաւ ըսելով: Յո՞ ալ անոնց միտքն իմանալով, հարցուց իրենց. Ո՞րը դիւրին է. Մեղքերուդ Թողուն ըլլայ ըսելը, թէ Ելլ՛ մահիճդ առ ու գնա ըսելը: Եոքը գարձաւ հիւանդին Ելլ՛ ըսաւ, առ մահիճդ ու տուն գնա: Անդամալոյծը մեկէն ելաւ, շալկեց մահիճն ու տուն գնաց: Ասով իմացընել ուզեց որ անդամալոյծ բժշկողը Թողութի ալ կրնայ տալ: Ամէնքն ալ զարմացան մնացին:

Հ. Յո՞ ամէն օր կերակուրն ո՞ւր կուտէը:

Պ. Ուր որ հանդիպէը: Անգամ մըն ալ մաքսատան առջևէն անցնելու ատեն, տեսաւ Մատթէոս մաքսաւորը, Եկո՛ ըսաւ եառէս. ան ալ մեկէն ելաւ գնաց: Եոքը Մատթէոս իր տունը

Ցնին փառաւոր սեղան ըրաւ, ուր որ ուրիշ մաքսաւորներ ալ կանչուած էին։ Փարիսեցիներն ու կարգացողնե. րը երբոր լսեցին, ըսկսան գայթակղիլը Ցն ալ պիտի տուաւ թէ բժիշկը հի. ւանդներուն համար է. ես ալ մեղա. ւորներուն համար եկեր եմ։

Հ. Ցնի ուղիերորդ և լիներորդ հրաշքը ո՞րն է։

Պ. Յայրոս Հրէից իշխանն եկաւ, Ցնի ոտքն լինկաւ, ու իր մէկհատիկ տասւերկու տարուան աղջկանը հա. մար կաղաչէր որ շուտով գայ՝ ձեռքը վրան դնէ՝ բժշկէ, որ մեռնելու վը. րայ էր։ Ցն մէկէն ճամբայ ելաւ։ եր. ԹալՀու ատեն տեսատես կին մը որ տասւերկու տարի բոլոր ունեցածը բժիշկներու տալով օգուտ մը չէր տե. սած, եկաւ գաղտուկ Ցնի լաթերուն դպաւ ու շուտմը բժշկուեցաւ։ Ցն գարձաւ հարցուց Թէ ո՞վ լինծի դը. պաւ։ Աշակերտներն ըսկսան զարմա. նալով ըսել Թէ Բազմութիւը քեզ կը. սրխմէ։ Ցն նորէն չորսդին կընայէր։ կինը տեսաւ որ չիծածկուիր, վախ. նալով Ցնի ոտքն լինկաւ ու պատմեց. Ցն ալ իրեն սիրտ տուաւ ու ճամբեց։ Ընդհէն Յայրոսի աընէն մարդիկ հա. սան՝ ըսին Թէ Աղջիկըդ մեռաւ, վար. դապետը մի աշխատացըներ։ Ցն Յայ. րոսին՝ Դուռ մի վախեր ըսաւ. միայն հաւատա։ Երբոր տունը հասան, լաւ

կաններն ու գոռում գոչումը տես-
նելով, Ի՞նչ չիտներ էք ըսաւ. աղ-
ջիկը մեռած չէ, քուն է: Անոնք աս
խօսքիս վրայ ըսկսան խնուալ: Յն
միայն իրեք աշակերտներն ու ծնողքը
հետն առած՝ գնաց աղջկանը ձեռքէն
բռնեց, Ելլ ըսաւ. մկկէն ելաւ աղ-
ջիկը: Յն հրամայեց ծնողացն որ կերա-
կուր տան որ ուտէ:

Հ. Յոյն տաճկերօրդ հրաշքը ո՞րն է:

Պ. Ջատակի տօնին Յն Եէմ որ գնաց,
հոն Պրոպատիկէ կոչ բ.ե.թհեզդա ա-
ւազանին քովը շատ հիւանդներ կըս-
պասէին որ տարին անգամ մը երբոր
հրեշտակ Աւ.ր իջնայ ջուրը խառնէ,
իրենք մէջը նետվին. ու ովոր առնէն
առաջ կնյնար, ան միայն կըբժշկվէր:
Մէկը կար որ երեսունըութը տարվը-
նէ իվեր ան ջրին քով կըսպասէր.
Յն հարցուց իրեն թէ կուզէս ողջն-
նալ: Ան ալ ըսաւ. Տէր, պիս աւազա-
նը ձգող մը չունիմ: Պետն ատաւ Յն.
Ելլ, մահիճդ առ ու գնա: Ան ալ
մահիճը շալկեց, ըսկսաւ երթալ:
Հրեաներն ըսկսան սրդոլիլ թէ ին-
չու շաբաթ օր մահիճը վերցուցեր կը-
տանի: Պետն ատաւ թէ Ա՛ս բժշկողն
ըսաւ ինծի: Անոնք հարցուցին թէ Ո՞վ
է անիկա. բժշկվողը չէր գիտեր:
Երբը տաճարին մէջը Յն իրեն հան-
դիպեցաւ ու ըսաւ. Մէյմըն ալ մեղք
մի ըներ որ ալ գէշ հիւանդուն չիգայ

վերադ։ Մարդը գնաց Հրեաներուն պատմեց թէ Յն էր ջինջը բժշկողը։ Ընդ համար Հրեաները ալ ըսկսան Յն հալածել. Յն փախչելու տեղը՝ իրենց ըսկսաւ իմացընել թէ ինքն որդի Այ է. անով աւելի կատղեցան Հրեաները ու ջինջը մեռցընել կուզէին։

Հ. Յն ի ժա, հրաշքը ո՞րն է։

Պ. Շաբաթ օր մը արտերուն մէջէն կանցնէր. աշակերտները անօթեցած՝ ցորենի հասկեր փրցընելով ափերնուն մէջը կշշփէին ու կուտէին։ Երբոր փարիսեցիքն իմանալով նեղացան, Յն Դաւիթ մարգարէին առաջաւորաց հացէն ուտելուն ու քահանաներուն շաբաթ չխախտելուն օրինակներովը զինքնիք պատասխանեցուց. բայց մէկալ շաբաթը Յն սինագոգին մէջ քարոզելու ատեն՝ փարիսեցիք չար մտքով հարցուցին իրեն թէ Շաբաթ օր բժշկուելի ընել կըլլայ։ Ո՞ն ալ ձեռքը չորցած մարդ մը կար. Յն առջևը կանչեց զինքն ու փարիսեցւոց հարցուց թէ Շաբաթ օրը բարի՞ բան ընելն աղէկ է՝ թէ չարութի՞ն գործելը. թէպէտ ոչխար մը շաբաթ օր փոսն իյնայ, չէ՞ք հաներ ու բնաւ շաբաթ օրը մարդ բժշկել ալ կըլլայ։ Եւ ըսաւ ան մարդուն Ձեռքդ երկընցո՝ ըսաւ. ան ալ երկընցուց ու բժշկըվեցաւ։

Հ. Յոյն ժը. հրաշքը ո՞րն է:

Պ. Անգամ մըն ալ Յն շաբաթ օր սինովային մէջ կին մը բժշկեց՝ ձեռքը վրան դնելով, որ տասնըուրթը տարի սատանայէն բռնըված՝ մէջքը ծռած ձեացեր էր: Ասատենը սինովային վերակացուն սրդոզեցաւ ժողովրդեան, ըսելով. Շաբաթը վեց օր բանի օր է. ան օրերն եկէք բժշկըվեցէք, չէ թէ շաբաթ օրը: Յն պէտն տուաւ թէ Շաբաթ օր անասունը կարձըկէք ու ջուր կըխմցընէք. հապա Աբրահամու զաւակն որ տասնըուրթը տարի սատանայէն կապված էր, պէտքը չէր արձըկել շաբաթ օրը:

Հ. Ովոր ուզէր՝ կըրնար Յն աշակերտ ըլլալ:

Պ. Ոչպէտ ամէն ուզող կըրնար Յն եաւէն երթալ, բայց ինքն անոնցմէ ընտրեց տասնեըկու հոգի ու առաքեալ անուանեց. որոնց անունը՝ Սիմոն, որ Յն Պետրոս անուանեց. Յակովբոս և Յովհաննէս՝ Զեբեդեայ որդիքը, զորոնք Բանեբեգէս անուանեց, այսինքն Որդիք որոտման. Անդրեաս՝ Պետրոսին եղբայրը. Փիլիպպոս, Բարթուղիմէոս, Մատթէոս մաքսաւորը. Թովմաս, Յակոբոս՝ Ալփէոսի որդին. Թադէոս, որ Յուդայ ալ կըսվեր. Սիմոն կանանացի կամ նախանձայոյզ, Յուդա Իսկարիովտացի: Ասոնցմէ իղատ Տէրն ասոնց ալ աշա-

կերտ ընտրեց : Եւս Յ՚ն իրենց խրատ տուաւ, և ինը երանուները իրենց ըսաւ։

ՃԻԳ

Հ. Յ՚ն ի ժէ, հրաշքը որն է :

Պ. Երբոր առաքեալներն ընտրելէն ետքը լմընցուց Ժողովրդեան տուած խրատներն՝ ու լեռնէն վար իջաւ, բոլոտ մը եկաւ, երկրպագութիւն ընելով կըսէր. Տէր, թէդոր կամենաս, կարող ես զիս բժշկել: Յ՚ն ալ՝ կուզեմ ըսելուն պէս՝ բժշկըվեցաւ: Ապասըրեց իրեն Յ՚ն որ մարդու չըսած՝ երթայ օրէնքին ապսպըրած կարգերը կատարէ :

Հ. Յ՚ն ի ժէ, հրաշքը որն է :

Պ. Յ՚ն Կափառնաում գնաց. հոն հարիւրապետին սիրական ծառան մեռնելու վըրայ էր. բայց ինքն այլազգի ըլլալով, չհամարձակեցաւ Յ՚ին գալու ապաչելու. անոր համար մարդ խրկեց : Յ՚ն եկաւ որ տունը երթայ. հարիւրապետը նորէն խրկեց ազաչեց որ չաշխատի չիգայ : Բայց երբոր մօտեցաւ, անտառնը վազեց առջևն ելաւ, Արժանի չեմ որ իմ տունըս մտնես, ըսաւ. հապա մէկ խօսքըդ հերիք է բժշկելու : Յ՚ն դարձաւ՝ ժողովըրդոցն ըսաւ. Իրաւ կըսեմ որ Իսրայէլոց մէջ ասանկ հաւատք չեմ տեսած : Ետքը հարիւրապետին՝ գնա, հաւա-

տացածիդ պէս ըլլայ: Ասանկով հիւանդը բժշկվեցաւ:

Հ. Յիսի ժԷ, հրաշքը ո՞րն է:

Պ. Յիսուս աշակերտներովը նայեցաւ երթալու տաեն՝ գրանը քով տեսանեն որ որբևարի կնկան մը մեկհատիկ տղան մեռեր էր, կըտանէին: Յիսի գութը շարժեցաւ, գնաց ձագին մօտ, ըսաւ մեռելին. Որդեակ՝ ելլի: Ըուտմը մեռելն ելաւ նստաւ ու խօսիլ ըսկսաւ: Ան Յիսի ըրած հրաշքներուն ձայնը ամէն տեղ տարածվեցաւ: Յովհաննէս մկրտչին ալ բանտին մէջը պատմեցին. ան ալ իր աշակերտներէն երկուքը իրկեց Յիսի հարցընելու թէ Դուն գալու Մեսիա՞ն ես: Յիսուս անոնց առջևն ամէն տեսակ բժշկութիւններ ընելով, ապսպրեց որ երթան Յովհաննէս մկրտչին պատմեն: Եսքը Յիսուս ժողովրդոց առջև Յովհաննէս մկրտիչը գովեց, ու վայ տուաւ հրէից որ անոր քարոզութիւնը չէդարձան:

Հ. Յիսի քարոզութիւն տեսնն առջև խօսած առակը ո՞րն է:

Պ. Օր մը փարիսեցին Սիմոն՝ Յիսը հացի հրաւիրեց: Մեղաւոր կին մը իմանալով որ Յիսուս հոն է, եկաւ ոտքն կնկաւ, կուլար ու արցունքով ոտվընեը կըթրջէր, մազերովն ալ կըսրբէր. և ոտվընները համբուրելով, ապնիւ եղով կօծէր: Սիմոնն ըսկսաւ կասկածիլ թէ Յիսուս կնոջն ով ըլլալը չէգի-

տեր, մարգարէ չէ: Ցն անոր միաքն իմանալով, Սիմոն՝ ըսաւ, մարդու մը երկու հոգի պարտք ունէին. մէկը հինգ հարիւր դահեկան, մէկալը յիսուն. պարտքին տերը երկուքին ալ թողուց. հիմա աս երկուքէս ո՞րն աւելի կըսիրէ զպարտքին տերը: Սիմոն ըսաւ. Որն որ շատ պարտք ունէր: Ցն ալ իրեն պէտնէց. Ես քու տունդ եկայ, դուն ջուով ալ չիլուացիր ոտքըս. աս կինն արցունքովը թըրջեց ու մազերովը սրբեց. դուն ինծի համբոյր մը չիտուիր, ասիկա ոտվընէրըս համբուրելէն չիդադրիր. եղով գլուխըս չօծեցիր, աս անուշ եղով օծեց: Ուստի իս շատ սիրելուն համար Թողութիւն տուի իր շատ մեղքերուն: Դարձաւ կնկանն ալ ըսաւ. Հաւատքդ քեզ փրկեց. գնա՛ ուրախացիր:

ՃԻԴ

Հ. Ցն է՞ր, առակն ինչ էր:

Պ. Քաղքե քաղաք պտըտելով Յովհաննէս իրաւ խօսելու առեն՝ Սերմանացանին մէկը՝ ըսաւ՝ իր արան որ կըցաներ, ան հունտերէն որը ճամբու վըրայ իյնալով թռչուններըը կերան, որն ապառաժ տեղվանք ինկած՝ առանց արմատի, տաքէն չորցան. որն ալ փշերու մէջ խղդըված ինացին, պտուղ չիտուին: Բայց ալէկ տեղ ին-

կածներն առատ պտուղ տուին, մէկին տեղ երեսուն կամ վաթսուն կամ հարիւր: Ա առակս ետքը աշակերտներուն մեկնեց թէ Հուներուը ԱՅ խօսքերն են, ու ցանած տեղվանքը մարդկանց սիրտն է. աղէկ սիրտ ունեցողը սիրով կընդունի ու համբերութ առատ պտուղ կուտայ:

Հ. Յովհաննէս մկրտիչ ո՞րչափ ատեն բանտը կեցաւ:

Պ: Երկու տարիի չափ. և թէպէտ Հերովդէս կուզէր զինքն ըսպաննել, ձանձրացած անոր խրատներէն, բայց գիտնալով թէ անիկա նր մարդ է, կը քաշվէր: Իսկ երբոր Հերովդէս իր ծննդեան օրն իշխաններուն սեղան ըրաւ, ու առջևնին Հերովդիայի աղջիկը խաղաց, Հերովդէս այնչափ հաւնեցաւ որ երդումմ ըրաւ տալու անոր ինչվան նաև իր թագաւորութենէ կէսը: Աղջիկն իր մօրմէն խրատուած՝ Յովհաննէս մկրտչին գլուխն ուզեց: Հերովդէսի դժարն եկաւ. բայց չէ ըսելու ամչնալով, խրկեց գլուխը կտրել քերել տուաւ: Ետքը իր աշակերտները մարմինը թաղեցին, ու եկան Յիսուսի պատմեցին:

Հ. Յիսուս ժէ, հրաշքը ո՞րն եղաւ:

Պ. Գիտնալով թէ Հերովդէս իր եւեէն աւ ինկեր՝ կըհարցընէ, ելաւ անոր իշխանութենէ տեղէն նաւով դէպի Բեթսայիդա գնաց. ժողովուրդն իմա-

յան, եռևէն գնացին. ինքն ալ անա-
պատ լեռ մը ելաւ, քարոզ կուտար
ու բժշկուներ կընէր: Հան իրիկուն
որ եղաւ, աշակերտներն ըսկսան ըսել
թէ հրաման տայ ժողովրդեանն որ եր-
թան կերակուր ուտեն: Յն Անոնց ու-
սեալքը դո՛ւք տուէք ըսաւ: Անդրեաս
ալ ըսաւ թէ հոս մանչ մը կայ, հինգ
հաց ու երկու ձուկ ունի, բայց ան
որո՞ւ կօգտէ: Փիլիպպոս ալ ըսաւ թէ
Անոնց երկու հարիւր դահեկանի հաց
պէտք է: Յն հրամայեց որ ժողովուր-
դը տապին անդին խոտերուն վրայ
նստեցընեն. և ան հինգ հացը՝ երկու
ձուկն օրհնելով ու բաժնելով, հինգ
հազարի չափ մարդիկը կշտացան. եա-
քը կտորվանքն ալ ժողվել տուաւ,
տասներկու սակաւի ելաւ, խել մըն-
ալ ձուկ: Ասով ժողովուրդը վըրան
այնչափ սէր ձգեցին որ մէջերնին խոր-
հուրդ ըրին զինքը թագր դնելու:

Հ. Յնի ժէ, և ժը, հրաշքը որն է:

Պ. Երբոր հացին շատցընելու հր-
րաշքն ըրաւ ու ժողովուրդն արձրկեց,
ինքը լեռը քաշվեցաւ ու աշակերտ-
ներուն ըսաւ որ նաւով երթան, ինքն
ալ եռևնուն կուգայ: Երբոր կէս
ճամբան հասան, գիշերն ալ կոխեց,
ըսկսաւ սաստիկ ալեկոծուի. ան վա-
խին մէջ մեյմալ տեսանեն որ ծովուն
վրայէն մէկը կուգայ, ըսկսան կանչ-
վըտաել: Անոնցնը Յն՝ Մի վախեք

ըսաւ, ես եմ: Պետրոս, եթէ դուն ես ըսուս, հրամայէ որ քովդ գամ: Յն եկո՛ ըսաւ. Պետրոս իջաւ ու ծովուն վրայէն երբոր կըքալէր, յանկարծ ընկըճելու պէս եղաւ և ըսկսաւ Յնը կանչել. Յն ալ ձեռքէն բռնեց ու թերահաւատ ըսաւ՝ ինչո՞ւ տարակուսեցար: Երբոր ինքը նաւը մտաւ, ծովը հանդարտեցաւ. ու շուտ մը ցամաքը հասան: Անտեռնը տմէնքն ըսին, Յիրաւի դուն որդի Այ ես: Ուրիշ անգամ մընալ անապատին մէջ երեք օր քարոզ տալէն ետև ժողովրդեան վըրայ գութը շարժեցաւ, ու աշակերտացը քով պանըլած եօթը հացովն ու քիչմը ձուկովը չորս հազար հոգի կըշտացուց. եօթը զամբիւղ կտորվանք ալ աւելցաւ:

ՃԻԵ

Հ. Յնին ժէթ, հրաշքը ո՞րն է:

Պ. Անգամ մը Տիւրոս ու Սիդոն այլազգեաց քաղքներուն կողմերը գնաց. Քանանացի կին մը հանդիպելեցաւ, ըսկսաւ կանչել, Տ՛ր որդի Դաւթի՝ ողորմի՛ ինծի. Յն պատասխան չիտըւաւ. Աշակերտներն աղաչեցին որ ճամբէ ան կինը. Յն ալ ըսաւ. Ես Իսկայեց կորսըլած ոչխարներուն համար խրկըլած եմ: Կինը ինկաւ Յնի ոտքը, կաղաղակեր. Տէր՝ օգնէ: Յն՝ թող ը-

ատաւ, չխվայլեր տղոցն առջևի հացը շներուս տալ։ Տէր, ըսաւ կինը, շներն ալ տիրոջը սեղանին փշրանքները կուտեն։ Անատեռնը Յս՝ Ո՛վ կին ըսաւ, հաւատոքդդ մեծ է, ըլլայ ուզածդդ։ Մեկէն անոր դիւահար աղջիկը բժշկվեցաւ։

Հ. Յսի է, ու ինք, հրաշքը ո՞րն է։

Պ. Առջևը բերին մեկ խուլ ու համր մարդ մը. Յս բժշկեց ու ապսպրեց որ մարդուս չըսէ. բայց որչափ որ կապսպրեր, Ճար չէր ըլլար, կըպատմեին։ Ետքը երբոր Բեթսայիդա եկաւ, առջևը կույր մը բերին, որ բժշկեց։

Հ. Առաքեալներն ինչ կարծիք ունէին Յսի ծածուները վըրայ։

Պ. Կեսարիայի քաղաքները պտըտելու առեննին Յս հարցուց առաքեալոց թէ ժողովուրդը ո՞վ կարծեն զիս։ Պետրոս ըսաւ թէ ոմըն Յովհաննէս Մկըրտիչն ես կըսեն, ոմըն՝ Եղիան, ոմըն Երեմիան, կամ ուրիշ մարգարէներէն մեկը։ Դուք ինչ կարծիք վըրայ էք ըսաւ Յս։ Անատեռնը մեկէն պատնեց Պետրոս. Դուս ես Քրիստոս Այ որդին։ Յս ալ անատեռնը երանի տալով Պետրոսին ըսաւ. Իմ ևկեղեցիս քու վըրադ պիտի շինեմ որ հիմանը քարն ես, ու դժոխքին ալ չկարենան զքեզի կուտամ։ Անկէց ետքն ըսկսաւ պատմել անոնց Յս իր քաշելու չարչարանքները։

Հ. Յն քարողուե ատէն իր ձծու-
թեն ալ յայտնի նշանով մը ջերևցուց:

Պ. Քարողութեն երրորդ տարին Պետրոս՝ Յակոբոս ու Յովհաննէս ա-
ռաքեալները հետն առած՝ թաբոր լեռն ելաւ: Հոն Յն իր կերպարանքը բոլորովին փոխվեցաւ, երեսն արևու պես ու հագուստը ձիւնի պես ճեր-
մակ փայլուն: Մովսէսն ու Եղիան ալ երևցան ու Յն հետ խօսեցան իր չարչարանացն ու մահուանը վերայ: Առաքեալները զարմացած կընայէին: Երբոր Մովսէս ու Եղիա գնացին, Պետրոս ըսկսաւ Յն աղաչել որ հոն մնան: Ընտաեղը լուսաւոր ամպ մը ծածկեց զերեկը, ու մէջէն ասանկ ձայն եկաւ Թէ Ա՛ս իմ սիրական որ-
դիս է. իրեն մտիկ ըրէք: Առաքեալ-
ները վախցան, լինկան. Յն զերեկը ոտք հանեց ու ապսպրեց որ չիպատ-
մեն ուրիշի՝ մինչև որ յարուներ:

Հ. Յն ի՞նչ, հրաշքը ո՞րն է:

Պ. Երբոր լեռնէն վար իջան, տե-
սան բազմութի աշակերտներուն քով ժողվված. և անոնց մէկը Յն առ-
ջևն լինկաւ, Մէկհատիկ տղաս՝ ըսաւ՝ դիւահարեր է. աշակերտներուդ բե-
րի, չկրցան գևը հանել: Յն սրդո-
ղեցով առջևը բերել տուաւ. դիւա-
հարն ըսկսաւ կատղիլ: Յն ըսաւ. Պիղծ սատանայ, ելի՛: Ընտաեղը տղան սաս-
կիկ տանջվելով լինկաւ, անանկ որ

ամինքը Մեռաւ ըսին: Յն ձեռքէն բռնեց վերուց ու ողջառողջ հօրը աբեւաւ: Եաքը աշակերտներն առանձին Յնի հարցուցին թէ Մենք ինչո՞ւ չկրցանք բժշկել: Յն ալ ըսաւ. Հաւատք չունենալնուդ համար. և թէսոր մանանեխի չափ հաւատք ունենաք ու լեռանը փոխվէ ըսէք, տեղէն կըփոխվի: Ան ալ դիտնաք որ աս տեսակ դևը միայն պաքով ու աղօթքով կելլէ:

Հ. Յն տէրուճ տուրք կուտար:

Պ. Ինչպէս ուրիշբանները հասարակ մարդումը պէս կընէր, ասանկ տուրք ալ կուտար: Եւ անգամ մը երբոր Պետրոսի հարցուցին թէ Յն աս տարվան տուրքը չի՞տար. Պետրոս՝ կուտայ ըսաւ. ու տունն որ մտաւ, Յն Պետրոսի հարցուց թէ թագաւորներն իրենց զաւակներէն կառնեն տուրքը թէ օտարներէն: Պետրոս ըսաւ, օտարներէն. Յն պատմեց. Ուրեմն ազատ են որդիքը. Բայց զիրենք չնգայթակղեցնելու համար, գնա ծովէն ձուկ բռնելու, և առջի բռնած ձկանդ բերանը բաց ու մէջէն սատեր մը կըգտնաս, առ և իմ ու քու տեղըդ տուր: Պետրոս ալ անանկ ըրաւ:

Հ. Յնի աշակերտներուն տուած իրատաներուն մէջ գլխաւորը որն է:

Պ. Խոնարհութիւնն է: Անգամ մը ճամբան երթալու ատեն աշակերտներուն մէջ խօսք եղաւ թէ Յն երբոր

թէր ըլլայ, իրենցմէ մին մեծ պիտի ըլլայ: Եսքը Յն հարցուց թէ ճամբան ինչ կըսհասկէին: Երբոր լսեց իրենցմէ, ըսաւ. Մեծ ըլլալ ուզողը պզտիկ պիտի ըլլայ: Պզտի տղայ մըն ալ առաւ գիրկն ու ըսաւ. Թէորաս տղուն պէս խոնարհ ու անմեղ չըլլաք, արքայութիւն չէք երթար: Ուրիշ անգամ մըն ալ Յնի առջևը մանր տղաք բերին որ օրհնէ. ու երբոր աշակերտները թող չէին իտար որ Յնի նեղուի չըլլայ, Յն թողէք որ գան ըսաւ. արքայութիւնը ատանկ պզտիկներուն է. ու զանոնք գիրկն առաւ, օրհնեց:

ՃԻԶ

Հ. Յնի ըսած ջ, առակն ինչ է:

Պ. Անգամ մը եղբայրսիրութիւն վրայ խրատ տալով ըսաւ. Թէորեօթն անգամ եղբայրըդ քեզի դէմ ընէ ու մեղայ ըսէ, իրեն թողութիւն տաս: Պետրոս ասոր վրայ տարակուսելով հարցուց թէ Միայն եօթն անգամ: Յն ալ ըսաւ թէ Եօթանասուն անգամ եօթը. այսինքն միշտ: Եսքը առակով մըն ալ իմացուց: Թէր մը քննեց ըսաւ թէ ծառաներն իրեն ինչ պարտք ունին. ու մէկուն պարտքը գտաւ տասը հազար քանքար: Ապըսպըրեց որ ինքը տնով տեղով ծախեն որ պարտքը վճարվի: Ծառան թէրին

ոտքն ինկաւ, կալաչէր որ իրեն առնէ
աայ. Թէրին ալ գուԹը չարժեցաւ,
ու բոլոր պարտքէն ազատ ըրաւ զինքը:
Ան ծառան ուրիչէ մը վեայն հարիւր
դահեկան առնելիք ունէր. ելաւ գնաց,
բռնաւ ուղել. ան ալ ազաչեց իրեն
որ քիչմը համբերէ: Անիկա՝ Չէ կը-
սեր, չըլլար. ու բռնեց բանտ դնել
տուաւ: Ուրիշ ծառաները խղճացին
ան մարդուն վըրայ, գնացին Թէրին
ըսին: Աննաւենը Թէրը կանչեց զանի,
Ձար ծառայ՝ ըսաւ, քեզի ազաչելուդ
համար տասը հազար քանքար պարտ-
քըդ Թողուցի. պէտք չէր որ դուն
ալ հարիւր դահեկան առնելիքըդ Թո-
ղուիր. ուստի զինքն ալ կապեցէք ը-
սաւ, ինչվան որ բոլորը հատուցանէ:

Հ. Յո՞ի ըսած է, առակն ինչ է:

Պ. Օր մը օրինաց վարդապետ մը
հարցուց Յո՞ի Թէ ի՞նչպէս կերԹըց-
վի արքայուԹի: Յո՝ պատուիրանքները
գիտե՞ս ըսաւ, անոնք պահէ: Ան ալ
պէտ տուաւ Թէ պատուիրանքին մէջ՝
ընկերըդ սիրէ կըսէ. իմ ընկերս ո՞վ
է: Մարկ ըրե ըսաւ Յո՝. Մարդ մը
Եէմէն Երիքով երԹալու առեն աւա-
զակները զարկին. անոր ինկած տեղէն
քահանայ մը անցաւ, ետքը Ղեւտացի
մըն ալ անցաւ, ամենևին օգնուԹի մը
չըրին: Եաւէն Սամարացի մը հանդի-
պեցաւ, մէկէն վերուց, վէրքերը կա-
պեց, իր ձիուն վըրայ դրած՝ տարաւ

պանդոկի մը յանձնեց. երկու դահեկան ալ տուաւ պանդոկապետին որ հոգայ ընդքը. և ըսաւ թէ Դարձած առնես ինչ ըսուակ ալ որ երթայ, կը վճարեմ: Գնաց ըսաւ Յն, դուն ալ ան Սամարացիին պէս ըրէ:

Հ. Յսի ի՞նչ, հրաշքը որն է:

Պ. Երբոր Յն Գալիլեայի ու Սամարիայի միջտեղէն կանցնէր, տասը բորոտ հեռուէն ըսկսան կանչել թէ Յն, ողորմէ մեզի: Յն պատնեց, Գնացէք, ձեզ քահանաներուն ցցուցէք. անոնք ալ բժշկուած գնացին: Եսքը անոնցմէ մէկն որ Սամարացի էր՝ եկաւ ընծորհակալ եղաւ: Յն զարմանալով հարցուց. Մէկալնոնք չերժշկուեցա՞ն որ չեկան փառք տալու Աստուծոյ: Ու դարձաւ Սամարացիին ըսաւ. Գնա՛, քու հաւատքդ քեզ փրկեց:

Հ. Յսի աշակերտները միշտ իրեն հետ կըպտրտէին:

Պ. Երբեմն առանձին ալ կըխրկէր քարոզուելն ընելու. ինչպէս անգամ մըն ալ երկերկու խրկեց զատ զատ, որ երբոր դարձան, ըսկսան ուրախութիւն ըսել Յսի թէ Տէր, քու անունդ որ կուտանք, սատանաներն ալ կըհնազանդին: Յն ալ պատն տուաւ. Դուք անոր վրայ ուրախացէք որ անուններդ երկինքը գրուած է:

Հ. Յոհին սովորական կերակուրն ինչ էր։

Պ. Եղած տեղը ինչ որ գտնվէր՝ ան կուտէր. թէպէտ շատ բաներ պատրաստէին, չէր արգիլէր. և թէ որ իրեն հարցընէին, քիչը հերիք է կըսէր։ Ինչպէս անգամ մը Բեթանիա գեղը Մարթա ու Մարիամ Ղազարի քոյրերուն տունը գնաց։ Մարթան կերակուրներ պատրաստել կսկսաւ, ու Մարիամ Յոհի քովն եկաւ, խօսածը մտիկ կընէր։ Մարթան եկաւ Յոհի ըսաւ թէ Մարիամին ինծի չօգնէր որ միկտեղ լմընցընենք ու ես ալ գամ մտիկ ընեմ։ Յո՝ Մարթա՝ ըսաւ, գիտցիր որ պարապ տեղը կաշխատիս, մէկի քիչ մը բան կօգտէ. Մարիամին իրաւ մտիկ ընելն ալ աղէկ է։

Հ. Յոհի իւր, հրաշքը ո՞րն է։

Պ. Ըսբաթ օր մը Եղէմի Ճամբան կոյր մուրացկանի մը հանդիպեցաւ. աշակերտները հարցուցին թէ Ասոր կուրուելը իր մեղքին պատիժն է թէ ծնողացը։ Յո ալ ըսաւ թէ Մէկուն ալ չէ։ Ետքը Յո գետինը թքաւ, անով կաւ շինեց, կուրին աչվըներուն քսեց ու հրամայեց որ Սելոամ աղբիւրն երթայ լուացվի։ Ասանկով կոյրը բժըշկվեցաւ։ Ճանչցողները տեսնելով, զարմացան, ու կըսարակուսէին թէ

արդեօք ան է : Փարիսեցիք երբոր է մացան որ շաբաթ օրը բժշկեց , ըսկըսան կուրին ըսել թէ Ան մեղաւոր մարդ է : Կոյրն ալ կըսէր . թէ որ Աստուծմէ չըլլար անիկա , չէր կրնար կոյր ծնած մարդ մը բժշկել : Փարիսեցիք բարկացան վրան ու վռընտեցին : Երբը Յն անոր հանդիպեցաւ . զինքն անոր ճանչցուց . ան ալ Յին երկրպագաւ ըրաւ :

Հ . Ինչո՞ւ Հրեայք Յին չէին հաւատար :

Պ . Նախանձոտ ու չարսիրտ ըլլալնուն համար : Ընդամէնը մը տաճարին սրահին մէջ թէ որ Մեսիան ես կըսէին Յին , յայտնէ մեզի . Յն ալ պատասխան տուաւ թէ Ես յայտներ եմ , բայց դուք չէք ուզեր իմանալ . որովհետեւ իմ ոչխարներէս չէք , և հօր Անոյն ալ չէք . վռ զի ես ու իմ հայրըս մէկ ենք : Հրեաները մէկէն զինքը քարկոծել ուզեցին . Յն տեսնելով որ խօսք չեն հասկընար , մէջերնէն հեռացաւ :

Հ . Յին Ե , Չ , խօսած առակն ինչ է :

Պ . Որովհետեւ Հրեայք խիստ կընդդիմանային որ Յն ցած մարդիկներուն հետ կըվարվէր , Յն ալ անոնց ըսաւ . Մարդ մը որ հարիւր ոչխար ուննենայ ու մէկ հատը կորսընցընէ , ան իննսունըն կըթողու , ու մէկ կորսըվածին ետեւէն կերթայ . և թէորը գտնայ , կու-

բախանայ : Ասոր ետևէն անառակին պատմուձին ալ ըսաւ :

Հ. Անառակին պատմութիւնն ինչպէս է :

Պ. Մարդ մը երկու որդի ունէր. օր մը պզտիկ տղան հօրմէն ուզեց՝ ա. ռաւ իրեն հնկած ժառանգութիւնը, գնաց հեռու քաղաք մը, բոլոր մսխեց ու մէկու մը քով ծառայութիւն մտաւ՝ խոզ կարածէր, ու անոնց կերած եղջիւրէն կուզէր ու չէին իտար որ ուտէ: Ասանկ խեղճութեանմէջ միտքն եկաւ իր հօրը տանը ծառաներն որ հանգիստ կապրին. ու սիրտ ըրաւ երթալ հօրն աղաչել որ ծառայի տեղ զինքը տուն առնէ: Երբոր զինքը հայրը հեռուէն տեսաւ, վազեց վիզը պլլըվեցաւ. տղան ամբչնալով, Մեղայ կըսէր, զիս ծառայի տեղ ընդունէ: Հայրը՝ Բերէք ըսաւ ասոր առջի աղուոր լաթերը հագուցէք. ու փառաւոր սեղան ըրաւ, գիրցուցած եզը մորթել տըւաւ, որ կորսըված տղան գտնըվեցաւ: Ան միջոցին մեծ տղան տուն որ կուգար, հարցուց ծառային թէ ինչ ուրախութեան ձայն է. երբ իմացաւ, հօրը նեղացաւ, ըսելով. Այսչափ առեն քեզի հնազանդեր եմ ու մէկ բան մը ինծի չես տուած, ու գէշ եղբօրս այնչափ պատիւ կընես: Հայրն ալ ըսաւ. Որդեակ, իմ ամէն ունեցածներըս քուկդ են. բայց առիկա կոր-

սրվածք էր ու գտնըվեցաւ. անոր հա-
մար պէտք է ուրախանալ:

ՃԻՒ

Հ. Ցնին է, առակն ինչ է:

Պ. Հարուստ մարդ մը լսեց որ իր
տնտեսը մսխողուն կընէ, քովէն հա-
նել ուզեց: Տնտեսը մտմտալով որ
եռքը ապրուստ պիտի չգտնէ, կան-
չեց իր տիրոջը պարտք ունեցողներն
ու պարտքերնուն մէկ մասն աւրէլ
տուաւ: Տէրը երբոր լսեց անոր ա-
սանկ խելք բանեցընելը, գովեց: Ետ-
քը Յն՝ Դուք ալ, ըսաւ, անոր պէս
մէկուն մէկալին Թողութիւն տուէք որ
ձեզի օգնեն արքայութիւն երթալու հա-
մար: Բայց եռքը ալ աւելի հաստա-
տելու համար թէ ուրիշի Թողութիւն ու
ողորմութիւն ընելը խիստ հարկաւոր է,
մեծատան առակն ալ ըսաւ:

Հ. Ցնին ը, առակն ինչ է:

Պ. Հարուստ մարդ մը հագուած կապ-
ուած՝ ամէն օր ուտել խմելու հետ էր.
անոր դրանը քով կըկենար աղքատ
Ղազարը՝ փշրանքի կարօտ, ու չէին
խտար. շներն ալ անոր վէրքերը կըլը-
զէին: Մեռան երկուքն ալ. Մեծա-
տունը դժոխքին տեսաւ Ղազարը Ա-
բրահամու գրկին մէջ, ըսկսաւ աղա-
չել Թէ խրկէ իրեն Ղազարն որ մա-
տին ծայրովն իրեն ջուր տայ, քիչմը

պապակը դադրեցընէ. Աբրահամ ալ Ձըլլար ըսաւ. մէյմը միտքըդ բեր աչխարհին մէջ ըրածներըդ, և ասոր քաշածները: Անառաենը աղաչեց որ գոնէ իրեն եղբարցը իրկէ իմացընէ գժոխքին տանջանքը: Աբրահամ ըսաւ, թէ որ անոնք լսած՝ կարգացած խրատներըը չեն պահեր, մարդ մըն ալ յարուցուած, երթայ իրենց ըսէ, մտիկ չեն ըներ:

Հ. Յետին թ, առակն ինչ բանի վերայ է:

Պ. Աղօթքին հարկաւորութիւնը վերայ: Դատաւոր մը կար որ Աստուծմէ չէր վախեր, մարդկանցմէ ալ չէր ամաչեր. Որբևարի կին մըն ալ կուգար ամէն օր կաղաչեր որ իրեն գործանը կարէ: Օր մը ինքնիրեն ըսաւ դատաւորը. Ես թէպէտ ոչ վախնալ ունիմ և ոչ ամչնալ, բայց այս որբևարիին գործանը տեսնեմ ու աղատիմ ձեռքէն: Թէսը, ըսաւ Յս, անիրաւ դատաւորը չատ աղաչելուն չկրցաւ դէմ դնել, հապա Ած ինչպէս չողորմի աղաչողին:

Հ. Յետի Ժ, առակն ինչ է:

Պ. Անգամ մը փարիսեցին ու մաքսաւորը տաճար գնացին. փարիսեցին ըսկսաւ աղօթել թէ փառք Աւ որ գէշ մարդ չեմ, կամ այս մաքսաւորին պէս չարագործ չեմ, ամէն օրէնքները կըպահեմ: Իսկ մաքսաւորն աչքն ալ չէր ուզեր վեր վերցընել, ու կուրծ

քը զարնելով Մեղայ կըսէր։ Եոքը ըսաւ Յն. Ալ հաճոյ եղաւ Այ Մաքսաւորը, այսինքն մեղաւոր մը իր խոնարհութիւնը, քան թէ փարիսեցին, այսինքն հպարտ արդարը։

Հ. Յն հարուստ մարդն աւելի կըսիրէր թէ աղքատը։

Պ. Ինչը զան մարդը կըսիրէր որ արտաւ աղքատ է. բայց հարուստ մարդումը դիպուածով իմացուց թէ Շատ դժուար է որ մէկը հարուստ ըլլայ ու սիրտը ըստ կարի կապած չըլլայ։ Անգամ մը հարուստ երիտասարդ մը հարցուց Յնի թէ Աբքայութիւն երթալու համար ինչ պէտք է ընել, Յն ըսաւ. Պատուիրանքները պահէ։ Հարուստն ալ՝ Զգոնիկուց իվեր պահեր եմ ըսաւ։ Յն պ՚ենեց. Ուրեմն թէոլ կուզես կատարեալ ըլլալ, բոլոր հարստութիւնդ թող ու եուևէս եկո։ Հարուստը ասլանծին պէս՝ գլուխը կախեց գնայ։ Դարձաւ Յն կսկծալով ըսաւ. Շատ դիւրին է որ մէկ հատ ջուան մը ասղի ծակէն անցնի, քան թէ հարուստ մարդ մը արքայութիւն երթայ։ Աշակերտները զարմացան, ըսկսան հարցընել թէ Ուրեմն ո՞վ կըրնայ փրկըվիլ։ Յն ալ ըսաւ. Ես ոչ մէկը. բայց Ուզողին Այ ուժ կուտայ։ Պետրոս ըսաւ. Մենք ամէն բաներնիս թողուցինք, քու եուևէդ եկանք. մեզի ինչ պիտի ըլլայ։ Յն ալ պ՚ենեց.

դուք դատաստանին օրն ինձի հետ տասներկու աթոռ պիտի նստիք։

ՃԻԹ

Հ. Ցնին ժամ, առակն ինչ է։

Պ. Ուզելով խնայընել Թէ շատ մարդիկ Թէպէտ ուշ, բայց սրտանց ԱՀ մօտենալով ուրիշներէն առաջ կանցնին։ Ած, ըսաւ՝ տանտիրոջ մը կընմանի որ առաւօտանց էլաւ իր այգիին մշակները բռնեց՝ դահեկանի մը խօսք կապելով։ Եաքը ժամը իրեքին նորէն մարդ դուրս, իրիկից այգին. վեցին ալ, ննին ալ, ինչվան տասնըմէկին մարդ դուրս՝ ինչո՞ւ պարապ կեցեր էք ըսաւ՝ ու իրիկից այգին։ Իրիկվան վերջի եկողներէն ըսկըսաւ վարձքերնին տալ մէյմէկ դահեկան։ Առջի եկողները տեսնելով, կարծեցին Թէ իրենց աւելի պիտի տայ. երբոր յոյսերնին պարապեցաւ, ընկան տրտնջալ։ Ընտանեները տանուտէրն ըսաւ. Զեզի հետ ինչ որ խօսք կապեցի, տուի. հիմա ինչո՞ւ կըտրըտընջաք՝ ուրիշ խեղճերուն բարիք ընելուս համար։

Հ. Ցնին իջ, հրաշքը որն է։

Պ. Երբոր Ղազարոս ծանր հիւանդացաւ, քուրերը Ցն իրկեցին լսացուցին. Ցն երկու օր ալ ուշացաւ ու ետքը աշակերտներուն ըսաւ Թէ եր-

թանք հրեաստան որ Ղազարոսն արթընցընեմ: Անոնք չհասկըցան ու ըսկսան զարմանալ. անառեները յայտնի ըսաւ թէ Ղազարոս մեռաւ. բայց ես ուրախ եմ որ ասով ձեր հաւատքն ալ կըհաստատուի: Երբոր հոն հասաւ, Ղազարոս չորս օրվան մեռած ու թաղված էր: Մարթա՝ Ղազարոսին քոյրը երբոր լսեց, դիմացը վազեց, Տէր՝ ըսաւ՝ եթէ հոս ըլլայիր, եղբայրըս չէր մեռներ, բայց հիմայ ալ կըհաւատամ որ եթէ ուզես, կըրնայ ողջընալ: Յն պատնեց. Պիտի ողջընայ, թէորհաւատաս: Դնաց Մարթա կանչեց զՄարիամ քոյրը. հետը եկան սգաւոր բարեկամներն ալ լալով: Յնին ալ սիրտն եկաւ, լացաւ. հարցուց թէ ո՞ւր թաղեցիք. տարին ցցուցին: Յն վերայի քարը վերցընել տուաւ ու ամուր ձայնով կանչեց. Ղազարոս, գո՛ւրս եկո: Մէկէն մեռելը պատանքովն եկաւ կեցաւ. և Յն հրամայեց որ պատանքը քակեն: Ասով շատ մարդ Յնին հաւատացին. ոմանք ալ գնացին փարիսեցիներուն խմացուցին. անոնք ալ քահանայապետներուն հետ խորհուրդ ըրին որ Յնը մեռցընեն, Ըրլայ թէ ասանկով ժողովուրդը ապստամբեցընէ ու Հռոմայեցիք գան զմեզ ջարդեն ըսելով: Յն ալ իմանալով, նորէն երեսը ծածկեց, Եփրայիմ գեղը գնաց:

ՃԻ

Հ. Երբոր Յե՛ի չարչարանքներուն օրը մօտեցաւ, առաքուց խմացուց ս. շակերտներուն։

Պ. Մօսիկ ան զատկին որ ինքը պիտի չարչարվէր. Եփրայիմէն եկաւ Երէմ գալու համար, ու Ճամբան բսկսաւ ըսել թէ Մարգարէներուն բսածն ասա զատկին իմ վերաս պիտի կատարվի։ Ինատեղը Յակոբոս ու Յովհաննէս Զեբեդեայ որդիքն՝ իրենց մօրը բերնով խնդրեցին որ՝ Յե՛ երբոր Թագաւորնստի, զիրենք քովն առնէ։ Յե՛ ալ իրենց խմացուց թէ խոնարհութ միայն կըլլայ ատ բանըդ։ Երբոր Յե՛ Երիքովին մօտեցաւ, Ճամբուն վերայ մուրացկան կոյր մը բժշկեց։ Ու բազմուկը չորս գին լցված ըլլալով. Զաքէոս մաքսատեղեան ալ որ կըփափագեր զՅե՛ տեսնել ու կարճ հասակով ըլլալուն չէր կրնար, եկաւ ծառի մը վերայ. Յե՛ ալ զինքը կանչեց ու ըսաւ. Զուռ տուընդ այսօր պիտի ուտեմ կերակուր։ Ան ալ ուրախացաւ ու խոստացաւ ունեցածին կէսն աղքատի տալ, ու անիրաւութիւններուն տեղ չորեքպատիկ հատուցանել։ Յե՛ ալ ըսաւ թէ Այսօր փրկութիւն եղաւ ատ տանըս։

Հ. Յոի ժը, առակն ինչ է:

Պ. Ա.Յ արդարութիւնը յայտնելու համար պատմեց թէ թիւրը մը երբոր հեռու տեղ պիտի երթար, կանչեց իր ծառաները ու մէյմէկ քիչ ըստակ տուաւ որ ինչվան որ դառնայ՝ շատցընեն: Երթալէն ետև խրկեցին քաղաքացիքն ըսելու իրեն թէ Ձեզնք ուզեր ղբկզ մեղի թագաւոր: Ետքը երբոր դարձաւ, կանչեց ծառաները հարցուց թէ ինչ վաստկեցան: Տասը քսակ առնողը տասն ալ վաստակ բերաւ. և հինգ առնողն ալ՝ հինգ բերաւ. թիւրը երկուքն ալ պատուեց՝ գովելով: Երբոր մեկալին ալ հարցուց, բերաւ տուած քսակն ետ տուաւ, ըսելով թէ Ձիկորսընցընելու համար պահեցի, գիտնալով թէ խիստ բարկացող ես: Ընտաեղը տէրը բարկացաւ ու ըսաւ. Թէորտատանկ է, ինչմ՞ւ չտուր չիզըրիը որ հիմա ամօթով չիմըներայիը: Ատանկ ըսելով պատժեց զան ծոյլ մարդն ու ան ըստակն ալ մեկալնոնց տուաւ: Եւ իրեն դէմ խօսողներն ալ ըսպաննել տուաւ:

Հ. Ի՞նչ կերպով ըսկսաւ լսվիլ Յոի վըրայ եղած մարգարէութիւնները:

Պ. Երբոր Երիքովէն նորէն Բեթանիա գնաց Սիմոն բորոտին տունը սեղանի նստաւ, Ղազար ալ հոն էր. ան տաեն Մարիամ անոր քոյրն՝ աղնիւ եղով եկաւ Յոի գլուխն և ոտքերն

օծեց. Յուդայ ըստակին մեղքընալով ապահըլլալուն, Մեղք ըսաւ, աղքատներուն համար որչափ ըստակ կելլեր ան եղէն։ Ցե գովեց զՄարիամ, Ա ըրածն իմ թաղվելըս կընշանակէ ըսելով. և երկրորդ օրը հանգէստով Զաքարիա մարգարէին ըսածին պէս Եհմ գնաց չարչարվելու։

ՄԱՍՆ Գ

ՅԻՍՈՒՍԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՄՏՆԵԼԷՆ

ԻՆՁՎԱՆ ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ

ՃԻԲ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Հ. ՅԻՍՈՒՍ ինչ հանգէսով եկեր մտաւ:

Պ. Երբոր Բեթանիայէն ելաւ ու Ձիթենեաց լեռը մօտեցաւ, երկու աշակերտը խրկեց գիմացի գեղն որ հոն կապած էշ մը կայ՝ իր քուռակովը բերեն. և թէ որ հարցընող ըլլայ, Իր տիրոջը պէտք է ըսեն: Աշակերտները գնացին բերին, ու լաթերնին անոնց վրայ ձգած՝ Ցիսը հեծցուցին ու ըսկսան երեմ մտնալ: Ժողովուրդն արմաւենիի ու ձիթենիի ճիւղեր ա-

ուած առջևն ելան ու Հագուստին գեաինը փուելով ամէնքը մկուեղ մնծ ու պզտիկ ըսկսան աղաղակել. Օրհ. նուի որդւոյ Դաւթի, օրհնեալ եկեալ յանուն Տեն, օրհնութի՛ւն բարձունս: Փա. րիսեցիները ու կարդացողները սաս. տիկ նախանձելով ըսկսան Յի՛ն ըսել թէ Ապսպրէ՛ որ չխկանչեն: Յի՛ պատաս. խեր առոնք լռեն, քարերը կըկանչ վըռաեն: Եպքը եկամին մօտենալով Յի՛ լացաւ քաղաքին վըրայ. Վա՛յ քեզի ըսելով որ չիճանչցար քեզի եղած բա. րիքը. անոր համար պիտի կորսըվիս:

Հ. Երբոր Յի՛ հանդէսով եղեմ մտաւ, ինչ ըրաւ:

Պ. Մտաւ տաճարն ու տեսաւ որ հոն առուտուր կընէին, զամէնքը դուրս վռընտեց ըսելով թէ Իմ հո. րըս տունը աւազակի այր մի ընէք: Եպքը շատ կոյրեր ու կաղեր բժշկեց ու իրիկվան դէմ Բեթանիա գնաց:

Հ. Յի՛ ի՞նչ, հրաշքը որո՞ն է:

Պ. Ծաղկազարդին երկրորդ առա. ւօտն եկամ դառնալուատենն անո. թեցաւ, թզենիի մը քով գնաց ու պտուղ չգտանալով, ըսաւ անոր թէ Քեզմէ մեյմալ մարդ պտուղ չուտէ: Երկրորդ օրն որ նորէն հոնկէ կանց. նէին, տեսան որ բոլորովին չորցեր է: Աշակերտները Յի՛ ցցուցին. ան ալ ըսաւ որ Հաւատքով և աղօթքով ա. մէն բան կըրնաք ընել:

Հ. Ցեին ժէ, ժը, առակն ինչ է:

Պ. Փարիսեցիներն որ կըպարծէին թէ իրենք են Այ հնազանդ որդիքը, զիրենք յանգիմանելու համար ըսաւ. Մարդ մը երկու տղաք ուներ. մէկուն ըսաւ թէ գնա այսօր այգին բանէ: Տղան՝ կերթամ ըսաւ ու չերթնաց. հայրն ալ մէկալին ապասպրեց, անիկա Ձեմ երթար ըսաւ, բայց ղղջաց ու գնաց: Ասանկ ահա մեղաւորները հնազանդելով Ձեզ պիտի անցնին: Եօթը Ա առակս ալ լսեցէք ըսաւ: Մարդ մը այգի տնկեց ու մշակներու Ձեռք յանձնեց՝ գնաց: Առենին ծառաներ իրկեց որ պտուղը ժողվեն. մշակները զանոնք բռնեցին ըսպաննեցին: Տէրը նորէն ուրիշները իրկեց. մշակները զանոնք ալ մեռուցին. ասանկ քանի մը անգամ: Եօթը տէրը իր տղան իրկեց, գուցէ տղէս ամչնան ըսելով. անոնք զան ալ ըսպաննեցին որ այգին իրենք ժառանգեն: Եաւէն ըսաւ Ցե. Ան մշակներուն տէրն ինչ պիտի ընէ: Մտիկ ընողները պէտք տուին թէ Ձարաչար կըսպաննէ: Իսկ չարքն իմանալով թէ իրենց հմր է ըսածը, Ձըլլար ըսին ասանկ բան:

Հ. Ցեի ժԹ, առակն ինչ է:

Պ. Աբելի հաստատելու հմր թէ Հրեայք զինքն արհամարհելով իրենց գէշ կընեն, ըսաւ. Ած Թիրի մը կը-

նմանի որ հարանիք ըրաւ ու ծառա-
նելը խրկեց՝ կանչեց բարեկամները,
անոնք մէյմէկ պատճառաւ չեկան,
ոմանք ծառաներն ալ ըսպաննեցին։
Թագաւորը լսելով, սաստիկ բարկա-
ցաւ, զինուորներ խրկեց, զանոնք ըս-
պաննել տուաւ. և անոնց տեղը փո-
ղոցներէն մարդիկ բերել տուաւ։ Եա-
քը թագրը քովերնին եկաւ, տեսաւ որ
մէկն աղտոտ լաթերով նստեր է. հար-
ցուց թէ ի՞նչպէս հարսնիքի լաթ չի-
հագած եկեր ես. ան ալ պատասխա-
ցաւ։ Անոր համար թագրը հրաման
տուաւ որ ոտքը ձեռքը կապած՝ դուրս
ձգեն զինքը։

ՃԻԲ

Հ. Յիի վարդապետուհիը գլխաւոր
դէմ գնոզները որո՞նք էին։

Պ. Փարիսեցիներն ու Սադուկեցի-
ները։ Ընդամէնը մը փարիսեցիք խօսք
գրին որ զՅի տեղուէ դէմ յանցաւոր
ցուցընեն ու բռնել տան. անոր հա-
մար եկան գովելով հարցուցին իրեն
թէ պէտք է որ Հրեայք Հռոմայեցւոց
կայսեր հարկ տան։ Յի իմանալով ա-
նոնց մտքին չարութիը, ըսաւ ցու-
գահեկան մը որ տեսնեմ։ Երբոր բե-
րին, Ասոր վրայ որո՞ւն պատկերը
տպած է ըսաւ. պատասխանեցին թէ կայ-
սեր։ Ուրեմն, ըսաւ Յի, տարէք կայ-

սեր բանը իրեն տուէք · Ան՝ն ալ Ա՛ր
Փարիսեցիք ասանկով պատասխանեցան
անոցին : Սադուկեցիք ալ անոնց որ
միշտ առակով զիրենք կըբռնէ , իրենք
ալ առակով մը ուղեցին Յ՚ը խաղք
ընել :

Հ · Սադուկեցիք Ց՚ն խաղք ընե-
լու համար ինչ առակ ըսին :

Պ · Որովհետև իրենք յարուէ չէն
ընդունիր , Վարդապետ՝ ըսին , Մով-
սէս օրէնք դրեր է որ երբ կարգըված
մարդ մը մեռնի առանց զաւկի , անոր
կինը եղբայրն առնէ , որ եղբօրն անու-
նով զաւակ բերէ : Ընդամ մը մէկ կի-
նը՝ եօթն եղբարք կարգաւ առին ու
ամէնքն ալ առանց զաւկի մեռան . ետ-
քէն կինն ալ մեռաւ . յարուէ առէնն
ան կինը որո՞ւն պիտի ըլլայ : Յ՚ն ըսաւ .
Դուք մոլորած էք . չէք գիտեր թէ
անգիի աշխարհքը կարգըվիլ չիկայ :
Իսկ յարուէ ըլլալուն նշանն ալ ան է
որ Ա՚ն ինքզինքը Աբրահամու , Իսահա-
կայ , Յակոբայ Ա՚ն կըկանչէ . թէորը
անոնք ոչընչացած ըլլային , Ա՚ն՝ ոչըն-
չուէ Ա՚ն կըլլար :

Հ · Յ՚ն աղքատ մարդու ինչ ձամբայ
առըվէցուց որ Հարուստէն չատ ոլոր-
մուէ ըրած ըլլայ :

Պ · Դիպուածով մը իմացուց որ Ա՚ն
մարդուն սիրտը կընայի , բատակին չա-
տուէթը չինայիր : Երբոր աստ՚ածը
գանձանակին գիմացը կեցեր կընայէր ,

շատ մարդիկ շատ ըստակ կըձգէին. որբևարի աղքատ կին մըն ալ եկաւ երկու լումայ ձգեց: Յն ըսաւ իր աշակերտներուն Թէ Ան կինն ամէնէն շատ ձգեց. վը զի ըսաւ՝ մեկալնոնք աւելորդ ըստակնին ձգեցին, բայց անիկա իր բոլոր ունեցածը տուաւ:

Հ. Յն ի, առակն ինչ է:

Պ. Որովհետև առաջ առակ մը ըսաւ Թէ երբեմն ուշ դարձած մեղաւորներ պիտի ուրիշներէն վերը անցնին, հոգը տասը կուսանաց առակովն ալ իմացուց որ ապաշխարութեն անհոգութեն հոգին չփրկըվիր: Տասը կուսանք կային ըսաւ, հինգը յիմար, հինգն ալ իմաստուն. ասոնք լապտերնին վառած՝ փեսին գիմացն ելան: Փեսան երբոր ուշացաւ, իրենք ալ քնացան. կէս գիշերուն ձայն եղաւ Թէ փեսան կուգայ. ելան լապտերնին պատրաստեցին: Յիմարներն ուրիշ պատրաստ եղէսնենալով իմաստուններէն ուզեցին. անոնք ալ չիտուին, վախնալով որ չըլլայ Թէ իրենց ալ չիբաւէ. Գնացէք ձեզի գնեցէք ըսին: Երբոր անոնք գնացին, փեսան եկաւ, իմաստուններըը ներս մտան: Հոգը եկան յիմարներն ըսկսան աղաչել որ գուռը բանայ. բայց Ճար չեղաւ, դուրսը ձգացին, առաջուց եղ չիպատրաստեցնուն համար: Ան առակէն եաև Յն յայտնեց աշակերտներուն որ երկու օրէն պիտի խաչվի:

Հ. Երբոր Յն ի չարչարանաց օրերը մօտեցան, փարիսեցիք ինչ կերպեր բանեցուցին զինքը բռնելու:

Պ. Ջատկէն երկու օր առաջ ամէնքը ժողվեցան կայիափա քահանայապետին քովը ու խօսք դրին որ Յն կերպով մը բռնեն, բայց ուզին օրերը չէին ուզեր ընել որ չըլլայ թէ խռովուե մը ելլէ: Անատեն ալ Յի Յուդա Իսկարիովացի աշակերտին փորը սատանայ մտաւ որ գնաց անոնց ըսաւ. Յն ես կըմատնեմ. ինծի ինչ կուտաք: Անոնք ուրախացան ու երեսուն արծաթի տալ խոստացան:

Հ. Յուդա երբ մատնեց զՅն:

Պ. Բաղարջակերաց առջի գիշերը, Յն ին մարին ու աբեան պատարագին խորհուրդը տեսաւ, ճաշակեց ու մարին ու գնաց մատնեց զՅն:

Հ. Յն զատկական գառն ուր կերաւ:

Պ. Եղէմին մէջ՝ որ տուն որ ինքը հաճեցաւ, առաջ խրկեց Պետրոսն և Յովհաննէսն ու ըսաւ. Քիչ քիչ մտնելնուդ պէս՝ սափոր կռնակը մարդու մը կըհանդիպիք, գնացէք ետևէն ու անոր մտած տանը տիրոջը ըսէք. Վարդապետին ատենը հասեր է, կուզէ որ զատիկը քու տունդ ընէ: Ան ալ ձեզ զարդարած վերնատուն մը կըհանէ, հոն սեղանը պատրաստեցէք: Իրիկվան

գէմ ինքն ալ հոն գնաց. ու երբոր նըս-
տան ուտելու, Յ՝ խիստ կըբաղձայի
ըսաւ աս ժամին հասնելու: Մէկ քա-
նի սէրոյ խօսքեր ըսելէն եաև, Ձեզմ
մէկը գիս պիտի մատնէ ըսաւ: Ա խօս-
քիս վըրայ ամէն մէկը խռոված՝ ըսկը-
սան հարցընել Թէ Արդեօք ե՞ս եմ. Յ
ըսաւ, Ան է որ իր ձեռքը ինծի հետ
ընկաւառակին երկնցուց: Անատեռը
Յուդան ալ հարցուց Թէ ե՞ս եմ. Յ
ըսաւ, Դուն ըսիր: Կերակուրը լմընս-
նալու աաեն Յ հաց մը առաւ օրհնեց,
ու աշակերտացը բաժնելով Ա՛ռէ՛ ի-
րէ՛ ըսաւ: Եաևէն գինիով գաւաթն
առաւ օրհնեց ու տուաւ աշակերտ-
ներուն՝ Ա՛իդ է՛ սմանէ ըսելով: Ասով
պատարագը հաստատեց ու ապսպը-
րեց որ անով զինքը միշտ յիշեն:

Ս. Ճարչարանաց ընթրիքէն եաև
Յ ինչ ըրաւ:

Պ. Աշակերտներուն ոտքըները լը-
ուաց. բայց Պետրոս չէր ուզեր Թողուլ.
Յ ըսաւ, Թէպէ չկրնաս, ինծի հետ
մասն չես ունենար: Եոքը ամէնուն
մէկէն ըսաւ, Ինչպէս ես ձեզի ըրի,
դուք ալ միզմիկու ընէք:

Ս. Ճարչարանաց ընթրիքեն գիշերը
Յ ո՞ւր կերցաւ:

Պ. Աշակերտաց ոտքը լուանալէն եա-
քը նախ նստաւ քիչմը խօսեցաւ, եաև
դարձաւ Յուդայի ըսաւ. Ինչ որ պիտի
ընես, գնա՛ ըրէ: Յուդա մէկէն ելաւ

գնաց Յն ը մատնելու բոլորովին սա-
տանայէն միտքը բռնըված : Ուրիշները
կարծեցին թէ Յն զինքը բանի մը կը-
խրկէ : Ընկէ եւս իր մեր վերայ ու-
նեցած սէրը շատ կերպ խօսքերով ի-
մացուց Յն . և թէ պիտի իրենցմէ բաժ-
նըվի : Երբոր ամէնքը սիրտերնին եւած
մարիկ կընէին , իրենց ըսաւ թէ Դուք
ալ ձիս պիտի թողուք երեսի վերայ .
անոնք Չէ կըսէին : Ամէնէն առելի Պետ-
րոս՝ կըմեռնիմ քեզի հետ ու չեմ բաժ-
նըվիր կըսէր . Յն ըսաւ . Գիտնաս որ
առ իրիկուն իրէք անգամ ձիս պիտի
ուրանաս : Ան ալ առելի կըպնդէր թէ
անկարելի է : Եւս գիշերանոց էլան ,
Յն ձիթենեաց լեռը գնաց աղօթք ը-
նելու :

ՃԻԴ

Հ . Մատնուելէ գիշերը Յն երբոր լեռը գնաց աղօթք ընելու , առաքեալ-
ներն ուր թողուց :

Պ . Գեթսէմանի գեղը թողուց , ու միայն Պետրոսը՝ Յակոբոսն ու Յովհան-
նէսը հետն առած՝ պարտէզ մը գնաց , և անոնց ալ ըսաւ թէ Շատ տրտմութե-
մէջ եմ . հոս աղօթքի կեցէք : Փիլիմը-
նալ առաջ գնաց , ու ըսկսաւ աղօթք
ընել . և մեր երած մեղքերուն մեծու-
թիւը մտածելով արիւն քրտնիլ ըսկը-
սաւ : Երկու անգամ ալ եկաւ ա-
ռաքեալներն արթնցուց աղօթքի որ

փորձուե մէջ ձգէնան : Երբոր անգամ եկաւ ելէք ըսաւ՝ երթանք, հիմա կու. գան զիս փնտրտուլները : Անտառը մ. կէն հասան Հրեաները զինքը բռնեցին :

Հ. Յուդա ինչ կերպով մատնեց Յը և Յ ինչպէս բռնըվեցաւ :

Պ. Յուդա նշան տուեր էր անոնց թէ որուն որ պագնելով բարև տայ, ան է. ուստի երբոր զինուորներով զէն. քերով եկան, Յուդայի բարև տալու տեղն ըսաւ Յ թէ Ա՛ռ ինչ է, Յու. դա, համբուրելով զիս կըմատնես : Ե. քը անոնց առջևն ելաւ՝ Ձո՞վ կուզէք ըսաւ. զՅն ըսին : Երբոր պատասխա. նեց թէ Ես եմ, ամէնքը կըռնըկի վը. րայ ինկան : Եաքը նորէն հարցուց, ու ըսաւ որ աշակերտներուն ձեռք չիդըպ. ցընեն : Երբոր մօտեցան զինքը բռնե. լու, աշակերտները սուր հանեցին որ կռուին : Սուրերը տեղը դրէք ըսելու չլինաց, Պետրոս քաշեց՝ Մալքոսի ա. կանջը կարեց : Յ Մի՛ընէք ըսաւ, ես թէ որ ուզէի հիմա հազարաւոր հր. րեշտակ կուգային. ու ծռեցաւ ական. ջը առաւ տեղը կպուց : Ապանկով բռնեցին Յն Աննա քահանայապետին տարին :

Հ. Յ Աննա քահանայապետին առ. ջև ինչ ըրաւ :

Պ. Քահանայապետն ըսկսաւ հար. ցընել Յի ըրած գործքերը. Յ պա. տասխանեց թէ Իմ ըրած բաներս ա.

մինքը գիտեն։ Ասանկ համարձակ ըսելուն համար՝ մեկը Յն ի ապտակ մը զարկաւ՝ Ասանկ պատասխան կուտաս ըսելով։ Յն ալ ըսաւ. Թէտը ծուռ խօսք ըսի, ինծի իմացօ. իսկ Թէտը չիստակ, ինչո՞ւ կըզարնես։ Եսքը Կայիափա քահանայապետին ատրին։

Հ. Կայիափայն առջև Յն ի ինչ ըրին։

Պ. Ըսկսան սուտ վկայ փնտռռել, և հազիւ երկու հոգի գտնըվեցան որ կըսէին Թէ Մենք լսեցինք որ Ինքը օրվան մէջ տաճարը կըրնամ քակել ու չինել կըսէը. բայց ինչ որ ալ կըսէին, մեկզմեկու նման չէր ըլլար։ Կայիափա հարցուց Թէ ինչո՞ւ պատասխան չես իտար. երբոր տեսաւ որ Ձար չըլլար խօսեցընելու, ըսաւ. Յանուն Աւ կերդվընցընեմ որ ըսես Թէ սրդի Աւ ես։ Ինատեներ պատնէց Յն. Դուն կըսես. և վերջի դատաստանին օրն իմ փառքըս պիտի տեսնէք։ Ա խօսքիս վերայ Կայիափա կատղեցաւ, լաթը պատռեց, Հայհոյեց ըսելով, ալ վկայ ինչ պէտք է։ Ուրիշներուն հարցուց, ամենքը ըսին Թէ պէտք է մեռցընել. ու ըսկսան նախատել, Թքնել, զարնել. գլուխը լաթ մը ձգեցին ու կըհարցընէին Թէ ո՞վ է զարնողը, գիտցի։

Հ. Երբոր Յն Կայիափային քովէն էր, առաքեալներն ո՞ր էին։

Պ. Ամենքը ցրուեցան գնացին. մի-

այն Յովհաննէս՝ քահանայապետին ծա-
նօթ ըլլալով պալատան եկեր էր. և Պետ-
րոս ալ որ Յիի սիրոյն չէր կրնար
հեռանալ, ու եկեր էր ինչվան գու-
ռը, Յովհաննէսին խօսքովը ներս առ-
նուելեցաւ:

Ե. Յի ինչպէս որ ըսեր էր, Պետրոս
ղինքն ուրացաւ:

Պ. Երբոր սրահը նստած կըտեսնար
ուրիշներուն հետ, աղախին մը իրեն
ըսաւ որ Գուն ալ Յիի հետն էիր. Պետ-
րոս մէկէն ուրացաւ թէ Չեմ ճանչ-
նար ան մարդը: Քիչմը ետքը ուրիշ
մընալ տեսաւ ու առջինին պէս ըսաւ,
անալ նորէն ուրացաւ: Քիչմը անցաւ՝
ուրիշ ծառայ մըն ալ՝ Ես զքեզ պար-
տէզին մէջ տեսայ ըսաւ՝ Յիին հետ.
լեզուէդ ալ կիմացվի որ Գալիլեացի
ես: Պետրոս ըսկսաւ երդվըննալ՝ ու
բանալ, Չեմ ճանչնար ըսելով: Ա՛նա-
տեղը Յի ներսէն դարձաւ Պետրոսին
նայեցաւ. անով Պետրոսին միտքը վե-
րան եկաւ, զղջաց, ելաւ դուրս ու լալ
ըսկսաւ:

ՃԻԹ

Ե. Երբոր Կայիափային առջևը Յի
մահապարտ գատեցին, մէկէն ըսպան-
նեցին:

Պ. Ուզելով Յիը նախատական մա-
հուամբ մեռցընել, որովհետև իրենք

օրինաց ըսածին պէս՝ միայն քարկոծե-
լու հրաման ունէին կայսերէն ալ, ա-
նոր համար առաւօտուն կանուխ Յն
Պիղատոսի առեանը տարին ու ամ-
բաստանեցին թէ կայսերէն կապըս-
տամբեցընէ զՀրեաններն ինքզինքը Թա-
գաւոր անուանելով։

Հ. Երբոր զՅն Պիղատոսի տարին,
ըսպաննելու հրաման տուաւ։

Պ. Ձէ. առաւ Յնը քննեց. ու երբ-
որ իմացաւ թէ անմեղ է, ելաւ Հրէ-
ից ալ ըսաւ իր կարծիքը։ Ընդունք նոր
նոր ամբաստանութիւններ ընել ըսկսան։
Յն ամենևին պէտ չիսալովը զարմա-
ցուց զՊիղատոս. որ իմանալով թէ Յն
գալիլեացի է, Հերովդէսի իրկեց, որ
ան օրերը Երուսաղէմ էր։

Հ. Հերովդէս Յնին վերայ ինչ դա-
տաստան կարեց։

Պ. Շատոնց փափաքելով որ Յնը
տեսնէ, ուրախացաւ, ուզեց որ իր
առջև հրաշք մը ընէ ու շատ բաներ
ըսկսաւ հարցընել։ Երբոր Յն ամենե-
ւին պէտ չիտուաւ, Հերովդէս բար-
կացաւ նախատեց զՅն ու վերան ձեր-
մակ լաթ մը ձգած՝ նորէն Պիղատոսին
իրկեց որ դատաստանը տեսնէ։

Հ. Երկրորդ անգամ երբոր Յնը Պի-
ղատոսի տարին, Պիղատոս ինչ վճիռ
տուաւ։

Պ. Մեռնելու արժանի յանցանք
չունի ըսաւ. ուստի քիչմը պատիժ

տանք, ու ինչպէս որ առաջուն ու-
նէք՝ զատկին մէկ յանցաւոր մը ար-
ձրկելու, ասիկա արձրկենք։ Ան-
նը ամէնքը մէկէն բսկսան աղաղակել
որ Բարաբբան արձրկէ, որ արիւնկը-
զակ մարդ մըն էր, ու զՅն խաչ հա-
նէ։ Պիղատոս շատ ջանաց որ միտքը-
նին փոխէ. բայց երբոր ձար չեղաւ,
անոնց առջև ձեռքը լուաց, Ես ան-
պարտ եմ ըսելով։ Անոնք մէկ բե-
րան բսկսան կանչվըռտել թէ Արիւնը
մեր ու զաւկըներնուս գլխուն, Թող
խաչվի։ Անատեռը Պիղատոս գեռ յու-
սալով չահիլ անոնց սիրտը, զինուոր-
ներուն ձեռքը տուաւ զՅն, որ լաթե-
րը հանած՝ չարաչար ծեծեցին, գլու-
խը փշէ պսակ գրած՝ ձեռքը եղէգ մը
կուտային, ծաղր ընելով կըսրքէին
առջևն ու ողջ լեր Թիքր ըսելով կառ-
նէին եղէգը ձեռքէն ու գլխուն կըզար-
նէին. ասանկով Յնին բովանդակ վը-
րան գլուխն արիւնլուայ ըրին։ Ետքը
անանկ խեղճուելէ ետքը Պիղատոս հա-
նեց զինքը Հրէից ցցուց. բայց անոնք
գթալու տեղ աւ աւելի կատղեցան.
Ինքզինքը Աշ որդի կանուանէ կըսե-
ին։ Ա որ լսեց Պիղատոս, սիրտը գող
ելաւ, գնաց նորէն ըսկսաւ հարցընել,
ըսելով թէ Իշխանուն ունիմ զքեզ ար-
ձրկելու։ Յն ալ պէտեց. Թէտր Աշ
չիմոզուիր, գու բան չէիր կըրնար ը-
նել։ Ա խօսքիս վըրայ աւելի վախնա-

լով, կուզէր արձակել: Անատեռը չէր
այլ ըսկսան կանչվըռտել, ըսելով.
Թէոր ատիկա արձակես, կայսեր բա
րեկամ չես: Տեսաւ Պիղատոս որ ու
րիշ ճար չիկայ, և վախնալով անոնց
կամքին դէմ ընելու որ չըլլայ Թէ իր
վըրայ կայսեր ամբաստանուի ընեն,
Ձեր Թիքրն ըսաւ՝ կուզէք որ խաչ
հանեմ: Անոնք ալ ըսին. Կայսրէն ու
րիշ Թիքր չունինք մենք: Անատեռը Պի
ղատոս ալ վճիռը գրեց որ խաչին վը
րայ գնեն Թէ Ա խաչվողը Յն է՝ Հրէ
էց Թիքրը. ու Յը մատնեց անոնց
ձեռքը: Հրեայք աս վճռոյն չհաւանե
ցան. ուզեցին որ գրէ Թէ Ինքզինքը
Թիքր անուանեց. բայց Պիղատոս մտիկ
չըրաւ, չփոխեց վճիռը:

Հ. Յուդան զՅն մատնելէն եաքը
ինչ ըրաւ:

Պ. Տեսնելով որ Յը մեռցընելու
կըտանին, սաստիկ սրտին ցաւ եկաւ.
գնաց՝ առած ըստակը եա տուաւ, Մե
ղայ ըսաւ՝ որ անվեղ մարգուն արիւ
նը մատայ: Հրեաներն Ան դու գնա մը
առածէ ըսին: Ինքն ալ յուսահատած
գնաց ինքզինքը կախեց: Իսկ ան ըս
տակով Հրեայք գետին մը գնեցին,
օտար մարդիկներու գերեզմաննոց ը
րին. ասկէն անուանն ալ գրին Չփոխ
արէան:

ՃԻԶ

Հ. Երբոր Հրեայք Յի մահուանը վճիռն առին, ինչ ըրին։

Պ. Նախատելով զարնելով խաչն ուղարկեցին, եւ ան Գողգոթա լեռն երթալու։ Ամէն տեսնողներուն գութը կը շարժէր, կուլային. Յի գարձաւ ըսաւ անոնց թէ Իմ վրայս մի լաք, ձեր վրայ լացէք, որ չիճանչնալով իմ ձեր վրայ ցցուցած սէրը, ետ պիտի չկենաք ձեր անկարգութիւններէն ու չարութեան պիտի տանջվիք։ Հրեաները վախնալով որ Յի ճամբան կը մեռնի, գտան Սիմոն Կիւրենացին ու Յին խաչն անոր կռնակը տուին, ինչվան հասան Գողգոթա լեռը։ Հոն Յին լեղուով խառնած գինի տուին. Յի համ առաւ ու խմել չուզեց։ Եօթը Յը գամեցին խաչին վրայ. երկու գին ալ երկու ուրիշ աւազակներ խաչեցին։ Յի լաթերն ալ զինուորները մէջերնին բաժնեցին. Յի պատմուճան մը ունէր առանց կարի վերէն վար հիւսած, ան ալ վիճակով մէկու մը տուին։

Հ. Յի խաչվելու առեն ինչ կըմըտածէր։

Պ. Մէկ կողմանէ սիրով կըհամբերէր որ անով մենք պիտի փրկվէինք, մէկ կողմանէ ալ կըցաւէր որ չատեր. նա ալ իրեն անանկ մեծ սէրը պիտի

արհամարհէինք. անոր համար ըսկսաւ ձայնով ալ աղօթել Հօր Ա. Հայրը ըսաւ, Թողութի տուր ասոնց ըրած. ներուն, վ՚ը զի իրենք ալ չեն գիտեր ինչ կընեն:

Հ. Հրեայք Յ՚ը խաչելով հանգըստացան՞:

Պ. Ճէ. ամէն կերպով կըջանային որ քանիոր ոզջ է, սիրտը կակըծցընեն, հայհոյելով, ծաղրելով. թէ որ Ա. որդի ես՝ կըսէին, ինչ կեցեր ես, խաչէն վար իջիր որ քեզի հաւատանք: Մէկն ալ անդիէն ցեսէք կըսէր, ինչն որ ուրիշները կազատեր, ինքզինքն ինչո՞ւ չազատեր: Ուրիշ մըն ալ կըսէր. թէ որ Ա՚ զքեզ կըսիրէ, շուտ ընէ Թող զքեզ փրկէ: Չինաւորներն ալ մէկ դիէն սիրտ ծակելու բաներ կըհասկէին. իր հետ խաչված աւազակներուն մէկն ալ ընդ՚ը կընախատէր:

Հ. Յ՚ը Թէոր զինքը նախատողներուն համար աղօթք կընէր որ Թողուի գանեն, հապա որտանոց իրեն ցաւակից եղողին համար ինչ կընէր:

Պ. Անանկ մարդը մէկէն ընորհքով կըլեցընէր որ Ջմարիտ զըջումով արքայութի որդի ըլլայ. ինչպէս որ աչ կողմի աւազակը Յ՚ի ըրած հրաշքները լսած ըլլալով, և ան օրվան համբերութիւնը տեսնելով կակծայ վըրան ուրըսկսաւ զմէկալ աւազակը յանդիմա-

նել, ըսելով թէ, Ինձմէ ոչինչ կը նախատես. մինչ արժանի պատիժնիս առեր ենք, բայց անիկա յանցանք մը չէ ըրած: Յն ալ իր շնորհքովին անոր սիրտը լեցուց որ գարձաւ Յնի՝ Տէր ըսաւ, զիս մի մոռնար: Յն ալ իրեն ըսաւ, Այսօր ինծի հետ արքայութեի պիտի երթաս:

Հ. Յնի խաչելութենէ առենը Յնծամայրն ո՞ւր էր:

Պ. Եկեր խաչին դիմացը կեցեր էր, ուրիշ կիներ ալ և Յովհաննէս աւետարանիչն ալ մէկտեղ: Յն զմեզ իրեն յանձնելով, և Յովհաննէսը ցուցընելով, ըսաւ Աճածնին թէ Ահա քու որդիդ. Ետքը Յովհաննէսին ալ ըսաւ. Ահա քու մայրըդ. անոր համար անկէ ետքը Յովհաննէս միշտ Աճածնին հետը բնակեցաւ:

ՃԻԷ

Հ. Յն մեռնելու առեն յայտնի նշան ցո՞ւց իր Յծուածը:

Պ. Առջինն որ աւազակը՝զՅն թէպէտ խաչված պատժըված տեսաւ, բայց Ած դաւանեցաւ: Երկրորդ՝ խաչվելէն ետքը երեք ժամ, վեցէն ինչվան ինը, արևը խաւարեցաւ: Երրորդ՝ տաճարին մեծ վարագոյրը վերէն իվար պատռեցաւ: Չորրորդ՝ գետնաշարժ եղաւ. ապառաժ քարեր ինքիրենուն ձղքըվե-

ցան: Հինգերորդ՝ գերեզմաններէն մեռելները ողջընցան ելան: Վեցերորդ՝ Յն ինքը մեռնելու առեն ուժով Հօր Ա. Յ ըսկսաւ աղաչել թէ ինչու զինքը թողուց. եաքը Հոգիս քեզի կուտամ ըսելովմեռաւ. անանկ որ խաչին քովը եղողները վախնալով, ըսկսան ըսել թէ Իրաւ աս Ա. Յ որդի էր: Եօթներորդ, երբոր մեռնելէն եաքը փորձի համար նիզակով կողը խոցեցին, կողէն արիւն ու ջուր ելաւ:

Հ. Յն ո՞րչափ առեն խաչին վրայ կեցաւ:

Պ. Մեռած օրը ուրբաթ իրիկուն ըլլալով, որ երկրորդ օրը մեծ աօն էր, մէկէն գնացին Հրեաները Պիղատոսէն հրաման առին որ խաչվողներուն ծրնկվընները ջարդեն որ շուտ մեռնին: Բայց Յնինը չկջարդեցին, ինքիրեն մեռած ըլլալուն համար. և եաքը մէկէն մարմինը վար առին:

Հ. Յնին մարմինը խաչէն ո՛վ վար առաւ, և ո՞ւր թաղվեցաւ:

Պ. Յովսէփ Արեմաթացին և Նիկոդիմոս որ Յն կըհաւատային, Պիղատոսէն հրաման առնելով եկան վար առին, զմըռսեցին պատեցին ու մէկ նոր՝ քարէ փորած գերեզմանի մը մէջ դրին, մեծ քարով մըն ալ գոցեցին:

Հ. Հրեայք Յնը մեռցընելով հանդարտեցա՞ն:

Պ. Խղճերնին ջարնելով սրտերնին

վախի մէջ էր որ չըլլայ թէ նոր խռովութիւն ելլէ ու իրենց գլուխը փորձանք մը գայ. անոր համար Պիղատոսին հարցընելով, գերեզմանը գնացին կընքեցին ու քովը պահապաններ ալ դրին իրեք օրվան համար որ մարմինը չիգողնան աշակերտներն ու ձայն չի. հանեն թէ յարուցեր առեր է:

Տ. Ցե՞ր յարուցին ինչպէս եղաւ:

Պ. Քանի մը բարեպաշտ կանայք շաբաթ իրիկվընէ իսոյք դրին ու կի. րակի առաւօտանց կանուխ տեսակ տեսակ խունկեր ու անուշահոտ եղեր մէկտեղ առած՝ գերեզմանը կուգային: Ճամբան ըսկսան տարակուսիլ թէ ինչպէս վըրայի մեծ քարը պիտի շարժեն: Բայց առաջուց մեծ շարժմունքով հրեշտակ մը իջաւ՝ քարը մէկդի գըլորցուց. որուն վախէն զինուորները մեռելի պէս ինկան, ոմանք ալ փախան քահանայապետներուն պատմելու: Իսկ անոնք շատ ըստակ տուին զինուորներուն որ ձայն հանեն թէ՝ Գիշերանց աշակերտները գողցեր են զՅ: Եօքը երբոր իւղաբեր կանայքը գերեզմանին դուռը բաց գտան, և մտան ներս, մարմինը չիգտան. կարծելով թէ գողցեր են, լալ ըսկսան: Մարիամ Մադդաղենացին վազեց գընաց՝ ըսաւ Պետրոսի և Յովհաննու. անոնք ալ հետը մէկտեղ եկան: Բայց դեռ անոնք չիհասած, մէկալ

կանայքը նորէն երբոր լալով գերեզմանը նայեցան, տեսան երկու հրեշտակ, վախցան: Անոնք ալ ըսին Թէ Մի վախէք, Յն յարուցեալ առաւ, գնացէք ուրիշներուն պատմեցէք: Բայց անոնք վախնալով գնացին ու մէկուն մը բան չըսին: Եօթը պետրոս ու Յովհաննէս եկան նայեցան որ չկայ, գնացին մէկալներուն ըսելու. բայց Մարիամ կեցաւ հոն ու կուլար: Անտեսնը հրեշտակները իրեն ալ երեցան, հարցուցին Թէ ինչո՞ւ կուլայ. Մարիամ պատասխան տալու տեղ նայեցաւ տեսաւ Յն, պարտիզպան կարծեց, ըսկսաւ աղաչել որ եթէ ինքը վերուցեր է, ըսէ ո՞ւր դրեր է: Անտեղը Յն իր ձայնովը Մարիամ ըսաւ. ան ալ մէկէն ճանչցաւ, վազեց որ ոտքը պլլվի. Յն Թոյլ չտուաւ. գնա՛ ըսաւ, պատմէ ուրիշներուն:

ՃԻԸ

Հ. Յն յարուԹէն եօքը քանի՞ անգամ երեցաւ:

Պ. Շատ անգամ երեցեր է ու շատ բան սորվեցուցեր է աշակերտներուն մինչեւ ան քառասուն օր. բայց մանաւանդ կըսինվի մեյմը Եմմաուսի ճամբան երեւնալը, մեյմալ Ծովուն եզերքը. ուրիշ երկու անգամ ալ:

Հ. Ցո՞ յարուչէն եառքը Եմմաուսի ճամբան ինչպէս երևցաւ։

Պ. Յարութենէ օրը աշակերտներէն երկու հոգի Եմմաուս գեղը կերթայ. ին. Ցո՞ քովերնին մօտեցաւ ճամբորդի մը պէս, ըսկսաւ հարցընել թէ ինչ բանի վրայ կըխօսին տրտմած։ Անոնց մէկը՝ Կղէոպաս՝ Ձեռ գիտեր բոլոր աս օրերս ինչ բաներ եղաւ, որ որ մարդը իշխանները խաչել տուին. մենք յոյս ունէինք թէ անիկա պիտի փրկէ. և այսօր կըսեն թէ երևցեր է մէկուն մէկալին։ Անոնցմէ Ցո՞ ըսկսաւ մարգարէից խօսքերով ցուցընել թէ պէտք է որ ըլլային ան բաները։ Երկվան դէմ երբոր Եմմաուս հասան, Ցո՞ կըձևացընէր թէ հեռու տեղ պիտի երթայ. անոնք բռնադատեցին որ անդիշերը հոն կենայ. և երբոր սեղանի նստան, Ցո՞ հացն օրհնեց բաժնեց. անոնց աչքերնին բացվեցաւ որ ճանչցան, ու մէկէն անհետացաւ եղաւ։ Իրենք ալ շուտմը ելան Երուսաղէմ գտան ուրիշները ժողվըված, որ կըսէին թէ Ցո՞ Պետրոսին երևցեր է։ Հոն տեղը երբոր գոցված Հրեաներուն վախէն՝ կըխօսէին, յանկարծ Ցո՞ մէջերնին երևցաւ, ցոյց վէրքերը. եառքը կերակուր ալ ուզեց ուտելու։ Փիչմը խորված ձուկ և խորիսխ բերին, կերաւ, օրհնեց զիրենք ու անհետացաւ եղաւ։

Հ. Յետ երկրորդ անգամ ամենուն մէկէն երեւնալն ինչպէս եղաւ:

Պ. Առջի օրն որ երեւցաւ, Թովմաս հոն չէր. երբոր եկաւ, պատմեցին: Ան ըսկսաւ ըսել թէ ինչվան ես չիսեանեմ ու մատս իրեն կողը չիխօ. թեմ, չեմ հաւատար: Ուսոի ութը օրէն նորէն երեւցաւ Յս բոլոր աշակերտներուն մէկէն, և Թովմասին ըսաւ. եկո նայէ ու անհաւատ մի ըլլար: Անատեղը Թովմաս կանչեց, Տէր իմ և Աստուած իմ. Յս ալ ըսաւ, Երանի՛ անոնց որ զիս չիտեսած՝ պիտի հաւատան:

Հ. Յս ծովեզերքն ինչպէս յայտնեց զինքն աշակերտացը:

Պ. Երբոր Տիբերեայ ծովուն քով աշակերտները ձուկ բռնելու գնացեր էին, ու ձուկ չէին գտած, Յս եկաւ երեւցաւ ու ըսաւ որ նաւին աջ կողմը ձգեն ուռկանը: Անանկով հարիւր յիսուն խոշոր ձկներ բռնըվեցան. քիչ մնաց որ կըպատռէր ուռկանը: Ա հրաշքէս աշակերտներն իմացան որ Յն է, քովը ժողվըվեցան, նպատակ մէյտեղ ան ձկներէն ելլեցին կերան: Ետքը Յս Պետրոսի հարցուց իրեք հեղ թէ Ձիս ուրիշներէն աւելի կըսիրե՞ս. Պետրոս՝ Սրտանց կըսիրեմ ըսաւ. Յս ալ պոխանեց, իմ գառներս ու ոչխարներս արածէ: Եւև իրեն Յս ըսաւ թէ առենով գու ալ պիտի խաչվիս ու մարտիրոս ըլլաս:

Հ. Յետին վերջի երևնալն ինչպէս եղաւ:

Պ. Ըստ անգամ երևնալէն՝ խրատ տալէն վերջը, քառասներորդ օրը նորէն երևցաւ, ապա պերեց որ ըսպասեն Հոգւոյն սըր գալստեանը, որ շնորհքով լցված՝ բոլոր աշխարհքս քարոզեն: Եւս զամէնքն առաւ հեռն ու ձիթենեաց լեռը գնաց. հոն օրհնելով զանոնք՝ երկինք ելաւ: Երբոր ամպերուն հասաւ ու ծածկվեցաւ աչվերնէրնէն, երկու հրեշտակ երևցան՝ ըսին թէ ի՞նչ զարմացած երկինք կըննայիք. գիտցէք թէ ինչպէս որ հիմա գնաց, անանկ օր մը փառքով նորէն պիտի գայ: Աշակերտներն ալ ուրախութ Ա՜յ փառք տալով եկեմ գարձան:

ՃԻԹ

ԳԻՏԵԼԻՔ

Հ. Ինչո՞ւ իր վարդապետութիւնը գլխաւոր քանի՞ տեսակ բան մեզի սորվեցուց:

Պ. Իրէք. ա, հին օրէնքներուն տեղ որ աւետեաց երկիրը ժառանգելու համար էր, նոր օրէնքներ ու պատուիրանքներ գրաւ՝ արքայութի՛ւն վաստակելու համար. բ, խրատներ՝ Աստ սիրելի ըլլալու համար. գ, խորհուրդներ՝ մեր բնութե՛ տկարութե՛ տեղը լեցընելու համար:

Հ. Քո՞ւնոր օրէնքներն ու պատուիրանքները որո՞նք են:

Պ. Նոյն առջի տասը պատուիրանքներն են. բայց որովհետեւ հին օրէնքին ամէն խոստմունքները մարմնաւոր էին, պատուիրանքներն ալ նիւթական կերպով կըպահվէին. ինչվան որ մէկը աչքան մը չխպաշտէր, կռապաշտութի՛ւն ըրած չէր սեպվեր. ինչվան որ մարդ մը չըսպաննէր, մարդասպանութի՛ւն ըրած չէր. ասանկ մեկալ ամէն պատուիրանքներն ալ: Քո՛ւն մեզի ըրած խոստմունքը հոգեւոր ըլլալուն, պատուիրանքներն ալ ապսպրեց որ հոգեւոր կերպով պահենք: Կռապաշ-

տուԹի է ըսաւ Հպարտանալը, փառ-
քի՝ հարստուԹե եւեէ ըլլալը, աշ-
խըրքիս՝ մարմնոյ ուզածներն ընե-
լը, լայն ձամբէն երԹալ ուզելը, ապ-
բելու աւելորդ հոգ ունենալը: Ուր
որ միայն այո կամ ոչ ըսելով ալ ճըշ-
մարտուԹիը կըրնայ իմացվիլ, հոն ալ
Ա՛յ անուններ յիշելը աւելորդ սեպեց,
Միայն Շաբաթ օրը ձեր պահեցէք ըս-
ված էր. անոր տեղը ամէն օր ըսաւ
աղօԹք ըրէք. Հայր Ջէն ալ սորվե-
ցուց. և մաքով միշտ ձեր եղիք ըսաւ:
Ըսպաննել է ըսաւ՝ մաքով զուրիշը
գառել, բամբասել, ոխ պահել, ողո-
մուԹիւն չընել, բարկանալ, չար օրինակ
տալ, գայԹակղեցընել զուրիշը: Մէկ
խօսքով. ամէն մեղք որ հին օրէնքին
առեներն ինչուան գործքով չընէին՝ մեղք
չէր սեպվեր, Քրիստոսէն որ ինչ և
իցէ մեղք ընելու երբոր մէկը փափա-
քի մաքով, Թէպէտ մարդ ալ չիմանայ,
ան մեղքն ըրած կըսեպվի: Հին օրէն-
քը մեղքին մեծութիը եղած գործքէն
կըչափեր. Քրիստոսէն որ պզտիկ
մեղքն ալ չորուբ ըրած՝ քան զբիւրա-
ւոր տկարուբ ըրած մեղքերէն մեծ է
և հոգւոյն աւելի դէմ է:

Հ. Ձեի խրատները որո՞նք են:

Պ. Հոգւով աղքատուիլ, հեզուիլ,
սգաւոր ըլլալ, արդարուբ քաղց ու
ծարաւ ունենալ, ողորմածուիլ, սիրտ
սիրտ ունենալ, խաղաղարար ըլլալ,

արդարուե հմր հալածանք ու նախա-
տինք քաշել: Ասոնց ամէն մէկն ընտ-
ղին երանի տուաւ ձե: Երբը եսւևին-
ներն ալ ըսաւ. Ալ ծնօտը զարնողին՝
մէկալն ալ դարձընել, բաճկոնն ու-
զողին՝ շապիկն ալ թողուլ, անկա-
րելի բռնողին եսւևէն սիրով երթալ,
ուզողին տալ, մեզի չհատուցողին չըս-
տիպել. կատարեալ ըլլալու ջանք ու-
նենալ, աշխարհք և ամէն բան թո-
ղուլ, խաչը առնել՝ իր եսւևէն երթալ.
պատուոյ անուններէ չուզել, ամէնուն
հետ հաւասար ըլլալ. մեծ ըլլալով
պզտիկներուն ծառայել. միշտ աղօթք
ընել ու չիձանձրանալ. կուսուն պա-
հել, հոգևոր կենաց հետ ըլլալ. պաք
պահելու առեն ուրախ ըլլալ. ուրիշ-
ներուն հոգւոյն համար կեանքը դնել.
փոխ տալ՝ առանց յոյս ունենալու որ
եա առնէ. Թշնամեաց ու հալածողաց
հմր աղօթք ընել. Ոբ գրքին ըսած-
ները մտածել. ձրի քարոզել: Բայց սա
աւետարանական խրատներուն գլխա-
ւորներն սա իրեքն են. Կամաւոր աղ-
քատութիւն, ողջախոհութիւն, և անձնու-
րացութիւն՝ որ է կրօնաւորական հնազան-
դութիւն:

Հ. Աւետարանին պատուիրանք-
ներն ու խրատները պահողին ինչ խոս-
տացաւ Քն:

Պ. Ան աշխըրքիս մէջը շնորհք, և
անդին յաւիտենական արքայութիւնը.

ինչպես որ չհպահոգներուն ալ՝ հոս անհանգստութենէ սրտի, և անգին դըժոխքն ու տանջանք յաւիտենական:

Հ. Ցնի մեր ակարութիները օգնելու համար տուած խորհուրդները որո՞նք են:

Պ. Մկրտուելը՝ Դրոշմը ապսպրեց առաքելոց որ քրիստոնէութեան գարձողները մկրտեն՝ սկզբնական մեղքէն սրբելու հնր, և ձեռք ալ դնեն՝ դրոշմեն, հոգւոյն սըբ շնորհքով լեցընելու հնր որ կարենանք գէմ դնել սատանայի: Ապաշխարութեան խորհուրդն ալ հաստատեց՝ իրեն կատարեալ սէրը ցուցընելու հնր որ մեղայ ըսողին չհիկըրնար չհներել. վե զի ճշմարիտ սէրն արհամարհել չհպիտեր: Հաղորդութեան խորհուրդը հաստատեց որ զինքը սըրտերնուս մէջն առնելով, ուրիշ բանի սէր չհկապենք: Վերջին օծութիւն ապսպրեց որ հիւանդներն օծեն ու հոգւոյն սըբ կրակը մեղքերնուս վէրքերը այրելով բժշկելով, հոգինիս գեղեցկանայ զօրանայ՝ Աչ սիրելի և սատանային զօրաւոր յաղթող թշնամի ըլլայ: Քահանայութեան հաստատեց որ անով մանկակից ըլլան հաւատացեալները աս խորհուրդներուն: Եւ Պսակն անլուծանելի հաստատեց որ սրբուի ու Աչ օրհնուի Աչ ծառայքը շատնան:

ՃԼ

Հ. Ցե առաքելոց մասնաւոր բան ապսպրե՞ց:

Պ. Իր չարչարանքէն առաջ քարոզուե՛ խրկելու առեն միայն ան միջոցին հմր մէկ քանի մասնաւոր բան ապսպրեց, ինչպէս, Մախալ և գաւազան չառնեն հետերնին. ամենևին ըստակ չունենան. ուր որ կերթան, ինչ որ իրենց տան՝ ան ուտեն. երկու հագուստ՝ երկու հողաթափ չունենան. հիւանդները բժշկեն, մեռելները ողջընցընեն: Ասոնցմէ իզատ ուրիշ բաները ալ ապսպրեց ամէն քարոզչի հմր. այսինքն Ձրի քարոզեն. որ քաղաքն որ զիրենք չընդունին, ելլելու առեն ոտքնին թօթվեն անոնց առջևն որ իմանան թէ իրենք անպարտ են. գայլերուն մէջ գառ ըլլան, օձի պէս խորագէտ խոհեմ՝ ու աղաւնիի պէս միամիտ ըլլան. մարդկանցմէ զգուշանան. թէորհալածեն, փախչին, բայց չվախնան. Թագրաց ու դատաւորաց առջև որ տարվին, հոգւոյն սրբոյ առեն տուածը միայն խօսին. իրարու հետ խոնարհութիւն վարվին. ամ ազգաց քարոզեն ու գարձողները մկրտեն Յանուն Հօր և որդւոյ և հոգւոյն սրբոյ:

Հ. Ցե մարգարէութե ալ ըրա՞ւ:

Պ. Ամէն բանի մէջ կըցուցընէր իր ամենագէտ Աստ որդի ըլլալը. բայց

որոշ մարդարէացաւ իր չարչարանք-
ները, յարուցիը, համբարձումը, հոգ-
ւոյն սըր գալը, առաքելին հիմնայա-
տակ կործանիլը, քրիստոնէից քա-
շելու վիշտերը, վերջի դատաստանին
ըլլալիքները:

Հ. Յս աշխըրքիս մէջ ինչ տեսակ
կեանք անցուց:

Պ. Ծննդենէն ինչվան երեսուն
տարի առանձին հոգի մարդու մը պէս
ամէնուն հետ անուշութ կենցալավա-
րեցաւ: Եօթը քառասուն օր և ուրիշ
անգամ ալ անապատը քաշված՝ պաքի
աղօթքի հետ եղաւ ճգնաւորի պէս:
Չարունիք գնաց, մէկուն մէկալին սե-
ղանը հրաւիրվեցաւ ու հոգևոր խրատ-
ներով զանոնք ուրախացուց՝ ժողովըր-
դեան մէջ բնակող վըճպի մը պէս:
Պէտք եղած տեղը թշնամիները պա-
պանձեցուց, բարկացաւ, յանդիմա-
նեց, պատժեց, դէշերուն առանց ակ-
նառուէ վայ տուաւ՝ արդար դատա-
ւորի պէս: Ըստակ ժողվելով աղքատ-
ներուն բաժնեց՝ ողորմած մեծատան
պէս: Երբեմն ժողովրդեան պատիւը
սիրով ընդունելով փոխարէնը առա-
տուէ տուաւ, խեղճ մարդկանց հետ
սիրով վարվեցաւ ու իրենց պիտոյքը
հոգաց՝ հեզ ու գթած իշխանի պէս:
Ընմեղ աղաքը սիրեց՝ գիրկն առաւ օրհ-
նեց, անոնց չար օրինակ տուողին պա-
տիժ սպառնացաւ, գութ ունեցող

ծնողաց պէս։ Թշնամիներէն երբեմն փախաւ, հալածվեցաւ, Աչ անուա-նը համար նախատվոլն պէս։ Աղքա-տութէ՝ գտածը կերաւ, հագվեցաւ, հօր Աչ ինչվան մահը հնազանդեցաւ, և միշտ սրբութեամբ ապրեցաւ՝ ինք-զինքն Աչ ընծայոզ կրօնաւորի պէս։ Անպարտ աեղը անարգական մա-հուամբ մեռաւ մարտիրոսի պէս։ Ա-մէն բան պէտք եղածին պէս ընելով, և աստնցմէ զատ հրաշքներ ընելով սատանաները վախցընելով յայտնի ցցուց որ ինքն Ած է՝ մարդ եղած, և կուզէ որ ամէն վիճակի մարդիկ իրեն նմանելով Աչ նման ըլլան։

Հ. Յին քարոզութէ աաեն ըրած հրաշքներն և ուրիշ գործքերը բո-լոր գրած են աւետարանին մէջ։

Պ. Չէ. հապա ինչպէս որ աւետա-րանիչն ալ կըսէ, այնչափը գրվեցաւ որ լսողը չկարենայ տարակուսիլ Քրի ածուեը վրայ։

ՄԱՍՆ Դ

ՀՈԳԵԴԱՀԱՍՏԵՆԷՆ

ԻՆՉՎԱՆ ՊԵՏՐՈՍ ՊՕՂՈՍԻ ԳԼԽԱՏՈՒՄԸ

ՃԼՈ
ՀՈԳԻՈՅՆ ՍՐԲՈՅ ԳԱԼՈՒՍՏԸ

Հ. ՎՐԻՍՏՈՍԻ համբարձմանէն եռքը առաքեալներն ինչ ըրին։

Պ. Ինչպէս որ Քրեզց ապսպրեց Հոգւոյն սըր գալստեանն ըսպասելու, գնացին Ժողվըվեցան մէկ տան մը մէջ Աճածնայ հետ մէկտեղ, գիշեր ցորեկ աղօթք կընէին։ Ան օրերը Պետրոս առաքեալ ըսաւ թէ պէտք է Յուդայեն տեղ ուրիշ մը գնել։ Ուստի Յովսէփ կոչ Յուստոս և Մատաթիա աշակերտներուն վրայ վիճակ որ ձըգեցին, Մատաթիային վրայ ելաւ, և առաքելոց կարգը մտաւ։

Հ. Հոգին ու՞ր եր՛թ և ինչպէս էջաւ առաքելոց վերայ։

Պ. Համբարձման տասնեւրորդ օրը յանկարծ երկնքէն սաստիկ քամիի ձայն գալով տունը լցվեցաւ. և ամէն մէկուն վերայ կրակէ լեզուներ երևեցան, իրենք ալ ըսկսան տեսակ տեսակ լեզուներ խօսիլ։ Ընտտեղը ամէն աշխարքէ բարեպաշտ Հրեաներ որ գատկին Երմ եկեր էին, իմացան, եկան ըսկսան զարմանալ որ իրենց երկիրներուն լեզուովը կըխօսէին առաքեալները։ Ոմանք ալ ըսկսան ծաղր ընել՝ գինով են ըսելով։ Ընտտենը Պետրոս ուրիշներուն հետ ցովէլ մարգարէին խօսքովն անոնց իմացուց ու զեղչի բերաւ, անանկ որ ամէնքն ըսկսան հարցընել թէ ի՞նչ ընենք։ Պետրոս՝ Ջղջացէք ըսաւ. և ատանկով ան օրը երեք հազար հոգի ցնի հաւատացին ու մկրտվեցան։

Հ. Հոգին ա՛ր առնելէն ետքը առաքելոց ծովրական գործքն ինչ էր։

Պ. Ամէն օր տաճար կերթային աղօթք ընելու, և ամէնուն համարձակ կըքարոզէին. տեսակ տեսակ հրաշքներով ալ ըսածնին կըհաստատէին։ Ինչպէս օր մը Պետրոս և Յովհաննէս մէյտեղ տաճար մտնելու ատեն, կաղ ծնած մարդ մը որ միշտ դրան քով կըբերէին կըդնէին ողորմուն մուրալու համար, իրենցմէ ողորմութի ու-

ձից. Պետրոս ալ ըսաւ. Քեզի ահա ունեցածըս տամ. Յեի անուններով ելլիր պարտէզ ըսելով ձեռքէն բռնեց վերուց։ Ան ալ մէկէն ցաթկեց գնաց տաճարն Աւ փառք տուաւ։ Ա՛ս պատճառով եկան Պետրոսի քարոզուիը մարիկ ըրին ու հինգ հազար հոգի ալ դարձան։

Ե. Յեի Թշնամի եղող Հրեաները երբոր առաքեալոց ըրածներն իմացան, ինչ ըրին։

Պ. Վրանին բարկանալով թէ ժողովուրդը կըխաւովեն, բռնեցին զանոնք բանտ դրին. առաւօտանց հանեցին բանտէն որ քննեն զիրենք։ Առաքեալներն ալ իմացուցին անոնց Ճշմարտուիը։ Անոնք վախնալով առաքեալոց վնաս մը հասցընելու, ըսպառնալիք ըրին որ մեյմալ չխօսին Յեի վրայ։ Անոնք ալ ըսին. Մենք մարգու հնազանդելու համար՝ Աւ հրամանն ոտքի տակ չենք կրնար առնել։ Հրեայք նորէն բարկացան ու Թողուցին։ Առաքեալները գնացին մկալնոնց պատմեցին, և ամենքը մէկէն աղօթք ըրին որ Աւ չնորհքն աւելցընէ որ չխափեն։ Մէկէն կեցած տեղերնին շարժեցաւ ու նորէն հոգին ՚ի բրենց եկաւ։

ՃԼԲ

Հ. Երբոր հաւատացեալք ըսկսան շատնալ, Մչլերնին ինչ կարգ կանոն դրին:

Պ. Յոի խրատներուն հետևելով ա-մէնքը մէկ սիրտ մէկ հոգի, ունեցած-նին կըծախէին ու բաժակնին կըբերէին մէկտեղ կըդնէին որ հաւասար ամ-նուն բաժնըվի. կերակուրն ալ մէկ-տեղ կուտէին: Անանիան ու Սափի-րայ իր կինը աս կարգիս դէմ խարդա-խուն ընելով պատժըվեցան:

Հ. Անանիայի և Սափիրայի ըրած խարդախութինին ինչ բան էր:

Պ. Առնք ծախեցին երկիրնին ու բաղկին միայն մէկ մասը տարաւ Ա-նանիան Պետրոս առաքելոյն տուաւ: Անանիա, բաւ առաքեալը, գիտնաս որ աս գործքովդ զԱծ խաբեցիր: Ա-նանիան մէկէն հոն ինկաւ մեռաւ: Ե-տևէն Սափիրան եկաւ. հարցուց Պետ-րոս թէ Ո՞րչափ էր ադարակին գի-նը: Հրամեր եա ըսաւ: Ա՛ս ինչ է ըսաւ Պետրոս, խօսք դրեր էք որ զԱծ խա-բէք. դուն ալ երկանըդ քով թաղ-վիս: Ան ալ հոն ինկաւ մեռաւ, տա-րին երկանը քով թաղեցին: Առվա-մէնուն սիրտը սաստիկ վախ ինկաւ որ կեղծաւորուն չըննեն:

Հ. Առաքեալները ըրած հրաշքները՝ Յեսուն ըրածները չատուԹը կըհասնի։

Պ. Ամենևին Յեսուն պէս անԹիւ հրաշք կընէին, և զամէնքը կըհատացընէին. այնչափ որ Պետրոսի անցնելու ճամբուն վըրայ կըգընէին հիւանդները որ իրեն չուքը վըրանին զարնէ ու բժշկըվին. չատն ալ առաքեչոց Թաշկինակը կամ ուրիշ լաԹը կըտանէին հիւանդին վըրայ կըգընէին ու կըբժշկըվէր. Թշնամիները ալ կըվախէին դէմ խօսելու։ Իսկ Պետրոս առաքեչոյն ըրած հրաշքներէն մանաւոր կըսիրվի Ենէա անդամալոյծն որ բժշկեց, և ՏաբիԹա բաքեպաշա կինն որ երբոր մեռաւ՝ յարուցուց։

Հ. Առաքեալները միշտ հանգիստ կըլսցան իրենց քարոզուԹիւնը ընելու։

Պ. Չէ. վո՛ր ի՜նչ չեփ[illegible]անալով քահանայապետներն ու փարիսեցիք, առաքեալները բանտ դնել տուին։ Բայց գիշերը հրեշտակ մը եկաւ զիրենք ազատեց. գնացին տաճարին մէջ ըսկըսան քարոզել։ Առաւօտանց Հրեայք մարդ խրկեցին բանտն որ գատաստանի բերեն զանոնք։ Գնացին որ բանտը գտոյ, մէջը մարդ չիկայ։ Ետքը ուրիշներն եկան ըսին որ տաճարին մէջն են։ Զարմացան, բայց կանչեցին սըրգողեցան Թէ ինչո՞ւ կըքարոզեն։ Անոնք համարձակ պատնեշին Թէ մենք

մարդու ըսածին չենք նայիր, Ա՛յ կըհնազանդինք: Եթէ ըսկսան երես՝ նին զարնել անոնց Յոի դէմ ըրած անօրէնութիւնները. Հրեաներն ալ կատղեցան, դուրս հանեցին զիրենք ու խորհուրդ ըրին որ ըսպաննեն: Ընտաւեն գամալիէլ խելացի մարդ մը իրենց խորհուրդ տուաւ որ անոնց ձեռք չիգըպցընեն. Թէուդաս ասոնք՝ ըսաւ՝ Թևդասին ու Յուդային պէս են որ ելան ժողովուրդն ապստամբեցընելու համար ու կորսըվեցան, ասոնք ալ կըկորսըվին. իսկ Թէուդաս Աստուծմէ է ըրածնին, Ա՛յ դէմ կռիւ ըրած կըլլաք, ու զիրենք ալ չէք կրնար ջնջել: Այնպանիս իրենց խելքն ալ պատկեցաւ. բայց նախ աղէկ ծեծ մը տուին առաքեալց ու արգիլելով որ չխօսին, Թողուցին: Անոնք ալ ուրախանալով որ Յոի անուանը համար նախատուեցան, գնացին՝ ալ աւելի ըսկսան քարոզել:

ԾԼԴ

Ե. Երբոր հաւատացեալները շատցան, աղքատներուն հոգն ալ միշտ առաքելոց վրայ էր:

Գ. Առաքեալները տեսնելով որ չեն կրնար հասնիլ ժողովրդեան հոգեւոր և մարմնաւոր պիտոյքը մէկտեղ հոգալու, խորհուրդ ըրին, եօթը հո-

դի ընարեցին ու սարկաւագ օրհնեցին որ գրսի բաները հոգան. և էին սոնք. Սեփանոս, Փիլիպպոս, Պրոքորոն, Նիկանովը, Տիմոնիա, Պարմենա, Նիկողայոս. որոնց մէջէն Սեփանոսը հոգւոյն սուրբ շնորհքով լցված՝ հրաշքներ կընէր, թշնամիները կըպատասխանէին:

Ե. Հրեայք Սեփանոսի թշնամանալով կըրցան իրեն վընաս մը հասցընել:

Պ. Բռնեցին քահանայապետին առջև դատաստանի տարին, ըսելով թէ զԱստ ու զՄովսէսը կըհայհոյէ: Քահանայապետան իրեն հարցուց. Սեփանոս տեղնիտեղը ցցուց Հրէից խըստասրտութիւնը և իր ըսածներուն ճշմարտութիւնը: Ասով սաստիկ բարկացան վըրան: Նայեցաւ Սեփանոս երկինքն ու ըսաւ, Ահա կըտեսնեմ զերկինս աբեր կողմը նստած: Ամէնքն ականջնին գոցեցին՝ հայհոյեց ըսելով բռնեցին տարին քարկոծեցին. որ մեռնելու առեն կանչեց. Տէր Յս ան իմին հոգիս: Եւս ծունկի վըրայ եկաւ, Ած՝ ըսաւ՝ սոնց ըրածը մեղք մի ածեր, ու մեռաւ: Ետքը եկան հաւատացեալները լալով արցունքով մարմինը վերուցին: Ա աբեն Սեփանոս Քրի համար առջև արիւն թափողն ըլլալուն՝ նախավկայ ըսվեցաւ:

Հ. Սէյն Ստեփանոսի մահուան առեններն ուրիշ հաւատացեալները հանդիսա էին։

Պ. Հրեայք բոլոր քրիստոնէից դէմ հալածմունք հանեցին, ան պատճառաւ բոլոր աշակերտներն Երուսղէնցը բուեցան ու գացած տեղերնին կը քարոզէին։

Հ. Հոգեգալստեան եռքը առաքելոց ըրած գործքերը նոր կտակարանին մէջ բոլոր կըպատմըվի՞։

Պ. Ընդ. միայն Պետրոսին մէկ երկու գործքերը. Փիլիպպոսին զնեղքինին մերտելը. Ընանիասին ձեռքով Պօղոս առաքելոյն դարձը, և եռքը Պօղոս առաքելոյն Բառնաբասի հետ ըրած քարոզութիւնները։ Այնչափ որ ասոնցմէ մակաբերենք ուրիշներուն ըրածներն ալ։

Հ Պետրոս առաքելոյն վերայ պատմըված գործքերը որո՞նք են։

Պ. Սիմոն մոգին տուած յանդիմանութիւնը։ Հեթանոսներուն՝ եկեղեցւոյ անդամ ըլլալնին իրեն յայտնըվիլը։ Բանտէն հրեշտակին ձեռքով ազատիլը։

Հ. Սիմոն մոգն ո՞վ է, և Պետրոս առաքեալ զինքն ինչո՞ւ յանդիմանեց։

Պ. Սիմոն կախարդ մարդ մըն էր Սամարիայի մէջ որ իր գործքերով զամէնքը զարմացուցած էր։ Երբոր Փիլիպպոս հոն գնաց, ինքն ալ եկաւ մկրտըվեցաւ ու քովէն չէր զատվեր, և ըրած

հրաշքներուն վերայ կրզարմանար։ Ետքը երբոր Պետրոս առաքեալն ալ հոն եկաւ ու մկրտածներուն վերայ ձեռք դնելով հոգին ետ առնել կուտար, Սիմոն հանեց առաքեալներուն ըստակ տուաւ որ իրեն ալ տան ան իշխանութիւնը։ Ընտտեղը Պետրոս՝ Ըստակ կիդ հետ կորսըվիչ ըսաւ. սիրտդ չիտակ չէ, անոր համար հոգւոյն ետյ ընորհքէն զրկըված ես. ապաշխարէ որ Թողուի ըլլայ քեզի։

ՃԼԴ

Ս. Փիլիպպոս ինչպէս մկրտեց Եթովպացի ներքինին։

Պ. Անգամ մը հրեշտակ Ա.Յ Փիլիպպոսի հրամայեց որ Երէմին դէպի գայ հանող ճամբէն երթայ. հոն ճամբուն վերայ հանդիպեցաւ Եթովպացոց Թագուհւոյն ներքինի գանձապետին որ ուխտն ըրած՝ կառքով կերթար նար Երէմն։ Փիլիպպոս հոգւոյն ետյ ազդմամբը քովը գնաց, տեսաւ որ Եսայի մարգարէին գիրքը կըկարդար. հարցուց Թէ՝ կըհասկընաս։ Ներքինին՝ Չէ ըսաւ ու աղաչեց զինքն որ ելլէ քովը նստի ու իրեն մեկնէ։ Կարդացած տեղն ալ հանդիպեցաւ Քրիստի վերայ գրածը Թէ՝ Ոչխարի պէս առանց ձայնի մեռցընելու տարին։ Ներքինին հարցուց Թէ Ա՛ ո՞ւն համար կըսէ։

Ընատեղը փիլիպպոս տեղնիտեղը քեն հաւատքը անոր սորվեցուց : Երբոր ջրի մը քով մօտեցան , նեղքինին ուզեց՝ մկրտվեցաւ , և հոգին ալ եկաւ վրան . եւքը հրեշտակը յանկարծ փիլիպոսը քովէն վերուց՝ ուրիշ քղաք տարաւ . նեղքինին ալ ուրախութ լըցված՝ գնաց իր տեղը :

Հ . Պօղոս առաքեալն ով էր , և ինչպէս գարձաւ :

Պ . Սաւուղ անունով սաստիկ օրինաց վրէժխնդիր Հրեայ մըն էր , որ Ստեփանոսի քարկոծման առեն քարկոծողներուն լաթերը պահեր էր : Իմանալով թէ հաւատացեալները Դամասկոսի մէջ կըշատնան , քհնյապետէն թուղթ առաւ Ճամբայ ելլելու որ երթայ զանոնք բռնել տայ : Երբոր Դամասկոս մօտեցաւ , յանկարծ երկինքէն իր չորս դին լոյս փայլատակեց , ինքն ալ գետինն ինկաւ ու ձայն լսեց թէ Սաւուղ Սաւուղ , ինչո՞ւ զիս կըհալածես : Պօղոս ըսաւ . Տէր , դուն ով ես : Նորէն ձայն եկաւ թէ Ես Յ՚Ն Նազորեցին եմ : Տէր ինչ կուզես որ ընեմ ըսաւ Պօղոս : Ան ալ պատնեց . Ելի քղքը գնա ու ինչ որ քեզի կըսեն՝ ըրէ : Պօղոսին քովի մարդիկն ալ զարհուրած՝ բան չէին տեսներ , միայն ձայն կըլսէին : Եւքը աչվընները կուրցած՝ Դամասկոս տարին . հոն երեք օր անանկ անօթի ի կեցաւ , ինչվան Ա՚Ն հրամա-

նով Ննանիան եկաւ, ձեռքը վերան դնելով բժշկեց ու մրտեց։

Հ. Պօղոս մրտելէն ետև ինչ ըրաւ։

Պ. Մէկէն ըսկսաւ քարոզել Յն ու վկայել Հրէից հետ. անոնք կըզարմանային թէ ինչն էր որ զքրիստոնեանները հալածելու եկեր էր ու իրենց դէմ կընէր. ուստի իրենք ալ ետևէն եղան որ զինքն ըսպաննեն։ Ն. Հակերտներն ալ զինքը գիշերանց պարսպէն կախելով փախուցին, որ Եղէմ գնաց, ըսկըսաւ քարոզել։ Երբոր հոն ալ խմացան Հրեայք, ետևէն լինկան բռնելու։ Ննկից ալ Տարսոն փախուցին։

ՃԼԵ

Հ. Պետրոս առաքեալն ինչպէս յայտնըվեցաւ թէ հեթանոսներն ալ եկեղեցւոյ անդամ են։

Պ. Կուռնելիոս հարիւրապետ հեթանոս՝ բայց բարեպաշտ մարդ մը՝ միշտ ողորմութիւն կուտար ու աղօթքի հետ էր։ Հրեշտակ Ա. երևցաւ իրեն ըսաւ թէ Աղօթքդ Ա. ընդունեցաւ. ուստի Յոպպէ քաղքը մարդ խրկէ ու Պետրոս առաքեալը կանչէ որ քեզի սորվեցընէ փրկըվելու ձամբան։ Կուռնելիոս շուտմը իրէք հոգի խրկեց. անառենը Պետրոս կէս օրվան դէմ տանիքն երեր աղօթք կընէր, յանկարծ տեսաւ որ երկինքը բացվեցաւ, ու մէկ

կոտաւ մը ջուրս ծայրէն կախած, մէջը ամէն տեսակ կենդանիներով լցված, առջևն իջաւ: Պետրոս երբոր զարմացած կընայէր, ձայն մը լսեց թէ Պետրոս, ելիր մորթէ ու կեր ասոնք: Պետրոս ըսաւ. Քաւ լեցի ՏԷր, սիրշ բան չեմ ուտեր: Նորէն ձայն եկաւ թէ Մի ըսեր սիրշ, վր ղև ԱՅ սրբեց զասոնք: Ասանկ իրեք հեղ լսելէն ետև անյայտ եղաւ: Ասոր վրայ երբոր Պետրոս ըսկսաւ մտմտալ, նոյն ատենը Կուռնելիոսի խրկած մարդիկն ալ հասան, ու զինքը կանչեցին խօսեցան, պատմեցին Կուռնելիոսին հանդիպածը: Երկրորդ օրը հոգւոյն Ըբ ազդեցովը՝ հետը մէկ քանի Հրեայ առած՝ Կուռնելիոսի քով եկաւ, որ բոլոր բարեկամները ժողված՝ իրեն կըսպասէր: Երբոր Պետրոս տունը մտաւ, Կուռնելիոս ելաւ ոտքն ինկաւ: Պետրոս՝ Ելի ըսաւ՝ ինչ կընես, ես ալ քեզի պէս մարդ եմ. ու հոքը անոր իմացուց թէ տեսիլքով ԱՅ իրեն յայտներ է որ անկէց հոս օրինաց խորուն պիտի չըլլայ: Հիմա ինչ կուզէք ըսաւ. Կուռնելիոս ալ՝ կուզենք որ ըսաւ ԱՅ հրամանը մեզի ըսես: Պետրոս անոնց սորվեցուց ամէն բան ու մկրտեց: Բայց մէկ երկու օրէն որ Եէմ գնաց, Հրէից հաւատացեալները վրան գայթակղիլ ցցուցին, ինչուան որ լսեցին ԱՅ կամքն ու փառք տուին ԱՅ:

Հ. Պետրոս առաքեալն ինչ պատճառաւ բանտ գնաց, և ինչպէս աղատեցաւ:

Պ. Հերովդէս Ագրիպպաս Հրեաստանի թագաւորը՝ Հրէից աչքը մանալ ուզելով, հալածանք հանեց, ու Յակոբոս առաքելոյն գլուխը կըտրել ուզաւ. եաևէն Պետրոս առաքեալն ալ բանտ գրաւ, որ զատկէն եաև ան ալ ըսպաննէ. Եկէմի մէջ ամէն հաւատացեալք իրեն համար աղօթք կընէին: Եօթի գիշերը Պետրոս շղթաներով կապած՝ պահապաններու մէջ քնանալու ատեն՝ հրեշտակ մը եկաւ, Պետրոսը արթընցուց և ըսաւ, Ելո՛ւա արի՛ եր: Ընատեղը յանկարծ բոլոր շղթաները արձըկվեցան՝ ինկան: Գօտիդ կապէ, ըսաւ հրեշտակը, հողաթափներըդ հագիր, լաթըդ վըրադ առ ու եաևէս եկո: Պետրոս երազ կըկարծէր. բայց երբոր բանտին երկրորդ դուռն ալ ինքիրեն բացվեցաւ, ու գուրս ելածին պէս՝ հրեշտակն ալ չերևեցաւ, անատեղը իմացաւ թէ հրաշք է, ու Ա՛յ փառք տալով Մարկոսի տունը գնաց, ուր որ շատ հաւատացեալք ժողված իրեն համար աղօթք կընէին: Դուռն որ ըզրկաւ, աղախին մը նայեցաւ, ու ձայնէն ճանչնալով ուրախութէն դուռը չիբացած՝ներս վազեց իմացուց. անոնք չիհաւատացին. Պետրոս ալ դուռը շարունակ կըզարնէր. երբոր բացին ու

զինքը տեսան՝ զարմացան։ Պետրոս ալ եղածը պատմելէն ետքը՝ կեսարիա գընաց։ Բայց առաւօտանց երբոր Հերովդէս Պետրոսը չգտաւ, պահապանները ըսպաննել տուաւ։

ՃԼԶ

Ս. Պօղոս առաքեալն առջի քարոզութիները որ քաղաքն ըրաւ։

Պ. Բառնաբաս երբոր Անտիոք կը քարոզէր, գնաց՝ Տարսոնէն Պօղոսն ալ հանեց ու տարիի մը չափ հոն շատ պառուղ ըրին. և ամէնէն առաջ Անտիոքացիք Քրիստոնեայ ըսվեցան։ Անկէ հոգւոյն ձայն մը յայտնելովը որ զկռապաշտները երթան գարձընեն, երկուքը մեկտեղ Կիպրոս գնացին, շատ հոգի վաստըկեցան։

Ս. Կիպրոսի մէջ Պօղոս առաքեալն ինչ նոր գիպուածք հանդիպեցաւ։

Պ. Պափոս քաղքը Բարեյեսու կախարդը եւս էր որ Սերգիոս Պօղոս ըսվածը իշխանը հաւատքէ հանէ։ Անոր համար Պօղոս առաքեալը յանդիմանեց զան կախարդն ու ըսաւ. Ո՛վ խաբեբայ սատանայի որդի, Ա՛յ պատիժը վրադ ըլլայ որ կուրնաս ատեն մը։ Սերգիոս աս որ տեսաւ, հաւատքին վրայ աւելի հաստատուեցաւ։

Հ. Պօղոս առաքեալ Կիսլրոսէն ուր գնաց:

Պ. Բառնաբասին հետ Անտիոք Պիսիդեայ գնաց ու մուտ սինովան քարոզելու: Երբոր հոն չընդունեցան, անոնք ալ Եկան Իկոնիոն եկան. հոնկէ ալ հալածվելով, Լիւստրա գնացին: Հոն կաղ ծնած մարդ մը բժշկեց Պօղոս կռապաշտներուն առջև. անոնք առ հրաշքըս տեսնելով, կարծեցին թէ կուռքերն երկինքէն իջեր են. ուստի կովեր բերին որ իրենց առջևը զոհ ընեն: Ընատեղը Պօղոս ու Բառնաբաս լաթերնին պատռեցին, ըսկսան կանչել. Մենք ձեզի նման մարդ ենք, Ձըշմարիտ Աստը ձեզի կըքարոզենք: Ատանկով հազիւ արգիլեցին զոհելէն: Բայց ուրիշ քղքներուն Հրեաներն իմանալով թէ սատնք շատ ժղվդ կըդարձընեն, գրդռեցին ղամիներն որ զՊօղոս չարչարելով վռնտեցին. ան ալ Բառնաբասին հետ ուրիշ Յունաստանի քղքները գնացին ու շատ մարդ դարձուցին:

Հ. Հեթանոսներէն դարձած քրիստոնեաներուն ու Հրեաներէն եկածներուն մէջ ամենևին կռիւ չէր ըլլար:

Պ. Գրեթէ միշտ մէջերնին հակառակութիւն կար Մովսէսի օրէնքներուն համար. աւելի Թլփատութիւն վերայ: Հրեայք կըսէին թէ ամենքը պէտք է Թլփատվին որ փրկվին: Անոր հա-

մաը Պօղոսն ու Բառնաբասն Եղէմ խրկվեցան որ առաքելոց հետ խնդ ըրին՝ որոշեցին որ չեն լսիսաուին։

Ե. Պօղոս առաքեալ հեթանոսաց բուն քարոզելու առեն ամենևին թըշնամի չունեցաւ։

Գ. Իրեն շատ նեղուն հասցընողնե րը Հրեաներն եղան. թէպէտև հեթանոսներէն ալ երբեմն չարչարվեցաւ։ Ինչպէս անգամ մը երբոր Մակեդոնիա կըքարոզէր, դիւահար աղախին մը ամէն հանդիպելուն կըկանչէր թէ Ասոնք Աստուծոյ ծառաներն են։ Օր մը Պօղոս դարձաւ սատանային ըսաւ. Յիսուսի քրիստոսի անունովը ելլի ատկից. ու շուտմը կելնը բժշկվեցաւ։ Ասոր վըրայ դիւահարին տիրվըտանքը շատ սրդոզեցան որ անոր իրենց գաղտուկ բաներ յայտնելովը շատ վաստակ կըտանէին։ Անոր համար Պօղոսն ու Շիղան իր ընկերը բանտ գնել տուին, ձիղվդը կըխռովեն ըսելով։ Բայց կէս գիշերուն աղօթքի առեն՝ յանկարծ բանտն շարժ մը եղաւ՝ բոլոր դռները բացվեցան, ու իրենց ալ կապերն արձըկվեցան։ Բանտին վերակացուն ձայնէն արթընցաւ՝ ու կարծելով թէ փախեր են, յուսահատուէն թուրը քաշեց որ ինքզինքն ըսպաննէ. Պօղոս շուտ մը կանչեց թէ՝ Մի վախեր, հոս ենք։ Անատեղը պահապանը զարմանալով եղած հրաշքին վըրայ, բանտէն ջիրենք հանեց տուն տարաւ, ու

ինքն ալ ան դիշերը մկրտվեցաւ։ Ա-
ւտանց երբոր դատաւորներէն հրա-
ման եկաւ աղատ ըլլալու, Պօղոս պին
ուաւ թէ Ազատ Հռոմայեցի մար-
դիկ ծեծելով բանտ դրին, ու հիմա
գաղտնիկ կըհանեն։ Դատաւորները
երբոր իմացան ատոնց Հռոմայեցի ը-
լալնին, շատ վախցան, ու եկան Թո-
ղութի խնդրելով աղաւեցին։ Ասկէ
ետև Պօղոս ատկից անդին շատ քարո-
զութիններ՝ շատ հրաշքներ ընելով ե-
փեսոս գնաց։ Հոն ալ այնչափ եղաւ
որ իրեն Թաշկինակը հիւանդներուն
կըտանէին ու անով կըբժշկըվէին։

ՃԼԹ

Հ. Եփեսոսի մէջ Պօղոսի ինչ նոր
դիպուած պատահեցաւ։

Պ. Եփեսոս Սկևի քհնյի մը եօթը
տղաք կային, որ երդմնեցուցիչ կըս-
վէին, և դիւահարները բժշկել կըջա-
նային. տեսան որ Պօղոս առաքեալ
Յի՛ն անունովը դև կըհանէ, իրենք ալ
մէկ հեղ մը դիւահարի մը ըսին. Քեզ
կերդվընցընենք Յի՛ն անունովը՝ որ Պօ-
ղոսը կըքարոզէ։ Շուտմը դիւահարը՝
Յի՛ը գիտեմ ու Պօղոսը կըճանչնամ,
բայց դուք ո՞վ էք ըսելով վրան ին վա-
զեց ու անոնցմէ երկուքը անանկ չար-
չարեց որ ձորով մերկ ու վիրաւորած
ազատեցան ձեռքէն։ Ասով ժողովըր-
դեան սիրտը վախ ինկաւ, ըսկսան

կախարդական գրքերն այրել, խոստովանիլ ու գառնալ: Անոնցմէն Դեմետրիոս արծաթագործ մը որ կուռքեր կըշինէր, երբոր տեսաւ որ կուռքերը գնողները կըքիչնան, գրգռեց իր արհեստակիցներն որ ըսկսան խռովութիւն հանել. Պօղոս տեսաւ որ ձեռքերնէն ազատիլ չըլլար, եւս անկից առջի քարոզած տեղվանքը պտըտելով նաւ մտաւ որ Եէմ երթայ:

Հ. Երբոր Պօղոս Եփեսոսէն Եէմ գնաց, ինչ նոր բան պատահեցաւ:

Պ. Ճամբան երբոր Կեսարիա հանդիպեցաւ, հոն Ագաբոս աշակերտ մը մարգարէացաւ թէ՝ Եղէմ զՊօղոս կապեն պիտի ու հեթանոսներուն մատնեն: Ուստի Պօղոս երբոր գնաց Եէմ, Հրեայք վրան շատ բարկացած ըլլալով, բռնեցին զինքը, կուզէին մեռցընել, բայց գատաւորներու ձեռք մատնըվեցաւ, որոնք Հրէից հաճոյանալու համար չէին արձըկեր, արդարութիւն գէմ չընելու համար ալ՝ չէին մեռցըներ: Ասանկ մէկ երկու տարի կապված կեցաւ Պօղոս. բայց տեսնելով որ ուրիշ ճար չկայ, կայսեր դիմացն ելլել ուզեց. ուստի փեստոս դատաւորը զինքը Հռոմ խրկեց:

Հ. Պօղոս Հռոմ երթալու ատեն՝ ճամբան ինչ նեղութիւն քաշեց:

Պ. Շատ խառնակ օդերու հանդիպելով, քանի մը հեղ նաւակոծութիւն եղաւ: Անգամ մը որ ամէնքը յուսա-

հատած՝ ոչ կուտէին և ոչ կըխըմէին, Պօղոս անոնց սիրտ առաւ որ ուտեն, ըսելով թէ Ձեզ ինձի յայտնեց որ մարդ պիտի չկորսըվի։ Եւ հաքը երբոր յագ մաքի զարկաւ ու ըսկսաւ նաւը քայքայել ուղիղին վրնուորներն որ հոմ տանելու մաճատպարտներն ըսպաննեն որ չխփահիչին. բայց հարխուրապետը չհիմողաց, Ովոր ինչ կերպով կըրնայ թող ցամաքն ելլէ ըսաւ. վրի պղտզան ապրեցընել կուզէր։ Ասանկով մէյմէկ տախտակի կտորով ամէնքն ազատեցան ելան Մելիտինէ կղզին։ Հոն կղզեցիք վրէնէք սիրով ընդունեցան ու կրակ վառեցին որ տաքնան, վրրանին գլուխնին չորցընեն. Պօղոս կրակին մէջ խուխներ ձգելու առնը՝ մէջէն օձ մը ելաւ՝ Պօղոսի թևին պլլըվեցաւ. ամէն տեսնող ըսկսան ըսել թէ գէշ մարդ է եղեր որ պիտի մեռնի։ Բայց երբոր Պօղոս թօթվեց օձը կրակին մէջ ու իրեն բան մը չեղաւ, Ուրեմն ըսին ասիկա յաճնելրէն մէկն է։ Իրեք ամիս հոն կեցաւ Պօղոս, շատ մարդ բժշկեց։ Երբը գնաց Հռոմ, և տեսնելով որ իրեն գէմ գատաստանի ելլող չկայ, մէկ տուն մը քարոզուի կընեը։ Քանի մը տարիէն եաև Ներոն կայսրը մէկ օրվան մէջ Պետրոսը գլխատեց։

ԳԻՏԵԼԻՔ

Հ. Ի՞նչ կատակարանին պատմուճն ալ գրեց։

Պ. Յոհ վարքը գրեցին չորս աւետարանիչները, Մատթէոս, Մարկոս, Ղուկաս, Յովհաննէս։ Մատթէոս հրեաբին գրեց Եչմի մէջ՝ քանի մը տարի իրը վեց տարի ետքը։ Մարկոս Պետրոսի տուն տալովը Հռոմ գրեց աւետարանը՝ քանի մահուանէն տասը տարի ետև։ Մարկոս և Ղուկաս՝ առաքելոց աշակերտներէն էին։ Ղուկաս Պօղոսէն ու մէկալ առաքեալներէն լսելով գրեց աւետարանը՝ քանի համբարձմանէն իրը քսան տարի ետքը։ Յովհաննէս ալ՝ քանի չարչարվելէն վաթսունըհինգ տարի ետև։ Ա իրեքն ալ հռոմերէն գրեցին։ Իսկ քանի համբարձմանէն լինչվան Պօղոսի Հռոմ երթալուն պատմութիւը զատ գրեց Ղուկաս աւետարանիչը, որ Գործք առաքելոց կըսվի։

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

Հ. Հրեայք երբեմն խստասրտութիւն կրեալ և քրիստոնէից դէմ կռուելով որչափ առեն դիմացան։

Պ. Աճ իր երկայնամիտ համբերութիւն կրեալ մահուանէն ետև քառասուն տարի ալ երբեմն միջոց տուաւ որ խելքնին գլուխնին ժողվեն ու գառնան որ Աւ ըսպառնալիքէն ազատին։ Բայց երբոր ճար չեղաւ, Թողուց Աճ որ հռոմայեցի իշխաններն ըսկսան զինքնիք չափէն աւելի չարչըրկել. որոնց վերջինն եղաւ Փլորոս գառատւորն որ սաստիկ անողորմութեամբ կըտանջէր Հրեաները։ Անոնք ալ չիդիմանալով խօսք գրին, ապստամբեցան Հռոմայեցոց մէ. և երբոր չորս իշխան առաջնորդ գնելով ամըրցուցին Եէմն ու Հրեաստանի ուրիշ քիչ քաղքները, և ըսկըսան պատրաստիլ։ Եկաւ ատոնց գէմ Վեսպասիանոս՝ և Տիտոս իր տղան, կռուեցան զարկին զարնըվեցան, ինչվան որ բոլոր Հրեաստան և Եէմ հիմնայատակ կործանեցաւ։

Հ. Եէմի կործանումն ինչ կերպով ըսկսաւ։

Պ. Երբոր լսեցին Եէմացիք թէ Հռոմայեցիք եկան բոլոր Հրեաստանի քա.

ըսքնեըն առին, մեծ խռովուե ինկաւ մէջերնին. ոմանք նորէն Հռոմայեցոց հնազանդիլ կուզէին, ուրիշներն ալ ինչվան եաքը պատրաստիլ: Այս պատճառաւ սրիկայ մարդիկ մէկ եղած՝ ըսկըսան կռիւ ընել մէկալ Հրեաներուն հետ. և քաղաքին դռները գոց, մէջն ամէն օր վայնասուն, մէկզմէկ կըջարգէին: Տաճարն եղեր էր իրենց պատրաստին տեղը. որչափ որ ուտելու պաշար ունէին, բոլոր կրակի առին. անանկ որ գեռ Թշնամիք վըրանին չհասած՝ մէջերնէն խեղացիներն իմացան որ աս մասնաւոր Այ պատիժն է, ասանկով ուզեն չուզեն՝ պիտի ընջըվին. մանաւանդ որ Այ ալ մէկ քանի յայտնի նըշաններով իմացուց իրենց գլխուն գալըքը:

Հ. Այ Եհմի կոթծանելուն ինչ նըշաններ առաւ:

Պ. Նախ՝ տաճարին պղնձէ դուռն որ քսան հոգի հազիւ կըրնային գոցել, կէս գիշերանց ինքիրեն բացվեցաւ, և տաճարին մէջ ահաւոր հրեշտակներու ձայն կըլըսվէր որ կըսէր. Հոսկէց փախչինք, փախչինք հոսկէց: Ը, կրակի պէս վառած կաւքեր ուխտմբ խուռմբ զօրքեր կերևային օդուն մէջ երկինքը: Ճ, Յեսու անունով մարդ մը Եհմին մէջ եօթը տարի գիշեր ցորեկ անդադար մեկդիէն մեկալ դին վազվզտելով կաղաղակէր.

Վա՛յ վա՛յ վա՛յ Եէմի։ ՟ե. Երկինքը սաս-
տիկ մեծ լոյս մը երևցաւ՝ տաճարին
ջորս գին պատած՝ կէս ժամի չափ. ա-
հաւոր տեսքով պոչաւոր աստղ մըն ալ
երևցաւ քաղքին վրայօք տարիի մը
չափ։

Հ. Եէմ ինչպէս պաշարվեցաւ։

Պ. Տիտոս շատ զօրքով եկաւ քաղ-
քին չորս կողմը բանակը դրաւ ու ըսկը-
սան երկու կողմէն սաստիկ պատրզմիլ։
Տիտոս շատ անգամ կըյորդորեր զՀրեա-
ներն որ խաղաղուն ընեն, բայց ամ-
նևին օգուտ չէր ըլլար։ Եաքը հողա-
բլուրներ՝ աշտարակներ չինեց, ու բա-
բաններով պարիսպներն ըսկսաւ ծեծել։
Անոնք հողաբլուրը կայրէին՝ յուսահա-
տած սաստիկ քաջութի ցուցընելով.
բայց սովը զիրենք խիստ կըտանջէր, և
շատ մարդ կըմեռնէին անօթութէ, շատն
ալ կըփախչէին քաղքէն։ Ասանկ պա-
տերազմելով, Հռոմայեցիք առջի պա-
րսպին մէկ կողմը փլուցին ու զՀրեա-
ներն երկրորդ պարիսպը փախուցին։

Հ. Հռոմայեցիք ձեռք ինկած Հրեա-
ներն ինչ կընէին։

Պ. Ինքիրենուն անճնաոուր եղող-
ները կըթողուին երթան ուր որ կու-
զեն։ Բայց պատրզմի մէջ բռնածնին
քաղքին դիմացը խաչը կըհանէին՝ օրը
հինգ հարիւր մարդէն աւելի. թէպէտ
ինքիրենուն գնացողներէն ալ շատը
չարաչար տանջանքներով կըսպաննէին

Հռոմայեցոց զինուորներն որ պահած ըստահնին քովերնէն առնեն:

Հ. Տիտոս ինչ կերպով առաջ տարաւ Եէմին յաղթութիւնը:

Պ. Որովհետեւ ինքը քաղքին աղբիւրները և ամրուները վրայ զարմացած՝ կուզէր ազատել, անոր հմի իրեք օրվան մէջ բոլոր քաղքին չորս դին հեռուէն նոր պատ մը քաշել տուաւ որ ոչ ջուր ունենան խմելու, ոչ գաղտուկ ճամբայ մը՝ քաղաքը կերակուր տանելու, և ոչ յոյս փախչելու ազատելու, և անձնատուր ըլլան: Ուստի Եէմի մէջ չհպատամբվելու սով տիրեց: Թէոր մկկը չոր խոտ գտնէր ուտելու, երջանիկ կըսեպվէր: Մայր մը իր գրկի տըղան եփեց՝ կերաւ: Տընեըն ու փողոցները մեռելներով լեցվեցան, մարդ չէր հասնէր թաղելու, և մեռելները պարիսպէն վար փոսերուն մէջ կընետէին: Տիտոս աս խեղճութիւնները տեսնելով ու չիկըրնալով ճար մը ընել, Աճէ կըսէր աս բաներս ընողը: Իսկ Եէմին մէջի խռովարարները բոլորովին յուսահատած ու կատղած՝ խէլքէ մտքէ չանցած չարիքը կըգործէին. մէկու մը չէին գթար. որուն բերնէն-որ անձնատուր ըլլալու խօսք մը լսվէր՝ մէկէն կըսպաննէին: Պաշարման չորրորդ ամսուն մէջ Հռոմայեցիք Անտոնեան աշտարակին առին ու հիմնայատակ փլուցին: Ետքը տաճարն ալ առին ու Տի-

տոսի կամքին գէմ կրակի տուին : Ան-
կից ետև երրորդ պարխասն ալ տուին
ու քաղքին բոլորովին տիրելով Թալ-
լեցին :

Հ. Ընէմի կործանման առեն ոչնչափ
մարդ կար մէջը :

Պ. Ջատկի տօնին հանդիպելով, ու-
րիշ քաղքներէն շատ մարդիկ հոն
ժողվըվեր էին, շատն ալ տրուեր հին
հոն ապաւիներ էին. ուստի իրենց
բազմութիը պատրվին առեն մեռածնե-
րուն համրանքէն կըրնայ իմացվիլ :
Տասնըմէկ հարիւր հազար մեռան, կը-
ոչ Յովսեպոս, իննսուն հազար ալ գե-
րի եղան. Թոդ փախածներն ու ապս-
անդին ցրուածները :

Հ. Ընէմի պաշարման առեն մէջը
քրիստոնեայք չկային :

Պ. Պաշարմանէն առաջ երբոր նշան-
ներէն իմացան Թէ պիտի կատարվի
Քրի ըսպառնալիքը, ամէնքն ելան փա-
խան :

ՍԲ ԳՐՈՑ ՊԱՏՄՈՒԷ ԻՐԱՑԱՆՈՒԹԻՒՆ ԴԱՍԷՆ
ՀԻՓ ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐ։

Ա. Երեշտակը հպարտութէ սատանայ եղաւ։ Մարմնով անանուն և հոգւով սատանայ գարձած մարդն ալ՝ խոնարհութէ հրեշտակ կըլլայ։ 8

Բ. Մեծ էր Ադամայ մեղքը՝ Աշ ամբոյն գէմ, անոր հետ սատիկ պատժըվեցաւ. ալ մեծ եղաւ Քրիստոսի մեր ըրած անիրաւութիւնէրուն դէմ։ Անոր հետ վայ անոր որ Քրիստոս մեծ ամբոյն մեծ անիրաւութէ յաղթել կըջանայ։ 10

Սէ գիրքը կըսէ թէ Ադամ մեղանչեց. բայց ապաշխարութիւն ուշացընելուն համար արժան չիսեպեց ըսել թէ Ապաշխարեց։ Մեղանչելէն ետև մարդ որչափ ուշացընէ ապաշխարելը, այնչափ գժուար կըլլայ մեղքերէն սրբըվիլը։ 11

Գ. Աբէլի նման ըլլալու հետ՝ ուրիշներէն եկած նեղութիւն համբերելու է. բայց Կայէնի նման ընլալու հետ՝ միայն սրտով զուրիշն առնելը հերիք է։ 13

Դ. Մեղաւոր մարդիկ որչափ շատ ըլլան, այնչափ անհոգութէ մեղք կընեն՝ միմիանց սիրտ առնելով. բայց

Ա՛ն որչափ մեղաւորներըը շատ ըլլան՝ այնչափ շուտ և սաստիկ կըպատժէ զանոնք : 16

Նոյայ հետ ամէն տեսակ կենդանի. ներէն ալ փրկըվեցան, բայց անոնք միայն որ տապանը մտան ու տապանով ջրոյն մէջ պարտեցան , և նեղուածք տեղ չարչարվելով կեցան : Ամէն ազգ մարդիկ արքայութի՛ւն պիտի երթան , բայց անոնք միայն՝ որ Քրիստոսին կապաւինին , ու խաչին հետ մէկտեղ կըմկրտըվին , և ինչվան ետքը խաչին պլլըված՝ չարչարանք կըքաշեն : 16

Ը. Ծիածանը որչափ աւելի մարդկանց նշանի կարօտ եղած ատեննին երևնայ՝ մուրթ ամպերու մէջ , այնչափ աւելի գոյնզգոյն աղեղը կըփայլի : Սը՛ եկեղեցին ալ Ա՛յ շնորհքներովը զարդարված՝ որչափ սաստիկ թշնամիներու մէջ իյնայ ու որչափ հալածվի , այնչափ աւելի փառաւոր կըտեսնըվի , և զմարդիկ Ա՛յ հետ կըհաշտեցընէ : 18

Զ. Ի՞նչ օգուտ որ կըպարծինք գրախտին Հայաստանու մէջ ըլլալուն համր, երբոր Ա՛ն գրախտին մէջը չէ : Վա՛յ անոր որ հպարտութի՛ւն կըպարծի իր իմաստութի՛ւն զարդարված խելքին վրայ , բայց Ա՛յ երեսէն ինկած է :

Է. Ո՛վոր իր ծնողացը վրայ կըծիծաղի ,

քամայ հետ ինքն ալ բոլոր աշխարք-
քիս առջև ծիծաղ կըլլայ, և ծնո-
ղացն անէծքին տակը կիյնայ: 23
Հպարտութ կարծեն մարդիկ թէ ի-
րենց խելքով բաղձանքնուն կըհաս-
նին, կըսկսին մեծ մեծ աշտարակներ
շինել մտքերնուն մէջ. բայց Ած յան-
կարծ կըշըփոթէ զիրենք ու կըսոր-
վեցընէ թէ որչափ բարձր բաներու
ձեռք զարնել ուզեն, այնչափ խո-
նարհ պէտք է ըլլան Ա յառջև: 24
Ը. Երանի՛ ճծաւակր ծնողաց զաւ-
կին. ըզ ան անոնց օրհնուելին ինք ալ կը-
վայելէ. բայց որչափ որ բարի ըլ-
իրեն գիւրին է, այնչափ ալ երբ
գէշնայ՝ պատժէն աղաստիլը դը-
ժուար է: 26
Թ. Ի՞նչ շահ խանութը շատ կենալէն,
երբոր ըստակ պիտի չվաստըկիս որ
երթաս զուարճանաս: Ի՞նչ օգուտ
երկար ապրելէն, երբոր առաքինու-
թի պիտի չվաստըկիս որ արքայու-
թի երթաս ուրախանաս: 29
Ժ. Որչափ որ յայտնի է թէ լեզուն իս
Ադամայ լեզուն է, այնչափ աւելի
ստոյգ է թէ խօսածնիս Ադամայ խօս-
քերը չեն*: 30
ԺԱ. Մեծ հաւատք ունեցողներուն
մեծ ու դժուար բաներ կապսպըրէ

* Վ՚ր էի Ադամ դէպ դեղին գեղեցիկ վը-
րայ իշխողը ու կուրը:

ԱՃ. բայց երբոր մեծ նեղութիւններու
մէջ կ՚ելլան, մեծ պաշտպանութիւն ալ
կընէ անոնց ԱՃ։ 32

ԻՌ. Աբրահամ՝ որչափ իրեն հիւր
գար՝ կընդունէր, անոր հոգիը ԱՃ ալ
ընդունեցաւ։ Ովոր ամէն աղքատին
ողորմութիւն կընէ, երբոր ԱՃ ալ գաղ-
տուկ գայ չիկարծած ատեններ ընդ-
գառնալու, Ա.Յ ալ սէր ցուցընելուին
ինքը զԱՃ կըստիպէ որ գառնալու
տեղ ողորմի։ 36

ԻԳ. Ձարերը երբոր Աստուծմէ կը-
կուրնան՝ Սոդոմացոց պէս արդար-
ներուն եռւէն կ՚ելլան որ ինսասեն,
բայց դուռը չեն գտներ, անոնց յաղ-
թելու դիւրին ձամբայ մը չեն գըտ-
ներ, ու եռքն ալ սաստիկ կըպատժը-
վին Աստուծմէ։ 37

Ձէ թէ միայն չար չըլլալու է, հապա
բարի ըլլալէն եռքն ալ չարերուն մէ-
ջէն հեռանալու է որ չարութէն ու
գալու պատիժէն կարենանք աղա-
տիլ։ 38

ԻԴ. Մինայն Աբրահամն է արդեօք որ
իր տղան խիստ սիրելուն հոգի Ա.Յ
ընծայեց։ Ա՛ս տարակոյս մըն է։ Բայց
ողբալի ձշմարտութիւն մը աս է որ շա-
տը զաւակընին չարաչար սիրելով աս-
տանային կընծայեն, աղէկ չիկրթե-
լով, բռնի աշխըրքի հետ կապելով
ու չար օրինակներով։ 41

ԻԵ. Ճամբորդը ձամբայ կընէ՝ քաղա-

քը հասնելու հմբ. ոբեր՝ ալ կապրին՝ արքայութեն հասնելու համար: թէ պէտ Աբրահամու բոլոր գանանու երկիրը տալ խոստացաւ, բայց ինքն իր կողմանէ գերեզման մը միայն գնեց հոն. գիտնալով որ մարմնոյն միայն է ան խոստումնքը: 43

ԺԲ. Երբոր մկուն լսհորը գոցեն, լուր ուսկից խմէ: Իսահակայ լբրհորները գոցեցին, բայց լուրը չեկըրցան պակսեցընել. վրն պէ աշխատանքէ չէր փախչէր, միշտնոր լբրհոր կբանար: Ովոր կուզէ Աշ ընորհքին մէջ միշտ ապրիլ, թէոր սատանան իրեն մեղք ընել տալով ընորհքն արգիլէ, պէտք է միշտ աշխատի ու մեղքերը դուրս ընէ որ միշտ նոր շբնորհք ընդունի: 46

ԺԴ. Եսաւ է չարագործ մարդն որ անցաւոր զուարճուե հմբ արքայութէ փառքը կարհամարհէ, ու եաքը իր խելքոյն ըրած բաներուն վբրայ կբպարծի, կարծելով թէ հպարտութէ խոնարհին պետի յաղթէ. բայց վերջը ինքիրեն խաղք եղած՝ խոնարհին փառքին կընախանձի: 47

ԺԵ. Յակոբայ Աշ մեծամեծ խոստումնքներ ըրաւ ու Եսաւէն ալ մեծ բլլաս ըսաւ. բայց Յակոբ Եսաւէն շատ տկար կբտեսնէր զինքը: Աշ սանդուխովիմացուց իրեն՝ նաև ու-

րիշներուն՝ որ Ա յ ծառանները թէ և անարգվին մարդկանց առջև, բայց ինքը կիջնայ՝ անոնց հետ կըբնակի: 50

Ած Յակոբայ իշխանուն ու փառք. խոստացաւ, Յակոբ գայեր Լաբանու ծառայութեե մէջ կաշխատի, Ովոր կուգէ Աստուծմէ փառաւորվիլ, պիտի աշխատի անարգվի՝ ուրիշներուն ծառայէ: 51

ԻԹ. Սատանան մահուան առեն մարդուն կուգայ կամբաստանէ թէ իմ բաներըս գործածեցիր ու վայելեցիր, և հիմա իմ գործքերըս քու քովդ է: Երանի՛ ան մարդուն որ կարենայ Յակոբայ պէս ըսել սատանային. Նայէ, թէորը քովըս քու բանըդ գտնաս՝ առ: 54

Ի. Եսաւ թուր էր սրած, անիրաւ հպարտ. Յակոբ լուր էր խաղաղ տարածված, արդար խոնարհ. Եսաւ զարկաւ ջրին մէջն ու փալփըլելով հպարտացաւ որ ուզածին պէս կըշարժի ջրին մէջ, բայց անոր չկըրցաւ ճնաւել, ինքը ժանգոտեցաւ: Իսկ Յակոբ գետնին հետը առջևը խոնարհելով արևուն զօրութեն ինչվան երկինք բարձրացաւ: Ուր որ պարտքերնիս է խոնարհիլ, վայ թէորը չխոնարհինք. բայց հազար անգամ երանի՛ թէորը իրաւունքնիս թողունք ու անիրաւին առջև խոնարհինք: 56

ԻԱ. Յակոբ աղէկ տղան սիրեց և ուրիշներուն առջև գգուեց. անոր համար ինքն ալ ցաւեցաւ՝ տղան ալ: Ան աղէկ մարդը կըսիրէ ուրիշներուն մէջ կաշխատողնէ. անոր համար ինքն ալ կուրախանայ՝ մարդն ալ: Ծառին աղէկ պտուղը թէպէտ կըսիրեն մարդիկ, բայց կըթողուն որ արևուն մէջ եփի ու հասնի: 58

ԻԲ. Յովսէփ գերի ծախվեցաւ, գնողներուն չամբաստանեց եղբարցը վրայ. Յովսէփ թէր եղաւ, վրէժ չիխնդրեց անոնցմէ: Ան է ամէն բան առաջ տանող, ով չիհաւտար. Ա՛յ ըրածին վրայ ովկըժգոհայ: Բայց ամէնքը կըժգոհան իրենց գլխուն եկած նեղուներուն վրայ: 60

ԻԳ. Ո՛րչափ մարդիկ Աստուծմէ կըպատժըվին՝ Ա՛յ ուզածն ընելնուն համար. վե՛ղ իրենք Ա՛յ դէմ ընելու մտքով կընեն: Յովսեփայ եղբարքն իրեն վրայ նախանձեր էին. Ան իրենց իմացուց որ փուճ տեղը չինախանձին, վե՛ղ ինքն անանկ կարգաւորեր է որ ամէնքն անոր երկրպագուն պիտի ընեն: Մտքով չիհաւնեցան աս բանիս, բայց գործքով տեղնիտեղը կատարեցին Ա՛յ ուզածը: 64

ԻԴ. Մեղաւոր մը իր մեղքերէն որչափ աւելի ետ կենայ, Ան ալ այնչափ աւելի զինքը տանջել կըսկսի.

բայց եղբը յանկարծ կըմխիթարէ. վր ղի անատենի տանջանքովը կի. մանայ մարդ առջի մեղքերուն մե. ծութիւը, և ղինքը տանջելուն հմի. ինքն ալ կըսկսի ղԱՅ սիրել: Յով. սեփայ եղբարքն երբոր իրեն ոտքը դիմեցին, ինք ալ անատենն ըսկսաւ ղիրենք փորձել՝ նեղը խօթել. և քանի որ նոր վիշտ կըհասցընէր ի. րենց, այնչափ աւելի կըճանչնային յանցանքնուն ժեծութին ու կըզղջայ. ին: Բայց քիչ ատենէն ղինքը բոլո. րովին յայտնեց ու զանոնք սիխիթա. րեց: 67

ԻԵ. Յակոբ թէոր զՅովսէփ չիկոր. սընցընէր ու չիցաւէր, եղբն ալ չէր գտնէր ու չէր ուրախանար. վիշտը՝ միայն կորսընցընելուն հմր էր, իսկ ուրախութիւը՝ տղուն հետ շատ բարիքներ ալ գտնալուն հմր: 70

ԱՅ զՅովսէփն առաւ Յակոբայ ձեռ. քէն, գործածեց, ու եղբը առատ շահով նորէն իրեն դարձուց: ԱՅ ինչ հանգստութիւ որ կըղրկէ զմարդը, ան հանգստութիւը շահովը մէկտեղ ետ կըդարձընէ: 70

ԻՋ. Սովի հմր Եգիպտոս պէտք չէ երթալ. առջի բերանը կըհանդչե. ցընէ, բայց եղբը կընախանձի ու կըչարչարէ: Ովոր նեղութ մէջ աշ. խըրքիս հանգիստը կըփնտրուէ, եղբն ալ մեծ նեղութիներու մէջ կիյնայ: 75

ԻԷ. Փարաւոն Հրէից տղաքը ընչել ուզած առենն որ չըլլայ թէ իրմէն ապատամբին, իր պալատին մէջ կըմծծցընէր ան տղան որ առենով բոլոր Հրեաներըը պիտի ապստամբեցընէր և զինքն ու իր ըօրքը պիտի ընչէր: Այ գէմ կուռիլ ուզողին չինել կուտայ Ած ան գործիքներն որ ինքն անոր գէմ պիտի բանեցընէ: 76

ԻԸ. Ո՞ր լսւած է որ խուխներու մէջ կրակ վառի ու չայրէ. բայց Այ կամքովը մորենին կըբռընկի ու չայրիր: Այ ապաւինած մարդիկ ինչ փորձուճներու մէջ ալ իյնան՝ չեն այրիր ու կըյաղթեն, թէպէտ տկար ու խեղճ ըլլան: 78

ԻԹ. Ած որչափ որ իր գթուէ գիրկը բացաւ փարաւոնին, անիկա այնչափ ըզգուշացաւ որ չիյնայ մէջը. անոր հմի արգարուէ վհին մէջ ինկաւ կորսըվեցաւ: Անզեղջ մեղաւորը չէ թէ Այ գթութիը կըյաղթէ, հապա ինքն Այ արդարուէն կըյաղթըվի: 81

Լ. Ինչո՞ւ հմի խաոացած մեղաւորը մեծամեծ հրաշքներով ալ գարձի չիգար: Թէոր Ած չէյայտներ, ինչ պէս կըրնայինք իմանալ: Վո զի չարագործներուն հոգւոյն աչքը խաւարած է, չեն տեսներ. պէտք է նախ Հրագ վառեն, չնորհք խնդրեն:

փարաւոնին սիրտը չօշափելի մուխ պատած էր, ինչ և ևս մեծ ջահերու կը յաղթէր: Առջի ուխտը պաշիններըչարագործներուն հմբր էին, իններորդը խստասրտին. անկէ ետև ալ մահ է եկածը: 84

ԼԱ. Իշլացիք Եգիպտոսէն աղատեցան՝ գառնը բաղարջով ուտելով. մենք սատանայէն բռնուէն աղատեցանք՝ ճշմարիտ գառնը զքեզ ճաշակելով: Բայց անոնք ամէնքն ալ գառնը կերածնուն պէս ելան փախան Եգիպտոսէն. հիմա որչափ մարդիկ գառնը կըճաշակեն, բայց Եգիպտոսէն փարաւոնին հետ կելլեն, այսինքն հպարտութիւն իրենք իրենց հաւնելով. անոր համար կընկղմին: 87

Թէոր մեծամեծ հրաշքներ պէտք եղան Իշլացոց Եգիպտոսէն ազատելու հմբր, հապա որչափ աւելի հրաշքի կարօտ է մեկ հոգի մը սատանային ձեռքէն ելլելու համար: Ասլսելով Թէոր մեկը յուսահատի իր փրկութէն, ես սա ըսելով կըվըստահիմ անտարակոյս փրկըվելու: Թէոր Աճ հին օրինաց սահմանը որ ամէն բան արդարութիւ կըդատէր՝ Իշլացոց արցունքովն ըստիպվեցաւ հրաշք ընելու, հիմա որ ամէն բան ողորմութիւ կըդատէ, որչափ դիւրին է քանի մը կաթիլ արցունքով մեծամեծ հրաշքներ Այ ընել տալու: 87

ԼԲ. Ընիրաւ մարդն ամէն բանէն աւե-
լի պէտք է վախնայ տկար ու խեղճ
մարդէն: Եգիպտացիք Իէլացոց ա-
նիրաւուն ըրին. բայց ըրած զրկու-
նին վճարեցին եւս տեղնիտեղ
պատիժն ալ առին: 92

ԼԳ. Մանանային համ չառնող Իէլա-
ցիք՝ մանանային ինկած տեղվանքն
իրենք ալ ինկան ճնացին ու աւե-
տեաց երկրէն զրկըվեցան: Հայրը-
դուէն համ չառնող քրիստոնեայք
ինչպէս որ սատանային բնակարա-
նին մէջ կընդունին հաղորդուելը *,
իրենք ալ սատանային ձեռքը պի-
տի մատնըվին: 94

ԼԴ. Մարդիկ զանճ սիրելու կոչ եղեր
են: Երբոր զաշխարհ սիրելով Ա-
տուծմէ պաղած կըլլան, Անճ իր սի-
րոյն կրակն անոնց սրտին դպցընե-
լուն պէս կարծեն թէ պիտի այրին:
Ա՛ս ճշմարտութիւնը ճանչցողը չէ թէ
Իէլացոց պէս կըսէ թէ Ձիխօսի մե-
զի հետ Անճ, հապա մէկէն իր սիրտն
աշխըրքէս կըբաժնէ՝ Անճ սիրոյն մէջ
կըճգէ կըբռընկըցընէ: 98

ԼԵ. կարծեն մարդիկ որ իրենց խիստ
մօտ ազգականը ծնողքն են, բայց
կըսխալին. անոնք մարմնոյ ծնողքն
են. իսկ հոգւոյն՝ Անճ: Ղևատացիք
իրենց հոգւոյն ազգականին հրա-

* Վա՜յ ի՛նչ անպէտք ռեղաւորին պերճը թօխած է:

մանուկը մարմնոյ աղգականներուն
չհինայեցին: Որչափ մարդիկ իրենց
տղաքը չհորտմեցընելու համար Թող
կուտան որ Այ դեմ ուզածնին ընեն,
ու ասով զԱծ կըտրտմեցընեն: 100

Երբոր մարդ մեղքերով Այ պա-
տուհրանքին տախտակները գետի-
նը կըզարնէ կըկոտրէ, ետքը Թէոր
խելքը գլուխը գայ՝ նորէն գրել
ուզէ, Ած կըհաճի, բայց անատեռը
Ած կուզէ որ աչխատի՝ տախտակ-
ներն ինքը չինէ. այսինքն աղէկմը
ապաշխարէ ըրածին վըրայ: 101

ԼԶ. Թէոր Նաբատ ու Աբիուդ բուր-
վառին կրակը դրսէն առնելով Այ
կրակէն այրեցան, որ միայն օրի-
նակն էր Քրիստոսին, հիմա որչափ
աւելի Թէոր ուրիշ սիրով Քրիստ
մօտենանք, Քրիստոսէրը զմեզ պիտի
այրէ ու դատապարտէ: 103

ԼԷ. Ի՛նչ մեծ անխելքուն է Իշլացոց
ըրածը. Ած երկինքէն անոնց ամէն
տեսակ համուեցող կերակուր կը-
իրկէ, ու անոնք միսի կըկարօտին
ու կըտրտնջան: Բայց ալ մեծ է մեր
ըրածը. Ած ինքզինքը մեզի կու-
տայ որ Ճաշակենք ու յաւիտեան
երեն հետ ապրինք. բայց մենք համ
չենք առներ՝ աչխըրքիս սիրով կապ-
ուած ըլլալնուս համար: Ըրածնիս
Թէ չենք Ճանչնար, գէթ օրինակուին
ըզգաստանանք: 105

ԿՀ. Մինչ շատին պէտք է հեռուէն։
Կրտեսանելը տասերկուք էին.
Ինձացիք քանիին հեռուեցան։ Տա-
ը շատ էր երկուքէն։ Ահա աս
թիւերուն սխալ երևնալովը՝ ինչ-
վան հիմա շատը ինձացով հետ կը-
մոլորին։ Ես զի անոնք՝ միայն տասն
էին, իսկ մեկալ երկուքին հետ ես
ալ կրվկայէր. էչ թէ ես բազմուէ.
հապա բազմուին այլ տասին պէտք
է հեռուի։ 107

Մեծ պաշտօններու հասնելու վա-
փաք պէտք է ունենալ. առանց
փափաքի չի հասնըվիր։ Կորիը փա-
փաքեցաւ քահանայ ըլլալու, պատ-
ժըվեցաւ։ Ամեն մարդ ալ կուզէ
փրկըվիլ, բայց դժուխք կերթայ։
Վ՚ոզի փափաքիը գործքով պէտք է
ընել, չէ խօսքով։ 110

ԼԹ. Մովսէս տարակուսած՝ չէր գի-
տեր ջուր ուսկից գտնայ. մոքէն
չանցաւ թէ ապառաժ քարն ալ՝
երբոր ես ուզէ՝ իրեն ջուր կըրնայ
տալ։ Անպիտան մարդն ալ երբոր
կամօքն Այ աշխատի, խելացի ու
ոբ մարդիկներէն աւելի օգտակար
կըլլայ աշխարքիս։ Ա՛ս բանիս վերայ
տարակուսիլը մեզի իրաւունք կե-
բևնայ, բայց Մովսէսի վերայ պատ-
ժոյ արժանի յանցանք սեպվե-
ցաւ։ 113

Քանի որ հին օձէն այսինքն սատա-

նայէն վերաւորվինք՝ մեր խաչէն փախչելուն տրտնջալուն պատիժ, պէտք է որ քեզի խաչելուեը նայինք որ բժշկվինք։ 114

Խ. Բաղաամայ չահասիրուեին իրեն շուտ մեռնելու պատճառ եղաւ, Իէլացոց ալ շատ չարիք հասուց. բայց փենեհէս Աշ բարկուեին իջեցուց։ Ովոր Աշ ծառայուեե մէջ չահու համար կաշխատի, ուր էր թէ միայն իրեն վնասէր։ Բայց աս է փափաքելին, որ Բաղաամ եղած տեղը փենեհէս ալ գտնըվի։ Վայ ան ազգին որուն մէջը Բաղաամներ կըծաղկին։ 115

Մովսէս սքանչելի է, չէ թէ Աստուծմէ պատիւ առնելուն համար, հապա նեղուեիներու համբերող՝ անուշ՝ հեզ՝ նախանձաւոր և հաւատարիմ ըլլալուն համար։ Ուստի անոնք միայն պէտք է ուրախանան, որոնք որ կարողուեի ունին աս բաները ձեռք ձգելու. վասն իրենք ալ իրենց վիճակին մէջ կըրնան ըլլալ սքանչելի։ 118

ԽԱ. Քահանաներուն ձայնով Երիքով կործանեցաւ. քահանաներուն ձայնով մարդկանց սրտին մէջ սատանային տները կըկործանին։ Երիքովին ամէն բանը նեղուեցին. սատանայինը առաջուց նեղուած է։ 120

Վայ ան մարդուն որ սատանային

նզոված խորհուրդին կըհաւնի ու գաղտուկ սրտին մէջ կըթաղէ ու կըպահէ. թէպէտ դրսըվանց չիմացվիր, բայց օր մը Աֆ ամենուն առջև պիտի յայտնէ, ու զինքը Աքաբին պէս տնով տեղով այսինքն հոգւով և մարմնով կրակի պիտի մատնէ ու տանջանքները վրան լեռան պէս պիտի գիզէ: 121

Խբ. Աֆ արևն ըսաւեղծեց, ու ըսաւ, Դարձիր անդադար. Յեսուն ով է որ կարգիլէ թէ կեցի: Բայց անըզգայ արարածը ինչպէս առաջ Աֆ ասանկ ալ հիմա Յեսուայ հնազանդեցաւ: Ամբչնան ան մարդիկն որ իրենց սովորութիւը պատճառ բերելով մեծերուն հրամանին չեն հնազանդիր: 122

Խգ. Փառասուն տարի աշխատելով հազիւ մտան Իէլացիք աւետեաց երկիրը. բայց երկրին տէր ըլլալու համար շատ պատրաստներ ընել պէտք եղաւ: Մեղաւորը շատ զղջումով Աֆ գիրկը կըմըտնէ. բայց հոն հաստատ մնալու հմի շատ փորձութիւններ պիտի քաշէ ու շատ կռիւներ պիտի ընէ: 125

Խդ. Աւովգայ երկու ձեռքով յաղող ըլլալն ինչ օգուտ ունէր: Սատանան իր ուժին վստահացած է. թէ ուժով գէմ չես դներ, խաբէլով պէտք է յաղթես: Թէ նա աչով

բարև կուտայ, գու ձախըդ գող-
տուկ բանեցուր. թէտր յաչողուի
բարև տայ՝ հպարտացընելու հմր,
խոնարհուի թուրը սիրտը պէտք է
խօթես. ձախորդուի թէ ուժդ-
հալ ըսախպէ, վատահուի դէմն առ-
նելով պէտք է յաղթես: 130

ԽԵ. Դեբորա մարգարէացաւ՝ սիրտ
տուաւ. Բարակ՝ ղօրքով քաջուն-
ներ ըրաւ, Յայէլ յաղթուիլը ըմբն-
ցուց: Մէկ հոգի յաղթեց, իրէք
հոգի փառք կուտան Աւ: Թէ Աւ
փառային հմր մէկը կաշխատի, ին-
ջմվ իմանամ: Թէտր իր աշխատա-
նացը վարձքն ուրիշն առնէ ու ինքն
ուրախանայ: 131

ԽԶ. Եբեսուներկու հազարէն իրէք
հարիւր հոգի ճնացին Գեդէոնին քո-
վը. վր ալ ընտրեալքը քիչ են: Շա-
տերը գէշ ըլլալնուն ցրուեցան.
բայց ան քիչն ալ մինակ ճնացին,
խելքը կըցուցըներ թէ իրենք ալ ետ
քաշվին պատերազմելէն: Ովսր աշ
խըրքիս մէջ Աստուծով չիգործեր,
ասանկ կըմըտածէ. բայց անոնց
հետ Աճ կար՝ ամէնուն յաղթող: 133

Խէ. Թէտր արեւը կըսխրես, արեւուն
շատ մի նայիր որ իր ըլլսը վայելես:
Աբիմելէքը փառք կըսխրեր, ափսո՛ս
իրեն որ անդադար փառքին կընայ-
եր. կուրցաւ չարաչար. եղբայր-
ներն որ իրեն փառք պիտի ըլլային՝

Թշնամի կարծեց, ըսպաննեց. անոր համար անարգ մահուամբ չարաչար կորսըվեցաւ: 138

ԽԸ. Ուխտ ընել ԱՅ փառացը և մեր օգտին հճիւ է. ուխտը կատարելու առեն ոչ չուրախանար. ցեփեցայէ տրտմեցաւ ու ցաւեցաւ: ՎՅ ղի Աճ խելք առեր է որ մտածենք ու գործենք. թէտր մէկն առանց մտածելու ուխտ կընէ, ետքը կատարելու առեն որ կըմտածէ՝ պէտք է որ ցաւի, չէ թէ ուխտ ընելը դէշ ըլլալուն համար, հապա ինքն ԱՅ գրած կարգը չիսահելով առանց մտածելու գործելուն հճիւ: 142

ԽԹ. Ո՛րչափ մարդիկ մինակ ըլլալով առիւծէն ակար գազաններէն ալ կը յաղթըվին: Երանի անոնց որ Սամփսոնին պէս ԱՅ ապաւինած՝ առիւծները կըպատռեն: Որչափ որ մեծ փորձուներու յաղթենք, այնչափ աւելի անուշուն անունցմէ կըքաղենք: Թէտր առիւծին տեսքը նայիս, կըթուլնաս կըյաղթըվիս. իսկ թէտր ԱՅ ապաւինիս, կըյաղթես ու կըպգիս: 145

Ծ. Ամենևին խառնակ ձամբաներ երթալ պէտք չէ. կի թէտր գացեր է մէկը, նորէն պէտք է ետ դառնայ որ չիկորսըվի: Սամփսոնին հետ շատը կերթան աշխարք սիրելով կըկուռնան, կըկապվին, խաղալիք կըլլան

սատանային. բայց ո՛ւր էր թէ նո-
րէն գառնային Սամփսոնին հետ
ճանչնալով իրենց խեղճութիւնն ու
յաղթէին աշխարքին՝ սատանային
և իրենց մարմնոյն ալ մեկտեղ: 149

ԾԱ. Ովոր ձշմարիտ Ա՛Յ կապաւինի,
Ա՛Ծ միշտ անոր հետ կըբնակի ու
յաւիտեան զան մարդը կխոխեթա-
րէ: Մինչեան իր աստուածը կորսըն-
ցուց, մոխիրութիւնն զըկըվեցաւ:
Ո՛րչափ մարդիկ աշխարքիս մէջ ի-
րենց մեկ յօժարութիւնը պաշտելով
կարծեն թէ անով միշտ հանգիստ
պիտի ըլլան. բայց քիչ տեւենէն ու-
զեն չուզեն կըզրկըվին այն անկարգ
յօժարութէն ու բոլորովին թշուա-
ռութեան մէջ կիյնան: 151

ԾԲ. Ըսատ մարդիկ աշխարքիս փառ-
քը պատիւը Թողուլ հեռանալ կու-
զեն. բայց կարծելով թէ Ա՛Ծ զի-
բենք կարգիլէ, կրճնան ու եռքը չա-
րաչար կըկորսըվին: Հռութ և Որ-
փա ուզեցին իրենց հայրենիքէն
ելլել գալ Իէլացոց մէջ բնակիլ.
բայց Որփան ետ դարձաւ. իսկ Հռ-
ութն եկաւ՝ Յեհովային կարգն
անցաւ: Յայտնի է պատճառը.
Որփան բերնով ուզեց, Հռութը
սրտով: 154

ԾԳ. Ի՞նչ օգուտ ծնողաց իրենց բա-
րի ըլլալը՝ երբոր զաւակներն չեն կըր-
Թըված՝ բարի չեն: Աւաղ քէզ հե-

ղի քահանայապետ որ տղոցդ հա-
մար դու ալ պատժոյ տակ ին-
կար : 156

ԾԴ. Աճ ու հոգի է , աղտոտ հոգւոյ
քով չիբնակիր : Ինչացիք չարութիւ
լցված՝ Այ տապանակը հետերնին
կըպտըտցընեն որ ուզածնին առաջ
տանին : Ինչ օգուտ կրնէ տապա-
նակը երբոր տապանակին տէրը հե-
տերնին չէ որ տապանակին ալ ի-
րենց ալ պաշտպանէ . մանաւանդ
թէ անաստեն Աճ աւելի ղիրենք կը-
պատժէ որ իր տապանակն ալ ձեռ-
քերնէն առնէ : Հապա ինչ մեծ պի-
տի ըլլայ անարժան հաղորդվողնե-
րուն պատիժն որ Այ ու հոգին
կառնեն իրենց չար հոգւոյն հետ
կուզեն միացընել : 159

ԾԵ. Աչխարհիս մէջ ո՞ր մարդն է որ
ամէն բանի մէջ իր ուզածը կարե-
նայ առաջ տանիլ , և ամէն տեսակ
մարդկանց դիւրաւ խօսք հասկըց-
նէ : Աչեղ սաստկուճի ունեցողն է :
Եւ ինչպէս կըլլայ ատ բանիս մէջ ա-
ղէկ կրթըվիլ : Մովսէսին հարցու
որ աղէկ ատ բանիս մէջ Աճ ղինքը
կրթեր էր , ու ամէնքը կըպատկա-
ռէին իր լուսաւոր դէմքէն ու ահա-
ւոր կերպէն . բայց իր հեզութիւն
ինքը չգիտցող կըձևանայ . և Աճ
կըվկայէ թէ հեզ էր Մովսէս : Ու-
րեմն ահա քեզ ձամբան : Եւ ով

չիգիտեր թէ ինքիրերնուն տէղուն ունեցող մարդիկ տուելի են, չէ թէ պատկառելի սիրելի: 163

ԾԶ. Թշնամիէն պէտք է վախնալ՝ թէ ազգականէն: Ամէն մարդ թշնամիէն կըվախնէ ու կըզգուշանայ. բայց ովոր կուզէ Յօբայ առաքինութիւն ունենալ, թշնամիէն պէտք է զգուշանայ միայն. իսկ ազգականէն և զգուշանայ և վախնայ: Թշնամին գՅօբ կըչարչարէր, մեռցընել կուզէր. իսկ իր կիներն իրեն զԱծ հայհոյել կըստիպէր: Ո՛րչափ մարդիկ թշնամիի ձեռքէ մարմնով մեռնելէն կըզգուշանան կազատին, ու ազգականի ձեռքով գժոխքը կըթաղվին հոգւով և մարմնով: 166

ԾԷ. Սուրը Ած ընարեց, Ած անարգեց: Չգիտցողին զարմանալի կերևնայ. բայց զամէնքն ալ իրենց պաշտօնին մէջ Ած կըգընէ, մէկ յայտնի կանչելով մէկալը ծածուկ. ամէնքն ալ կըրնան գէշ ըլլալ կամ աղէկ, ինչպէս որ իրենք կուզեն: 17:

ԾԸ. Յովնաթան մեծամեծ յաղթութիւններ ըրաւ, բայց անհոգութէ կտոր մըն ալ մեղր կերաւ. ով կարծէր թէ այնչափ կտրճութիւնները մոռցըվին ու մեռնելու դատապարտըվի: Բարի ծառայք Այ, թէտր մէկ պզտի աշխարհային յոժարութիւնիդ կատարէք, բարի գործքերնիդ

մոռցէք՝ մեռնելու պատրաստուիլ-
ցէք։ 176

Ծթ. Իշէլի բանակը Սաւուղ Թագրին հետ զարհուրած՝ Գողիաթինուժէն կըվախեն. և ով ըլլայ չիվախեր։ Մէկ տղայ մը Ա՛յ ապաւինած՝ քար մը նետեց, անյաղթ թշնամին ըսպաննեց։ Սատանան խիստ ուժով է, մենք ինչպէս յաղթենք։ Ա՛յ ապաւինինք, քարով մը գինքը խաղք կընենք։ 180

Կ. Նախանձը կրակ է՝ կայրէ, ով չիգիտեր։ Թէոր կրակին բարկանաս ու աւելի բռընկցընես, ինքն արդէն կայրի, աւելի դու կըտանջըվիս։ Սաւուղ Դաւիթի նախանձող թշնամի, Դաւիթ անոր կսկըծայ և միշտ բարին կըկամի. ահա ասանկ երկուքն ալ իրենց սրտին հատուցումն առին։ Վա՛յ գի նախանձողին բարիք ուզողը կրակին վըրայ ջուր կըլեյընէ։ Նախանձողը այրածներուն ընաստ պիտի հատուցանէ. ուրիշի բարին ուզողը իր վաստըկածն անոր կրակէն ազատ կըպահէ։ 182

ԿԱ. Դաւիթ իր թշնամիներուն կըսպաղթէ, աւարը պատրաստի չիգացողներուն ալ կըբաժնէ, վա՛յ գի անոնք ալ պատրաստելու փափաք ունէին։ Դաւիթ իր զօրացն ասա օրէնքը դրաւ. եթէ քա՛ն ալ իր զօրացն ասա ապըստըրեց՝ սատանային դէմ պատրաստ ընողներուն։ 191

ԿԲ. Աւելի մարդ պէտք է քանայ որ շնորհքը չի կորսընցընէ քան խելքը: Շնորհքին իրատուվը Սաւուղ կա. խարդնեըը ընջեց. եոքը խելքին հե. տևելով գնաց կախարդ փնտրուեց որ Ա֊ի կամքն իմանայ: Շնորհքով առաջ Ա֊ի սիրելի եղաւ Սաւուղ, եոքը խելքով ատելի: Խելքը յուսա. հատուն կըբերէ, շնորհքը զղջում:

ԿԳ. Անիւը դարձած ատեն վրան անշարժ ով կըրնայ նստիլ: Հիմա ինչ պիտնեմ: Խելք ունեցողը: — Գլուխը տաքցած ատեն ով կըրնայ առաքինուե գործել: Ա֊ շնորհքին մէջ եղողը: Թէոր աս բաներըս դժուար կերևնան, մէկին վկայ ըլայ կառք հնարողը, մէկալին Դաւիթ որ պիրղմին տաքցած ատենը ծարաւը անցընելու տեղ ջուրն Ա֊ նուիրեց: 195

ԿԴ. Ա֊ առջև կաքաւելը լաւ է, թէ սատանային: Ամէն մարդ սատանային գիմացը կըկաքաւէ ու չարհամարհվիը. և թէոր մէկը Դաւթի հետ սաստիկ ջերմեռանդութեն մը ցուցընէ, ամէնքը Մեղքողն հետ ծաղը ընել կըսկսին: Թէոր ամենուն ըրածին հաւատանք, վերջի դատաստանին ամէնուն առջև պիտի ծաղը ըլլանք: Բայց չէ թէ ընողնեըուն, հապա քննողներուն պէտք է հաւատանք: Քննողն Ա֊ է, իր առջև կաքաւողն իրեն կընայի: 197

ԿԵ. Մարդս անվնաս չկրնար քա-
լել առ իրեք տեղըս. օդուն մէջէն,
ջրին երեսը, և կրակին մէջ: Ար դա-
րը ոչ երբեք կրմեղանչէ. բայց առ
իրեք տեղին մէջ քալելէն շատ պէտք
է զգուշանայ. մեղքերուն կրակին
մէջ, յանձնապաստանութենէ օդուն
մէջ, և հանգստութենէ ջրին մէջ: Դա-
ւիթ կրակէն կրզգուշանար, օդուն
մէջ չէր պորտեր, բայց ջրին մէջ
մտաւ ու ընկղմեցաւ: Կրակին մէջ
պորտողը շատ դժուար է որ ըռընտ-
նայ. օդուն մէջ պորտիլ ուզողը
կվնասի՝ կըջախջախի. բայց ջրին մէջ
իյնողը որչափ շուտ ելլէ, այնչափ
աղէկ կըբժշկվի: 199

ԿԶ. Որչափ մէկը սաստիկ հալածվի
մարդիկներէն, այնչափ Աւ կըմո-
տենայ: Դաւիթ քանիոր կըհա-
լածվէր՝ Աւ սիրելի էր. դադրեցաւ
հալածվելէն, ըսկսաւ պաղիլ Աւ
սիրոյն: Բայց իրեն առջի բարի
գործքերուն հմար Աճ նորէն իր տը-
զուն ձեռքով սաստիկ զինքը հա-
լածեց ու առջի սիրոյն մէջ հաստա-
տեց: 201

ԿԷ. Աւազանին որ կողմէն որ ծակ
բանաս, բոլոր ջուրը դեպի հոն կը-
վազէ: Առաջնորդն ինչ ճամբայ որ
ցուցընէ, ժողովուրդն ան ճամբէն
կերթայ: Դաւիթի օրինակը զաս մե-
ղի կըսորվեցընէ: 207

ԿԸ. Տանտէրը թէտր դրան տեղ պա-
տուհանէն կըմըտնէ, ինքզինքը դո-
ղի տեղ դատաւորի կըմատնէ: Ադո-
նիան անդրանիկ էր, իրաւունք ու-
նէր թէրուԹե. բայց կասկածելով
ուզեց որ անիրաւ ձամբով ձեռք
ձգէ, չիկըրցաւ, չիխրատվեցաւ.
Թէրուէն արդէն զրկըված, կեան-
քէն ալ զրկըվեցաւ: Որ բանին որ
արդարուԹ չես հասնիր, ալ լաւ է
որ համբերուԹէ կենաս, քան Թէ
ծուռ ձամբով մէկ փոսէն մէկալ
փոսն ըլնաս:

209

ԿԹ. Թէտր շուքին տեսքին կըզմայլես,
հապա Թէ գինքը տեսնես՝ ինչպէս
պիտի ապշիս: Սողոմոնի պատարա-
գը՝ հաղորդուԹէ շուքն էր. տաճարը
մեր եկեղեցւոյն օրինակն էր: Ան-
արև ծագեցաւ, շուքը կորսըվե-
ցաւ. բուն տաճարը մեր առջևն ե-
րևցաւ: Հրեշտակներն երկինքէն
մեր տաճարն ու պատարագը տես-
նել կըփափաքին, մենք, աւաղ,
կըցաւինք որ անոր շուքին կարօտ
մնացինք. աս ինչ անխելքուԹ:

213

Սաբայ Թագուհին որ Սողոմոնի
ծառաներուն երանի տուաւ, Թէտր
հիմա գար զԱն տեսնալու, գնի
ծառաներուն վայ կուտար, զար-
մանալով Անի իմաստուԹեն ու դրած
կարգերուն վըրայ: Իմաստուններն
ասոր պատճառը գիտեն, տգէտնե-

րը պէտք չէ որ դիտնան։ Վ՚ը զի ովոր քիչմը խելք ունի՝ Մեկէն կիմանայ թէ Քրի կանոններովը կարդի չեկողին քանի վայ պիտի ըլայ. ագէտները թող նախ սորվին թէ զՍողոմոն Քրին բաղդատել կըլըլայ։ 215

Հ. Արքայութե աղւորութը խելք չիհամնիր. բայց դուները ծածուկ տեղվանք բացած են։ Ես կըսայանեմ, ուզողը թող երթայ։ Յորմէ աղբիւրին Մէջէն արքայութե գուռ բացկայ. Սողոմոնին պալատը մի երթար, ան կողմը պատ հիւսած կայ։ 215

Ռոբովամ որչափ աղայամիտ է եղեր. մեր ամենուս առջև ծիծաղ եղած է։ Բայց Ռոբովամ ինչ պիտի չըներ՝ թէորը մեր ըրածը լսէր։ Ան մեզի կըսէ, Ճշմարտութիւը կըքարոզէ, խիղճերնիս կըվկայէ. աս ամէն բաները կարհամարհենք ու մեր կիրքերուն կըհետևինք, և ծիծաղելի զուրիշը կըհամարինք։ 217

Հն. Թէրութիը ան տուաւ Յերոբովամայ. անոր հմր ան ալ զԱն Թողուց՝ ուրացաւ, որ չըլլայ թէ Ան նորէն իրմէն ուզէ տուածը ետ առնէ։ Ի՛նչ մեծ անմտութի։ Բայց թէորը մեր ըրածը մտածես՝ ինչ պիտի ըսես։ Ան մեզի տուաւ աս աշխարհքս. ովոր աղէկ բանեցընէ, անոր յաւիտենական բարիքը խոստացաւ տալ։

Մենք հիմա զԱՅ գործքով կուրա-
նանք, խոստմունքն ոտքի տակ կառ-
նենք որ ջրլսայ թէ երբ մեռնինք
զաշխարհքը թողունք՝ անոր տեղը նո-
րէն ուրիշ բարիքներ առնենք: 2.8

Հր. Թէոր Աստուածմէ պարգև կխնդր-
րես, ինդիրքներուդ կատարվելուն
ինչ բան յայտնի նշան կըսեպես,
ան որ ուզածներդ ըսկսիս առնել,
թէ ան որ ունեցածէդ ալ զրկվիս:
Ա՛ս հարցմունքըս ծիծաղելի կերև-
նայ. բայց ոբց առջև ասիկա տարա-
կոյս չէ, հապա հաստատակ մարդկանց
մտքին դէմ ձշմարտութիւն: Եղիա
պնաց Սարեփթացոյն ապրուստ հո-
գալու. բայց առջի բերանն անոր
ինացած կերակուրն ալ ինքն ուզեց.
անիկա ձանչցաւ թէ Այ ծառայ է,
չիտարակուսեցաւ, տուաւ ունե-
ցածն ալ որ ուտէ: Ան նախ մար-
գուն սէրը կըփորձէ, և սիրոյն չա-
փով պէտք եղածը սիրով կըհատու-
ցանէ: 223

Հգ. Թշնամւոյն յաղթել ուզողը՝ շատ
և զօրաւոր մարդիկ պէտք է ունե-
նայ հետը: Եղիա կուզէր հարիւ-
րաւոր քուրմերուն յաղթել. երբ
տեսաւ որ իր հետը կտրիճ զինուոր-
ներ չկան, զԱՅ հետն առաւ: Ցես-
նողը զինքը մինակ կըկարծէր. բայց
զարհուրած՝ յաղթեալ անոր չէր կար-
ծէր. վա՛յ զի Այ դէմ ուժ կայ որ

բաւէ : Ովը Ա֊Յ կապաւինի , անոր ուժն անբաւ է : 223

Հդ. Ա֊Ծ մարդու ան բանը կուտայ , ինչ որ մարդ Աստուծմէ կը յուսայ : Մարդն Ա֊Յ նման է . բայց երբոր չարանայ , կարծէ թէ Ա֊Ծ ալ իրեն պէս չար է . չարէն ո՞վ բարի կը յուսայ : Ա֊քսաւբ չար էր . ղղջալու տեղ Աստուծմէ չարիք յուսալով , կուզէր որ Ա֊Ծ իրեն չխնայէ . Ա֊Ծ ալ կատարեր էր անոր ուզածը . բայց երբոր Ա֊քսաւբ ըստիպեց Ա֊Յ հարցուց , Ա֊Ծ սուտ չիգիտեր , անոր հմար Ա֊Ծ ան ալ խմացուց իրեն : Ո՞վ չիգիտեր թէ Ա֊Յ երեսէն ինկած մարդը կորսըված է : Ես շատ մարդ գիտեմ որ Աստուծմէ աւելի գաշխարք կըսիրեն , ուստի կուզեն որ Ա֊Ծ իրենց չխնայէ , ազատ ըլլան . բայց չեն գիտեր որ Ա֊Յ ձեռքէն ելլողը սատանայէն կըմատնըվի . աշխարքիս մէջ ինքնիշխան մարդ չիգըտվիր : 225

Հե. Ջերմեռանդներուն վըրայ ծիծաղողին Ա֊Ծ ինչ պատիժ կուտայ : Թէոր մինակ է , կըթողու որ գղջումի գայ . իսկ եթէ շատեր տեսնէ , յիսուն յիսուն զանոնք կըջնջէ : 230

Հզ. Տղաքը՝ երկու կերպով կըկրթէ Ա֊Ծ . թէոր աղէկ ծնողաց պատահէր են՝ կօրհնէ ու ընորհքը կաճեցընէ . բայց թէ երեսի վըրայ ճնացած՝ չա֊

րը բարիէն ընտրել չեն սորված, արջի առիւծի բերան գնրենք կը-
մատնէ: Որչափ տղաք երեսի վրայ
ձնացած են, որ չար գործքեր ընել
տալով կտոր կտոր կընէ գնրենք սա-
տանան. Թող մտածեն ծնողքին
Թէ Աստ ինչ պիտի ուտեն: 231

Հե. Թշնամիներուն մէջը կեցած ե-
գնսէն՝ աներևոյթ զօրքերը կըպաշտ-
պանեն: Որչափ վտանգներէն զօրա-
ւոր ըլլայ, Աստ ապաւինողը կըյաղ-
թէ անոր: Սատանային գէնքերը
քանի՞ տեսակ են: Թէտր յաղթել
ուզես անոր, առանց գէնքի մը իր
գէնքերուն ամէնն ալ կաւրես, Թէ-
որ աչքըդ դեպի երկինք դարձը-
նես: 236

Հը. Շատ մարդիկ որոնք իրենք գնր-
բենք բարեգործ կըսեպեն՝ Սատուծ-
մէ չարիք կընդունին. անոր հմիր
շատն ալ գԱծ անիրաւ կըհամարին:
Բայց ձէ՞ն արդեօք անիրաւեցաւ
Աստ, Թէ Ած ձէուին: Ալ լաւ է
գԱծ չհաճանչնալ, քան Թէ ճանչնալ,
ու կէսմը Աստ ծառայել՝ կէս մըն ալ
իր կամքին: 240

Հթ. Ովոր կուզէ բան մը չհմռռնալ,
նշանը վրան կառնէ՝ աչքին առջև
կըպահէ: Իսրայէլացւոց տասներկու ցեղն
ալ Յակոբայ որդիքն էին. ինչո՞ւ
տասը ցեղը բոլորովին կռապաշտ,
ու ճնացած երկուքը՝ շատ անգամ

ձծապաշտ: Ասոնց քաղքին մէջ
Ա՛յ տաճարը կար որ անարդելէն
կըզգուշանային. մէկալնոնք իբրև
թէ մինակ ինացած՝ ուղածնին ան-
վախ կընէին: Ովոր գէշ կամ տբե-
րուն նշանը քովը միշտ կըպահէ,
անոնց յիշատակովը շատ չարիքնե-
րէ ազատ կըմընայ. թէպէտ իրեն
անօգուտ բան երևնայ: 247

Զ. Ձարը բարիէն՝ կրակը ջրէն նոյն-
չափ տարբեր են: Թէոր ջուրը եր-
կար ատեն կրակին քով պահես,
կըցընդի կըկորսըվի. ամենևին չի-
մօտեցընելն է ապահով ձամբայ:
Յովսափատ Ա.քաաբին հետ բարե-
կամուի ըրաւ, Ա.քաաբ իր ըզգեստ-
ներն անոր տուաւ. Յովսափատ
թէոր առջի բարեգործուիները չու-
նենար, անատեն կայրէր կըկորսը-
վէր: Ձարի հետ ընօանուիի պէտք
չէ ունենալ: 247

ԶԱ. Ա՛ծ կըբարկանայ երկու հոգւոյ.
մէյմը իր թշնամւոյն, մէյմալ իր
ծառային. բայց իր ծառան կըխրա-
տէ թշնամւոյն ձեռքով, իսկ թշնա-
մին կըպատժէ ինքն իր ձեռքով:
Ձգիացողը կարծէ թէ Ա՛ծ իր ծա-
ռան քան զթշնամին սաստիկ կը-
պատժէ. բայց աւով Ա՛ծ մեր վըրայ
ունեցած գուրթը մեզի կըսորվեցընէ:
Իր ծառաներուն քաշած պատիժը՝
պատժողին կեանցը հետ կըլըմըն-

նայ. բայց քաշած տանջանքներուն վարձքը՝ Այ հետ անվախճան կըմընայ: Գոդոլիայի ձեռքով զՅուդան խրատեց Ած, բայց պահեց Յովանոր անուվ նորին զազգը միխիթարեց. իսկ զԳոդոլիան յաւիտեան տանջանքի մատնեց: 250

ՁԲ. Ամին մարդու ինչ որ կիյնայ՝ անկե դուրս բանի պետք չէ խառնըվի: Ոզնիա Թիֆըը շատ բարեպաշտ էր. կարծեց Թէ բարեպաշտ մարդը կըմընայ խառնըվիլ ամին բանի, գնաց բուրվառը ձեռք առաւ ու մեկեն բորոտեցաւ: 253

ՁԳ. Շատ բարիք ընող մարդիկ Աստուծմե պատիժ կընդունին. Մանասէն չարիք ըրաւ ու բարիք ընդունեցաւ: Չարն ալ բարին ալ երբ որ իրենց գործքին մէջ անհատատ կըլլան, բարին իր վարձքը կըկորսընցընէ, չարն ալ իր պատիժը: 258

ՁԴ. Յովսիա որչափ որ բարեպաշտ էր, այնչափ շուտ ուցաւալի մահուամբ մեռաւ: Աշխարհասէր մարդիկ ատոր վըրայ կըզարմանան ու զԱծ կարհամարհեն. իսկ ածասէրքն ատով Այ անհուն բարութիը կիմանան ու կըգովեն: Վե զի աշխարհասիրաց բարի երևցածը՝ Այ ատչև չար է, և իր ծառաներն անկե կըզգուշացընէ որ ձշմարիտ բարին տայ իրենց: Աշխըրքիս ամին դէշ փորձանքները

մեծամեծ վարձքերու պատճառ են՝
Այ սիրուն հին քաշողին: 260

ԶԵ. Աճ ինչմ՛ու կուշացընէ խաւտացեալ մեղաւորներուն պատիժը: Ողորմած ու արդար ըլլալուն հին: Ողորմութ կուշացընէ որ դառնան, արդարութ կըպատժէ որ իմանան. ողորմութը տկարութ սխալող մեղաւորներուն յոյս կուտայ փրկըվելու, իսկ արդարութը անզեղջ մեղաւորները կըսուսահատցընէ, իմացընելով թէ պատիժը կուշացընէ, բայց եռքը ամէն պատիժ մէկէն վըրանին կըթափէ: Յուդայի թշերներուն պատիժը ծրչաւի ուշացաւ. բայց երբոր անոնք իրենց չարութէն ետ չդարձան, Այ արդարութե ձեռքը մատնըվեցան: 262

ԶԶ. Թէոր ուրիշի կորստեանը պատճառ ես, պէտք է լաս՝ պէտք է ցաւիս, չէ թէ հանգիստըդ նայիս: Աբիսողոմին գէշ ըլլալուն Դաւիթ զինքը պատճառ կարծելով այնչափ կըցաւէր, որ ճար չէր ըլլար անորլալուն ողբալուն: 268

ԶԷ. Ի՞նչ կըզարմանաս Սողոմոնին վըրայ թէ այնչափ չնորհք առաւ ու ինչպէս Այ դէմ ելաւ: Չնորհքը զինք է որ Աճ մեղի կուտայ. մենք որուն դէմ ուզենք՝ կըբանիցընենք: Թէոր Սողոմոնին կարողութիը չատ էր, Այ դէմ պատրաստեր

շատ կընէր. թէտր ալ շատ յօժարուէ գու ուղիս, Սողոմոնէն շատ ապերախտ և չար գու կըգտնըվիս: Սողոմոն իր չնորհքներն Աստուծմէ առաւ. մեղի ալ կեանք և ուժ Աստուաւ, հետն ալ անթիւ վարձք խոստացաւ. ասոնցմէն բան կըմոռնանք ու կըսեինք թէ կիրքերնուս չենք կրնար յաղթել. վայ մեղի. Ա՛յ կըրնանք յաղթել: Բայց նա գարձեալ կըներէ, միայն թէ ձանձնանք ու զղջանք: 269

Չէ. Ծառը գետնէն կըբուսնի, գետնէն ուժ կառնէ ու կաճի. գետինը թէտր ցամքի, ինք ալ կըդեղնի կըվշտանայ. բայց թէտր հանես տեղէն՝ բոլորովին կըչորնայ: Տոքիթ շատ նեղութիւններ քաշեց, բայց իր յոյսը միշտ Ա՛յ վերայ էր. ինքզինքը կըձանչնար Աստուծմէ, նեղութիւններն ալ ընդունեցաւ Աստուծմէ, եարքը նորէն մխիթարեցաւ Աստուծմէ: Մենք երբոր Աստուծմէ նեղուի մը կընդունինք, արմատով կըբաժնըվինք իրմէ ու գժոխքի նիւթ կըլլանք: 271

Չթ. Յուդիթայ որր բանին պէտք է ջարմանալ: Ընոր ով կրտարակուսի. Հոլեփեռնէսը յաղթելուն: Թէտր խելքով մտածես, աս է նիւթ տարակուսի. վե՛ղ մտքէ չանցած խոնարհութ մը յաղթեց:

Հպարտը Աչ Թշնամին է, խոնարհը՝ հպարտին դէմ կռուելու Աչ ձեռքի գործիքն է. իսկ հպարտին գործիքը՝ երկրեթէ շինած ղէնքերն են: Հողեփեռնէս ղէնքերը ձեռք առաւ, Աճ զՅուդիթը: Հողեփեռնէս քաղաքները պաշարեց, Աճ Յուդիթայ ձեռքովն անոր միտքը պաշարեց: Հողեփեռնէս քաղաքին ջուրը կարեց որ մէջինները ծեռնին, Աճ իրեն գլուխը կարեց ու պարզմը լմընցուց: 276

Գ. Ի՞նչէ է պատճառն որ նոյն գործքը՝ մէկուն վրայ խոնարհութիւն կը սեպվի, մէկալին վրայ հպարտութիւն երկուքին ալ դիտմունքն է: Մուրթքէն Աչ փառացը անարգանք սեպեց՝ Աչ անիծած ազգին երկրպագուի ընելը, իբրև թէ անոնց ծուխը կուռք պաշտել՝ Աչ Թշնամին պատուել է. Աճ ալ անոր պաշտպանեց: Բայց թէ Մուրթքէն մեղի պէս իրեն պատուոյն նախատինք սեպէր ծուխն ու Աչ փառքը իրեն պատրուակ առնէր, Աճ զան ալ չէր ծածկեր, կըսեյանէր: 282

ՂԱ. Աճ մարդը մէկ տեսակ ըստեղծեց, բայց մեղաւորնէրը երկու տեսակ կորոշեն. մէյմը իրենք՝ որ ամէն չարիք կըգործեն, մէյմալ Աչ ծառաները՝ որ ամէն մեղքէ կըզգուշանան: Թէ բնրնով առ տարբերութիւը

չեն խոստովանիր, բայց մովընին հաստատ գրած ըլլալնուն գործքով կըվըկայեն: Իրենք ամէն անկարգութիւն անխիղճ կընեն՝ ՏԿար մարդ ենք ըսելով. իսկ Թէոր Ա՝ ծառայներէն մէկը արդարութիւն ճամբէն ծռած տեսնեն, կըդատեն ու կըբամբասեն. բայց չեն գիտեր որ ասով իրենք զիրենք կըդատապարտեն: Արդարը բարին ճանչցեր է՝ գործելու հմր, մեղաւորը բարին ճանչցեր է՝ զարդարները դատելու հմր: Արդարները իրենց պակասութիւնը հմր մեղաւորներէն կըդատվին. բայց մեղաւորները Աստուծմէ պիտի դատապարտըվին: Ընոր հմր շատ աշխատեցան մարգարէները, Էլեայքը գարձի բերել չիկըրցան: 287

ՂԲ. Թէ երկիրըդ պարարտ է, բոյսերը կըլլան զօրաւոր. բայց Թէ երկիրդ է գէշ, փուճ տեղը մի աշխատիր առնելու հարիւրաւոր: Դանիէլ իր ընկերներովը պարարտ երկրի մէջ, այսինքն Ա՝ սիրոյն մէջ ծլած ծաղկած՝ միայն հնատեղէն ուտելով գիրցան հոգւով և մարմնով քան զամէն խելացիութիւնփափկասունքաղցեցիները: Իմաստութիւն Թէ կուզես սորվիլ, վառէ սրտիդ մէջ Ա՝ սէրը, անով ամէն բանի վըրայ շատակ դատաստան կընես քան զամէն աշխըրքիս խելացիները: 290

ՂԳ. Կրակը զամէն բան կայրէ, բայց զոսկին կըմաքրէ ու կըփայլեցընէ: Նոյն կրակով երեք մանկունքը փայլեցան, անով հնոց վառողներն այրեցան: Նեղուելը՝ արդարներուն հանգըստեան պատճառ կըլլայ, չարերուն յաւիտենական տանջանքին համը առնել կուտայ: 295

ՂԴ. Ճշմարտութիւնը սիրողին գէմ՝ ստուելը փուճ տեղ ակռաները կըսըրէ: Դանիէլ գուբը կըձգվի, առիւծներն իրմէ կըզարհուրին. գուբէն գուրս կըհանվի, անզգամ մարդիկ անկէ յաղթըված կըպատժըվին: Ըհատակ խօսողէն աս աշխըրքիս մէջ առիւծի պէս զօրաւոր մարդիկ կըվախեն, անդին ալ սատանաները կուզեն զինքը խաղք ընել ու իրենք կըտանջըվին: 299

ՂԵ. Արևուն վըրայ ամպերը դանդաղ ունին. երբեմն զիրենք կըպաշտպանէ՝ բարձր տեղվանք կըպահէ, երբեմն ալ կըթողու որ վար թափին կորսըվին. բայց անիրաւ է գանգատելին: Իրենք երբոր կըթանձրանան՝ արևուն ուժը չեն սեպեր, կըծանրըլնան կըթափին: Այսպէս անիրաւ գանգատ կընեն մարդիկ Աչ ու իր քարոզիչներուն վըրայ թէ զիրենք ալէկ խրատներով գէշութէ չեն ըզգուշացըներ: Երբոր մարդիկ խրատի կարօտ ըլլան, Աչ

զՅովնանը բունի կըբերէ քարոզելու որ զրկան. բայց երբոր իրենք չարիքներով Թանձրըն՝ան, Ած ինչ ընէ անոնց: Ըէ Թէ քարոզիչներուն պակսուԹը հմր մարդիկ գէշ կըլլան, հապա մարդկանց գէշուԹիը հմր քարոզիչները կըպակսին: 303

Ղ.Զ. Ածասէր մարդիկ ԹէՈր սատանայէն խաբվեր գէշցեր են, Թող չէյուսահատին, գառնան, արտերուն մէջ կործանած Ա.Յ տաճարը չինեն: Ա.Յ յիշատակը՝ իրենց պըղտորած մաքերնուն մէջ պահված է, հանեն բուընկըրնեն: Ընէմայ տաճարին նորոգուԹը Ած ուզի աս կըտորվեցընէ: 305

Թէ երկինք ելլես՝ Թէ դժոխք իջնաս, ձշմարտուԹիը անյաղԹելի կըգտնաս: Չարերը ամէն չարիք կընեն անվախ անամօԹ. բայց երբոր խղճմտանքնին կըբողքէ որ պիտի գտած զնրենք ձշմարտուԹը, ամէն ուժէ կիյնան կըյուսահատին: Բարակ մտածող մարդիկներուս, զօրաւոր ու չատուոր մարդիկներուս, միայիա խելք մինակ մարդ մը ձշմարտուԹ կըյաղԹէ և ամէն խըրդնին կըկործանէ: ԹէՈր ինծի չես հաւատար, Զօրաբաբէլ պատճառներով զքեզ կըհամոզէ: 306

ՂԷ. Թէ Ա.Յ յուսացեր ես, մի վախեր, բան չիկայ որ չէյաղԹես:

Ըստ մարդիկ Աստուծմէ բարիք կըլսուսան, բայց քիչ կան որ ընդունին: Վա՜յ ալի Ած ամենուն վըրայ ձախորդութի կըխրկէ որ յոյսերնին փորձէ, և յոյսին վըրայ հաստատ ինացողները միայն՝ առատ պարգևներով կըվարձատրէ: Պողոմէոս Հրեաները բռնեց կապեց, անոնք մեռնելու պատրաստըվեցան. բայց օրովհետև յոյսերնին Աստուծմէ չէ. կտրեցին, ամէն փորձանքէ յանկարծ ազատեցան: 305

ՂԸ. Ձագ մը երբոր իր մօրմէն հեռանայ, ամենևին չիհանդչիր ինչվան մեռնի կամ մօրը քով մտնենայ: Հրեայք Աստուծմէ հեռացան, այլազգեաց մատնըվեցան. փորձանք չիպակսիր իրենց՝ ինչվան նորէն Աստուծոյ երեսը մտնենան: Թռչունը իր զօրքը պատրաստի կըտանի, քաջուձի ընողները պարգև ալ կըրաժնէ. բայց ոչ երբէք փորձի հմիր թշնամեաց ձեռքը զանոնք գերի կըմատնէ: Ած իր ծառաները միշտ կըփորձէ. բայց երբոր սրբուհին այլազգեաց ձեռքը կըմատնէ, անիկա փորձ չէ, պատիժ է. զղջում կուգէ որ գարձընէ. հոն քաջուձի չիբաներ: 312

ՂԹ. Ամենքը կարծեն որ միշտ աղէկ բանի կըփափաքին. բայց ճշմարիտ աղէկին ո՞վ կըփափաքի: Ըստ մարդիկ Ըամուննէին պատմութիը կըլը-

սեն. բայց մոքերնէն չէ անցած որ
ըսեն թէ Մենք ալ տղոցմով Ա՛յ
սիրոյն հմր ջարդըվէինք մեռնէինք:
Ուրիշ կորիճ տղաքներ ալ տեսնե-
լով անանկ տղաքներ ուենենալ կը-
փափաքին. բայց ո՛ւր են ան կորիճ-
ները. Ջամունէն իր որդիքներովը
բոլոր աշխըրքիս ու երկինքին առ-
ջև փառաւորված կեցեր են: Ահա
սանկ են մարդիկ. աղէկը կըճանչ-
նան ու գէշին կըփափաքին: Երա-
նի՛ ան ծնողաց որ աղէկը կըճանչ-
նան. թէոր չեն կըրնար ուենենալ,
գէթ գէշէն կըզգուշանան. տղաք-
նին արքայութէ որդիք ընել կըջա-
նան, և Ա՛յ կամքովը անոնցմէ բաժ-
նըվիլն ալ բոլոր սրտանց յանձ կառ-
նեն. զանոնք յաւիտեան պիտի
վայելեն: 314

ճ. Աշխըրքիս բնակիչները Ա՛յ հպա-
տակներն են. և հպարտ մարդիկ
Ա՛յ դէմ զէնք կըվերցընեն. Ա՛ծ
կուզէ մէկէն ջնջել զհպարտ ապըս-
տամբ մարդը, բայց որովհետև մէ-
կալ հպատակներէն ալ ապստամբ-
ներ կան որ իր օրէնքին չեն հնազան-
դիր, թող կուտայ որ հպարտը զա-
նոնք չարչըրկէ որ խրատվին՝ իրեն
գիմեն, և հպարտն ալ սաստիկ բարձ-
րէն կ՛ինալով՝ ալ սաստիկ պատժը-
վի, ուրիշներուն ալ ըզգուշութէ
օրինակ ըլլայ: Ուստի թէոր կուզես

հպարտ մարդու մը յաղթել, քու
ուժիդ մի վստահիր, թէ չէ՝ կըյաղ-
թըվիս. վա՛յ զի Աճ է որ գքեզ կուզէ
պատժել: Ապահով ճամբայ կու-
գե՞ս. Այ ապաւինէ, զԱճ հետըդ
հաշտեցուր: Մատաթիա քահանան
իր տղոցմով քեզի ըլլայ օրինակ: 317
ճԱ. Այ երկայնմտութիւնը չափ չունի.
բայց ովոր կարհամարհէ՝ անիկա պա-
տիժը մեկէն կընդունի: Անտիոքոս
Այ երկայնմտութենն այնչափ դէմ
դրաւ որ Աճ ալ բարկացաւ պատժեց
զինքը. իմացուց թէ Աճ երկայն-
մտութիւնը չկըյաղթըվիր ու անդարձ
կեցողը կըպատժէ: 320
ճԲ. Առաջնորդն իր կենաց մէջ աս
եօթը բանըս դիտէ. ա՛, Մխըտ Այ
ապաւինի. բ՛, ամէն աշխատանք
յանձն առնէ, չխըրքանի. գ՛, մեռ-
նելէն չվախէ. դ՛, վախճանը աչ-
քին առջև ունենայ՝ Այ փառքը՝
ժողովրդեան օգուտը, անկէ դուրս
բանի չխառնըվի. ե՛, Այ և իր դրած
օրէնքին մէջ՝ մեկ կերպով մը զանց-
առութիւն չընէ. զ՛, կխրքով մեկու մը
բան չհրամայէ, յանցաւորներն
ալ՝ անուշութիւ իրենց վճիռը իրենց
բերնէն առնելով ու կակղցընելով
դատէ. է՛, ինչ և իցէ խեղճ մարդու
կարծիքն ալ իր կառավարութիւնը վը-
րայ առանձին լսելու ջանայ, և ա-
ռանց կրքի կամ նախապաշարման

քննէ լսածն ու անոր յարմարցընէ զինքը. խօսքին չիտակ ըլլալը նայի, չէ թէ ըսողին խօսքէ տէր մարդ ըլլալը: Յուդա Մակաբէն ասոնց մէ առջինին ու եղբայրին մէջ թուլ ցաւ, հոն մէկէն ինկաւ մեռաւ: Ովոր ուզէ՝ կրճանչնայ թէ ամէնէն գժուար ան երկուքն է: 324

ՃԳ. Բարին ոչ երբէք չարիք կընդունի. չարը՝ բարեաց ոչ երբէք կըհանդիպի: Թէպէտ չարն զբարին մեռուց, ուրիշ բան չըրաւ՝ բայց եթէ անոր երթալու ճամբան կարճըցուց. բայց ինքը անոր մարմնոյն ընտասելով իր հոգին վերաւորեց ու չարաչար տանջանքներու մէջ ինկաւ. հոգւով անդին պիտի տանջըվի, մարմնով ալ ասդիս քանիսոր ապրի՝ խռոված սրտով միշտ կըչարչըրվի: 327

ՃԴ. Աճ որ կուզէ մէկու մը վիշտ հասցընել՝ կամ փորձելու հմի և կամ պատժելու, երբ կըտեսնէ որ անիրաւ մարդիկ նոյն ուզածը՝ իրենց չարութեամբը հմի կուզեն կատարել, թող կուտայ որ ընեն. ասով Աճ իր ուզածը առաջ կըտանի, և եղբը անոնց չար սրտին փոխարէնն ալ տեղնիտեղը կըհատուցանէ: Աճ Հրեից իշխանութիւնը կուզէր վերջացընել. Հերովդէս խարդախութեամբ եաեէ ինկաւ որ ինքն իշխէ, կար-

ծեց թէ իր խելքով ուզածն առաջ կըտանի: Ո՛րչափ մարդիկ անիրաւութեա՛ւ ուրիշի յաղթել կըջանան. ու երբոր ուզածնին յաջողի՝ իրենց խելքն ըրաւ կարծեն, ու խելքը արդարութէն վեր կըսեպեն. բայց օր կուգայ՝ կիմանան որ ինչ սխալ բան մտքերնին գրեր են: 332

ՃԵ. Թէոր սեզանի վըրայ շատ կերակուր կըհանեն, բայց նստողները իրենց չափովը կուտեն: Ագահ ունչին պատմուճանները խիստ շատ գիտեվնք մեզի կըհանեն, բայց կարգացողները իրենց չափովը պիտի քաղեն. ուրեմն քիչը բան սեպենք մեզի բաւական: Ան նմանութիւը անոնց առջև կըզօրէ, որոնց մարմնոյն ախորժակը քան զհոգիներնունը խիստ շատ է: Թէոր քիչը խելք ունիս՝ եկէ ասանկ մտածէ. Մարմինիս սնանելու հնար ամէն օր ապրուստ կուզէ, բայց պիտի աշխատի որ գըտնէ: Թէոր տաս ամէն օր ալ նոր տեսակ համով բաներ, կըզուարճանայ կախորժի. իսկ թէ չիտաս հարկաւորն ալ, ինքը կարօտ ինալուն հնար կըսկսի ուտել ինչ որ գըտնէ, ու կըվնասի կըմեռնի: Հոգւոյն կերակուրն է ճշմարտութիւը, ուստի պէտք է որ միշտ ճշմարտութիւը քըննես. թէ չէ՝ հոգիդ չիկըրնալով համբերել, սուտիները ճշմարտու-

Թեան տեղ կընդունի ու քիչ ատենէն Աստուծմէ կըզըկըվի կը. մեանի: Անոր համար ամէն օր ամէն ատեն նը գիրքը քննելով հոգւոյն միշտ ճշմարտութիւն յիշել տալու է, ինչվան մարմինէն բաժնըվի, ու ճըշ. մարտութե աղբիւրին մէջ ընկղմի և ապրի յաւիտեան: 333

Ա՛ս պատճառաւ նոր կտակարանէն ալ մասնաւոր խրատ չենք հանեցինք. վը զի ցնին և առաքելոց ամէն մէկ խօսքը ու գործքը՝ բարի քրիստո. նէին մէյմէկ մտածութեց նիւթ են. Թէոր սրտանց ու մտադրութ կար. դայ:

ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՑ
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ
Ց Ա Ն Կ Ը
ԻՐԵՆՑ ԺԱՄԱՆԱԿՈՎՔ

ԳԱՐ Ա	Ամ.	Եր.
Ադամ բարեշնորհեաց.	0	5
կայէն ծնաւ.	1	13
Աբէլ ծն.	30	13
— Մեռաւ 69 տարեկան.	99	13
Սէթ ծն.	131	14
Ենովս ծն.	236	14
կայէնի չինեց Ենոխ քաղաքը.	515	15
Ենովք ծն.	623	14
Մաթուսաղա ծն.	688	14
Ադամ մեռ. 930 տրի.	930	
Ենովք վերացաւ 364 տրի.	987	14
Սէթ մեռ. 912 տրի.	1042	
Նոյ ծն.	1057	
Ենովս մեռ. 905 տրի.	1140	
Յաբէթ ծն.	1557	
Սէմ ծն. *	1559	
Մաթուսաղա մեռ. 969 տրի.	1655	

* Քանի ու երկրէնէնէն առաջ ծն. բայց ճանաչին անյայտ է:

	Ամ.	էջ
ԴԱՐ Բ		
Զրհեղեղ.	1656	15
Աշտարակաշինութիւն.	1771	24
Աշտարակին խորհուրդը.	1812	25
Նոյ ռէ. 900 տրէ.	2006	
Աբրահամ ծն.	2039	27
ԴԱՐ Գ		
Աբրահամայ խնդիրը.	2114	32
Իսմայէլ ծն.	2124	35
Սոդոմ խորհանէցաւ.	2137	37
Իսահակ ծն.	2138	40
Իսմայէլը ճամբէց Աբրահամ.	2143	40
Սէմ ռէ. 600 տրէ.	2158	
Իսահակ աչի պիտի ըլլար.	2163	41
Սառա ռէ. 127 տրէ.	2175	42
Եսաւ և Յակոբ ծն.	2198	47
Աբրահամ ռէ. 175 տրէ.	2213	45
Յակոբ Լաբանին գնաց.	2275	50
— Քանան դարձաւ.	2290	53
Յովսէփ ծախվեցաւ.	2305	59
— Բանտ երթեցաւ.	2316	60
Իսահակ ռէ. 180 տրէ.	2318	58
Յովսէփ պատուեցաւ.	2319	62
Յակոբ Եգիպտոս գնաց.	2328	70
— ռէ. 147 տրէ.	2345	72
Յովսէփ ռէ. 110 տրէ.	2399	74
Մովսես ծն.	2464	76
— Մարիամայ երկիրը փախաւ.	2503	77
— Եգիպտոսէն հանելը պիտի լսուի.	2543	78

ԴԱՄ Դ

	Ամ.	Եր՛
Ինքայի կարմիր ծովին անցան.	2543	89
Մանանա ինկաւ երեսա.	2543	94
Ամաղեկացոց չարէրը.	2543	95
Տասը պատուիրանքը.	2543	97
Խորանին շինվիլը.	2543	102
Նաբատայ պապիծը.	2543	103
Լրտեսարգին.	2544	105
Լչեանները.	2544	107
Կուխայ պապիծը.	2545	110
Մարիամ հե. 126 տրէն.	2546	113
Յոբայ պատմութին աս հինգերորս էլաթ ներկանայ.		166
Ահարոն հե. 123 տրէն.	2546	114
Գընայի օյը.	2546	112
Բաղաամա լրտեսը.	2583	115
Մովսես հե. 120 տրէն, որ իշխեց 40 տարի.	2583	118
Յորդանանէն անցան Ինքայի.	2583	118
Երիհով ու գայի առնվիլեցան.	2584	120
Ասեպեայ երկիրը բաժնեց Յեսու.	2589	126
Յեսու հեաս 110 տրէն. որ իշխեց 18 տարի.	2600	128
Գոթոնիէլ իշխեց 40 տարի.	2640	129
Աովէտ. 80.	2720	130
Սահգար Աովետայ վերջի տարին.	2720	131
Դեբովրա և Բարակ 49.	2769	131
Գեդեոն. 40.	2809	133
Աբիմելէք. 3.	2812	138
Թովղա. 23.	2835	141

ԴԱՐ Դ

	Ամ.	էջ
Ցայիր • 22 •	2857	141
Ցէֆիայէ • 6 •	2863	141
Ըսէբան • 7 •	2870	144
Ըղձան • 10 •	2880	144
Ընբշան • 8 •	2888	144
Ան ինչոյիս էղաս հասարայ պապ մասէը •	288y	154
Սամխան • 20 •	2908	154
Հէղէի • 40 •	2948	156
Սմասէլ • 22 •	2970	156

ԴԱՐ Ե

Սասուղ ընբրբէնցաս •	2962	171
Դաւիթ ընբրբէնցաս •	2964	179
Սասուղ մէս •	2979	191
Դաւիթ ապաչխարէց •	2996	199
Դաւիթ ապէնին մահպարանքամը •	3017	208
Սողոման ինքնէց •	3017	209
Դաւիթ մէս • 70 տրէն • 40 տարի ինքնէլէն էտէը •	3019	210
Սողոմանի պառճարը •	3023	213
Սողոման մէս • 40 տարի ինքնէլէն էտէը • ինքնուինն աւ էրկուս բառնէնցաս •	3059	216

թագուհյաց և նոցա որք էին			թագուհի և նոքա որք էին	Ամի	էր՝՝
Ռոբովամ 17.			Յեղոբովամ 22.		
ընտաւթագէլ	217		ընտաւթագէլ	3059	217
Աբիա 3	245			3077	
Ասա 41	245			3079	
			Նաբաթ 2	3080	221
			Բաաւա 24	3081	221
			Ելա 2	3104	221
			Զամբրի 7 օր.	3105	222
			Ամրի 12	3105	222
			Աքաաբ 22	3116	222
Ա. ԴԻՏՈՂՔ ԷԻՆ ԵՂԻԱ և ԵԼԻՍԷ					222
Յովաքաս 25	247			3120	
Յովաքաս էր Յովրամ որդին խոխորտայ տրաւ	247		Աքաաբ ՈՒՂՂԻԱ որդին խոխորտայ տրաւ.	3136	229
			Յովրամ ՈՒՂՂԻայի փեղն անցաւ 12	3138	230
Յովաքաս էր Յովրամ որդին աշխատ ևէց տրաւ 7	249			3142	
ՈՒՂԻա 1	250			3149	
Գոդողիա 6	250		Յէհու 28	3150	239
Յովաս 40	250			3156	
			Յովաքազ 17	3178	241
			Յովաս 16	3193	241

թագր+ցուրտայի և ին որչափ ևագրեցին	էր"	թագր+ ինչի և ին որչափ ևագրեցին	Ամ+ ծի		էր"
Յոչխան ըսկսա-ՄԳրրէանալա հիշոցիս					303
Ամասիա 29 ըսկսա-ևագրէլ	252		3195		
		Յէրօքովմհ41 ըսկսա-ևագրէլ	3198		242
Ոչիա 52	253		3224		
Ովնէ և Յովէլ Մրգրէացան 100 փարի			3224		334
Ամով 28 փարի			3247		334
Եսայի և Աբդիա-Մրգրէացան 100 փարի			3249		287
		Միքա 12 փարի	3250		
		Զափարիա 6 ամիս	3262		242
		Սէղեկ-Մ 1 ամիս			242
		Մանայէմ 10	3263		242
		փակիա 2	3273		242
		փակէն որդի Ռոմելայ 20	3275		242
Յովաիամ 16	254		3276		
Միխիա Մրգրէացա- 50 փարի ա հ- զոցի.			3276		334
Յոչխան Նինո-ե խրիստէցա- ա ա- փէննէրը.					304
Ահազ 16	254		3292		
		Ովնէ փակէէն ըսպաննէց. Բայց 9 փար- վան խա- ղո-էն էփը հըրցա- ևա- գա-որէլ 22	3304		243
Եզեկիա 29	255		3307		

թիւ Յովսէի և ի սմանէ	Ամ-	էջ
Ասմարիան առնչվելոյս Ասղմանասրէնց ի ինչ ի թիւս ինչ վերջացս, 254 տարի շնչին եղեալ.	3313	243
Տիրոջ պատմութիւնը ս. հրեղէն եղաւ ննին.		271
Եղիսիայի հիւանդութիւնը.	3321	257
Նաւոմ ընկաւ մարգարէանալ ս. հրեղէն.		334
Սենեքերիմ կոտորածը.	3325	256
Մանասէ 55. ընկաւ ի գերել.	3336	258
Մանասէն ղեսայի սղոցեց. գերի գնաց ի Բաբելաւ.	3357	258
Յովսիայ պատմութիւնը ս. հրեղէն հանդիպեցաւ.		276
Ամն. 2.	3391	259
Յովսիա. 31.	3393	259
Յովսիա եկեղեցին նորոգեց.	3404	259
Ս. հրեղէն երեսի մարգարեացաւ 45 տարի: Բարուխը, Սոփոնիան ալ ապեններս են.		288
Ամբակում ընկաւ մարգարէանալ.	3405	334
Յովսիա զատաւոր պատին ընաւ.	3411	266
Յովսափ. 3 ամի, ի գերի գնաց.	3424	260
Եղիսիմ գերի գնաց Բաբելոն ու նորէն դարձաւ եկեղ.	3428	261
Դանիէլ մրգրէացաւ ս. հրեղէն 72 տարի չափ:		290

թիւք Յովէլի և ի վրայ ընթերցին	Ամ ծի	էր՛՛
Յեռնիա. 3 ամս. ու գերի գնայ. ըսկսաւ ընթերել	3435	261
Ելլինէլ ըսկսաւ մրգրգանալ 22 տարի.	3439	289
Սեբէնիա 11 տարի ընթերլին եւ ի հուրցուցած գերի գնայ Բաբիլոն Բուռ թագաւորը.	3446	262

ԴԱՐ Զ

	Ամ ծի	էր՛՛
Կիւրոսի հրամանովը 70 տարվան գերութին դարձան հրեայք փճիը շինել ըսկսան.	3516	305
Անգեաս և Զաքարիա ըսկսան մարգարէանալ.	3517	334
Եսթերայ պատմութիը.	3536	281
Նեեմի երթին պարիսպներն ըսկսաւ շինել.	3669	307
Ա ին Մաղաքիա մարգարէացաւ.		334
Եօնանանի ընարգմանութիը.	3749	4
Եօնն երբայց նահապետութիը.	3877	315
Մատթիա գահանան, որ իշխեց 1. տարի.	3878	317
Յուդա Մաքաբէ. 6.	3879	318
Յոնաթան. 18.	3894	325
— գահանայապէտ ալ եղաւ.	3902	326

ԴԱՐ Զ

	Ամ֊ տի	էր"
Յովհաննու և Շմաւունի փալա֊ տիանոս աները Ապողինիոսի էմ.	3907	326
Շմաւոն. 7.	3912	328
Յոհան Հիերիանոս. 31.	3919	329
Աբիսոբոսդոս Ա. որ Թիֆրալ էպս. 1.	3950	330
Ալէքսանդր Յաննէոս. 24.	3951	330
Հիրիանոս. 3.	3975	331
Աբիսոբոսդոս Բ. 23.	3988	331
Հիրիանոս Ե անգամ. 16.	3991	331
Անտիգոնոս. 3.	4014	332
Հերովդէս. 37.	4017	332

ԴԱՐ Է

	Քրիս֊ տն֊ էն	էր"
Քրիստոս աշխարհիս 4053 տարին.	1	340
Քրիստոսը.	30	347
Քրիստոսի մահը.	33	400
Հոգւոյն Սրբոյ գալուստը.	33	415
Սթեփանոսի տարիծրումը.	33	429
Պօղոսի դարձը.	34	424
Կոռնէլիոսին դարձը.	38	424
Մատթէոսի աւետարանը.	38	433
Պետրոսի Հռոմ երթալը.	42	
Մարկոսի աւետարանը.	43	433

ԴԱՐԷ

	Քան- ակ	Էջ
Ղուկասու աւետարանը.	56	433
Պօղոսի Հռոմ երթալը.	60	431
Պետրոսի և Պօղոսի նահատակու- թիւնը.	67	432
Եփես հարցանուելը.	70	434

էջ.	տող.	սխ.	տող.
42	8	Ծառեն.	Ծառին.
42	31	եկեցւոյ	եկեղեցւոյ
335	9	եր	կր
313	22	իշխանուեթե	իշխանութե